

สูตรโสดาบัน

เล่ม ๒

(ชุด สูตรโสดาบัน)

อ.สุภีร์ ทุมทอง

สูตรโสดาบ้น เล่ม ๒

(ชุด สูตรโสดาบ้น)

โดย สุภีร์ ทุมทอง
www.ajsupee.com

พิมพ์ครั้งที่ ๑	กรกฎาคม ๒๕๖๓
จำนวน	๑๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN	๙๗๘-๖๑๖-๔๐๓-๐๘๕-๕
ภาพประกอบ	มนต์ชัย ขาวสำอางค์
พิสูจน์อักษร	สุภารัตน์ ไตรวิวัฒน์
แบบปก/รูปเล่ม	นิชชีมา แสงแก้ว

ดำเนินการผลิต

บริษัทพรีเมียมด์ พับลิชซิ่ง จำกัด
๒๗/๓๓ ซอยศรีบำเพ็ญ ถนนพระราม ๔
แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๖-๒๔๑๔
โทรสาร ๐-๒๒๘๖-๒๔๑๗

พิมพ์ที่

บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด
๔๕/๑๒-๑๔, ๓๓ หมู่ ๔ ต.บางขุน
อ.บางกรวย จ.นนทบุรี ๑๑๑๓๐
โทรศัพท์ ๐-๒๘๗๙-๙๑๕๔-๖
โทรสาร ๐-๒๘๗๙-๙๑๕๓

แจกเป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่าย

คำนำ

หนังสือ “**สูตรโสดาบ้น เล่ม ๒**” นี้ เป็นหนังสือเล่มที่ ๒ ในชุดสูตรโสดาบ้น ซึ่งมีทั้งหมด ๕ เล่ม เรียบเรียงจากคำบรรยายในหัวข้อ “สูตรโสดาบ้น” ที่ ห้องเอกายนมรรค อาคารมหพันธ์ บริษัท มพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน) บรรยายทุกวันอังคารที่สองของเดือน เวลา ๑๓.๓๐-๑๕.๐๐ น. การบรรยายหัวข้อนี้ได้บรรยายต่อเนื่องมาตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ รวมจำนวน ๔๙ ตอน

เนื้อหาในเล่มนี้ นำมาจากการบรรยาย ครั้งที่ ๑๑-๒๐ จำนวน ๑๐ ตอน บรรยายระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ กลุ่ม **เสปียงธรรม มพันธ์** เป็นผู้ถอดคำบรรยาย ผู้บรรยายได้นำมาปรับปรุงเพิ่มเติมตามสมควร

เนื้อหาที่บรรยายนั้น เป็นการนำพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงแสดงเรื่องเกี่ยวกับพระโศดาบันในพระไตรปิฎก มาร้อยเรียง ผูกโยงกัน และอธิบายให้เข้าใจง่าย ช่วยให้เข้าใจเรื่องพระโศดาบันได้ชัดเจนตลอดทั่วถึง ทั้งด้านลักษณะ และคุณสมบัติของพระโศดาบัน คุณประโยชน์และอานิสงส์ของความเป็นพระโศดาบัน และวิธีการปฏิบัติแบบต่างๆ โดยในเล่ม ๒ นี้ ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ **วิธีการปฏิบัติเพื่อเป็นพระโศดาบันในด้านปัญญา คือ พิจารณากระแส ปฏิจจสมุปบาท พิจารณาอิทัปปัจจยตา พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง เป็นไปตามอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะ**

ขออนุโมทนา บริษัท มหาพันธ์ไฟเบอร์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการทำให้เกิดหนังสือชุดนี้ ขออนุโมทนาผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณญาติธรรมทั้งหลายที่มีเมตตาต่อผู้บรรยายเสมอมา หากมีความผิดพลาดประการใด อันเกิดจากความด้อยสติปัญญาของผู้บรรยาย ก็กราบขอขมาต่อพระรัตนตรัยและครูบาอาจารย์ทั้งหลาย และขออโหสิกรรมจากท่านผู้อ่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สุภีร์ ทุมทอง

ผู้บรรยาย

๒๖ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

สารบัญ

บทที่ ๑ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๑	(๙)
๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิบัติจนอุปบาท (ต่อ)	(๑๘)
บทที่ ๒ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๒	(๕๗)
๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิบัติจนอุปบาท (ต่อ)	(๖๓)
บทที่ ๓ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๓	(๙๙)
๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิบัติจนอุปบาท (ต่อ)	(๑๐๓)
บทที่ ๔ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๔	(๑๔๑)
๓.๑.๔ พิจารณาอิทัปปัจจยตา	(๑๔๙)
บทที่ ๕ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๕	(๑๘๗)
๓.๑.๔ พิจารณาอิทัปปัจจยตา (ต่อ)	(๑๙๑)
๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ และมองตามเป็นจริง	(๒๒๔)

บทที่ ๖ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๖ (๒๓๑)

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ (๒๓๒)
และมองตามเป็นจริง (ต่อ)

บทที่ ๗ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๗ (๒๗๑)

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ (๒๗๖)
และมองตามเป็นจริง (ต่อ)

บทที่ ๘ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๘ (๓๐๓)

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ (๓๑๒)
และมองตามเป็นจริง (ต่อ)

บทที่ ๙ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๑๙ (๓๔๙)

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ (๓๕๐)
และมองตามเป็นจริง (ต่อ)

บทที่ ๑๐ สุตโรสดาบัน ตอนที่ ๒๐ (๓๙๕)

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบ (๓๙๖)
และมองตามเป็นจริง (ต่อ)

สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๑

บรรยาย วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ ก็มาฟังธรรมะในหัวข้อที่ชื่อว่า สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๑ นะครับ
สำหรับการบรรยายในหัวข้อนี้ก็เน้นให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องพระโสดาบัน โดย
ตั้งประเด็นในการบรรยายไว้ ๓ ประเด็นด้วยกัน คือ

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะและคุณสมบัติของพระโสดาบัน เรื่องนี้ได้พูดจบไป
แล้วนะครับ

ประเด็นที่ ๒ คุณประโยชน์และอานิสงส์ของความเป็นพระโสดาบัน
เรื่องนี้ก็ได้พูดจบไปแล้ว

ประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน

ตอนนี้ กำลังบรรยายอยู่ในประเด็นที่ ๓ เรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน สำหรับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน หรือปฏิบัติเพื่อเป็นพระอริยบุคคลชั้นอื่นๆ ถ้าพูดแบบครบถ้วนเต็มที่ ไม่พูดแบบเป็นเรื่องราวอะไรมากนัก ข้อปฏิบัติก็มีเหมือนกัน คืออริยมรรคมีองค์ ๘ **ถ้าใครปฏิบัติได้ครบถ้วน มีองค์ทั้ง ๘ มาประชุมรวมกัน ครบสมบูรณ์ จะได้วิชาและวิมุตติ เป็นพระอรหันต์นั่นเอง** ถ้าทำได้บางส่วน ได้ทั้ง ๘ มารวมประชุมกัน มีธรรมจักขุ ก็จะเป็นพระโสดาบัน ถ้าเยอะกว่านั้น ขึ้นมาอีก ก็เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี เต็มที่บริบูรณ์สมบูรณ์ครบหมด ก็เป็นพระอรหันต์นะครับ อันนั้นพูดในแบบครอบคลุมเต็มที่ ไม่พูดรายละเอียด ประเด็นปลีกย่อย เพราะถ้าพูดรายละเอียดประเด็นปลีกย่อยแล้วก็มี ความต่างกัน มาก เนื่องจากผู้ปฏิบัติธรรมที่เป็นสาวกของพระพุทธเจ้านี้ มีจิตอัธยาศัยต่างกัน มีนิสัยต่างกัน บางทีเพศก็ต่างกัน เป็นพระบ้าง เป็นญาติโยมบ้าง ข้อปฏิบัติ ปลีกย่อยก็จะมี ความต่างกัน ธรรมเนียมต่างๆ วิธีปฏิบัติต่างๆ ก็มีความต่างกัน ในรายละเอียดมาก พูดถึงรายละเอียดก็เลยมีเยอะ ถ้าพูดแบบคลุมๆ เต็มที่แล้ว ไม่เยอะ ข้อปฏิบัตินี้พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้แล้วตั้งแต่ปฐมเทศนา คือทรง แสดงพระธรรมจักร แสดงมัชฌิมาปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ ใครทำตามแล้ว จะมีดวงตาเห็นอริยสัจ มีเท่านี้ที่เป็นหลักปฏิบัติที่ครอบคลุมที่สุด

ฉะนั้น ไม่ว่าจะเรียนธรรมะ ปฏิบัติธรรมะ หรือทำกรรมฐานอะไร
อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างก็ตาม วัตถุประสงค์ก็เพียงเพื่อให้องค์มรรค
ทั้ง ๘ มาประชุมกัน ทำอะไรต่างๆ เช่น เรียนหนังสือ เรียนธรรมะ ฟังธรรมะนี้
ก็เพื่อให้เกิดสัมมาทิฐิ ถ้าฟังแล้วเกิดสัมมาทิฐิได้ก็เพียงพอแล้ว ถ้าฟังแล้ว
ยังไม่เกิดก็ต้องมีเทคนิคทำให้เกิดต่อไป ฟังแล้วเกิดสัมมาสังกัปปะก็เพียงพอแล้ว
ถ้าฟังแล้วยังไม่เกิดเลย ฟังธรรมะแล้วก็ยังเห็นผิดเหมือนเดิม เข้าใจอะไรดีแล้ว
แต่ความคิดก็ยังเลวเหมือนเดิม อันนี้ก็ยังไม่พอ ต้องไปฝึกต่อไป ทำยังไงความคิด
จึงจะถูกต้อง ถ้าฟังธรรมะแล้วได้สัมมาวาจา คือ วาจาถูกเลย งดเว้นวจีหจจริตได้
พูดแต่วาจาที่ถูกต้องก็จบ ไม่ต้องทำอะไรอย่างอื่นอีก แต่ถ้าฟังแล้ว เข้าใจแล้ว
ยังทำไม่ได้ ยังไม่ปฏิบัติในองค์มรรค วาจายังไม่ดีก็ต้องไปฝึกไปหัด ไปขัดเกลา หรือ
ถ้ายังไม่พร้อม ก็ต้องไปฝึกคุณสมบัติสำหรับเตรียมความพร้อม ฝึกธรรมะที่ทำให้
จิตใจเข้มแข็งมีบารมี ๑๐ เป็นต้น ถ้าพูดเต็มที่แล้ว สิ่งที่เราทำกันอยู่ คือมาฝึก
อริยมรรคให้มาประชุมรวมกัน นี้พูดแบบวิธีปฏิบัติแบบครอบครัว

คำสอนที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้นี้มีหลายพระสูตร ผมก็ได้นำมาแสดง
ให้ฟังเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน พูดเต็มที่ก็คือให้ปฏิบัติอยู่ใน
อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ทีนี้ อริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า
เมื่อมีความเห็นถูกต้อง รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ก็ทำความเพียรละสิ่งที่ไม่ดีแล้วเจริญ
สิ่งที่ดี มีสติกำกับในการกระทำ สร้างองค์มรรคต่างๆ เพิ่มเข้ามา เมื่อมารวมกัน
เพียงพอ ก็จะเริ่มเกิดธรรมจักขุขึ้น

ในการบรรยายครั้งก่อนๆ ผมก็ได้พูดถึงตัวหัวหน้าเป็นหลักก่อน คือตัวสัมมาทิฐิ หรือตัวปัญญา มรรคทั้ง ๘ นี่ต้องมาร่วมกัน **มีหัวหน้าคือสัมมาทิฐิ** เวลาเราพูด เราก็พูดแต่ปัญญาก่อน ถ้าปัญญาถึงนี้ก็ได้รับผลแล้ว แต่ปัญญาจะมาเดี่ยวๆ ไม่ได้ เป็นหัวหน้าเขา ต้องมีลูกน้องด้วย มีกองสนับสนุน มีด้านศีล ด้านสมาธิ ด้านความคิดที่ถูกต้อง ด้านวาจาที่ดีตามมาด้วย ถ้าปัญญามาถึงขนาดนี้ ก็จะได้เห็นธรรม ฉะนั้น ในคราวก่อนๆ มา ผมก็ได้พูดตัวหัวหน้ามาก่อนคือตัวปัญญา พูดเป็นตัวนำมานะครับ ถ้าพูดตัวปัญญาจบแล้ว ยังเข้าไม่ถึง ก็จะมีตัวองค์ธรรมอื่นๆ ตามมาอีก ในคราวที่แล้วๆ มา บรรยายวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันพูดไปแล้ว ๓ ข้อด้วยกัน

ข้อที่ ๑ **มีธรรมจักขุ** มีปัญญารู้เห็นธรรม ถ้าใครมีปัญญารู้เห็นธรรม ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตาม หากเกิดธรรมจักขุขึ้น เดี๋ยวจกรมแล้วเกิดธรรมจักขุขึ้น หรือไปพิจารณาอะไรแล้วเกิดธรรมจักขุขึ้น อันนี้ก็เป็นพระโสดาบันเลย ถ้าท่านใดได้ศึกษาพระสูตรในยุคพุทธกาล เมื่อมีผู้คนได้ฟังธรรม พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม เขาก็เกิดธรรมจักขุอันปราศจากรูปลิขิต ปราศจากมลทินขึ้นมาว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนดับไปเป็นธรรมดา ยังกิญจิ สมุทฺยธัมมัง สัพพันตัง นิโรธธัมมัง” ถ้าเกิดธรรมจักขุอย่างนี้ขึ้นมา ก็เป็นพระโสดาบันแล้ว แสดงว่าองค์มรรคมารวมกัน ประชุมกัน เกิดเป็นดวงตาขึ้นมาแบบนี้ นั่นก็เป็นข้อที่ ๑ ที่ได้พูดไปแล้ว

ข้อที่ ๒ **มีปัญญายอมรับกฎเกณฑ์ของธรรม** กฎเกณฑ์ของสังขาร และนิพพาน ยอมรับหลักสัจธรรม หลักสัจธรรมความจริงที่เราได้ยินกันบ่อยๆ คือ หลักไตรลักษณ์ และข้อเท็จจริงของนิพพาน ถ้าใครที่ยอมรับข้อเท็จจริง ยอมรับกฎ โดยไม่ฝืน ไม่ขัดแย้ง อย่างนี้ก็จะทำให้เกิดองค์มรรคมาประชุมรวมกัน กฎไตรลักษณ์นั้นก็ยังมีหลักๆ ที่เราได้ยินประจำ คือ สัพเพ สังขารา อนิจจา สังขาร สิ่งปรุงแต่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ถ้าใครฝึกปฏิบัติมาเรื่อย มีดวงตาเห็น ฝึก มีปัญญามาเรื่อย จนกระทั่งยอมรับว่า สังขารทุกอย่างมันไม่เที่ยงหมด ไม่มีสังขารสักอย่างเลยที่มันจะเที่ยง ไม่มีสังขารใดมันคง อย่างนี้จิตจะยอมรับความจริง สัพเพ สังขารา ทุกขา สังขารสิ่งปรุงแต่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ เป็นของไม่คงที่เป็นของไม่คงทนทั้งหมด สัพเพ ธัมมา อนัตตา ธรรมทั้งหลายทั้งปวง ล้วนไม่ใช่ตัวตน และยอมรับนิพพานว่าเป็นความดับทุกข์ นิพพานเป็นสุขอย่างแท้จริง พวกสังขารนี้เป็นฝ่ายทุกข์ ส่วนนิพพานเป็นฝ่ายดับทุกข์ ถ้ายอมรับกฎเกณฑ์อันนี้ ยอมรับสัจธรรมความจริงได้ ถ้าเรียกเป็นญาณ ท่านเรียกว่า **อนุโลมญาณ** หรือ ญาณที่คล้อยตามหลักสัจธรรม มีปัญญาคล้อยตามความจริง ลงกับความจริง พอลงกับความจริง จิตมันก็จะวางสังขารแล้วก็จะเข้าสู่การรู้แจ้งนิพพาน การที่เรา จะเข้าสู่การรู้แจ้งนิพพานได้ ก็ต้องมีเครื่องมือพาเข้า หรือว่าเรือสำหรับพาเข้าไป ตัวเรื่อนี้ก็คืออริยมรรคนั่นเอง มารวมกันแล้วเกิดเป็นดวงตาเห็นธรรม

แต่โดยทั่วไป พวกเรานั้นยังติดข้องในสังขาร ไม่ว่างสังขาร พอไม่ว่างสังขาร ถึงแม้จะฟังเรื่องนิพพานขนาดไหน ใจมันก็ไปไม่ได้นะ ในการปฏิบัติทั่วไปจึงให้มากำหนดรู้สังขารว่าไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนอยู่เสมออย่างนี้ จนจิตยอมรับกฎได้ วิธีสังเกตว่ายอมรับกฎได้ไหม คือเวลาที่ประสบกับข้อเท็จจริงของสังขารนี้ ยอมรับได้ไหม มีปัญหาไหม เวลาเห็นคนไม่แฉ่ไม่นอน มีปัญหาไหม คนก็ไม่แฉ่ไม่นอนอยู่แล้ว เห็นคนไม่เหมือนกันเนีย มีปัญหาไหม เห็นคนไม่แฉ่ไม่นอนก็เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดา เห็นคนไม่เหมือนกันก็เป็นเรื่องธรรมดา เห็นโลกมันมีปัญหาเยอะ มันทุกข์ เป็นธรรมดาไหม ถ้าคนไม่ยอมรับ พอมันเป็นทุกข์ขึ้นมา ก็รู้สึกว้า แหม... ไม่น่าเป็นอย่างนี้เลย ทำไมมันวุ่นวายอย่างนี้

ต้องฝึกปฏิบัติให้มีดวงตา มีปัญญา จนยอมรับ ยอมรับสังขาร การยอมรับสังขารจะทำให้จิตใจปลอดโปร่ง ตั้งมั่น เป็นสมาธิ แล้วก็ทำกิจของตัวเองต่อไป คือทำอริยมรรคต่อไปได้ ถ้าไม่ยอมรับกฎของสังขารมันก็จะไปแก้สังขาร พอไปแก้สังขาร มันก็จะวนอยู่กับสังขาร สังขารไม่เที่ยงก็พยายามแก้ให้มันเที่ยง สังขารไม่แน่นอนก็พยายามแก้ให้มันแน่นอน หาเหตุให้มันแน่นอน เกิดเป็นหลักวิชาต่างๆ ที่ใช้ในการบริหาร แล้วก็ต้องปรับแก้วิชาเหล่านี้ไปเรื่อยๆ เรียกว่าเรียนแล้วไม่มีวันจบ เพราะว่ามันต้องแก้ไปเรื่อยๆ เนื่องจากสังขารมันเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขเวลา ยุคสมัย เมื่อเงื่อนไขเปลี่ยน หลักวิชาเหล่านั้นก็ต้องเปลี่ยนไปเรื่อยๆ แล้วก็เรียนไม่จบ จนกระทั่งชีวิตจบก่อน จบชาติเก่า ขึ้นชาติใหม่ก็ต้องเรียนใหม่อีกไปเรื่อยๆ ไม่มีวันจบ แต่ถ้ายอมรับกฎสังขารได้ ก็จะทำให้เป็นคนไม่ประมาท

เลิกวุ่นกับสังขารแล้วก็มาทำกิจของตนเองที่ควรจะทำ ก็คือกิจกำหนดรู้ทุกข
กิจละเหตุแห่งทุกข กิจที่จะทำให้แจ้งนิพพาน และกิจเจริญมรรค พอยอมรับ
ก็จะทำให้องค์มรรคมารวมได้ นี่เป็นวิธีปฏิบัติข้อที่ ๒ คือยอมรับกฎสังขาร และ
ข้อเท็จจริงของนิพพาน ถ้ายอมรับได้ก็จะมีดวงตา ถ้ายอมรับไม่ได้ ยังเข้าไม่ถึง
ก็แสดงว่าหัวหน้าคือปัญญายังไม่มา ยังไม่มาก็ต้องฝึกกันต่อไป ลูกน้องก็ต้องฝึกๆ
กันมาอย่างนี้ ๒ ข้อนี้ได้พูดจบไปในคราวที่แล้ว และในคราวที่แล้วได้พูดเกริ่นไว้บ้าง
เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบันข้อที่ ๓ คือ วิธีพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เห็นอยู่ใน
รูปกระแส ถ้าพูดในแบบหลักธรรมก็คือพิจารณาปฏิจัสมุปปาทนั่นเอง

การพิจารณาแบบปฏิจัสมุปปาท จะช่วยให้เห็นธรรม ดังที่ท่านว่า “ผู้ใด
เห็นธรรม ผู้นั้นก็เห็นปฏิจัสมุปปาท ผู้ใดเห็นปฏิจัสมุปปาท ผู้นั้นก็ชื่อว่า
เห็นธรรม” เวลาเรียนหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ถ้าเป็นคนที่มีเรื่องปฏิจัสมุปปาท
คือรู้เรื่องสิ่งต่างๆ ที่เป็นไปในรูปกระแส พิจารณาให้ทะลุเข้าไป ก็จะมีดวงตาได้
อันนี้ผมก็พูดปัญญาระดับสูงและรองลงมาตามลำดับ ตอนแรกพูดถึงธรรมจักขุ
นี้สูงแล้ว ถ้าเกิดปัญญานี้ก็เป็นโสดาบันเลย รองลงมาก็ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังขาร
และยอมรับนิพพานจิตก็จะรวมลงเกิดอริยมรรค เกิดธรรมจักขุ ถ้าวรองลงมาอีก
ก็พิจารณาปฏิจัสมุปปาท ทำให้เห็นธรรม ถ้าพิจารณาปฏิจัสมุปปาทได้สองข้าง
ก็จะหยั่งลงอริยสังเหมือนกัน คือ ทุกข์กับเหตุเกิดทุกข์ นี่เป็นฝ่ายเกิด ความดับทุกข์
กับข้อปฏิบัติ นี่เป็นฝ่ายดับ นี้ก็พูดถึงปัญญาระดับรองลงมาเรื่อยๆ ท่านทั้งหลาย
ฟังดูว่า ตนเองถึงขั้นไหนแล้ว

ช่วงแรกๆ นี้ ยกหัวหน้ามาพูดนะครับ เตียวต่อๆ ไปก็จะพูดรองลงมาอีก ถ้ายังไม่ถึงปฏิเสธสมุบบาทที่เป็นเงื่อนไขยาวๆ ก็ต้องรู้จักมองแบบมีเงื่อนไขแบบสั้นๆ การมองมีเงื่อนไขแบบสั้นๆ เรียกว่า มองแบบอิตัทปัจจยตา มองแบบมีเหตุปัจจัย เป็นเงื่อนไขสั้นๆ เมื่ออันนี้มีอันนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของอันนี้ อันนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็ดับไป อันนี้ก็ปัญญาระดับรองลงมาอีก ถ้ามองแบบเงื่อนไขไม่เป็น ก็ต้องหัดมองแบบแยกแยะองค์ประกอบ เพราะสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในโลกนี้ มันเป็นสิ่งสาร สิ่งที่เป็นสิ่งสารมันเกิดจากของหลายสิ่งมารวมกัน ฉะนั้น มันจึงหลอกตาคนได้ไม่ว่าจะเป็นไมโครโฟนก็ดี แก้วน้ำก็ดี เป็นสิ่งนี้ขึ้นมาได้ มันต้องมีหลายอย่างมารวมกัน เรียกว่าเป็น**สังขตธรรม** หรือเป็นสิ่งสาร เราต้องหัดมองแบบแยกองค์ประกอบออกมาว่า มันมีหลายสิ่งรวมกันและไปดูข้อเท็จจริงของแต่ละสิ่ง ก็จะเข้าใจมันอย่างนี้นะครับ พูดในแง่ปัญญารองลงมาเรื่อยๆ

๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิบัติสมบูรณ์บาท (ต่อ)

ตอนนี้ พูดมาถึงข้อที่ ๓ การพิจารณาสິงต่างๆ ที่เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส เป็นปฏิจจสมุพบาทนั่นเอง เป็นของอิงอาศัยกันในรูปแบบกระแสณะครับ กระแสนี้มีอยู่ ๒ กระแสด้วยกัน กระแสที่ ๑ เรียกว่ากระแสเกิด พูดเป็นภาษาบาลีก็คือสมุทวาระ กระแสเกิด กระแสเวียนว้ายไปเรื่อยๆ เกิดแล้ว อยู่เรื่อยๆ ก็แก่ แก่แล้วก็ตาย ตายแล้วก็เกิดใหม่ เกิดใหม่ก็แก่ใหม่ แล้วก็ตายใหม่ แล้วก็เกิดใหม่ แล้วก็แก่ใหม่ แล้วก็ตายใหม่ แล้วก็เกิดใหม่ แล้วก็ตายใหม่ ไปตามเหตุปัจจัย โดยเงื่อนไขหลักในกระบวนการตัวนี้ก็คืออวิชชา ความไม่รู้หรือริยสัจทำให้เกิดบุญบาป กุศล อกุศล ที่ทำเอาไว้ซึ่งส่งผลได้ ตามหลักแบบที่เราท่องกันประจำ ท่านอาจจะไปท่องไว้ก็ได้เนาะ เวลาพิจารณาด้วยปัญญา ต้องมาดูข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ไล่ไปเรื่อยๆ ในกระบวนการฝ่ายเกิด ฝ่ายวนเวียน เริ่มต้นจากอวิชชา ความไม่รู้หรือริยสัจเป็นหลัก พอไม่รู้ทุกข์เป็นต้น บุญและบาปเราก็ทำไว้เยอะแยะ บุญบาปที่ทำไว้พวกนี้ก็ส่งผลได้ ที่มันส่งผลได้ไม่ใช่เพราะมีบาปมีบุญเยอะ ที่บาปบุญยังส่งผลได้เพราะยังมีอวิชชาเท่านั้น ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ ท่านก็ผ่านการทำบุญทำบาปมาเยอะแบบพวกเรานี้แหละ แต่ท่านหมดอวิชชาแล้ว บุญและบาปก็ส่งผลไม่ได้ ทำให้เกิดวิญญาณอันใหม่ไม่ได้ อย่างนี้ะครับ ถ้าเราเข้าใจกระบวนการอย่างนี้ ก็จะมองทะลุ เป็นลักษณะของปัญญา ต้องหัดมองให้เป็น มองเป็นกระบวนการในรูปแบบกระแส ไม่ได้มาลอยๆ มาเพราะเงื่อนไข เงื่อนไขหลักก็คืออวิชชา คือความไม่รู้หรือริยสัจ และที่หน้าตาแตกต่างกัน ต่างๆ นานา สุขทุกข์

ต่างกันก็เพราะกรรม กรรมมันให้ผลได้เพราะอวิชชา ทำให้เกิดวิญญาน นามรูป ต่างๆ มา จนเป็นพวกเรานั่งอยู่ทุกวันนี้ ได้มีวิญญานทางตา ได้ดู วิญญานทางหู ได้ฟัง มีวิญญานทางลิ้น ได้กินอาหารไปเมื่อกี้ วิญญานทางใจ ได้คิดได้นึก ได้รับรู้ สิ่งต่างๆ เป็นผลมาจากกรรม และกรรมที่ส่งผลได้ก็เพราะมีอวิชชาปัจจัย ต่อเนื่อง กันมาแบบนี้

อีกสายหนึ่ง ก็คือ สายดับ สายไม่มี **นิโรธวาระ** สายดับก็เริ่มตั้งแต่ทำลาย อวิชชา เพราะการสำรอกหรือทำลายให้อวิชชาหมดด้วยอริยมรรคที่ได้สร้างขึ้น การปฏิบัติทางพุทธศาสนานี้ เน้นให้เกิดปัญญา ให้เกิดวิชชา เกิดความรู้ เมื่อเกิด วิชชา อวิชชามันก็จะหมดไป เพราะอวิชชาคือความมืด วิชชาคือความสว่าง หลักการง่ายๆ ของการต่อสู้กับความมืด คืออย่าไปยุ่งกับความมืด เอาแสงสว่าง มาใส่แทน พอเอาแสงสว่างมาใส่แทน แสงสว่างเต็มที ความมืดก็หายไป หลักการ ก็มีเท่านั้นนะ ฉะนั้น ถ้าใครยังไม่มีแสงของตัวเอง ยังไม่มีความสว่างเป็นของตัวเอง หลักง่ายๆ ก็คือ ยกจิตตัวเองไปไว้ในที่ที่เป็นแสงสว่าง เท่านั้นที่อยู่ได้แล้ว อย่าไปยุ่ง กับความมืด อย่าไปยุ่งกับโลก อย่าไปยุ่งกับความเห็นความคิดของใคร **เรายกจิต ไปไว้กับพระรัตนตรัย** คือพระรัตนตรัยนั้นเกิดจากความสว่าง พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์นี้ เป็นแสงสว่าง เรามีตอยู่ ก็ยกจิตไว้ไปตรงนั้น นี่ก็เรียกว่า การถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะนั่นเองนะครับ ให้พระรัตนตรัยช่วยกำจัดปิดเป่า อันตราย ถ้าไปฟังคนอื่น ฟังหมอดู ฟังคนนั้นทัก คนนี้ทัก พวกนั้นก็มืดเหมือนกัน ไม่รู้เรื่องเหมือนกัน เราไม่รู้เรื่องมันก็นักเลยนะ ก็จะพากันเดินอยู่ในความมืด

ฝ่ายดับก็เริ่มต้นที่วิชา เริ่มต้นที่ความรู้ การจะดับอะไร จะเลิกเกี่ยวข้องอะไรได้ ถ้าไม่รู้จริงมันจะเลิกไม่ได้โดยธรรมชาติ แม้แต่ทุจริต คำพูดที่ไม่ดี อะไรไม่ดีนี้ ถ้ารู้ไม่จริงมันเลิกไม่ได้เหมือนกัน อันนี้มันเป็นกฎธรรมดา จะต้องเห็นโทษของมัน เห็นว่า การพูดไม่ดีนี้มันมีโทษ ไม่มีประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องพูด มันจึงจะเลิกจนกระทั่งแม้การเวียนว่ายตายเกิด การเกิดเป็นสัตว์ออบาย ไม่มีประโยชน์ ต้องเห็นอย่างนี้ เห็นโทษ เห็นว่ามันไม่มีประโยชน์ ไม่จำเป็นต้องไปเกิดอย่างนี้ จึงจะเลิกเกิด ถ้าเห็นว่า จำเป็นต้องพูดโกหกอยู่ จำเป็นต้องคิดไม่ดีอยู่ จำเป็นต้องทำไม่ดีอยู่ อันนี้ก็ยังคงออบายได้อยู่อย่างนี้ ทุกอย่างจึงเริ่มต้นที่ความรู้ ถ้ารู้เต็มที่มีความมืดทุกอย่างมันก็จะหายหมด ถ้ารู้ไม่เต็มที รู้เล็กน้อย สิ่งหยาบๆ มันก็จะลดลง ลดลงไปเรื่อยๆ นะ ทางพุทธศาสนาเราก็เลยมาปฏิบัติอยู่สายดัดนี้แหละ สายที่ทำให้เกิดความรู้ขึ้น การพิจารณาแบบปฏิบัติจสมุปปาท ก็พิจารณา ๒ ข้าง คือ ข้างเกิด กับ ข้างดับ

ในคราวที่แล้ว ผมยกตัวอย่างหลักธรรมขึ้นมา เพื่อใช้ในการอธิบาย แล้วก็ให้ท่านทั้งหลายได้กลับไปพิจารณา หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเยาะ กับคฤหัสถ์ มีคนบรรลุธรรมมากในยุคพุทธกาล คือหลัก**อนุပ္พพิกขา** พิจารณา เป็นปฏิจจสมุบาท พวกเราได้ฟังเรื่องนี้บ่อย แต่ฟังแล้ว แทนที่จะเกิดปัญญา ก็หลงไปเลย ไม่ได้เอาปัญญานำ พอไม่ได้เอาปัญญานำ ก็ถูกตัณหาทิฏฐินำบ้าง พิจารณาไม่ออกบ้าง ไม่ครบกระบวนการบ้าง อนุပ္พพิกขามี ๕ ยกมาแค่อันเดียว ก็เลยผิดไปเลย ฉะนั้น เวลาเรียนธรรมะก็ต้องเข้าใจวิธีเรียน อนุပ္พพิกขามี ๕ ก็ต้องจำไว้ว่า ๕ ก่อน พิจารณาอย่างไรจึงจะได้ปัญญา ต้องรู้วิธีอีกต่อหนึ่ง คราวที่แล้ว ผมก็เกริ่นให้ฟังไปแล้วเรื่องนี้ การพิจารณาปฏิจจสมุบาทโดยอาศัย ข้อธรรมคืออนุပ္พพิกขา ความจริงอาศัยข้อธรรมอย่างอื่นก็ได้ เพียงแต่อันนี้ยกเป็น ตัวอย่าง ท่านได้ตัวอย่างแล้วก็เอาไปใช้กับเรื่องอื่นๆ ได้ มองทุกอย่างเป็นไปในรูปกระแส ไม่ได้อยู่ลอยๆ ทำอันนี้แล้ว ได้ผลอันนี้มา ไม่ใช่จะหยุดอยู่ที่นั่น มันยังต่อเนื่องขึ้นไปเรื่อยๆ ต้องหาที่จบของมัน เป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัย ถ้า พิจารณาได้ ก็จะมีดวงตา มีปัญญา

อนุப்புพิภพามี ๕ ข้อที่ ๑ ทานกถา ธรรมเทศนาเรื่องทาน ข้อที่ ๒ สीलกถา ธรรมเทศนาเรื่องศีล ข้อที่ ๓ สักคกถา ธรรมเทศนาเรื่องสวรรค์และอภรณ์ที่เลิศทั้งหลาย ที่ได้มาจากผลของทานและศีล อาหารอร่อย เงินทอง ชื่อเสียง อำนาจ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข พวกนี้เรียกว่าสักคะ ก็คืออภรณ์ที่เลิศ สิ่งที่เลิศ สิ่งที่คนปรารถนาต้องการ ถ้าเป็นชาติหน้าก็คือไปเกิดบนสวรรค์ ถ้าชาตินี้ได้สิ่งของดี ๆ อะไรต่าง ๆ อันนี้คือสักคะ ข้อที่ ๔ แสดงโทษ ความเศร้าหมอง ความต่ำทรามของกาม โทษของสิ่งดี ๆ ที่เราได้มาจากทานและศีล ผลที่ได้จากการทำสิ่งดี ๆ จากการทำบุญต่าง ๆ นี้แหละ มันมีโทษติดอยู่กับตัวมัน ข้อที่ ๕ แสดงอานิสงส์ในเนกขัมมะ อานิสงส์ที่จะได้จากการคิดออกจากกาม ๕ ข้อนี้พิจารณาเป็นปฏิจจสมุปบาทได้อย่างไร มันเป็นปฏิจจสมุปบาทตรงไหน บางท่านก็ยังคงอยู่ เราได้ฟังเรื่องทานมานาน บางคนได้ฟังเรื่องทาน แทนที่จะได้พิจารณาให้ลึกซึ้ง ได้ปัญญา ได้บรรลธรรม ก็ไปติดข้องเรื่องทาน จะเอาผลของบุญ บางทีหลงไปอีก เกิดวิชาอีก

ฉะนั้น เวลาฟังเรื่องอะไร เบื้องต้นต้องฟังให้เกิดความรู้ ต้องรู้จักว่าสิ่งทั้งหลายมันไม่ได้เป็นไปตามความอยาก ไม่ได้เป็นไปตามความคิด ไม่ได้เป็นไปตามความไม่อยากหรือไม่คิด ไม่ได้เป็นไปตามความเห็นหรือไม่เห็น มันเป็นอย่างที่มันเป็น นี่คือตัวปัญญาสัมมาทิฐิ **เพราะหลักการของปฏิจจนูปบาทฝ่ายดับก็คือทำให้วิชชามันหมด ให้เกิดวิชชามาแทน** วิชาจะมากจะน้อยต้องให้เกิดให้ได้ เวลาเราฟังเรื่องอะไรต้องฟังให้เกิดความรู้ให้ได้ รู้ว่าอะไร รู้ว่ามันเป็นอย่างไรมันไม่เหมือนที่เราคิดนะ เช่น ฟังเรื่องทานนี้ ให้ทานแก่สัตว์เดรัจฉานได้ผลมาหนึ่งร้อยเท่า ให้ทานแก่คนที่กุศลได้ผลมาหนึ่งพันเท่า ให้ทานแก่คนที่มีศีลได้ผลมาหนึ่งแสนเท่า หรือให้ทานแก่พระอริยเจ้าให้ผลมานับไม่ถ้วนอย่างนี้ เป็นต้น ฟังอย่างนี้ ต้องฟังให้เกิดปัญญาว่า โอ้... สิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไข ไม่ได้เป็นไปตามอยากหรือเป็นไปตามความคิด

คนโดยทั่วไปอาจจะคิดว่า คนนี้ก็มีกินอยู่แล้ว พระอริยเจ้าท่านก็มีของเยอะอยู่แล้ว ก็ให้กับคนยากจนน่าจะดีกว่า นี่คือคนทั่วไปคิด ความจริงมันไม่ได้เป็นไปตามคิด มันเป็นไปตามเงื่อนไข ถ้าผู้รับเป็นนาบุญที่ดี ให้กับนาที่ดีได้ผลเยอะกว่าเราเอาพืชไปปลูกนาที่ดี ข้าวมันก็ขึ้นเยอะ อย่างนี้มันเป็นไปตามเงื่อนไข ไม่ได้เป็นไปตามคิด อย่างนี้เรียกว่า ฟังแล้วได้สัมมาทิฐิ ฟังแล้วได้ปัญญา บางคนแทนที่จะฟังแล้วได้ปัญญา ก็หลงอีก โอ้... อยากได้บุญ การจะได้บุญเยอะต้องทำอย่างนี้ ก็วิงหาพระอริยเจ้า อย่างนี้ก็หลงไปอีก ฉะนั้น ต้องฟังให้เกิดสัมมาทิฐิว่า สิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไขของมัน เหมือนเราจะพูดเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ก็เพื่อจะพิจารณาให้ได้ว่าสิ่งต่างๆ เหล่านั้น มันไม่ได้เป็นไปตามอยากหรือไม่อยากของใคร แต่มันเป็นไปตามเงื่อนไขของมัน การรู้อย่างนี้แหละเรียกว่าสัมมาทิฐิแล้ว ได้ปัญญาแล้ว

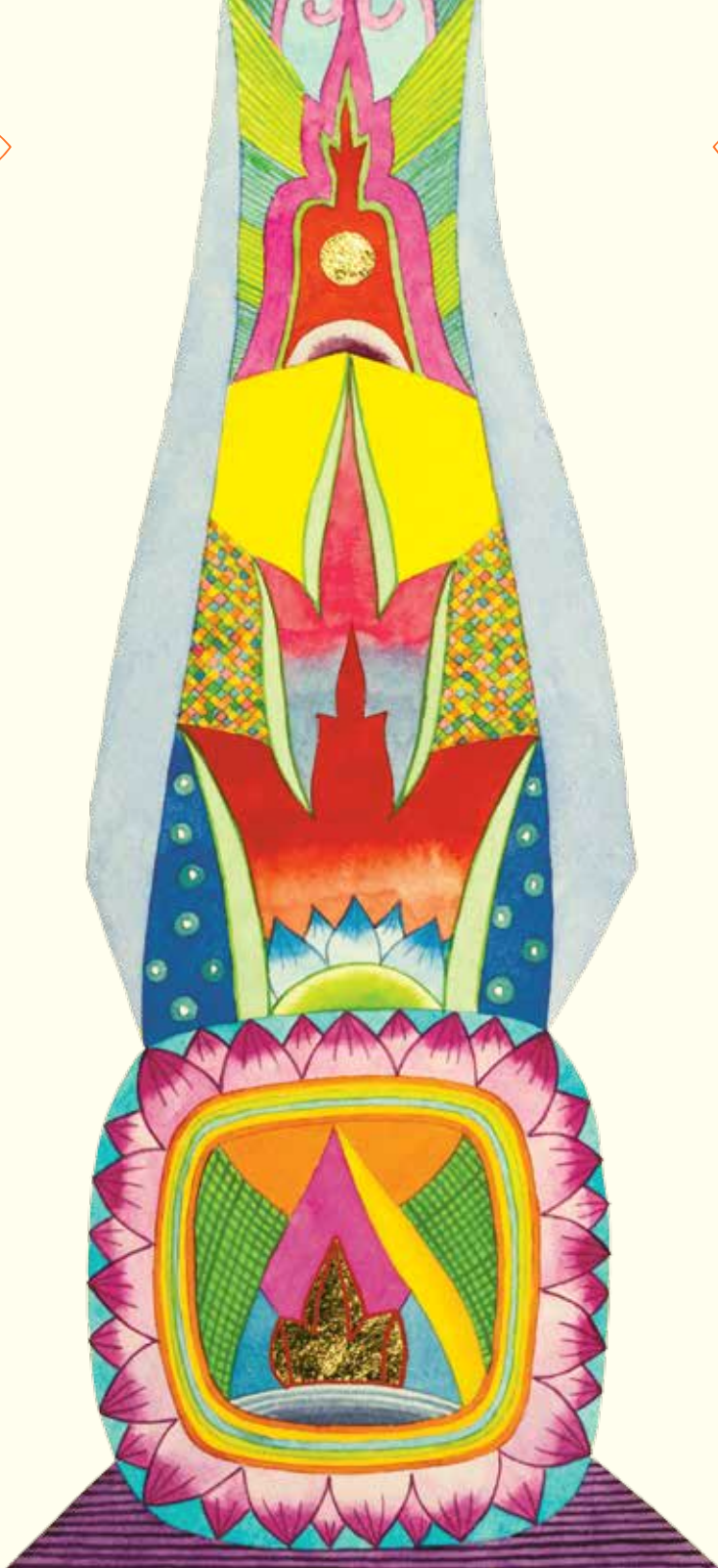
แม้ฟังเรื่องทาน การให้ทานเฉพาะเจาะจงบุคคล แม้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนดี มีคุณธรรมขนาดไหนก็ให้ผลไม่เยอะนัก ทานที่จะให้ผลเยอะคือให้เป็นสังฆทาน คือถวายเป็นสังฆทาน อ้าว... ทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ ไม่ได้เป็นไปตามอยากนะ บางทีเรานึกว่า เอ... ไปถวายสังฆทานที่วัด วัดนี้พระนิสัยไม่ค่อยดี กลับไปถวายพระอรหันต์ ที่ท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบดีกว่า ถวายเป็นบุคคล เจาะจงหลวงพ่อรูปนี้ ซึ่งท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีความสำรวมระวัง น่าจะได้ผลเยอะกว่านะ อาจจะคิดอย่างนั้น แต่ความจริงไม่ได้เป็นไปตามคิดนะ พระพุทธเจ้าทรงแสดงเอาไว้แล้ว คือ ให้ทานแก่บุคคลที่เป็นปาฏิบุคลิกทานนี้ได้ผลน้อยกว่า ส่วนการถวายสังฆทานนี้ ไม่ว่าจะพระจะดีหรือไม่ดี ให้ทานเป็นของกลางแก่สงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า ได้ผลเยอะกว่า ทำไมเป็นอย่างนั้น ก็เพราะเป็นอย่างนั้นแหละ ถ้าใครฟังแล้วได้ปัญญาเข้าใจ เจื่อนไขก็เรียกว่าได้สัมมาทิฐิ ถ้าฟังแล้วเกิดความอยากนำหน้า เข้าใจว่าสังฆทาน ได้ผลเยอะ ก็มุ่งเอาผลอย่างนี้ อันนี้ฟังแล้วโง่หนักกว่าเดิม คือหลงนั่นเอง หลงผล

ฉะนั้น ต้องฟังเพื่อให้เข้าใจว่า สิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุ ธรรมที่เป็นสังขารนี้ มันเกิดตามเงื่อนไข ไม่ได้เป็นตามอยากหรือไม่อยาก ไม่ได้เป็นไปตามคิดหรือไม่คิด เราอาจจะคิดว่าให้หลวงพ่ที่ท่านปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบนี้น่าจะให้ผลเยอะกว่า พระภิกษุวัดนี้รู้สึกว่าจะไม่ค่อยเรียบร้อย อันนี้เราคิด แต่โดยแท้จริงไม่เป็นอย่างนั้น ทำไม่ถึงไม่เป็นอย่างนั้น ก็เพราะมันไม่เป็นอย่างนั้นแหละ มันเป็นอย่างอื่นไป มันเป็นตามเรื่องของมัน ทำให้สังฆทานจึงมี อานิสงส์เยอะนัก ทำให้จิตใจเข้มแข็ง ทำให้มีบารมีเยอะขึ้น ช่วยให้พระศาสนา มันคงโดยภาพรวม อย่างนี้เป็นต้น ข้อที่ ๑ ธรรมเทศนาเรื่องทาน ท่านทั้งหลายคงมีโอกาสดังฟังเรื่องทานอยู่เรื่อย ก็อย่าลืมฟังให้ได้ปัญญา ไม่ใช่ฟังแล้วได้กิเลส มาเรื่อยนะและต้องฟังให้ครบด้วย

ต่อมา สีสกถา ธรรมเทศนาเรื่องศีล ก็ต้องฟังให้ได้ปัญญาว่า ศีลนี้มีคุณเยอะ มีอานิสงส์มากกว่าทานอีก เป็นถึง**มหาทาน** ศีลเป็นการสำรวมระมัดระวัง เป็นการงด การเว้น เป็นการให้ความไม่มีภัย ให้ความปลอดภัย ให้ความไม่เบียดเบียน ให้ความสบายใจแก่ผู้คนที่ทั้งหลาย ฉะนั้น คนหรือสัตว์มีจำนวนเท่าไร เราก็ให้เท่านั้นแหละ จึงมากกว่าการให้ทาน เนื่องจากการให้ทานเราก็ให้เป็นคนๆ ให้เป็นกลุ่มๆ ฉะนั้น ถ้าให้เป็นกลุ่ม ให้เป็นสังฆะนี้ อานิสงส์ก็เยอะ จิตใจมีความเข้มแข็งนะ ถ้าให้เฉพาะเจาะจง เลือกลงเอาตามใจเรา ชอบรูปไหนก็ไปรูปนั้น นี่ก็ใจแคบ ดึกว่า

ไม่ให้ชนะแต่ยังคงแคบอยู่อย่างนี้ อันนี้อานิสงส์ก็น้อย ในแง่บุญบารมีหรือว่ากำลังของจิตก็น้อย ถ้าให้แบบเป็นกลาง กำลังจิตก็จะเยอะ ที่นี้ ด้านศีลก็เป็นการให้ที่ยิ่งใหญ่กว่านั้น เช่น ศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ งดเว้นจากการเบียดเบียนสัตว์ ไม่คิดฆ่าสัตว์ คิดแต่เมตตา ให้อภัย อย่างนี้นะ ถ้าคิดอย่างนี้ ไม่มีเจตนาที่จะฆ่าสัตว์เลย ไม่คิดฆ่าสัตว์ตลอดทั้งชีวิตนี้ สัตว์มีจำนวนเท่าไรในโลกนี้ในจักรวาลนี้ ในเมื่อเราไม่ฆ่า เรางดเว้นจากการฆ่า เราก็ให้ทุกคน ให้การไม่เบียดเบียน ให้อภัย ให้ความปลอดภัย ไปอยู่ที่ไหนสัตว์ก็ปลอดภัยทุกตัว เพราะไม่มีที่มือเราจะไปตบเขา ทำร้ายทุบตีเขา อย่างนี้ศีลก็เลยเป็นมหาทาน เป็นของที่มีผลมีอานิสงส์มากกว่าทานก็เพราะมันมากกว่าจริงๆ ถ้าใครฟังแล้ว ได้ความเข้าใจอย่างนี้ ได้ปัญญาก็อย่างนี้ เรียกได้ว่าได้สัมมาทิฐิ ฟังเข้าใจถูกต้อง ถ้าฟังแล้วยังไม่เข้าใจก็อย่าเลิกฟัง หลายคนฟังเรื่องทานแล้ว ให้ทานได้ผลเยอะ ไม่ค่อยรู้เรื่อง ก็จำๆ มา ฟังเรื่องศีล ศีลดีมีอานิสงส์เยอะ เคยฟังแล้วอย่างนี้ก็มิ ได้แค่จำๆ มา แต่ก็ยังไม่เข้าใจชัดเจน ในเหตุผล ฉะนั้นเราฟังธรรมะนี้ ต้องฟังธรรมะให้มันเป็นธรรมะให้ได้ ฟังทานให้เป็นทานให้ได้เป็นเหตุเงื่อนไขที่ดีทำให้เกิดผลดี ทำไมอันนั้นจึงเกิดผลดีมาก ทำไมอันนี้ได้ผลน้อย มันเป็นเรื่องธรรมดาของอันนั้นแหละ ถ้าเราเข้าใจตรงตาม ที่มันเป็นก็เรียกว่าสัมมาทิฐิ มีความเห็นตรง ถ้ายังไม่ตรง ต้องฟังบ่อยๆ แล้วก็เอาไปพิจารณาดู

เรื่องศีลก็เป็นมหากาณ ถ้าเป็นผู้ที่งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ งดเว้นจากการยกยกอะไรของใคร งดเว้นตลอดไป ไม่คิดจะเอาของใครอีกเลย สิ่งของคนอื่นมีเท่าไร เราก็ให้ทั้งหมดนะ คิดดู สิ่งของคนอื่นมีเยอะแยะนะ ไม่คิดจะเอาของใครเลย บุญมันก็เยอะ กำลังจิตก็จะมากอย่างนี้ ไม่ว่าสิ่งของคนอื่นจะมากจะน้อย มีมูลค่าเท่านี้เท่านี้ เราจะชอบไม่ชอบก็จะไม่เอาเลย กำลังจิตก็จะเยอะ ศีลมันก็เลยมีอันสงส์มากกว่าทานด้วยประการอย่างนี้ ตัวทานและศีลนี้เป็นเหตุทำให้เกิดผลที่ดี อารมณ์ที่ดี อารมณ์ที่เลิศ ที่มนุษย์และเทวดาทั้งหลายต้องการเรียกว่าสัคคะ แปลเป็นไทยว่าสวรรค์ จริงๆ สวรรค์นี้เป็นคำไทย บาลีก็คือคำว่าสัคคะ สัคคะ แปลว่า สิ่งที่เลิศ สิ่งที่คุณอยากได้ต้องการ เช่น มองเห็นก็อยากเห็นสิ่งที่ดีๆ ที่เลิศตามความรู้สึกของเรา อยากได้ฟังเสียงที่ดีๆ อาหารที่อร่อยถูกกับธาตุอย่างนี้ เป็นต้น อย่างนี้เรียกว่าสัคคะ คืออารมณ์ที่เลิศ ถ้าตายแล้วได้เกิดใหม่ก็ไปเกิดที่ดี ดีกว่าเดิมหรืออะไรมันคงกว่าเดิมก็ว่าไป เลยเรียกอีกภูมิหนึ่งว่าสวรรค์ สังคกถา เรื่องของสวรรค์เป็นเรื่องของผล

สามเรื่องนี้รวมกัน ทานกถา สीलกถา สักคกถา รวมกันสามอันนี้เป็น ปฏิจจสมุปปาท ฝ่ายเกิดก็คือเหตุให้เกิดผล เป็นฝ่ายเกิดอย่างนี้ อะไรก็ตามที่พูด เรื่องเหตุอย่างนี้ๆ ทำให้เกิดผลอย่างนี้ๆ อันนี้เป็นฝ่ายเกิดทั้งนั้น ส่วนถ้าเป็นฝ่ายดับ เป็นเหตุที่ทำให้ถึงผลที่มีอยู่แล้ว ถ้าเราเข้าใจอย่างนี้จะง่าย เวลาฟังเรื่องอะไร ให้พิจารณาว่าเป็นฝ่ายเกิดหรือฝ่ายดับ เป็นกระแสเกิดหรือกระแสดับ ถ้าเป็น กระแสเกิด เหตุปัจจัยเงื่อนไขเหล่านั้น จะทำให้เกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา ถ้าเป็น ฝ่ายดับนี้ จะเป็นเหตุให้ถึงสิ่งที่มีอยู่แล้ว อะไรบางอย่างที่มีอยู่แล้ว ก็คือพระนิพพาน เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้ว เป็นของดำรงคงที่อยู่อย่างนั้น เราก็มาทำเหตุให้ถึงผล เหตุให้ถึง นิพพาน ถ้าอันใดเป็นเหตุให้เกิดผลบางสิ่ง นั่นแหละเป็นฝ่ายเกิดทั้งนั้น **ทาง พุทธศาสนาเราแสดงเหตุให้เกิดผล เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่ใช่ให้รัก** พระองค์ทรงสั่งสอนว่า ที่เราและเธอทั้งหลายพากันเวียนว่ายตายเกิดมานาน ก็เพราะมีอวิชชาบังตา มีตัณหาผูกไว้ เลยเวียนว่ายตายเกิด บางชาติก็เป็นพระเจ้า จักรพรรดิ บางชาติก็เป็นเทวดา บางชาติก็เป็นหมา บางชาติก็เป็นควาย บางชาติ ก็เป็นนุ่นเป็นนီ น่าเบื่อหน่าย

เวลากล่าวถึงเหตุให้เกิดผลนี้ แสดงเพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย ถ้าเราไม่เบื่อ แสดงว่าฟุ้งผิด ไม่เกิดสัมมาทิฏฐิ เช่นฟังว่า ให้ทานแล้วให้ผลเยอะ ชอบแล้ว อยากไปเกิดรับผลของทาน อย่างนี้แสดงว่าฟุ้งผิด ไม่เกิดสัมมาทิฏฐิ ถ้าเกิด สัมมาทิฏฐินี้ จะเกิดความเบื่อในประเด็นว่า โอ้... ต้องได้รับผลอย่างนี้แน่นอน มั่นน่าเบื่อ วนๆ เวียนๆ เกิดๆ ตายๆ เรื่อยไป ถ้าเข้าใจอย่างนี้ ก็จะเริ่มรู้จักมอง อย่างเป็นกระแส ไม่เป็นเรื่องของตัวตนของตน ทานนี้เป็นเหตุที่ดี ศีลเป็นเหตุที่ดี ทำให้เกิดอภิญญาที่ดียุติ อภิญญาเลิศๆ ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ดูเหมือนดีมากมาย มนุษย์ทั่วไปก็ต้องการ โดยเฉพาะพวกเราที่เป็นฆราวาสนี้ ต้องการสิ่งของดีๆ พระพุทธองค์ทรงหยิบเรื่องนี้มาสอนแก่ฆราวาสเป็นพิเศษ ยกเรื่องที่สำคัญสำหรับ เขามาพูดเลย คล้ายๆ แทงใจดำกันเลย ขนาดสิ่งที่ดีที่สุดนี้ ยังเป็นทุกข์ ดังนั้น ไม่ต้องพูดถึงสิ่งที่ไม่ดี อยากได้อภิญญาที่ดียุติ อยากได้ไปเกิดบนสวรรค์ อยากได้ ความสุข อยากได้ลาภ ยศ สรรเสริญ ไม่ใช่ได้มาลอยๆ ได้มาตามเงื่อนไข คือ ต้องมีเรื่องทาน ต้องมีเรื่องศีลมา ถึงได้ผลที่ต้องการ ไม่ใช่ได้มาลอยๆ อันนี้เป็น ฝ่ายเกิด เหตุให้เกิดผล

ที่นี่ เพื่อให้เข้าใจถึงฝ่ายดับ เพื่อให้เชื่อมโยงหลักธรรมให้ครบถ้วนทั้งกระแสฝ่ายเกิดเป็นของนำเปื้อนฝ่าย พระองค์ทรงแสดงต่อมาอีกเป็นข้อที่ ๔ ก็คือ **โทษความเศร้าหมอง และความต่ำทรามของกาม** คือโทษของสวรรค์นั้นแหละ โทษของอารมณ์ดีๆ ได้ลาภ ได้ยศ สรรเสริญ ความสุข การได้ไปเกิดบนสวรรค์ ชั้นโน้นชั้นนี้ต่างๆ เวลาแสดงเรื่องสวรรค์นี้ พระองค์ทรงแสดงอายุของชาวสวรรค์ไว้ด้วย เพื่อให้เห็นว่า การไปเกิดบนสวรรค์ก็มีข้อจำกัด การเป็นเจ้าของสิ่งนั้นสิ่งนี้ โดยมีข้อจำกัด มีระยะเวลาจำกัด ก็แสดงอยู่แล้วว่ามันเป็นทุกข์และไม่ใช่ของเราจริง เดี่ยวเจ้าของเขาจะมาทวงคืน เหมือนอย่างพวกเรานี้ มีคนมาบอกว่า เดี่ยวให้คุณเป็นเจ้าของบริษัทครึ่งวันนะ เลยครึ่งวันแล้วผมจะมาเอาคืน อย่างนี้จะอยากเป็นไหม ใครจะเอาภาระมาแบกใส่บ่าอย่างนี้ ก็โง่เต็มทีละ ทีนี้ ถ้าขยายครึ่งวันออกไปเป็นหนึ่งวัน ขยายออกไปอีก ผมให้คุณหนึ่งเดือน ขยายออกไปอีก ผมให้คุณหนึ่งปี ขยายออกไปอีก ผมให้คุณแปดสิบปี หรือผมให้คุณหนึ่งร้อยปี ก็เหมือนกันละนะ เพียงแต่ขยายระยะเวลาออกไป ยิ่งขยายนานเราก็รู้สึกว่ามี... น่าจะดี นี่ก็โง่หนักไปเลยนะ ท่านจึงแสดงโทษของกามเอาไว้ว่า กามมันมีข้อจำกัดของมันโดยธรรมชาติ ไม่ใช่ความผิดของมันหรอก ถ้าจะมีความผิดสักอย่างในโลกนี้ก็คือ ผิดที่เราไม่รู้เรื่องของมัน คืออวิชชานั้นเอง

หลักทางพุทธศาสนาที่ต้องการจริงๆ คือ ต้องการให้มีวิชา ให้มีความรู้ เหนือตัวเอง ไม่ได้ไปโทษอะไรใครทั้งนั้น เพราะว่าสิ่งนั้นมันก็เป็นของมัน จะไปโทษมัน ก็ไม่ได้ เพราะมันเป็นอย่างนั้น ถ้าจะโทษอย่างเดียวก็คือความไม่รู้สิ่งนั้น ตามเป็นจริง โทษใครก็ได้ โทษชาวบ้านก็ได้ เพราะว่าเขาไม่รู้เหมือนกันอีก สิ่งที่ร้ายกว่าเขา ปกปิดความจริงก็เป็นอวิชา เป็นหัวหน้าเขา ทางพุทธศาสนา ก็มาแก้ตรงนี้ มาแก้วิชา ให้ทำวิชาให้เกิดขึ้น ในหลักปฏิจจนุมุขปาทยาดับ จึงเริ่มต้นที่ทำลายอวิชาให้หมดไป โดยการฝึกอริยมรรคให้มากขึ้น เริ่มจากการฟังธรรม ให้มีสัมมาทิฐิ ให้มีความเห็นถูกต้อง มีความคิดถูกต้อง พุดและทำให้ถูกต้อง จะได้มีปัญญานี้แหละ ส่วนอันอื่นก็ยังมีของมันเหมือนเดิม พอมีปัญญาขึ้นมา ก็จะเข้าไปเกี่ยวข้องได้ถูกต้องต่อไป เลยมีข้อที่ ๔ เพื่อให้เกิดปัญญา เกิดความรู้ ทรงแสดงโทษของกาม แสดงโทษของสิ่งดีๆ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข เงินทอง ชื่อเสียง อำนาจ วาสนา ความรู้ต่างๆ ความเป็นเจ้าของอันนั้นอันนี้ ก็เป็นเวลาจำกัด จนกระทั่งเกิดเป็นเทวดาก็มีอายุจำกัด ถ้าเป็นชั้นจาตุมหาราชิกาก็มีอายุ ๕๐๐ ปี ทิพย์ ๕๐๐ ปี เทวดา ไม่ใช่ ๕๐๐ ปีคนนะ ยาวแค่ไหนท่านแจกแจงรายละเอียดว่า สำหรับพวกเรานี้ ๕๐ ปี เท่ากับ ๑ วัน ๑ คืน ของเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ๕๐ ปี ของพวกเราเท่ากับ ๑ วันของเขา คิดต่อไปอีก ๓๐ วัน ก็เท่ากับ ๑ เดือน ๑๒ เดือน เท่ากับ ๑ ปี เขามีอายุ ๕๐๐ ปีทิพย์ ยาวกว่าพวกเรามาก แต่ยาวยังไงมันก็มี ข้อจำกัดนะ จะยืดเวลาไปเท่าไรก็หมดเหมือนเดิมอย่างนี้

สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา มีอายุ ๕๐๐ ปีทิพย์ ถ้าเป็นชั้นดาวดึงส์ มีอายุ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์ หลายท่านอาจจะเคยเรียนอายุของเทวดามา ถ้าเปรียบเทียบกับคนก็ต่างกันไปอีก เพราะวงชีวิตมันต่างกัน วงชีวิตต่างกัน รัศมีของการหมุนมันต่างกัน วงชีวิตต่างก็ คือ ๑๐๐ ปีมนุษย์ เท่ากับ ๑ วันของเทวดาชั้นดาวดึงส์ บางท่านเคยได้ยินเรื่องพระพุทธรูปองค์ทรงแสงดวงพระอภิธรรมที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ๓ เดือนในหมู่มนุษย์เราเนี่ย ถ้าหารดูดีๆ ก็แป๊บเดียวสำหรับดาวดึงส์ มนุษย์เราก็อายุเหมือน ๓ เดือน พวกเทวดาก็คล้ายๆ มาฟังธรรมแป๊บเดียว อย่างพวกเรา มาฟังธรรมชั่วโมงกว่าก็เลิกแล้ว คล้ายกันเลย เพราะว่า ๑๐๐ ปีมนุษย์นี่ เท่ากับ ๑ วันของพวกเทพดาวดึงส์ พระพุทธเจ้าทรงไปแค่ ๓ เดือน ไม่ถึงปีด้วยซ้ำไปไม่ถึงวันของพวกเทวดา พวกเทวดาก็มาฟังธรรมแป๊บเดียว ก็เป็นอย่างนั้นแหละ ส่วนความรู้สึกของพวกมนุษย์ พระพุทธเจ้าหายไป ทรงจำพรรษาอยู่ดาวดึงส์นั้น ๓ เดือน เทพดาวดึงส์มีอายุอยู่ ๑,๐๐๐ ปีทิพย์ ก็ตายเหมือนกัน ถ้าสวรรค์ชั้นอื่นๆ ขึ้นยามา ชั้นดุสิต เป็นต้น ก็ขยายเวลาออกไปเรื่อยๆ แต่ก็มีเวลาจำกัดเหมือนกัน คือตายเหมือนกันหมด อย่างนี้ทำนองนี้นะครับ

กามทั้งหลายมีโทษมาก อย่างมนุษย์เราก็ต้องแสวงหาด้วยความยากลำบาก รบรากัน ตีกัน ฆ่ากัน อะไรต่างๆ ทำทุจริตเยอะเยอะ แม้แต่ได้ของดีมาแล้วก็อยู่ไม่นานนะ เมื่อเข้าใจอย่างนี้แล้ว มีสัมมาทิฐิแล้วก็ทรงแสดงถึงข้อที่ ๕ คือ **อานิสงส์ในเนกขัมมะ** อานิสงส์หรือข้อดีในการคิดจะออกจากกาม หลังจากรู้ว่า กามมีโทษอย่างนี้ๆ โทษนี้ไม่ใช่ที่เราไปโทษมัน แต่โทษของมันติดอยู่กับตัวมัน เรา รู้จักว่าข้อเสียมันเป็นอย่างไร มันมีข้อดีแค่ไหนก็รู้กันอยู่แล้ว ส่วนข้อเสียมันมี ยังไง คนไม่ค่อยได้มอง พระพุทธองค์ทรงให้เรามองให้มารู้จักนะ พอรู้จักแล้วก็คิด จะออก พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงอานิสงส์ของการคิดออกจากกาม การคิดออก จากกามนี้มีอานิสงส์เยอะ ถึงแม้เรายังมีกามคุณอยู่ เราก็ไม่ทุกข์เพราะมัน ถ้ามี บริษัทใหญ่ๆ มีเงินเยอะๆ แล้วก็คิดจะออก อย่างนี้สบาย เพราะเราไม่ทุกข์ เรา รู้จัก ว่ามันมีโทษอย่างนี้ๆ เป็นของไม่แน่ไม่นอน เราก็ไม่ประมาท ระวังไว้ละ ทำเหตุเงื่อนไข ไปถึงเวลาก็ยกให้ชาวบ้านไป ยกให้คนรุ่นคนนี้ไป แค่คิดจะออกนี้มันดีแล้ว ไม่เหนียวหนึ่ก บางคนไม่คิดจะออกเลย อย่างนี้ก็ตายฟรีเลย เหนียวด้วย ทุกข์ด้วย อี กสักหน่อยก็ต้อออกเหมือนกัน คนที่คิดจะออกก็ออกเหมือนกันแหละ แต่ว่าสบาย

การมีสิ่งนั้นโดยไม่ทุกข์นี้ มีได้โดยอาศัยการรู้ความจริงแล้วก็คิดจะออก ได้รับความสุขจากสิ่งที่มี เอามาเป็นของใช้ จนกระทั่งร่างกายของเรานี้ก็เหมือนกัน เดี่ยวสักหน่อยก็พังแล้ว เราก็คิดจะออก ถึงเวลาก็ไป ถึงเวลามันใช้การไม่ได้ก็ไป ไปหาร่างใหม่ตามกรรม จะได้ระมัดระวังในการใช้ร่างกาย รู้ว่าอยู่ไม่นานชาติถัดไป ถ้าไม่ได้เป็นพระอรหันต์ก็ต้องเกิดอีก ต้องทำกรรมให้ดีไว้ ระวังไว้ รักษากรรม ให้ดีไว้ จะได้เกิดในร่างใหม่ที่ดี ปฏิบัติธรรมต่อไป การคิดจะออกนี้จึงทำให้ทำ คุณงามความดีต่างๆ กระตุ้นให้ทำความเพียรถูกต้องเดินไปสู่นิพพานได้ ได้อานิสงส์ เยอะแยะ ตั้งแต่ความสุขขั้นพื้นฐาน คือมีมันโดยไม่ทุกข์ มีก็ดี เอามาเป็นของใช้ แต่ไม่ใช่ของเรา ของใช้ก็ใช้ไป ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่างๆ นะครับ

นอกจากนั้นแล้ว ความคิดจะออก ก็มีเวลาไปฝึกจิต ทำให้จิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่น หลังจากคิดจะออกแล้ว ก็อำนวยความสะดวก ทำให้เกิดความสะดวก สบาย มีความสุข **สุขนี่ก็เป็นปัจจัยให้เกิดสมาธิ** เกิดความตั้งมั่นของจิตได้ง่าย ไปทำกรรมฐาน เกิดสมาธิ ได้รับความสุขจากสมาธิ อาศัยสมาธินั้นเจริญวิปัสสนา ปฏิบัติธรรมเจริญอริยมรรคก็เข้าถึงความสุขอย่างแท้จริง คือทำให้แจ้งนิพพานต่อไป

ถ้าพูดเรียงลำดับทั้ง ๕ เริ่มตั้งแต่วงจรฝ่ายเกิดทุกข์ จนกระทั่งถึงนิพพาน เรียงไปเลย ก็มีสองหลักอย่างนี้ ถ้าได้พิจารณาตลอดสายก็จะทำให้ได้ปัญญา รู้จักว่า โลกนี้มันเป็นอย่างนี้ แม้แต่สิ่งของที่ตี อารมณ์ที่เลิศสวรรค์เนี่ยก็เกิดจากเงื่อนไข เหตุปัจจัยคือทานและศีล ทำให้ได้อารมณ์ฝ่ายดีมา ทำให้ได้สวรรค์ ได้เกิดที่ดีๆ แต่สวรรค์ก็ไม่เที่ยง อยู่ได้ไม่นานก็ต้องจากไป คนที่รู้จักโทษของกาม สิ่งต่างๆ ที่ไม่แน่ไม่นอน เขาก็ระวังไว้ ความรู้นี้เรียกว่ามีสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นถูกต้อง พอเห็นถูกต้องก็จะคิดถูกต้องคือคิดออก ถ้าเราไปเช็กดูในอริยมรรคมีองค์ ๘ นี่ก็คือเห็นทุกข์โดยความเป็นทุกข์ เห็นเหตุที่ทำให้มันเกิด อันนี้คือสัมมาทิฏฐิ

ธรรมะนั้นแหละมันเป็นไปตามเงื่อนไข คนมีปัญหา ก็มองอะไรก็เป็นธรรมะหมด เพราะมันเป็นธรรมะหมดอยู่แล้ว ทุกอย่างมันเป็นไปตามเงื่อนไข ไม่ได้เป็นไปตามอยากนะ ต้องใส่เหตุอันนี้เข้าไปจึงเกิดผลอันนี้ขึ้น แต่อันนี้มันก็ไม่อยู่นาน อีกหรอก ถ้าเรามัวหมกมุ่นอยู่กับอันนี้ มันก็ไม่ได้อะไร ต้องรู้จักมัน เอามันมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคิดจะออกจากมัน นี่แหละที่ถูกต้อง

นี่คือวิธีพิจารณาแบบอนุப்புพิกถา ซึ่งพวกเราได้ฟังกันเป็นประจำอยู่ เรื่องทานให้ทานแล้วได้ผลอย่างนั้นอย่างนี้ อย่าลืมหาพิจารณาให้ตลอดสาย ได้ผลแล้ว ผลมันอยู่นานไหม เที่ยงไหม ต้องคิดออก ไปทางเนกขัมมะ จึงถูกต้อง ถ้าพิจารณาได้ถูกต้อง มีสัมมาทิฏฐิแบบนี้ การให้ทาน การรักษาศีล หรือการทำอะไรต่อมิอะไรต่างๆ ก็จะสามารถเป็นมรรค มารวมเป็นตบะ เป็นเดชะ เป็นพลวปัจจัย เป็นนิสสัย ตามส่งไปสู่นิพพาน ถ้าพิจารณาไม่ตลอดสาย ทำทานก็หวังผลเพื่อเป็นตัวตน เป็นเสปียงเอาไว้ไปกินชาติหน้า อันนี้ก็จะไม่ส่งผลไปสู่นิพพาน แต่จะส่งผลให้เกิดอีกอย่างนี้

ดังนั้น ของใช้ก็ต้องใช้ให้เป็น เงินเป็นของใช้ เอามาใช้ มันเป็นของกลางๆ
ทานเป็นเหตุที่ดี เป็นของใช้ เอามาใช้อะไร เอามาใช้ไม่ดีก็ผิดเหมือนกัน ถ้าเอา
มาเป็นของใช้ เอามาเป็นอุปกรณ์อำนวยความสะดวก เดินตามอริยมรรค พาไป
นิพพาน ทาน ศีล เป็นต้น เหล่านี้ก็จะ เป็นบารมี ทำให้เจริญอริยมรรคได้สะดวก
พาไปนิพพานได้ แม้ธรรมะขั้นพื้นฐานทั่วไป ตั้งแต่ความมีระเบียบวินัย
ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รู้จักควบคุมตนเอง ความอดทน
ให้อภัย รู้จักข้อจำกัดของตนเอง อะไรต่างๆ เหล่านี้ ก็เอามาใช้เป็นบารมี ทำให้
เกิดอริยมรรคได้หมด อย่างนี้

อันนี้เรียกว่ารู้จักพิจารณาแบบเป็นกระแส สิ่งต่างๆ ที่เป็นไปในลักษณะ
เป็นกระบวนการ เพียงแต่ว่าจะเป็นการเกิดหรือจะเป็นกระบวนการดับ
ทานที่ทำอยู่อาจจะเป็นแบบเกิดหรือเป็นแบบดับก็ได้ ฟังธรรมก็เหมือนกัน จะเป็น
แบบเกิดหรือเป็นแบบดับก็ได้ อยู่ที่รู้เรื่องไหม รู้ไหมว่าสิ่งเหล่านี้มันเป็นของใช้
เอามาใช้ทำอะไร ทำได้ขนาดไหน ในยุคพุทธกาล พระพุทธองค์ทรงแสดงอนุพุทธานุ
และประกาศอริยสัจ คนก็ได้บรรลุธรรมกันมาก โดยส่วนใหญ่ก็ได้บรรลุธรรม
เป็นพระโสดาบัน ฉะนั้น พวกเราก็สามารถพิจารณาสิ่งเหล่านี้ได้ พิจารณาเรื่อง
ทานที่เป็นเหตุ ศีลที่เป็นเหตุ ทำให้เกิดผลที่เป็นสวรรค์ เวียนๆ ววนๆ อยู่นี้ พิจารณา
โทษของกามทั้งหลาย โทษที่ติดอยู่กับตัวสิ่งต่างๆ ก็คือมันไม่เที่ยง มันไม่อยู่นาน
มันไม่มีใครเป็นเจ้าของ ทริพย์สมบัติสิ่งต่างๆ ในโลกมันเป็นเป็นอย่างนี้แหละ
เป็นธรรมดาอย่างนี้ เมื่อรู้โทษแล้วก็คิดจะออก ความคิดจะออกนี้มีอันสงส์มาก
ยังไม่ได้ให้ออกจริง ให้คิดเฉยๆ คิดจะออก เป็นเนกขัมมะ ถ้าใครที่มีบารมีเยอะ

คิดจะออกจากโลก ออกไปเลย ออกไปบวชอย่างนี้ คิดจะออกแล้วออกไปเป็น
นักบวช ก็ยังออกไม่ได้จริง ต้องมาบิณฑบาตกับชาวบ้านเหมือนเดิม ต้องเกี่ยวข้อง
แต่เกี่ยวข้องให้อยู่ในวงจำกัด ไม่ให้เกิดความติดข้องหรือเกิดโทษขึ้น

พอเราคิดจะออกจากอะไร ก็จะเกี่ยวข้องโดยถูกต้อง ถ้าแบบสูงสุดคือ
ไปบวชเป็นพระ คิดจะออกจากโลก แต่ความจริง ต้องอยู่ในโลกเหมือนเดิม ต้อง
บิณฑบาต ต้องเกี่ยวข้องกับชาวโลกเขา แต่จะอยู่ในวงจำกัด มุ่งในการเกิดมรรค
พวกเราก็เหมือนกัน ถ้าคิดจะออกจากครอบครัว ออกจากสามี ออกจากภรรยา
ออกจากลูก คิดจะออกปั๊บ ก็มีข้อจำกัดว่าต้องปฏิบัติต่อภรรยาให้ถูกต้องเหมาะสม
ไม่ให้เกิดโทษขึ้น ให้ได้องค์มรรค ถ้าคิดจะออกจากลูก เราเป็นแม่ก็ทำหน้าที่
ต่อลูกให้ถูกต้อง คิดจะออกจากแม่ก็ทำหน้าที่ให้ถูกต้อง มันมีข้อจำกัดนะ ถ้าสูงสุด
ก็อย่างที่ผมยกตัวอย่าง เป็นพระนี่ มีเนกขัมมะ คิดจะออกจากโลก ไม่อยากอยู่แล้ว
โลกนี้หนีไปอยู่ถ้าอยู่อะไร แต่ความจริงก็ออกอย่างนั้นไม่ได้ เพราะข้อเท็จจริงก็คือ
เราอยู่ในโลก ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโลก ฉะนั้น การเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต้องมี
ข้อจำกัดจึงจะถูกต้อง ถ้าเป็นพระก็มีข้อจำกัดทางวินัย อย่างนั้นทำได้ อย่างนี้
ทำไม่ได้อะไรต่างๆ แล้วก็อาศัยเจริญมรรคไป พวกเราก็เหมือนกัน ให้นำหลักการ
เดียวกันนี้มาใช้ ก็จะเดินมรรคได้ ทำให้ถึงนิพพานได้

นี่พูดอนุப்புพิกิตา ๕ ประการ ข้อที่ ๑ ทานกถา ธรรมเทศนาเรื่องทาน ข้อที่ ๒ สีลกถา ธรรมเทศนาเรื่องศีล ศีลมีอะไรบ้าง มีคุณประโยชน์อย่างไร แล้วก็อย่าลืมฟังบ่อยๆ ฟังให้ได้ปัญญา ได้สัมมาทิฏฐิ ข้อที่ ๓ สัคคกถา ธรรมเทศนาเรื่องสวรรค์ ฟังเรื่องผลต่างๆ ที่ดีๆ ได้มาเกิดในโลกนี้ ไม่ได้มาตามอยาก ใครๆ ก็อยากได้ลาภ อยากได้ความสุข แต่ความสุขไม่ได้มาตามความอยาก ใครๆ ก็คิดว่า จะมีความสุข แต่ความสุขไม่ได้มาตามความคิด มันมาตามเงื่อนไข เป็นอย่างนั้นแหละ ใครๆ ก็อยากไปสวรรค์ แต่ไม่ใช่ทุกคนจะได้ไปสวรรค์ ใครๆ ก็อยากเสวยความสุข แต่ไม่ใช่ทุกคนจะเสวยความสุข ความสุขมันมาเพราะเงื่อนไข เกิดเพราะเหตุปัจจัย มันมีเวลาจำกัด ก็ต้องรู้จักสัคคกถา ข้อที่ ๔ รู้จักโทษ ความเศร้าหมอง และความต่ำทรามแห่งกาม ไม่ใช่ของดีวิเศษอะไร ไปยุ่งด้วยมีแต่ทำให้จิตเศร้าหมองตกต่ำ ทั้งนั้น ข้อที่ ๕ กามาทินวกถา รู้จักอานิสงสีในเนกขัมมะ

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงโทษของกามนี้ไว้มาก เพราะต้องการให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ให้เกิดความรู้ ให้พิจารณาเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งต่างๆ อยู่ไม่นาน เราต้องตายเป็นธรรมดา หรืออะไรต่างๆ เยอะแยะ ก็เพื่อให้เห็น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ว่าไม่มีโทษอยู่ ให้เห็นโทษของมันอย่างนี้ ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่ง ให้ฟัง พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษแห่งกามไว้ ท่านทั้งหลายก็จะได้จำไว้ ไปพิจารณา ได้ ทรงแสดงโดยอุปมานะ คำอุปมาก็ชัดเจนดี อุปมาไหนชัดเจน เราก็นำไปพิจารณา ดู จะได้เกิดปัญญา เกิดความรู้ คนที่มีปัญญาดี เป็นคนที่เข้าใจเรื่องสังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน อย่างนี้ก็จะเห็นโทษของกามได้ง่าย ส่วนใครที่ยังไม่ค่อยมีปัญหาขนาดนั้น ก็ต้องใช้วิธีพิจารณาดู อาจจะพิจารณาโดยอุปมาก็ได้ เพื่อให้เกิดเป็นสัมมาทิฏฐิ จะได้คิดจะออกจากสิ่งนั้น การคิดจะออกนี้มีอานิสงสี มาก ถ้าไม่คิดจะออกนี้มีแต่โทษ มีแต่ลำบาก เป็นทุกข์ทรมานไม่จบไม่สิ้น

ดังนั้น สิ่งต่างๆ ในโลกที่มีอยู่นี้ ถ้าเป็นบุคคลผู้ที่มีสัมมาทิฐิ เขาก็จะคิดจะออกจากทุกอย่างนั้นแหละ เพียงแต่ตอนนี้ยังออกไม่ได้ ก็ต้องทำหน้าที่ไปให้เหมาะสมไปก่อน หมดระว่างเพื่อพัฒนาฝึกหัดตนเอง ข้อฝึกหัดในการกระทำ เรียกว่า **สิกขาบท** ถ้าเป็นพระนี้ มีข้อฝึกหัดเยอะ สิกขาบทก็เลยมีเยอะ สิกขาบทเยอะๆ นี้ดี ทำให้ได้ฝึกตัวเองมากและได้ผลไว ส่วนฆราวาสเราก็มีสิกขาบทน้อยหน่อย เราอาศัยสิกขาบทน้อยๆ เหล่านั้นเป็นพื้นฐาน แล้วก็พยายามมีข้อจำกัดอย่างอื่นเพิ่มขึ้นมา เพื่อจะได้มีเวลาไปทำสมาธิฝึกปัญญาต่อไป

ในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ **โปตลียสูตร** ข้อ ๔๒ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“คหบดี เปรียบเหมือนสุนัขที่กำลังหิวโซ ยืนอยู่ใกล้เขียงของคนฆ่าโค คนฆ่าโคหรือลูกมือของคนฆ่าโคผู้ชำนาญ โยนโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้ว แต่มีเลือดติดอยู่บ้างไปให้มัน ท่านเข้าใจความช้อนั้นว่าอย่างไร สุนัขตัวนั้นเมื่อแตะโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้ว แต่มีเลือดติดอยู่บ้างนั้น จะบรรเทาความหิวได้บ้างไหม”

“ไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า”

“ช้อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะโครงกระดูกที่เชือดชำแหละเนื้อออกหมดแล้วนั้น แม้จะมีเลือดติดอยู่บ้าง สุนัขนั้นก็เพียงมีความเหน็ดเหนื่อยและความหิวมากขึ้นอีก พระพุทธเจ้าข้า”

คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยโครงกระดูก มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๓

“คหบดี เปรียบเหมือนนกแร้ง นกตะกรุม หรือนกเหยี่ยว คาบชิ้นเนื้อบินไป ผูกนกแร้งก็ดี ผูกนกตะกรุมก็ดี ผูกนกเหยี่ยวก็ดี พวกกันโผเข้าไปรุมจิกทั้งชิ้นเนื้อนั้น ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ถ้านกแร้ง นกตะกรุม หรือนกเหยี่ยวนั้น ไม่รีบปล่อยชิ้นเนื้อนั้นเสีย มันอาจถึงตาย หรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะชิ้นเนื้อนั้นเป็นเหตุใช้ไหม้”

“ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยชิ้นเนื้อ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๔

“คหบดี เปรียบเหมือนบุรุษถือคบหญาที่ไฟติดลูกโขนเดินทวนลมไป ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร ถ้าบุรุษนั้นไม่รีบปล่อยคบหญาที่มีไฟติดลูกโขนนั้นเสีย คบหญาที่มีไฟติดลูกโขนนั้นก็จะมีไหม้มือ ไหม้แขน หรืออวัยวะน้อยใหญ่ ส่วนใดส่วนหนึ่งของเขา เขาอาจถึงตาย หรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะคบเพลิงนั้นเป็นเหตุใช้ไหม้”

“ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยคบเพลิง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่น โลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๕

“คหบดี เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิงมีความลึกกว่า ๑ ชั่วโมงบุรุษ เต็มด้วยถ่านเพลิงที่ปราศจากเปลว ปราศจากควัน ลำดับนั้น บุรุษผู้หนึ่ง เป็นคนรักชีวิต ไม่อยากตาย รักสุขเกลียดทุกข์มาถึงเข้า มีชาย ๒ คน เป็นคนแข็งแรงช่วยกัน จับแขนเขาข้างละคน จุดเข้าไปยังหลุมถ่านเพลิง ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร คนผู้นั้นจะพึงน้อมกายเข้าไปอย่างนั้น ใช้ไหม้”

“ไม่ใช่ พระพุทธเจ้าข้า”

“ซื่อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะบุรุษผู้นั้นรู้ว่า ถ้าเราจักตกลงไปยังหลุมถ่านเพลิงนี้อาจถึงตายหรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะหลุมถ่านเพลิงนั้นเป็นเหตุพระพุทธเจ้าข้า”

คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๖

“คหบดี คนฝันเห็นสวน ป่า สถานที่ สระโบกขรณี ที่น่ารื่นรมย์ เขาตื้นเขินมากก็ไม่เห็นอะไรเลย แม้ฉันใด อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยความฝัน มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๗

“คหบดี เปรียบเหมือนคนยืมทรัพย์สมบัติคือแก้วมณีและกษัตริย์อย่างดีของบุคคลอื่น นั่งยานพาหนะไป เขาสวมใส่ทรัพย์สมบัติที่ตนยืมมาไว้รอบตัว เดินไประหว่างร้านค้าในตลาด ประชาชนเห็นเขาแล้ว ก็ซุบซิบกันอย่างนี้ว่า “คนนี้รวยจริง พวกคนรวยเขาใช้สอยสมบัติกันอย่างนี้เอง” พวกเจ้าของพบเขา ณ ที่ใดที่หนึ่งเข้า ก็จะพืงนำเอาของของตนคืนไปในที่นั้นๆ ท่านเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร สมควรไหมกับการที่คนผู้นั้นไม่แสดงอาการหวงแหนในทรัพย์สมบัติ”

“สมควร พระพุทธเจ้าข้า”

“ข้อนั้นเพราะเหตุไร”

“เพราะเจ้าของมีสิทธิ์จะนำของของตนคืนไป พระพุทธเจ้าข้า”

คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสถามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยของขอยืม มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษแห่งกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกัน แล้วเจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

ข้อ ๔๘

“คหบดี เปรียบเหมือนรวาป่าใหญ่ไม่ไกลจากหมู่บ้านหรือนิคม ต้นไม้ในรวาป่านั้นมีผลตกดาษดิน แต่ยังไม่หล่นลงมาเลยสักผลเดียว ชายคนหนึ่งผู้ต้องการผลไม้ เที้ยวเสาะแสวงหาผลไม้ เขามาถึงรวาป่านั้น เห็นต้นไม้ที่มีผลตกดาษดินนั้น เขาคิดอย่างนี้ว่า “ต้นไม้นี้มีผลตกดาษดิน แต่ไม่มีผลหล่นลงมาสักผลเดียว แต่เราารู้วิธีปีนขึ้นต้นไม้ ทางที่ดี เราควรปีนขึ้นต้นไม้แล้วกินพออิ่มและใส่พกให้เต็ม” เขาจึงปีนขึ้นต้นไม้แล้วกินพออิ่มและใส่พกให้เต็ม ต่อมา ชายคนที่ ๒ ต้องการผลไม้ ถือขวานที่คมกริบเที้ยวเสาะแสวงหาผลไม้ เขามาถึงรวาป่านั้น เห็นต้นไม้มีผลตกดาษดิน เขาคิดอย่างนี้ว่า “ต้นไม้มีผลตกดาษดิน แต่ไม่มีผลหล่นลงมาสักผลเดียว และเราก็ไม่รู้วิธีปีนขึ้นต้นไม้ ทางที่ดี เราควรจะตัดต้นไม้ในที่โคนต้น แล้วกินพออิ่มและใส่พกให้เต็ม” เขาจึงตัดต้นไม้ในที่โคนต้น ท่านเข้าใจความข้อนี้ว่าอย่างไร ชายคนแรกโหม่นที่ปีนขึ้นต้นไม้ก่อน ถ้าไม่รีบลงมา ต้นไม้ก็ล้มทับมือเท้า หรืออวัยวะน้อยใหญ่ส่วนใดส่วนหนึ่งของเขาหักได้ เขาอาจถึงตายหรือได้รับทุกข์ปางตาย เพราะต้นไม้เป็นเหตุใช้ใหม่”

“ไซ้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “คหบดี อริยสาวกก็อย่างนั้นเหมือนกัน เห็นประจักษ์ชัดดังนี้ว่า “พระผู้มีพระภาคตรัสกามทั้งหลายว่า มีอุปมาด้วยผลไม้ มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก โทษในกามเหล่านั้นมีอยู่มากยิ่ง” ครั้นเห็นโทษของกามนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว จึงเว้นอุเบกขาที่มีอารมณ์ต่างกัน ที่อิงอาศัยอารมณ์ต่างกันแล้ว เจริญอุเบกขาที่มีอารมณ์เดียว ที่อิงอาศัยอารมณ์เดียว ซึ่งเป็นที่ดับไม่เหลือแห่งความถือมั่นโลกามิสโดยประการทั้งปวง

นี่เป็นพระสูตรเกี่ยวกับโทษของกาม พอเห็นข้อเท็จจริงด้วยปัญญาอันชอบแล้ว ก็จะมีความคิดออกไป มีเนกขัมมะ เจริญในทางที่จะทำให้ละโลกามิส โดยประการทั้งปวงได้ คือ เน้นไปที่สองข้อข้างหลังนั่นเอง ส่วนเรื่องทาน เรื่องศีล เรื่องสวรรค์ นั้นฟังมาบ่อยแล้ว เราก็อย่ำลิ้มฟัง ที่ฟังนี้ไม่ใช่ให้ชอบนะ ฟังให้เบื่อ ฟังเรื่องทาน ให้ทานแล้วได้รับผลเยอะเยอะ ฟังว่าไปเกิดที่นั่นที่นี้ ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ได้เป็นพระราชา ได้มีเงินทอง ข้าวของเครื่องใช้อย่างนู้นอย่างนี้ ฟังให้เบื่อ ฟังเรื่องของชาวบ้านเขา ก็ฟังให้เข้าใจสัจธรรม โอ้... คุณบิลเกตส์ รวยอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็แก่ แล้วก็ตาย ฟังให้เบื่อไปเลย บางคนฟังแล้วอยากเป็นอย่างเขา การที่จะได้อย่างนั้นมาเป็นผล ก็ต้องมีเหตุ ทานบ้าง ศีลบ้าง ความเพียร ปัจจุบัน การลงทุนทำธุรกิจต่างๆ อันนั้นบ้าง อันนี้บ้าง ได้มาด้วยความยากลำบาก ได้มาแล้วก็ไม่ได้เป็นเจ้าของอยู่นาน ถึงแม้ว่าเขาจะมีเงินเยอะขนาดนั้น มีรถสักยี่สิบคันปกติก็จะขับได้ที่ละคัน บางทีไม่ได้ขับเองด้วยซ้ำ มีคนขับให้ อย่างนี้คนขับรถนั่งรถเยอะกว่าเราด้วยซ้ำไป บางทีเรานั่งเบาะเดียวก็ลงแล้ว บางทีไม่มีอำนาจในตัวเอง ลูกน้องขับไปส่งจึงไปได้ ลูกน้องไม่ขับ เราไปไม่ได้ อย่างนี้ก็มีมีบ้านก็หลังโต บางคนมีหลายหลัง ปกติก็นอนได้แค่หลังเดียว และทั้งบ้านจริงๆ ที่นอนก็ไม่ได้เต็มบ้าน นอนเฉพาะที่นอนของตัวเองหน่อยหนึ่ง นอกนั้นก็คนอื่นเอาไปนอน เช่น หมาบ้าง แมวบ้าง จิ้งจกบ้าง ตู๊กแกบ้าง อะไรบ้างก็ว่าไป ถ้าเราจะไปหลงอย่างนั้นมากมันก็ไม่ไหว ของดีก็คืนันแหละ เป็นของใช้แบบนี้ ให้ฟังไม่ใช่ฟังให้อยากได้ แต่ฟังให้เบื่อ

คนมีที่ดินเยอะๆ อะไรเยอะๆ เวลาอยู่ เขาไม่ได้อยู่ทั้งร้อยไร่พันไร่ นั่นหรือ
เขาก็อยู่หน่วยหนึ่ง หรือไม่กี่ตารางวาเท่านั้นแหละ นอกนั้นก็เป็นการอีกหลาย
ประการ ดังนั้น เราจะมีบ้างก็ได้ แต่ให้รู้จักข้อเท็จจริงของมัน พอรู้จักแล้วก็จะได้
เห็นโทษว่า มันอยู่กับเราไม่นานนะ คิดจะออก จะได้เกี่ยวข้องกับมันอย่างถูกต้อง
ต่อไป ถ้าไม่คิดจะออกเลย นี่ก็ลำบาก เหน็ดเหนื่อยมาก บริหารยากลำบาก จึงใช้
คำว่า เห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง คือความจริงมันเป็นอย่างนั้น
พระพุทธองค์ทรงให้เห็นตามที่มันเป็น มันเป็นอย่างนั้นนะ ตอนนี **มาพูดเน้น**
เรื่องโทษของกาม จะได้มีปัญญา มีสัมมาทิฐิ คิดจะออก จะได้ไปสร้างเสริม
อุเบกขาหรือว่าจิตที่เป็นสมาธิ เพื่อมุ่งไปทางนิพพานต่อไป สิ่งอำนวยความสะดวก
ความสะดวกมันก็ดีเหมือนกันนะ ความสะดวกมันก็ดีที่ไม่สะดวกเยอะ เอามาเป็น
อุปกรณ์ในการพาไปทางนิพพาน โปตลิสสูตรนี้ แสดงอุปมาโทษของกามไว้ ๗ อย่าง
ด้วยกัน ในพระสูตรอื่นๆ ก็จะมีอุปมาอื่นๆ อีกหลายประการ ยกมาพอเป็นตัวอย่าง

ทาน ศีล สวรรค์ โทษของกาม พิจารณายังไง มันทะลุถึงกันยังไง สิ่งดีๆ คือ
สวรรค์นี้มันเกิดมาจากเหตุ เหตุก็คือทานและศีลนั่นแหละ สิ่งเหล่านี้ที่ได้มาก็มีโทษ

อุปมาที่หนึ่ง **กามทั้งหลายอุปมาด้วยโครงกระดูก** เรื่องก็มีอยู่ว่า เปรียบเหมือนกับมีสุนัขที่กำลังหิวโซ ยืนอยู่ข้างเชิงของคนฆ่าโคหรือลูกมือของคนฆ่าโค ที่นี้คนฆ่าโคเขาก็เก่งเหลือเกิน ชำนาญมาก ฆ่าโคเรียบร้อยแล้ว เขาก็เลาะเอาเนื้อออกหมดเลย เหลือแต่กระดูกและเลือดติดอยู่หน่อยหนึ่ง ถ้าคนฆ่าโคไม่ชำนาญ เนื้ออาจจะติดอยู่เยอะหน่อย แต่นี้เขาชำนาญ ก็เอาเนื้อออกหมดเหลือแต่กระดูกและเลือดติดอยู่ โยนไปให้สุนัขที่กำลังหิวโซนั้น ถ้ามว่า สุนัขที่กำลังหิวโซนั้นไปแทะเลียโครงกระดูกที่เช็ดฆ่าแหละเนื้อออกหมดแล้วนั้น จะบรรเทาความหิวได้บ้างไหม ตอบว่า ไม่ได้ เหมือนกามนี้แหละ ดูเหมือนได้อะไรมาเยอะเยอะ กินลงไปแล้วบรรเทาความหิวได้บ้างไหม กินอาหารอร่อยแล้วบรรเทาความอยากได้บ้างไหม บางคนกินแล้วก็ยังอยากกินอีกอยู่นั้นแหละ บรรเทาความหิวไม่ได้ **ความหิวด้วยอำนาจตัณหา มีอะไรเท่าไรมันก็บรรเทาไม่ได้** เหมือนกับสุนัขที่หิวโซนี้แหละสุนัขที่หิวโซก็คือพวกเราทั้งหลาย อุปมาเจ็บปวดตีเหมือนกัน พวกเราทั้งหลายเป็นสุนัข ไม่ใช่สุนัขธรรมดาณะ เป็นสุนัขที่หิวโซด้วยนะ กามทั้งหลายที่ได้มาเหมือนกับโครงกระดูกที่มีเลือดติดมา ดังนั้น จะไปแทะเลียยังไงก็ไม่มีวันอิ่มไม่มีวันหายหิวได้ ไม่มีวันบรรเทาความหิวได้ ยังอยากอย่างนั้นอยู่ตลอดไป

อุปมานี้ก็คงชัดเจนอยู่ พวกเราทั้งหลายก็คงได้กามคุณ ได้สิ่งนั้นได้สิ่งนี้อะไร
ดีๆ มาเยอะแล้ว แต่ความอยากก็ไม่เคยหมดเลย ก็ยังอยากต่อไปเรื่อยๆ อยากแทะ
นั่นแทะนี่ไปเรื่อย นี่ก็ชัดเจน พอเห็นด้วยปัญญาอย่างนี้แล้ว ก็จะเลิกของพวกนั้น
คำว่า เลิกนี้ไม่ใช่เลิกกินข้าว เลิกนอน ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เลิกที่จะหาความสุข
จากการทำอย่างนั้น ให้หาความสุขจากสมาธิ จากอารมณ์เดียว ทำจิตให้เป็นหนึ่ง
โดยเฉพาะคนที่มีเป้าหมายแน่นอน ต้องการไปนิพพาน ก็รีบมาทำอริยมรรคต่อไป
จะได้เห็นอานิสงสีในเนกขัมมะต่อไป เริ่มตั้งแต่ได้ความสุขเอิบอ้อมที่ได้จากสมาธิ
ความเอิบอ้อมที่เกิดจากสมาธินี้ มันพอหายใจได้ และหายใจได้นานกว่ากามคุณ
กามคุณนี้มันไม่อ้อมเลย หิวไปเรื่อยๆ กินอาหารอ้อเรื่อยๆ นี่ เอ... อันนี้อ้อๆ นึกถึง
ตู้เย็นแล้ว เตี้ยวพรงี้จะได้กินใหม่ เอาไปใส่ตู้เย็นไว้ สักหน่อยหาของใหม่อีกแล้ว
สมาธิก็จะอ้อมนานหน่อย แต่ก็อ้อมไม่จริง ถ้าปฏิบัติอริยมรรคเพิ่มพูนขึ้นไปจนถึง
นิพพาน อันนี้ก็อ้อมเต็มที่แล้ว ปราศจากความหิว นี่ก็อาศัยการเห็นโทษของกามนี้
แหละ เห็นข้อเท็จจริงด้วยปัญญาอันชอบ คือมีสัมมาทิฐิ แล้วคิดออก ถ้าไม่ได้
เห็นด้วยปัญญาอย่างนี้ ถึงจะฟังบ่อยๆ เท่าไรมันก็ยังไม่ออกนะ ฟังไว้นั้นแหละ
ดีแล้ว ให้พิจารณาและปฏิบัติให้เห็นชัดด้วย ถ้าฟังแล้วเห็นชัดตามนี้ก็คิดจะออก
ปฏิบัติอริยมรรคได้

เราต้องเปลี่ยนความเห็นให้ตรงกับข้อเท็จจริง อุปมาที่หนึ่ง อุปมากาม
ทั้งหลายเหมือนกับโครงกระดูก รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เงินทอง ชื่อเสียง
ความสุข ความสบาย สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ บนโลกนี้ เหมือนกับโครงกระดูก
แทะแล้วไม่อ้อมสักที ไม่หายใจ

อุปมาที่สอง **กามทั้งหลายอุปมาด้วยขึ้นเนื้อ** กามทั้งหลายอุปมาด้วยขึ้นเนื้อ เรื่องก็มีอยู่ว่า เหมือนกับพวกนกแร้ง นกตะกรุมหรือว่านกเหยี่ยว คาบขึ้นเนื้อบินไป คาบขึ้นเนื้อก็คือสิ่งของวัตถุกามต่างๆ อำนาจก็ดี ชื่อเสียงก็ดี การยอมรับหรือความสะเดาะสบายก็ดี เงินก็ดี คาบอันนี้ไป พอคาบไปแล้ว คนอื่นๆ นกอื่นๆ ก็มีเหมือนกัน มาเป็นฝูงๆ เลย มาแย่งกันนะ ไม่ใช่โทษของนกของอะไรหรอก มันเป็นโทษของกามที่มีคนแย่งกันเยอะ คนต้องการกันมาก ถ้ามีนกอื่นๆ มาแย่งแล้วนกตัวนี้ไม่ยอมปล่อย ก็ต้องจิกกัน ฆ่ากัน ทำร้ายกัน อาจจะตายหรือทุกข์ปางตาย คนอื่นมาเราก็สู้สักพักหนึ่ง แต่สู้ไปสู้มา โอ... หมดกำลัง ไม่ไหวแล้ว ต้องรีบปล่อยให้คนอื่นเขาไป ก็ไม่เป็นไรนะ ถ้าจะคาบขึ้นเนื้อนี้บินตลอดไปก็ไม่ไหวแล้ว เพราะพวกเรามแย่งกันเยอะ อริยสาวกทั้งหลายลูกศิษย์ของพระพุทธเจ้า รู้ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แหละ จะได้คิดจะออกจากกาม

อุปมาที่สาม **กามทั้งหลายอุปมาด้วยคบเพลิงหญ้า** คบเพลิงหญ้าถือไปไฟมันก็ลุก ลุกไปเรื่อย ลุกไปเรื่อยๆ มันก็จะไหม้มือ ดังนั้น พอไฟมันลุก เราก็ต้องคอยดู ถ้าร้อนมือแล้ว ต้องปล่อยทิ้งไป และในระหว่างที่เดินไป ถ้าเดินทวนลมไป ไฟมันก็จะไหม้ตาเรา มีสะเก็ดไฟมากระทบตา ต้องระมัดระวัง หลบให้ดีๆ ถ้าหลบไม่ดีเตี๊ยมกามคุณเหล่านั้นก็กระทบตาเอา ทำให้ตาบอด พอตาบอดเตี๊ยมก็ไปแย่งกันกับคนอื่น ทำทุจริตบ้าง หนักไปเลยทีนี้

อุปมาที่สี่ **กามทั้งหลายอุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง** เป็นหลุมตกลงไปแล้ว ตายทุกคน ใครที่ติดกับดักกามคุณนี้ สรุปร่างๆ คือลงต่ำทุกคน จะเอาไหม เหมือนเราเป็นบุรุษที่ไม่มีกำลัง มีบุรุษสองคนมีกำลังเขาดึงไป ลากให้ไปลงหลุมถ่านเพลิง ที่มีไฟลุกเต็มอยู่ในนั้น มีถ่านเพลิงอยู่ในนั้น เราตกลงไปก็ต้องตายหรือทุกข์ปางตายแน่นอน เหมือนพวกเราที่เป็นมนุษย์นี้ ถ้าไปติดกับกามคุณก็ตกต่ำเลย สมมติว่า ตอนใกล้ตายนะ ถ้าไปติดช่องกับบ้าน ติดช่องกับที่ดินติดช่องกับอะไรต่างๆ อย่างนี้ลำบากเลย จิตเศร้าหมอง ก็ตกลงไปภพข้างล่างเลย จึงควรรู้จักให้ดีกว่า มันมีโทษแล้วรีบปล่อย จิตก็ให้เป็นไปในทางเนกขัมมะ คนมีเป้าหมายแน่ชัด ก็ตั้งปณิธานไว้ก่อน ส่วนจะเดินได้แค่ไหนก็ค่อยว่ากัน ถ้ามาติดช่องอยู่ทางนี้ ตกหลุมถ่านเพลิงตายแน่นอนเลย หนักๆ คือตายจากความเป็นมนุษย์นี้ ใครจะตายก็อย่าไปห่วงสมบัตินะ ห้ามห่วงสมบัติ เพราะถ้าห่วงสมบัตินี้ จบเลยนะ ลงหนักเลย ตั้งแต่ตอนนี้เป็นต้นไป ควรฝึกไว้ สมบัติถ้าจะหายไปบ้าง ไม่ต้องห่วงมัน ไม่ต้องวุ่นวาย หัดไว้

อุปมาที่ห้า **กามทั้งหลายอุปมาด้วยความฝัน** อันนี้ก็คงจะชัดเจนอยู่แล้ว คนที่นอนฝัน ฝันไปแล้วก็เห็นสวนป่า สถานที่หรือสระน้ำที่น่ารื่นรมย์ น่าสบาย พอตื่นขึ้นมาก็ไม่เห็นอะไรเลย ก็เหมือนกัน ตอนที่เราตื่นมาในโลกมนุษย์ ในยุคนั้นนะ ชาติที่แล้วไปเป็นอะไรมาก็ไม่รู้นะ บางคนอาจมีสมบัติเยอะกว่าชาตินี้ก็ได้ ตื่นขึ้นมาแล้วหายหมดเลย ไม่มีอะไรเหลือ ในชาตินี้ก็เหมือนกัน เราก็รู้สึกรว่าเรามีนั่นมีนี่ พอชาติหน้าตื่นขึ้นมาอีกที ก็เป็นป่าหญ้าแล้ว เกิดเป็นควายกินหญ้าแล้ว หรือเป็นเทวดา อยู่วิมานทองไปแล้ว สิ่งที่มีอยู่ในโลกนี้หายหมด มันเป็นอย่างนั้น ตื่นขึ้นมาอีกทีก็ไม่เหลือแล้ว อันนี้ พุทธแบบระดับชาติ ระดับภพ

พุทธระดับรองๆ ลงมาในชีวิตประจำวันของเรา ที่เรารู้สึกว่ามีนั่นมีนี่ ก็เป็นแค่ฝัน เหมือนกัน โดยความจริงก็ไม่มีเหมือนกันนี่แหละ สิ่งนั้นของเรา สิ่งนี้ของเรา คนโดยทั่วไปตกอยู่ในโลกของความฝัน ก็ฝันไปเรื่อยนี่กว่ามีจริงๆ จังๆ แท้ที่จริงแล้ว ขนาดตัวเราของเรานี้ยังไม่มีเลย ตัวเราจริงๆ นี่ยังไม่มี เส้นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ที่มาประชุมรวมกันเป็นกายนี้ ก็ยังไม่เป็นของเราเลย ต้องแก่ ผุไป พังไป สลายไป เต็มวันก็หมดไป สิ่งอื่นๆ จะมีได้อย่างไร ลองพิจารณาดู ถ้าเป็นคนมีปัญญา ก็มองเห็นชัด ถ้ายังไม่ชัด เราก็ต้องพิจารณาด้วยอุปมา เพื่อให้เกิดปัญญานั้นเอง

พระอริยสาวกท่านเห็นชัดตามที่มันเป็นจริง ความจริงมันเป็นอย่างนั้น เราไม่ได้ไปใส่ร้ายมันนะ ฟังดูก็เหมือนไปใส่ร้ายมันเหลือเกิน ความจริงไม่ได้ใส่ร้าย มันเป็นจริงอย่างนั้น **ถ้ารู้แล้ว เราจะปฏิบัติได้ถูกต้องตามที่มันเป็นจริง จะได้ ระวัง จะได้เอาแง่ติมันมาใช้ แง่ที่เป็นโทษก็ระวังไว้ สำรวมไว้ อย่าให้มัน มีโทษขึ้นมา** ไม่อย่างนั้น มันจะกัดเรา มันจะทำร้ายเอา ติไม่ดีก็ทำให้เราตกอบาย ได้อีก ไปต่อสู้แย่งชิงกัน ทำทุจริต โอ้โฮ... หนักเลยทีนี้ ข้อสำคัญคือความรู้ ต้องรู้เห็นด้วยปัญญาอันชอบตามที่มันเป็นจริง คำว่าปัญญาอันชอบ ก็คือปัญญา ที่มันถูกต้อง ถูกกับอะไร ถูกกับข้อเท็จจริงนั่นแหละ ความจริงมันเป็นอย่างนั้น เรารู้ อย่างนั้น ของไม่เที่ยงก็เห็นว่ามันเป็นของไม่เที่ยง ของที่มันชั่วคราวก็ว่า มันเป็นชั่วคราว อย่างนี้เรียกว่าปัญญาอันชอบ ปัญญาที่ถูกต้อง ได้แก่ ปัญญา แบบวิปัสสนาและมรรคนั้นเอง พอมีปัญญาที่ถูกต้องแล้ว จะได้คิดให้ถูกต้อง คือ คิดออกจากมัน และทำให้ถูกต้องต่อไป คือการเจริญมรรคนั้นแหละถูกต้องที่สุดแล้ว เพียงแต่ยังทำไม่ได้เต็มที่ ต้องมีข้อพิจารณาหลายเรื่อง ตอนนี่ก็มาพิจารณา ในแง่อนุพุพพิกภา ให้เห็นเป็นปฏิจจสมุบาท เพื่อจะได้เดินมรรคได้

อุปมาที่หก **กามทั้งหลายอุปมาด้วยของที่ยืมเขามา** ทุกอย่างเลย ยืมเขามาหมด ขนาดหนังหนานี้ ก็ยืมยืมมาเลยนะ ส่องกระจกดู ยืมใครมายังไม่รู้ ยืมชากเปิดชากไถ่มา ทำยที่สุดเจ้าของเขาก็มาทวงเอาคืน พอเจ้าของมาทวงเอาคืน เราจะแสดงอาการทวงแหวนว่าไม่คืน อย่างนี้ก็เกินคนไปแล้ว เวลาเจ้าของมาทวงคืนก็ต้องให้ไปตามสบายไปเถอะ เพราะของของเขานี้ เรายืมเขามาใช้นะ ความสะดวกสบายก็ดี ยืมเขามาใช้ พอเขาจะเอาคืนไป เราก็ต้องให้เขาไป ใครมาตีโพยตีพายอย่างนั้นอย่างนี้ ทำไม่ต้องมาเอาของเราไป อย่างนี้ก็เกินไปแล้ว จึงต้องมีปัญญา รู้จัก อุปมาเหมือนของขอยืม ไม่ว่าจะป็นทรัพย์สินสมบัติหรือแก้วแหวนเงินทองก็ตาม เอามาประดับร่างกายเดินไป คนอื่นเขาก็ว่า โอ้... เป็นคนรวยอย่างนั้นอย่างนี้ เตียวสักหน่อยเจ้าของมาทวงคืน

อุปมาที่เจ็ด **กามทั้งหลายอุปมาด้วยผลไม้ที่อยู่บนต้น** ผู้ที่ต้องการผลไม้ นั่นคือต้องการกามคุณเหล่านั้น ต้องการความสะดวกสบายเงินทองหรืออำนาจเหล่านั้น ก็มีเทคนิควิธีการที่จะเอาผลไม้ต่างกัน อย่างในที่ยกตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงแสดง มีอยู่สองคน คนที่หนึ่งต้องการผลไม้ ปีนต้นไม้ได้ ก็ปีนขึ้นไปเอา อีกคนหนึ่งปีนไม่เป็น แต่แบกขวานมา ก็ฟันต้นไม้ มีวิธีการไม่เหมือนกัน เมื่อวิธีการไม่เหมือนกันก็ต้องมีการกระทบกระทั่งกันบ้าง จึงต้องระมัดระวัง อย่างคนที่สองมาฟันต้นไม้ คนที่หนึ่งเห็นไม้ไหวแล้ว ก็ต้องรีบกระโดดลงมา ถ้าไม่รีบลง ต้นไม้หักลงมาทับตัวเองได้

นี่ก็เป็นอุปมา ๗ ประการในที่นี่ อุปมาที่หนึ่ง อุปมาด้วยโครงกระดูก สอง อุปมาด้วยชิ้นเนื้อ สาม อุปมาด้วยคบเพลิง สี่ อุปมาด้วยหลุมถ่านเพลิง ห้า อุปมาด้วยความฝัน หก อุปมาด้วยของขอยืม และเจ็ด อุปมาด้วยผลไม้ ท่านจำอุปมา ไหนได้ชัดเจน พิจารณาแล้วซัดดี ก็เอาอันนั้นไปใช้นะ ที่พิจารณานี้ก็ต้องการให้มี ปัญญานั่นเอง ปัญญาเป็นสัมมาทิฏฐินำมาข้างหน้า **พอมิปัญญาแล้วก็จะได้มีความ คิดที่จะออก จะได้มาเจริญมรรคต่อไป** ความจริง ต้องการทำให้แจ้งนิพพาน นี่แหละ ถ้าปัญญาเยอะก็ไปได้เลย ปัญญาน้อยต้องมีเทคนิคหลายประการช่วยกัน อย่างนี้นะครับ

บรรยายวันนี้ ก็คงพอสมควรแก่เวลาเท่านี้ครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๒

บรรยาย วันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ ก็มาฟังธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๒ นะครับ สำหรับ
ธรรมะที่บรรยายในหัวข้อนี้ ผมก็ตั้งประเด็นในการบรรยายไว้ ๓ ประเด็นด้วยกัน

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะและคุณสมบัติของพระโสดาบ้น ประเด็นนี้ก็ได้พูด
จบไปแล้วนะครับ

ประเด็นที่ ๒ คุณประโยชน์และอานิสงส์ของความเป็นพระโสดาบ้น นี้ก็ได้
พูดจบไปแล้วเช่นเดียวกัน

ประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบ้น

ตอนนี้ กำลังพูดอยู่ในประเด็นที่ ๓ คือวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน นะครับ สำหรับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันนั้น ถ้าพูดแบบครอบคลุมเต็มที่ครบถ้วนแล้วก็คือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ถ้าผู้ใดทำตามได้ มีอริยมรรคมีองค์ ๘ มาประชุมรวมกัน โดยมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ชำระทิฐิให้หมดจด มีความรู้ในเรื่องทุกข์ รู้จักทุกข์ว่าเป็นทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์ว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ว่าเป็นความดับทุกข์ แล้วก็รู้จักหนทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นหนทางให้ถึงความดับทุกข์ ถ้าชำระความเห็นได้ชัดเจนครบถ้วนแล้ว มีความเห็นที่ถูกต้องทั้ง ๔ ประเด็นนี้ชัดเจน คนนั้นก็จะได้เป็นพระโสดาบัน เมื่อเป็นพระโสดาบัน ได้มีความเห็นถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ก็เดินตามมรรคไปเรื่อยๆ จะเข้าถึงความเป็นพระอริยเจ้าชั้นอื่นๆ จนกระทั่งถึงความเป็นพระอรหันต์ในที่สุดอย่างนี้นะครับ

ดังนั้น ถ้าพูดแบบครบถ้วนเต็มที่แล้ว วิธีปฏิบัติก็คือทำอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง ไม่ว่าจะปฏิบัติเป็นพระอริยบุคคลระดับไหนก็ปฏิบัติอยู่ในกรอบนี้ทั้งนั้น พระโสดาบันก็ปฏิบัติอยู่ในกรอบนี้ ให้องค์มรรคมีประชุมกันเพียงพอที่จะเป็นโสดาบัน ถ้าใครทำได้เต็มที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งหมดก็เป็นพระอรหันต์ ที่นี้ในองค์มรรคทั้ง ๘ มีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า พระโสดาบันนี้เน้นให้ชำระทิฐิให้หมดจด ชำระความเห็นให้บริสุทธิ์ก่อน ถ้าสามารถชำระทิฐิได้ แม้องค์มรรคอื่นๆ ยังไม่สมบูรณ์ ยังไม่เต็ม ก็เลสอื่นๆ ยังเหลืออยู่ ถ้าชำระทิฐิได้ก็จะได้เป็นพระโสดาบัน แล้วก็ค่อยทำองค์มรรคอื่นๆ เพิ่มเติมให้บริบูรณ์ต่อไป ละกิเลสอื่นๆ ต่อไป คนที่ปฏิบัติไปเป็นลำดับ ก็ต้องค่อยๆ หัดเบี่ยงต้นจากการชำระความเห็นไปก่อนพอชำระความเห็นได้ชัดเจน ชำระความเห็นผิด สะสางความเห็นผิดๆ ได้หมดแล้ว เป็นพระโสดาบันแล้วก็ทำระดับอื่นต่อไป ส่วนถ้าใครต้องการถึงขนาดเป็นพระอรหันต์เลย ก็ทำทั้งศีลเต็มทีรอไว้ก่อน ทำสมาธิให้เต็มที่รอไว้ก่อน เพื่อให้ประชุมกันที่เดียวเลยก็ได้ อันนี้ก็มีอุบายหลายวิธี แต่ทุกๆ คนก็ต้องเหมือนกันคือต้องผ่านความเป็นพระโสดาบันก่อน บางคนเป็นพระโสดาบันแล้ว ยังมีคุณธรรมอื่นๆ หรือมีองค์มรรคอื่นๆ ที่บริบูรณ์เพียงพอแล้วก็สามารถเลื่อนไปขั้นอื่นได้ ส่วนบางคนชำระความเห็นได้ถูกต้องตรงแล้ว แต่องค์มรรคที่เป็นตัวช่วยด้านล่างๆ นี้ยังไม่บริบูรณ์ก็จะหยุดค้างอยู่

คราวนี้ก็มาพูดสูตรโสดาบัน ตอนนี้นำประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน เน้นในแง่ว่า ถ้าจะเอาแค่ปฏิบัติให้เป็นเพียงโสดาบัน ยังไม่ต้องถึงขนาดละกิเลสขั้นที่เป็นราคะ โทสะ โมหะ หรือกิเลสอื่นๆ ที่ละเอียด แคละกิเลสหายบายๆ ก่อน ละความเห็นผิด ละทุจริตทั้ง ๑๐ ละมัจฉริยะ ละความอิจฉาริษยา เป็นพระโสดาบันนี้ทำอย่างไร ในคราวก่อนๆ มาผมก็ได้พูดวิธีการปฏิบัติโดยยกในด้านปัญญาขึ้นมาก่อน เนื่องจากว่าในองค์มรรคทั้ง ๘ นั้นมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ถ้าใครมีสัมมาทิฐิก็บรรลุไปเลยนะ ที่นี้ การจะมีสัมมาทิฐิ แนนอนว่าต้องมีองค์อื่นๆ มารองรับอยู่แล้ว เพียงแต่จะเยอะหรือไม่เยอะเท่านั้นเอง ถ้าคนมีปัญญาก็บรรลุได้ เหมือนในยุคพุทธกาลที่ฟังธรรม พิจารณาธรรมตามก็บรรลุไปนั่นเอง องค์มรรคก็เลยมีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ซึ่งสัมมาทิฐินั้นเกิดจากเหตุ ๒ ประการ เหตุที่ ๑ คือ **ปรโตโฆสะ** เสียงจากผู้อื่น เสียงจากพระพุทธรเจ้า คือฟังธรรมะนั้นเอง เหตุที่ ๒ คือ **โยนิโสมนสิการ** การกระทำเอาไว้ในใจโดยแยบคาย ถ้าคนไหนฟังแล้วก็ใส่ใจ มีปัญญาก็บรรลุไปเลย ถ้าคนฟังแล้วเอามาใส่ใจ ยังไม่มีปัญญาก็แสดงว่าข้างล่างไม่ค่อยดี ต้องไปชำระศีล ชำระพวกกิเลสหายบายๆ พวกนิวรณ์ต่างๆ ให้ดี มาฟังใหม่ มาใส่ใจธรรมะ ก็จะมีปัญญาเพิ่มขึ้นไปตามลำดับ ในยุคพุทธกาลนี้ มีผู้ที่ฟังแล้วบรรลุธรรมมากมายอย่างที่เคยพูดให้ฟังหลายตัวอย่างแล้ว ฉะนั้น สรุปว่าวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันนั้น หากพูดโดยครอบคลุมแล้วก็คือ ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ โดยมีสัมมาทิฐิคือตัวปัญญา ความเห็นที่ถูกต้องนั้นเป็นหัวหน้า ผมได้พูดวิธีปฏิบัติเป็นแง่ปลีกย่อยมาตามลำดับ โดยยกอันที่สูงมาก่อน เอาด้านปัญญาระดับสูงมา ตอนนี้นำพูดไปได้ ๓ ข้อแล้วนะครับ

ข้อที่ ๑ มีปัญญาเห็นธรรม หรือว่า มีธรรมจักขุ ถ้าผู้ใดมีธรรมจักขุ คนนั้นก็บ่งบอกว่าได้เป็นโสดาบัน เราพูดถึงแต่ตัวปัญญาก็ได้ อันนี้พูดถึงแต่หัวหน้าเขา แสดงว่าต้องมีลูกน้องมาพ้อที่จะมีดวงตานั่นและ

ข้อที่ ๒ ยอมรับกฎของธรรมชาติ ยอมรับกฎของสังขาร ยอมรับข้อเท็จจริงของนิพพาน คือยอมรับสังขธรรม อนุโลมคล้อยตามสังขธรรม นี่ก็คือจิตลงสู่อริยสัจนั่นเอง สังขารมันเป็นอย่างนี้ เป็นธรรมดา เป็นของไม่เที่ยงไม่แน่นอนอย่างนี้ ส่วนความดับทุกข์ก็มีแต่निพพาน ถ้าใครยอมรับกฎเกณฑ์อย่างนี้ได้ จิตก็หยั่งลงสู่อริยมรรคเช่นกัน นี่ก็เป็นข้อที่ ๒ นะครับ

ตอนนี้ พูดถึงข้อที่ ๓ พูดจากระดับสูงลงมานะครับ สูงก็คือมีธรรมจักขุ ถ้ามีปั๊กก็เป็นโสดาบันเลย ถ้ายังไม่มีธรรมจักขุ ไม่เป็นโสดาบันก็รองลงมา ยอมรับกฎของธรรมชาติ ยอมรับกฎสังขารว่าเป็นอย่างนี้ ยอมรับนิพพานว่าเป็นความดับทุกข์ คืออนุโลมคล้อยตามสังขธรรม ถ้าเป็นผู้ที่มีชีวิตอยู่อย่างนี้ ก็มีโอกาสจะได้บรรลุ ถ้ายังไม่ยอมรับกฎของสังขาร ยังไม่อนุโลมคล้อยตามสังขธรรมก็ต้องลดลงมาอีก ตอนนี้ เป็นข้อที่ ๓ พูดไปในคราวที่แล้วก็คือรู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส เป็นเหตุและผลต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ถ้าพูดเป็นหลักธรรมก็คือรู้จักพิจารณาปฏิจาสมุปบาท

เหมือนพวกเรานั่งอยู่ที่นี่ก็เป็นกระแส นั่งอยู่นี้ไม่ใช่คน แต่เป็นกระแสของทุกข์ที่ไหลมาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงตอนนี้ก็เป็นคน แต่การเป็นคนก็อยู่ไม่นาน เหมือนกับเป็นช่วงหนึ่งของกระแสที่ไหลมาถึงจุดนี้ แล้วก็ไหลต่อไป อาจจะเป็นเวทนา เป็นโนนเป็นนี่เป็นนั่นไปเรื่อยๆ หมุนไปเรื่อย เหมือนตอนนี้พวกเราทุกคนก็หมุนโคจรมาเจอกัน สักหน่อยก็หมุนไปจากกัน ต่อไปก็อาจจะหมุนมาเจอกันอีก แล้วก็จากกันอีกก็ได้ แต่ละคนอยู่ในวงจรหรือว่าเป็นกระแสของแต่ละคนไป ไม่เกี่ยวข้องกัน แต่ก็มาเจอกันได้ เหมือนดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ เป็นต้น อยู่คนละที่กัน อย่างนี้ ไม่เกี่ยวกัน แต่ก็เกี่ยวกันอยู่บ้าง ในแง่ที่มาเจอกันแล้วก็มีส่วน มีอิทธิพลต่อกันบ้าง เนื่องจากแต่ละคนยังมีกิเลสอยู่ ดังนั้น ที่มีอิทธิพลต่อกันก็เนื่องจากกิเลสของคนนั้นๆ ถ้าเราโคจรไปเจอพระอรหันต์ พระอรหันต์คงไม่เป็นอะไร แต่พระอรหันต์โคจรมาเจอเรา เราคงเป็นอะไรบ้าง บางทีก็เป็นบาปบ้าง เพราะไปว่าพระอรหันต์ พระอะไรทำไมเป็นอย่างนี้ๆ ก็บาปหนักเลย ถ้าได้เลื่อมใส ก็เป็นฝ่ายบุญไป ที่ยังเป็นอย่างโน้นนี่ก็เป็นเพราะกิเลสของคนนั้นๆ นั่นแหละ พวกเราก็เลยไปตามกระแสของตัวเองของแต่ละคน ตามกระแสของบุญและบาปที่หมุนไปเรื่อย ที่หมุนโคจรมาเจอกันแล้วสักหน่อยก็ไปจากกันอย่างนี้นะครับ **ทุกอย่างก็เป็นไปอย่างนี้ เป็นไปในรูปกระแส ไม่มีตัวตนค้างนิ่งอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง** ถ้าเป็นคนรู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างนี้อยู่เสมอ ก็จะเป็นคนมีปัญญาเพิ่มขึ้น ก็จะยอมรับหลักสัจธรรมได้ แล้วก็มีความจักขุถึงนิพพานได้ หลักก็เป็นอย่างนี้

๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิบัติจนสรุปบาท (ต่อ)

ตอนนี้พูดถึงลำดับที่ ๓ ตั้งชื่อหัวข้อว่า รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส หรือถ้าพูดเป็นหลักธรรม ก็คือรู้จักพิจารณาปฏิบัติจนสรุปบาทนั่นเอง อันนี้เป็นการพิจารณาที่ค่อนข้างสูงเหมือนกัน ถ้าใครพิจารณาได้ก็เห็นว่า มีปัญญามาก อย่างพวกเรานั่งอยู่นี้ก็ไม่ใช่คน แต่เป็นกระแสของเหตุและผล ไหลต่อมาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโตขึ้นเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่ แก่ลงแล้วก็ตาย ยังไม่หมดกิเลสก็เกิดใหม่ แก่แล้วก็ตาย แล้วก็เกิดใหม่ แก่แล้วก็ตาย แล้วเกิดใหม่ แก่แล้วก็ตาย เป็นกระแส ตอนนี้ก็เป็นแค่จุดจุดหนึ่ง หรือเป็นแค่ช่วงหนึ่งที่อยู่ไม่นาน ถ้าเป็นคนมองอย่างนี้เป็นแล้ว ก็จะไม่เห็นว่าเราเป็นใครจริงๆ เป็นไปในกระแสที่มันไหลไปไม่หยุดนิ่ง เหมือนกับน้ำที่ไหลไปไม่มีวันย้อนกลับ ไหลไปเรื่อยๆ ทำนองนี้ การมองอย่างนี้เป็นก็จะทำให้เป็นคนที่มีปัญญา

ในคราวที่แล้ว ผมยกหมวดธรรมมาหมวดหนึ่ง ซึ่งพระพุทธองค์สอนกับพวกฆราวาสบ่อยมาก แล้วก็มีผู้ได้บรรลุเยอะเหลือเกิน คือหมวดที่เรียกว่าอนุพุททิกถา เป็นหมวดที่พระองค์ทรงแสดงเพื่อปรับจิตก่อน พอปรับจิตแล้วก็ประกาศอริยสัจ ถ้าเรียงตามหลักนี้ เรียงขึ้นไปข้างบน เวลาพระพุทธองค์ทรงแสดงอนุพุททิกถา คนนั้นจิตที่มีความพร้อม พระองค์ก็ทรงประกาศอริยสัจผู้นั้นก็เกิดธรรมจักขุ ได้ดวงตาเห็นธรรม สำหรับเรื่องอนุพุททิกถา ซึ่งเป็นธรรมเทศนาที่แสดงไปตามลำดับ ถ้าเป็นคนที่มีรู้จักพิจารณาเป็นก็จะเข้าใจและยอมรับหลักสัจธรรมได้ เรื่องทานเรื่องศีลเป็นเหตุที่ดี เหตุที่ดีทำให้เกิดสวรรค์ สวรรค์หรืออารมณ์ฝ่ายดี อารมณ์ฝ่ายเลิศทั้งหลายก็มาจากเหตุที่ดี อย่างพวกเราที่นั่งอยู่นี้มีอาหารกินก็ดี มีการได้เห็นที่ดี มีคนเชื่อฟัง พวกนี้ไม่ใช่เพราะเราดีเด่น หรือเป็นคนดังเป็นคนร่ำรวยอะไร แต่เป็นเพราะผลของความดีที่ทำเอาไว้แล้ว บางทีเราอาจจะไม่ทราบ เราเลยนึกว่ามีตัวตน ตนเองเป็นคนมีความสามารถ นึกว่า โอ...เรามีเงินเยอะ คนอื่นเลยเชื่อถือเรา เชื่อฟังเราอย่างนี้ แต่ที่จริงแล้ว ถ้าเรามองภาพกว้างเป็น ก็จะทราบว่า คนมีเงินเยอะแล้ว คนไม่เชื่อมีไหม ก็มีเหมือนกันนะ ลูกหลานของเรา แหม... เชื่อฟังเราดีมากเลย คงเป็นเพราะเราเป็นคนดีละมัง หรือว่าเป็นเพราะเราทำหน้าที่ถูกต้อง อาจจะคิดอย่างนั้น แต่คนที่เป็นคนดี คนไม่เชื่อก็เยอะเหมือนกัน ความจริงเป็นอย่างนั้นอยู่

แต่พวกเราโดยทั่วไป สายตาจำกัดก็มองได้แค่ที่พอมองเห็น พระพุทธเจ้า ทรงแสดงเหตุที่ทำให้เราได้รับสิ่งดีๆ ไม่ใช่เพราะมีตัวตนเป็นผู้ยิ่งใหญ่อะไร แต่เป็น เพราะเหตุที่ได้ทำเอาไว้แล้ว เช่น เรื่องของทาน ถ้าเป็นคนที่ให้ทานด้วยศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เชื่อกรรมและผลของกรรมในอดีต ต่อมา พอผล ของทานที่ให้ผลก็จะเป็นคนที่น่าคบหา ที่เราน่าคบนี้ เป็นผลของกรรมที่ทำไว้ในอดีต ไม่ใช่เป็นเพราะเราเป็นอยู่ในตอนนี้อย่างเดียว ยังมีเงื่อนไขอีกหลายประการ ซึ่งพวกเรามองก็จะนึกว่า เป็นเพราะว่าเราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ คนที่ให้ทาน โดยเคารพ รู้จักให้เกียรติ รู้จักพิจารณาเรื่องต่างๆ ด้วยปัญญาแล้วให้ทาน เมื่อทานนั้น ให้ผล คนนั้นก็จะมีคนเชื่อฟัง มีครอบครัว มีภรรยา มีบุตร บุตรหลานก็จะเชื่อฟัง มีลูกน้อง ลูกน้องก็จะเชื่อฟัง อย่างนี้เป็นต้น แต่โดยส่วนใหญ่ เวลาเราคิดว่าทำไม ลูกน้องจึงเชื่อฟังเรา เราจะนึกถึงแค่ที่เราเป็นคนให้เงินเดือน มีกฎของบริษัท อันนี้คือสายตาจำกัด แต่ถ้ามองทะลุไป เป็นเพราะการให้ทานโดยเคารพทำให้ มีคนเชื่อถือ ทานก่อให้เกิดสวรรค์ ก่อให้เกิดอารมณ์ที่ดีๆ ถ้าดีสูงๆ ก็คือไปเกิด อยู่บนฟ้า เป็นเทวดา

ถ้ามองแบบปฏิจจสมุปบาท จะมองทะลุไป **แม้แต่สวรรค์ แม้แต่อารมณ**
ดี ๆ สิ่งดี ๆ ก็อยู่ไม่นาน มันเป็นทุกข์ อย่างตอนนี้ เราเป็นคนเกิดอยู่ในสุคติภูมิ
ก็เป็นทุกข์ แม้จะรู้สึกไม่เป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์เหมือนกัน เพราะว่า อุปาทานชั้น
ทั้ง ๕ นั้นเป็นทุกข์ **ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์** เพราะมันต้องแก่ ต้องเจ็บ แล้วก็
ตาย ถ้ายังมีวิชชาที่เกิดใหม่ จะเพิกเฉยว่า เอ... ผมไม่ทุกข์อะไรครับ สบายดี
ก็ทุกข์เหมือนกัน เพราะว่ามันแก่แล้วก็ตาย แล้วก็เกิดใหม่ จะไม่รับรู้ว่าเป็นทุกข์
ก็เป็นทุกข์เหมือนเดิม เพราะว่ามันเป็นทุกข์นั้นแหละ พวกเราที่นั่งอยู่นี้รวมทั้ง
ผมด้วย เป็นตัวทุกข์ เป็นก้อนทุกข์ ถึงใครจะ**ไม่รู้ว่าเป็นก้อนทุกข์ก็เป็นทุกข์**
จะบอกว่ามันสุขมันสบายดี กินอาหารยังอร่อยอยู่ กินสบายจะมองข้ามทุกข์
จะเพิกเฉยต่อทุกข์ **ไม่รู้จักทุกข์ก็เป็นทุกข์เหมือนเดิมอย่างนี้** **ถ้ายังมีเลสอยู่ก็**
ยังรักตัวเอง ยังยึดถือว่าเป็นตัวเราของเราอยู่ ก็ยังมีเหตุให้เกิดทุกข์อยู่ จะบอก
ว่าต่อไปไม่ทุกข์อีกต่อไปแล้ว เพราะได้ทำพิธีกรรมโน้นนี่นั่นเรียบร้อยแล้ว อย่างนั้น
ก็ยังเกิดทุกข์เหมือนเดิม เพราะว่าที่ไปทำพิธีกรรมโน้นนี่ก็ดี ก็เพราะรักตัวเอง
ความรักตัวเองเป็นเหตุเกิดทุกข์ **เมื่อยังทำเหตุอยู่ ผลก็ยังมิอยู่อย่างนั้น**

พวกเราทุกคนในที่นี้ ที่นั่งอยู่ก็เป็นทุกข์ จะบอกว่าไม่เป็นทุกข์ก็ไม่ได้ เป็นทุกข์นั้นแหละ เพียงแต่จะรู้ไหม บางคนเพิกเฉยหรือไม่รู้เรื่อง ก็เป็นทุกข์ เหมือนเดิม เพราะต้องแก่ เจ็บ แล้วก็ตายไป และเหตุเกิดทุกข์มีไหม เหตุให้เกิดอีก มีไหม ต้องเกิดอีกนานไหม ก็ดูกิเลส กิเลสยังมีไหม ยังรักตัวเองอยู่ไหม ยึดถือ ของตัวอยู่ไหม ถ้ายังรักตัวอยู่ก็เกิดใหม่ มันเป็นอย่างนี้ เพื่อจะให้ออกจากวงจรนี้ได้ พระพุทธองค์ได้ทรงสอนโทษของกาม ธรรมเทศนาที่แสดงโทษของสิ่งดีๆ ในคราว ที่แล้วผมก็ได้เอามาอ่านให้ฟังบ้าง ท่านทั้งหลายก็จะารู้จักมองเป็นกระแส สิ่งใด สิ่งหนึ่งที่เกิดจากเหตุ สิ่งที่ได้มากก็ดีเหมือนกันนะ แต่มันเป็นของไม่เที่ยง มันเป็น ทุกข์ มันเป็นของที่ไม่ใช่ของเราจริง เหตุเกิดทุกข์ก็คือยังมีรักตัวเองอยู่ ไม่ว่าจะไปเกิด ที่ไหน ดีในขนาดไหน **ผลของบุญทำให้เราได้ดีๆ แต่ไม่พอจะทำให้พ้นทุกข์ เพราะของดีที่ได้มากก็คือตัวทุกข์นั่นเอง** และก็ไม่พ้นเพราะว่ายังรักอยู่ ยังมีกิเลส อยู่ บุญยังไม่พอที่จะทำให้หมดกิเลส เลยได้ทั้งทุกข์และเหตุเกิดทุกข์มาในขณะที่ ทำบุญ เหมือนเราไปทำบุญ เราเป็นคนทำบุญ ก็จะได้โน่นได้นี้หรือจะได้สุคติโลก สวรรค์ก็ทำไป ตัวเองเป็นคนก็คือตัวทุกข์นั้นแหละ ไปทำให้เป็นเวทดาลก็ทุกข์ เหมือนเดิม รักตัวเองก็เป็นเหตุเกิดทุกข์ มันก็วนอยู่เท่านี้ วนไปเรื่อยอย่างนี้

ธรรมเทศนาที่เกี่ยวกับทาน ศีล สวรรค์ ก็เลยเป็นกระบวนการฝ่ายเกิดทุกข์ ส่วนโทษของกามคุณ โทษของสิ่งดีๆ ซึ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยงไม่แน่นอน จะได้เห็นคุณค่าของเนกขัมมะ การมีอารมณ์เป็นหนึ่งไปทางนิพพาน เอนเอียงไปทางนิพพาน ไม่ว่าจะทำบุญก็ดี รักษาศีลก็ดี ให้มุ่งไปนิพพาน อย่ามุ่งไปได้ของดีๆ ถ้ามุ่งไปได้ของดีๆ มันก็วนอยู่อย่างนั้น ใจก็สัดส่ายไม่เป็นหนึ่ง ถ้าเห็นโทษของกาม เห็นโทษของสิ่งไม่เที่ยง ไม่ใช่ของเรา จิตมันก็มุ่งไปทางนิพพาน บุญก็ยังทำเหมือนเดิม แต่ทำแล้วก็มุ่งไปทางโน้น จิตมีความตั้งมั่นเป็นหนึ่งไปทางโน้นอย่างนี้ นี้ได้พูดไปในคราวที่แล้ว

ในวันนี้ จะพูดแบบสรุปเพิ่มเติมอีกเล็กน้อย พูดถึงวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๓ คือ รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ หรือข้อธรรมใดๆ ที่เราได้ฟังเป็นกระแสการพิจารณาเป็นกระแสนี้ จะทำให้เห็นชัดเจนว่า ไม่มีคน ไม่มีหญิง ไม่มีชาย ไม่มีเรา ไม่มีเขา ไม่มีผู้มีอำนาจบันดาลใดๆ มีแต่เหตุที่มันเป็นอย่างนั้น เหตุที่ทำให้เกิดผล อย่างที่ผมยกตัวอย่าง เหตุที่ทำให้ได้รับการยอมรับก็ดี มีคนเชื่อฟังก็ดี เป็นเพราะผลของการให้ทานโดยเคารพ เวลาให้ทานโดยเคารพ เมื่อให้ผลก็จะมีคนเชื่อฟังอย่างนี้ ถ้าคนไม่เข้าใจก็อาจจะนึกว่า เพราะเรามีเงินเยอะ คนก็เลยเชื่อฟังอย่างนี้ คนมีเงินเยอะคนไม่เชื่อฟังก็มีเหมือนกัน หรือคนทำอะไรแล้วประสบความสำเร็จ คิดจะทำอะไร คิดทำโปรเจกต์อะไรก็ได้ มีคนคอยช่วยเหลือ

จนทำความสำเร็จได้ เราก็อาจจะนึกว่าเป็นเพราะระบบบริหารมันดี มีความเข้มแข็ง มีกองทุนสนับสนุน อาจจะคิดอย่างนั้น อันนี้ยังเป็นความคิดที่แคบมากๆ เพราะโดยแท้จริงแล้ว คนที่ยันหาโน่นหานี้ พยายามคิดโปรเจกต์แล้วก็ทำไม่สำเร็จ มีมากกว่าอยู่แล้วโดยธรรมชาติ ส่วนคนที่คิดอะไรทำอะไรแล้วก็มักทำประสบความสำเร็จนี้ มันมาจากผลของทานที่เขาให้ตามเวลาที่เหมาะสม คือเวลาให้ทาน ก็รู้จักเลือกสรรเวลาให้ดี ทานชนิดนี้ควรให้แก่ใคร เวลาไหน พิจารณาให้เหมาะสม คนต้องการอาหารก็ให้อาหาร คนต้องการเสื้อผ้าก็ให้เสื้อผ้า คนต้องการความรู้ ก็ให้ความรู้ ให้เหมาะกับคนนั้นๆ ในเวลานั้นๆ ผลของทานเช่นนั้น ทำให้เป็นคนที่มีลักษณะเมื่อต้องการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็จะมีคนช่วยทำให้ประสบความสำเร็จ ฉะนั้น คนที่ประสบความสำเร็จจึงมีน้อยโดยธรรมชาติ เพราะโดยทั่วไป คนที่ทำบุญ โดยถูกต้องก็ค่อนข้างน้อยอยู่แล้ว ถ้าเรามามองผลเฉพาะที่ปรากฏขึ้น เอามาเขียนเป็นตำราที่ดี เป็นวิธีการที่ดีเราก็เขียนไป แต่จริงๆ มันก็ใช้ไม่ได้เหมือนเดิม เพราะว่าใช้ได้เฉพาะบางคน สำเร็จเฉพาะบางคน เหมือนคนเรียนวิชาเหมือนกัน ทุกคนในโรงเรียนเดียวกันในมหาวิทยาลัยเดียวกัน เรียนเป็นพันๆ คน แต่คนที่สำเร็จทางนี้ก็มีคนหนึ่งหรือสองคนเท่านั้นเอง แสดงว่าไม่ได้เกิดจากวิชาที่เรียน เกิดจากเบื้องหลังที่ลึกกว่านั้น แต่คนทั่วไปเขาไม่รู้ เราก็บอกว่าวิชาที่เรียนนี้แหละ มันดีแล้ว เราเรียนมา เราจึงประสบความสำเร็จ ลืมนึกไปว่าไอ้คนที่เรียนมาเหมือนเรา แต่ไม่ประสบความสำเร็จมีเยอะกว่า

ดังนั้น ยังมีอะไรที่อยู่เบื้องหลังลึกกว่าที่คิดมาก ถ้าเป็นคนรู้จักมองลึก ก็จะเข้าใจ ทีนี้ พวกเราสายตาจำกัด มองไม่เป็นก็ต้องฟังก่อน ฟังพระพุทเจ้า ทรงแสดงเรื่องทาน เรื่องศีลต่างๆ เมื่อให้แล้วส่งผลดีอย่างโน้นอย่างนี้ ผลดีที่เรา ได้รับอยู่ทุกวันนี้ก็ต้องเป็นผลมาจากทานบ้าง ศีลบ้างนั้นแหละ เพียงแต่เราไม่อาจ มีดวงตาชี้ได้ว่า อันไหนเป็นผลมาจากอันไหน แต่ผลที่ดีอย่างนั้นก็เป็นของไม่เที่ยง ถ้ายังมีวุ่นอยู่อีก ก็ต้องวนเวียนเกิดตายอยู่อย่างนี้ **ต้องให้จิตเป็นหนึ่งไปทาง นิพพาน** อย่างนี้ เป็นวิธีพิจารณาปฏิจาสุมุบาท โดยอาศัยข้อธรรมะที่พระพุทเจ้า ทรงแสดงเยอะคือเรื่องอนุปปทิกถา ท่านทั้งหลายก็คงได้ผลของทานบ้าง ผลของ ศีลบ้างเป็นประจำ มีคนยอมรับก็อย่าไปคิดว่าเราเก่งเราทำถูก เพราะว่าคนทำถูก ไม่ใช่ว่าคนจะยอมรับเสมอไป คนยอมรับไม่ใช่เป็นเพราะที่เราทำถูก เราทำถูก คนไม่ยอมรับมีไหม มีอยู่ แสดงว่าการยอมรับไม่ได้เป็นผลจากการทำถูก แต่เป็น ผลมาจากสิ่งอื่น มีเหตุอีกมากมายอย่างนี้นะครับ เวลาผลเกิดขึ้น เราก็จะได้รู้จัก อ้อ... มาจากทานหรือศีลนี้แหละ ส่งผลสืบทอดมาเป็นกระแส เหตุมี ผลก็มี เหตุมันดี ผลมันก็ดี ทำนองนี้ ถ้ารู้จักมองก็จะเข้าใจกระบวนการเป็นกระแส ที่ให้ มองทะลุเป็นกระแสแบบนี้ เพื่อให้จิตโน้มเอียงแล้วก็ดึงไปสู่อารมณ์เดียวก็คือ นิพพานนั่นเอง ไม่มาวุ่นกับพวกนี้ เพราะเราไม่รู้จริงๆ ว่า ผลนี้มาจากเหตุอะไร มีแต่เชื่อพระพุทเจ้าว่า ถ้าผลดีเกิดขึ้นแสดงว่าต้องเป็นเหตุดี คือทานบ้าง ศีลบ้าง อย่างนี้ ตอนนี้เราก็ทำทาน รักษาศีลนั่นเอง แต่มุ่งไปนิพพาน

ไม่ใช่เฉพาะเรื่องอนุப்புพิภพเท่านั้น ที่พิจารณาเป็นกระแสเชื่อมโยงไปเรื่อยๆ เรื่องอื่นๆ ก็นำมาพิจารณาได้ ถ้าเราเรียนปฏิจจนสมุพบาทได้เข้าใจดี ก็เอามาพิจารณา อย่างเรื่องที่ผมพูดบ่อยๆ คือถ้ายังไม่หมดอวิชชา ก็ยังต้องเกิดอีก นี่ก็เป็นหลักปฏิจจนสมุพบาทนั่นเอง ตัวเราเป็นกระแสไหลไปเรื่อย ตอนนี้อายุเท่านี้ ต่อไปก็แก่ แก่แล้วก็ตาย ตายแล้วยังไม่หมดอวิชชา ก็เกิดใหม่ เพราะตามหลักปฏิจจนสมุพบาทนี้ อวิชชาปัจจัย สังขาร เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลาย ย่อมมี สังขารปัจจัย วิญญาณัง เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณย่อมมี ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ เราสามารถไปศึกษาปฏิจจนสมุพบาท แล้วก็เอามาพิจารณาได้ทั้งเรื่อง ตัวเองเรื่องคนอื่น เรื่องที่แต่ละคนหมุนวนไปมา เป็นวงจรของแต่ละคน เป็นวงกลม กิเลส กรรม วิบาก พอหมุนไปเรื่อย ถึงเวลาหนึ่งก็มาเจอกัน เจอกันแล้วก็หมุนจากกันไป คนอื่นๆ ที่ไม่ได้มาเจอก็เป็นวงจรของเขาไปเรื่อย แต่พอดีว่าไม่ได้มาเจอเรา อย่างนี้ก็เป็นที่โคจรของคนนั้นๆ ไป

แม้แต่เรื่องบาป เรื่องอกุศล สิ่งไม่ดีไม่งามต่างๆ จนกระทั่งถึงพวกเราที่เป็นมนุษย์ในยุคนี้ อายุที่ลดลงก็ดี บาปอกุศลที่เยอะขึ้นก็ดี ทุกอย่างล้วนเป็นไปตามกระบวนการจากปฏิจจนสมุพบาททั้งสิ้น บาปอกุศล ความคิดที่ไม่ดีอย่างชาวโลกเขาก็มีเรื่องวุ่นวายเยอะแยะ ก็ไม่ได้มาลอยๆ นะ มันมาเป็นกระบวนการ ถ้ามองเป็นกระแสที่ยืดยาว ย้อนกลับไปตั้งแต่เกิดโลกใบนี้ มีพวกอภัสสรพรหม มาเกิดยุคแรกนะ ไหลมาเรื่อยๆ จนกระทั่งกิเลสก็เยอะขึ้น มาจนถึงทุกวันนี้ ถ้าเป็นอย่างนี้ก็จะเห็นชัดเรื่องความเป็นไม่มีตัวตน ไม่มีพระเจ้า ไม่มีผู้สร้างบันดาลอะไร

ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟัง เกี่ยวกับเรื่องการเกิดขึ้นของบาปอกุศลธรรมทั้งหลายที่มากมายนี้ เป็นกระบวนการแห่งปฏิจจสมุปบาทที่ไหลต่อเนื่องไป เวลาที่ท่านเห็นสิ่งไม่ดี เช่น คนด่ากัน ทะเลาะเบาะแว้งกัน แกร่งแย่งกันก็ดี จะได้มองเห็นทะลุไป ทะลุคนไปเป็นกระบวนการปฏิจจสมุปบาท **การมองเห็นทะลุไป จะทำให้เกิดปัญญา ถ้ามองเห็นคนจะโง่ทันที หลงทันที** เกิดความร้อนขึ้น ตาเป็นของร้อน จึงต้องระวังให้ดี ร้อนเพราะอะไร ร้อนก็เพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะอย่างนี้ เดี่ยวสักหน่อยก็ร้อนเพราะ เกิด แก่ เจ็บ ตายไปเรื่อย ตาเป็นของร้อน จึงจำเป็นต้องระมัดระวัง เราเห็นตาเป็นตา มันไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา สิ่งภายนอกก็เป็นเพียงรูปที่มากกระทบตา ทำให้เกิดเป็นจักขุวิญญาณ เป็นจักขุสัมผัส มีความรู้สึกสบายตาไม่สบายตา เป็นเวทนา ซึ่งล้วนไม่เที่ยง ไม่แน่นอน พวกเราโดยทั่วไปไม่ระวัง พอไม่ระวัง ใช้ตาก็หลง หลงสิ่งที่มองเห็น เกิดความร้อนคือหลง ร้อนเพราะไฟคือโมหะ ทำให้ตัวเองต้องเกิดใหม่ หูได้ยินเสียง ก็ว่า เราโดนด่า เราโดนชมอย่างโน้นอย่างนี้ เราโดนชม เขาชมเรา นี่ก็หูได้ยินเสียงแล้วก็หลงไป อันนี้ไฟคือโมหะเผาเอา ก็ต้องเกิดใหม่

ในทีฆนิกาย มหาวรรค ข้อ ๑๐๓ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ดังต่อไปนี้ว่า

อานนท์เพราะเหตุนั้น เหตุ ต้นเหตุ เหตุเกิด และปัจจัยแห่งตัณหา ก็คือเวทนานั่นเอง อานนท์ ด้วยเหตุดังนี้แล

เพราะอาศัยเวทนา ตัณหาจึงมี
เพราะอาศัยตัณหา ปริเยสนาคือการแสวงหา จึงมี
เพราะอาศัยปริเยสนา ลามะคือการได้มา จึงมี
เพราะอาศัยลามะ วินิจฉยะคือการกำหนด จึงมี
เพราะอาศัยวินิจฉยะ ฉันทราคะคือความกำหนดด้วยอำนาจ
ความพอใจ จึงมี
เพราะอาศัยฉันทราคะ อหิมุขานะ คือความหมกมุ่นฝังใจ จึงมี
เพราะอาศัยอหิมุขานะ ปรีคคหะ คือการยึดถือครอบครอง จึงมี
เพราะอาศัยปรีคคหะ มัจฉริยะ คือความตระหนี่ จึงมี
เพราะอาศัยมัจฉริยะ อารักขะ คือความหวงกั้น จึงมี
เพราะอารักขะเป็นเหตุ บำปอกุศลธรรมเป็นอเนก ย่อมเกิดขึ้น
จากการถือท่อนไม้ การถือศัสตรา การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท
การพูดขึ้นเสียงว่า ‘มึง มึง’ การพูดส่อเสียด และการพูดเท็จ

อันนี้ อ่านให้ฟังส่วนหนึ่งก่อน แสดงถึงเหตุปัจจัย ที่มาของบำปอกุศลธรรม
ทั้งหลายเป็นอเนกประการ ย่อมเกิดขึ้น มีอะไรบ้าง มีการถือท่อนไม้ เอาท่อนไม้
มาตีกัน ถือศัสตรา เอาของมีคมมาฆ่าฟันกัน มาแย่งกัน แย่งที่ดินบ้าง แย่งผู้หญิงบ้าง
แย่งโน่นบ้าง แย่งนี่บ้าง การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาทกัน การพูดขึ้นเสียง
มึง มึง กู กู นั่นของเรา นั่นของเขา การพูดส่อเสียดกัน ใส่ร้ายกัน และการพูดเท็จ
สิ่งเหล่านี้เป็นบำปอกุศลธรรมทั้งหลายที่มีปรากฏอยู่มาก พวกเราก็เห็นอยู่นะ
ถ้าเป็นคนมองเป็นก็จะได้เป็นปัญญาเช่นเดียวกัน ที่สิ่งไม่ดีเหล่านี้เกิดขึ้น ไม่ใช่มัน
เกิดขึ้นมาลอยๆ มันเป็นไปตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย

เพราะอะไรจึงเกิดบาปอกุศลกรรมเหล่านี้ เพราะมีการหวง หวงเรียกว่า
อาภักขา การรักษาของของตัวเอง ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ของตัวเองเลย แต่เขา
ก็รักษาให้มันเป็นของของตัวเอง และเป็นประโยชน์แก่พวกตัวเอง กลุ่มตัวเอง
ลูกตัวเอง หลานตัวเอง จนกระทั่งประเทศตัวเอง **บาปอกุศลกรรมทั้งหลายมันเกิด**
จากการรักษาผลประโยชน์ต่างๆ เกิดจากการรักษาให้เป็นของตัวเอง เอาไว้ให้
พวกของตัวเองกลุ่มตัวเอง ประเทศตัวเอง จึงเกิดการทะเลาะ การแก่งแย่ง
การวิวาท การพุดขึ้นเสียดกัน การพุดส่อเสียด การพุดเท็จ การรบราฆ่าฟันกัน
พวกนี้ทั้งหมดเกิดจากการรักษาเรียกว่าอาภักขา พอมีการรักษา หวงทั้งๆ ที่ไม่มี
ของใครหรือก แต่ด้วยความหวงที่เกิดขึ้นมันเป็นกิเลส ไม่ว่าจะรักษาหน้า รักษา
พวกพ้อง รักษาผลประโยชน์ รักษาบริษัท รักษาแผ่นดิน รักษาที่ดิน รักษาประเทศ
รักษาชื่อเสียง รักษาเก้าอี้ รักษาอะไรต่อมิอะไร ไม่ใช่เป็นที่เก้าอี้ แต่เป็นการรักษา
เก้าอี้ ไม่ใช่เป็นที่แผ่นดิน เป็นการรักษาแผ่นดิน ไม่ใช่เป็นเพราะประเทศไหน
ประเทศนี้ เป็นการรักษา ก่อให้เกิดอกุศลกรรมทั้งหลาย ท่านทั้งหลายก็มองดูในโลก
มีเยอะแยะ ถ้ามองเป็นก็จะได้ปัญญา ถ้ามองไม่เป็นก็มีแต่สิ้นหนทาง อับจนปัญญา
หาทางออกไม่ได้ หาไปเรื่อยก็มีแต่ตลอดไป ถ้าท่านไหนมองไปก็มีหมดหมด ทั้งๆ ที่ไฟ
ก็สว่างมากแล้ว เปิดหลอดนั้นหลอดนี้ เปิดไปหลายหลอดแล้ว ไฟข้างนอกก็สว่าง
ได้ประมาณนี้แหละ แต่ไฟนอกไม่ว่าจะสว่างขนาดไหน จนกระทั่งดวงอาทิตย์ขึ้น
ก็ตาม ก็สว่างไปถึงจิตใจที่มีมืดไม่ได้ ความมืดที่ใหญ่ที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสไว้คือ
ความมืดก็คืออวิชชา ความมืดคืออวิชชานี้ ไฟจะเยอะเท่าไร จนกระทั่งไปยืน
ตากแดดก็ยังโง่เหมือนเดิม โง่คาอยู่ เอาไฟเผาแล้วยังไม่สว่างเลย เปิดไฟเป็น
แสนดวงก็เท่าเดิมแหละ ยังโง่เหมือนเดิม ต้องอาศัยธรรมะ

ก็เหมือนพวกเราในยุคนี้ มองไปไหน ทำไมปัญหาในโลกมันเยอะเหลือเกิน อย่างโน้นอย่างนี้ ไม่มีทางออกเลย ดูเหมือนไม่เห็นแสงสว่างเลย ที่เป็นเช่นนั้น เพราะว่าในใจเขาเต็มไปด้วยความมืด เพราะเขาเห็นเป็นแต่คน เห็นแต่ผู้หญิงผู้ชาย มีตไปหมด มีตเต็มที ก็ไม่มีแสงสว่าง พระพุทธเจ้าทรงบอกไว้ว่า ความมืดที่ร้ายแรงที่สุดก็คือ อวิชชา **แสงสว่างดีที่สุตคือปัญญา** พวกเราต้องมาฝึกพวกตัวนี้ ฟังแล้วก็ต้องเอาไปใส่ใจ ถ้าไม่ได้ใส่ใจก็ไม่ได้ปัญญา ก็มีตอยู่อย่างนั้น หาทางออกไม่ได้ ค้างอยู่อย่างนั้น สักหน่อยก็จะแก่แล้ว สักหน่อยก็จะไม่สบายแล้ว สักหน่อยก็จะตายแล้ว เป็นโรคแล้ว ไม่มีทางรักษาแล้ว ไม่รู้จะไปทางไหนเลย มีตหมด นี่ก็คือ อวิชชาเต็มที่แล้ว ดังนั้น ต้องรีบหาแสงสว่างไปส่อง การฟังธรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของแสงที่จะส่องเข้าไป ฟังแล้วก็เอาไปใส่ใจให้เกิดเป็นความสว่าง นี้ผมยกตัวอย่าง บางท่านอาจจะรู้สึกได้ว่า วันๆ ดูในข่าว เขาฆ่าตัดคอกัน คดโกงกัน ดูเหมือนโลกมันมืดมิดลงทุกวันๆ อย่างนี้ แต่ที่จริง โลกมันไม่มีตลงหรอก เพราะมันมีตสนิทอยู่แล้ว ไม่มีวันมืดมิดลง เพราะมันมีตมิดมาแต่ไหนแต่ไร ไม่เคยมีแสงสว่างเลย พวกเราต้องใส่แสงสว่างส่องเข้าไป แสงสว่างคือธรรมะ โดยการฟังและก็ใส่ใจ ตอนนี้ฟังก่อน ต่อไปก็หัดไปใส่ใจ

บาปอกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น เช่น การใช้ท่อนไม้ทุบตีกันก็ตี ฆ่ากัน ก็ตี การทะเลาะเบาะแว้ง แกร่งแย่งกัน พุดส่อเสียด พุดเท็จ ทั้งหลายนี้ มันเกิดจากการอิจฉา การดูแลรักษานั่นเอง รักษาหน้าก็ตี ไม่เกี่ยวกับหน้า เกี่ยวกับการรักษาหน้า รักษาที่ดินของเราโน่นนี่นั่น การรักษาเกิดขึ้นมานี้ ก็มีเพราะเหตุปัจจัยเหมือนกัน มาจากเหตุปัจจัยเงื่อนไขก็คือมัจฉริยะ ความตระหนี่ ความทนไม่ได้ที่สมบัติเราจะเป็นของผู้อื่น ความกีดกันคนอื่นเขา กลัวเขาจะได้สิ่งนั้นไป กีดกันไม่ยอมให้คนอื่นได้สิ่งนี้ ต้องรักษาไว้ให้มันเป็นของฝ่ายเรา กีดกันฝังโน้นไป ยอมไม่ได้ที่จะให้ฝังโน้นมาได้สิ่งนี้ไป แปลเป็นภาษาไทยว่าความตระหนี่ คือความทนไม่ได้ที่คนอื่นเขาจะได้สิ่งนั้นไป คนอื่นเขาจะได้ดีกว่า เลิศกว่า หรือว่า รวยกว่า สูงกว่า ล้ำหน้ากว่า ทนไม่ได้ก็มีการหวง มีการกีดกัน กวาดเขาออกไปจาก วงโคจร เลยมีการอิจฉา มีการรักษาขึ้นมา ก็เพราะมีความตระหนี่ ไม่เกี่ยวกับคน ไม่เกี่ยวกับใคร เกี่ยวกับกิเลสที่มันเป็นไปอย่างนี้ สัตว์ทั้งหลายที่เป็นไปในโลก เป็นไปตามกระแสกิเลส เรามองภาพรวมก็จะมองออกว่าเป็นไปตามกิเลสชนิดไหน โลกนี้เป็นไปตามกระแสของตัณหา

พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่ท่านพระอานนทฺนี้ ก็แสดงธรรมให้ทราบว่ามีธรรมอะไรบ้างในนี้ จะได้รู้จักพิจารณาและเกิดปัญญาได้ มองทะเลลู่สัตว์บุคคลตัวตน ไม่อย่างนั้นพวกเราก็จะติดตันอยู่กับสมมติ คนนั้นเป็นอย่างนี้ คนนี้เป็นอย่างนั้น ค้างอยู่อย่างนี้ นี้แม้แต่บาปอกุศลธรรมทั้งหลาย สิ่งไม่ดีทั้งหลายก็สามารถมองทะเลลู่ได้ สิ่งไม่ดีเกิดจากอาภักขา อาภักขานั้นเกิดจากมัจฉริยะคือความตระหนี่คือความที่หวงแหน กีดกันคนอื่นเขา หนไม่ได้ที่คนอื่นเขาจะได้ดีกว่า เลิศกว่า ล้ำหน้ากว่า เก่งกว่า ดีกว่า สะดวกสบายกว่า ที่มีมัจฉริยะก็เป็นเพราะกิเลสเช่นเดียวกันคือเพราะปริศคหะ คือการยึดถือครอบครอง ที่มีมัจฉริยะ ก็เพราะมีปริศคหะ ปริศคหะคือการยึดถือครอบครอง ความจริงสิ่งต่างๆ ก็เป็นของมัน แต่เพราะมีการครอบครอง มีการไปเป็นเจ้าของ ถือครองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พอถือครองก็เกิดความตระหนี่ขึ้น คนที่ไม่รู้ธรรมนี้ ก็จะรู้สึกมีนั่นมีนี่อะไรเยอะแยะ มีสิ่งที่เขาครอบครองอยู่ คนนั้นก็ครอบครองอีกอย่างหนึ่ง เราก็ครอบครองอีกอย่างหนึ่ง ครองนั่นครองนี่ ครองแก้วอี้ ครองการยอมรับ ครองอะไรต่อมิอะไร แล้วก็ตระหนี่ตระหนี่แล้วก็อาภักขา อาภักขาที่เกิดทุจริตต่างๆ

ที่มีการครอบครองก็เพราะมีอชโณสภาวะ คือความหมกมุ่นฝังใจว่าสิ่งนี้มันดี
แก่เรา มันเหมาะแก่เรา มันถูกใจเรา มันทำให้เราดูดีขึ้น เป็นผู้เป็นคนขึ้น ภูมิใจ
ในตัวเองขึ้น อชโณสภาวะแปลเป็นไทยว่า ความหมกมุ่นความฝังใจ ในความรู้สึก
แบบหมกมุ่นฝังใจก็คือความรู้สึกที่ตัวเองมีความสำคัญหรือว่าเข้ากับตัวเอง มีความ
ภูมิใจ พอใจในตัวเอง ในลักษณะที่เป็นกิเลส มีอันใดอันหนึ่ง ได้อารมณ์อันใดอันหนึ่ง
ได้เก่งด้านใดด้านหนึ่ง ก็จะหมกมุ่นว่าถ้าเก่งอย่างนี้แล้ว จะมีความน่าภาคภูมิใจ
เป็นที่พอใจแก่พ่อแม่ แก่ครอบครัว แก่บรรพบุรุษ แก่สังคม อะไรก็ว่าไป อันนี้เรียก
ว่าอชโณสภาวะ ความหมกมุ่น **พอมีความหมกมุ่นฝังใจก็ครอบครองสิ่งนั้น ถือครอง
สิ่งนั้น ครองนุ่นครองนี้ พอครอบครอง ยึดถือครองก็ตระหนี่ อารักขา แล้วก็เกิด
เป็นทุจริตต่างๆ** โดยเริ่มต้นจากคิดไม่ดีก่อน เวลาเราหลงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รักษาสิ่งใด
สิ่งหนึ่งก็จะมองคนอื่นจะมาแย่งเอาของเราไป การมองกันในแง่ร้ายต่างๆ ก็เริ่ม
มีขึ้น ความคิดพยาบาทต่างๆ มีเวรกันก็มีขึ้น จนกระทั่งคำพูดต่างๆ ก็ไม่ดีขึ้นมา
อย่างนี้

ที่มีความหมกมุ่นฝังใจก็เพราะมีฉันทราคะ คือความกำหนดด้วยอำนาจ ความพอใจ สิ่งนั้นมันก็อยู่ของมันดีๆ แต่ราคะเกิดขึ้นมาในใจ เกิดความพอใจ กิเลส มันทำให้เกิดความพอใจในสิ่งต่างๆ สิ่งนั้นมันไม่รับรู้ด้วย แต่มันมีความพอใจ ในสิ่งนั้น เราไม่รู้จักความพอใจในสิ่งนั้น เราก็เลยไปหมกมุ่นกับสิ่งนั้น ถ้ารู้จักว่า อ้อ... สิ่งนั้นมันก็เป็นของมันนั่นแหละ ส่วนความพอใจในสิ่งนั้นก็เป็นอย่างหนึ่ง มันก็จะไม่หมกมุ่นในสิ่งนั้น แต่พวกเราโดยทั่วไปไม่รู้จัก นี้ก็ว่าความน่าพอใจมันอยู่ที่สิ่งนั้น ไปหมกมุ่นในสิ่งนั้น แท้ที่จริง สิ่งนั้นมันก็เป็นสิ่งนั้น เหมือนรูปมันก็เป็น ของมันไม่ได้รู้เรื่องด้วยเลย เวลาเราชอบใจพอใจ ความพอใจในสิ่งนั้นกับตัวสิ่งนั้น มันเป็นคนละสิ่งกัน ถ้ารู้เท่าทัน ก็ไม่หมกมุ่นมันก็ไม่หลงแหงอะไร ถ้าคนไม่รู้จัก มันก็จะเป็นกระบวนการไปเรื่อยๆ เป็นกระบวนการที่เกิดทางใจอย่างรวดเร็ว

ที่มีฉันทราคะ ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ ก็เพราะว่ามีวิจิณฉยะ คือการวินิจฉัย การตัดสินใจอันไหนเหมาะ อันไหนไม่เหมาะ อันไหนดี อันไหน ไม่ดีแก่ตัวเอง อันไหนมีประโยชน์แก่ตัวเอง อันไหนไม่มีประโยชน์แก่ตัวเอง อันไหน มีคุณ อันไหนมีโทษต่อตัวเอง สิ่งต่างๆ มันก็เป็นของมัน มันไม่เกี่ยวกับเราหรอก กิเลสเอาสิ่งต่างๆ มาเกี่ยวกับเรา สิ่งนี้มีคุณแก่เรา สิ่งนี้มีโทษแก่เรา มีตัวมีตน ขึ้นมา เอาตัวตนนั้นไปกำหนดตัดสิน ตัดสินไปตามความคิดความเห็นของตน เรียกว่าวิจิณฉยะ

ที่มีการตัดสินใจก็เพราะว่ามีการได้มา ได้นั้นได้นี้ อันนั้นเหมาะแก่เรา อันนี้ ไม่เหมาะ ตัดสินแล้วก็พอใจหมกมุ่น ถือครอง ตระหนี่ หวง รักษา แล้วก็เกิดอกุศล ต่างๆ การได้โน้นได้นี้มาก็เป็นเพราะการแสวงหา เพราะแสวงหานี้แหละจึงได้มา พากันไปหา ไปสร้างมันขึ้นมา เหมือนบ้าน ถ้าทำให้มันมีขึ้น มันก็มีขึ้น เพราะไป ประุงไปแต่งมันขึ้น ไปหากก็เลยได้มา ทำไมจึงมีการไปหา ก็เพราะว่ามีตัณหา คือ ความอยาก มันไม่อึดพออยู่ข้างใน พอไม่อึด ไม่เต็ม ก็ต้องหาอะไรให้ตัวเองได้เสพ ได้เสวย ได้เต็ม เลยไปหา หากก็ได้มา อันนี้ดีแก่เรา อันนี้ไม่ดี อันนี้ก็เก็บไว้ มีความพอใจไล่ไปเรื่อยๆอย่างนี้

ทำไมจึงมีตัณหาก็เพราะเวทนาคือความรู้สึก อันนี้เป็นวิธีการมองกิเลส และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก สามารถมองทะลุเป็นกระบวนการปฏิบัติจนครบบาทได้ เห็นเหตุการณ์อันหนึ่งเกิดขึ้นก็จะได้ไม่ติดไม่ตัน หลักๆ จุดต้นตอ ก็เพราะว่า ทุกคนเกิดมา เกิดมาแล้วก็มีความรู้สึกนี้และ รู้สึกเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เป็นอกุศลสุขบ้าง พอมีความรู้สึก **เวทนาเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา** มีความรู้สึก สบายตา ไม่สบายตา เป็นสุข เป็นทุกข์ พวกเวทนานี้เป็นผลของเหตุเก่า เป็นผล ของกรรม วิญญาณ นาม รูป สหายตนะ ผัสสะ เวทนา มีตากก็ได้มองเห็นและก็ได้ เกิดความรู้สึก มีหูก็ได้ยินได้ฟังเรื่องโน้นเรื่องนี้ก็เกิดความรู้สึก มีใจที่ยังมีชีวิตอยู่ ตื่นขึ้นแล้ว รับอารมณ์นั้นอารมณ์นี้ รับรู้อารมณ์แล้วก็มีความรู้สึกสุขบ้าง ทุกข์บ้าง อกุศลสุขบ้าง คนโดยทั่วไปไม่ได้รู้จักความรู้สึกเหล่านี้ตามความเป็นจริง ไม่รู้จัก อุปาทานขั้นที่ ๕ ว่าเป็นทุกข์ ไม่รู้จักผัสสะว่าเป็นของไม่เที่ยง ไม่รู้จักเวทนาว่า

เป็นของไม่เที่ยง พวกกันหลงว่ามีตัวเรา มีตัวตนเป็นผู้สุข เป็นผู้ทุกข์ อันนี้เวทนา ก็เลยเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา ความอยาก ความทะยานของจิต อยากให้ตัวเอง ได้โน่นได้นี้ ได้เสฟได้สวยเพราะว่าไม่อึด มันหิว มันอยาก อยากให้ตัวเองได้กิน ของอร่อย อยากให้ตัวเองได้ดุนั้นคูนีที่ยังไม่ได้คูดูเป็นต้น ก็แสวงหา แสวงหาก็กี่ได้มา ได้มากก็ตัดสินใจว่าอันนี้เหมาะแก่ตน ไม่เหมาะแก่ตน เราก็กินได้โน่นได้นี้ มีนั่นมีนี่ เยอะแยะไปหมด เหมือนตัวเองเก่งกล้าสามารถ

ความจริงที่ได้โน่นได้นี้มาเยอะ ทำโน่นทำนี้ได้เยอะไปหมด เป็นเพราะ ตัวเองไม่สามารถควบคุมตัณหาได้นั่นเอง ที่พวกเราได้เยอะแยะไปหมดจะกระทั่ง ได้เกิดนี้ ไม่ใช่เพราะเก่งนะนี่ ขนาดได้เกิดยังไม่เก่งเลย บางคนนี่หลงผิดว่าผมเก่ง พอตัวอยู่ สามารถสร้างบ้าน สร้างอะไรใหญ่โตได้ อันนี้ก็ยิ่งงมงายไปเรื่อยๆ เพราะแท้ที่จริง ที่ได้โน่นได้นี้มากก็เพราะว่าไปแสวงหา ไปก่อ ไปสร้างจึงได้มา และ ที่ก่อสร้างอะไรขึ้นมาเป็นเพราะตัณหา ที่มีตัณหาก็กี่เพราะเวทนา เวทนาจึงเป็น ปัจจัยให้เกิดตัณหาอย่างนี้ ฉะนั้น **ที่พวกเราได้มาเวียนว่ายตายเกิด ได้โน่นได้นี้ ได้อะไรมาเยอะแยะนั้น ไม่ใช่เพราะเก่ง แต่เป็นเพราะควบคุมกิเลสไม่ได้ ควบคุม กิเลสไม่ได้ ไม่มีธรรมะที่เพียงพอสำหรับการละกิเลส** ธรรมะที่ใช้ในการทำให้เกิด ปัญญา สามารถละกิเลสก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ตอนนี้นำลึงบอกวิธีพิจารณา ให้เกิดปัญญาอยู่ เวลาเราเห็นสิ่งต่างๆ ที่มาจากกิเลส โดยเฉพาะพวกทุจริตต่างๆ ที่มีมากมายเต็มโลก จะได้มองเป็น พอมองเป็นก็จะได้ปัญญา

ว่า เนื้อความตามที่พระพุทธองค์ตรัสในที่นี้ พระองค์ตรัสกับท่านพระอานนท์

อานนท์เพราะเหตุนั้น เหตุ ต้นเหตุ เหตุเกิด และปัจจัยแห่งตัณหา ก็คือเวทนานั่นเอง อานนท์ ด้วยเหตุดังนี้แล

เพราะอาศัยเวทนา ตัณหาจึงมี

เพราะอาศัยตัณหา ปริเยสนาคือการแสวงหา จึงมี

เพราะอาศัยปริเยสนา ลามะคือการได้ จึงมี

เพราะอาศัยลามะ วินิจฉยะคือการตัดสิน จึงมี

เพราะอาศัยวินิจฉยะ ฉันทราคะคือความกำหนดด้วยอำนาจ ความพอใจ จึงมี

เพราะอาศัยฉันทราคะ อชโณสานะ คือความหมกมุ่นฝังใจ จึงมี

เพราะอาศัยอชโณสานะ ปรีคหะ คือการยึดถือครอบครอง จึงมี

เพราะอาศัยปรีคหะ มัจฉริยะ คือความตระหนี่ จึงมี

เพราะอาศัยมัจฉริยะ อารักขะ คือความหวงกั้น จึงมี

เพราะอารักขะเป็นเหตุ บาปอกุศลธรรมเป็นอนเก ย่อมเกิดขึ้นจากการถือท่อนไม้ การถือค้ำสตรา การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาทการ พุดขึ้นเสียดว่า ‘มึง มึง’ การพุด ส่อเสียด และการพุดเท็จ

กระบวนนี้ก็เกิดจากเวทนานี้แหละ และเวทนานี้ก็เป็นผลมาจากของเก่า ถ้าเป็นสุขก็เป็นผลมาจากทานบ้าง ศีลบ้างอย่างนี้ ทีนี้ คนไม่รู้จักสิ่งเหล่านั้น ตามความเป็นจริงก็หลงว่าเราเป็นผู้ได้สุข เราเป็นผู้ได้ทุกข์อย่างนี้ ตัณหากี่เกิดขึ้น อาศัยเวทนาตัณหากี่มี เพราะอาศัยตัณหากี่แสวงหาต่อไป แสวงหาเพื่อให้ตัวเรา อยู่มั่นคง ให้เราได้นั่งได้นี้ พอหากี่ได้มา เพราะมันเป็นสังขาร เราสร้างอะไร เรากี่ได้สิ่งนั้น หานุ่นหานี้ก็ได้ พอได้ก็ตัดสิน อันไหนเหมาะแก่เราไม่เหมาะแก่เรา เอาเราเป็นหลักในการตัดสินอย่างนี้ พอตัดสินแล้วก็เกิดหมกมุ่นฝังใจ ยึดถือ ครอบครองเอามาเป็นของเรา ให้มันเป็นของเราและกลุ่มของเราตลอดไป ตระหนี่ หวง ไม่ต้องการให้มันเป็นของผู้อื่น กีดกันผู้อื่นเขาไม่ให้ได้สิ่งนี้ ไม่ให้เขาได้มากกว่า เรา แล้วก็รักษาของตน พวกของตน จนกระทั่งแบ่งแยกเป็นพรรคเป็นพวก เป็น กลุ่มเป็นเหล่าต่างๆ ด้วยการรักษานี้แหละ จึงเกิดบาปอกุศลธรรมขึ้นมาเป็นอันมาก

อันนี้ จะได้ทราบว่าวิบากก็คือทุกข์ สุข เป็นต้น อันเป็นเวทนา นี้ ก่อให้เกิดกิเลสอย่างไร และกิเลสก็ก่อให้เกิดกรรม กรรมก็ก่อให้เกิดวิบากหมุนอยู่อย่างนี้ ตอนนี้เอาเรื่องทุจริตหรือสิ่งไม่ดีที่มีเยอะแยะทั้งหลายในโลกมาพิจารณา จะได้มองเห็นทะลุย้อนกลับว่าแท้ที่จริงก็มีอยู่ที่เท่านี้ วนกันอยู่เท่านี้แหละ เป็นวงจรอยู่อย่างนี้ ตอนนี้ก็กระจายช่วงของกิเลสให้เห็นชัดขึ้นว่าจะไปก่อกรรมอย่างไร อย่างที่หลายท่านได้รู้จักวงจรกิเลส กรรม วิบาก เวทนาจึงเป็นวิบาก ตอนนี้ไม่ได้กระจายวิบากมากนัก หากกระจายวิบากก็ต้องแจกขยายเป็นวิญญาน นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ เวทนา พวกนี้ก็ล้วนเป็นวิบาก เป็นผลของกรรมเก่า ตอนนี้เน้นขยายกิเลส พอมีเวทนาจึงเกิดเป็นตัณหา เป็นกิเลสแล้ว ตัณหาก็ก่อการแสวงหา ล้วนเป็นลักษณะของกิเลส จนกระทั่งไปทำกรรมทุจริตต่างๆ พระพุทธองค์ทรงแจกแจงกิเลสออกมาให้เห็นชัด เราทั้งหลายก็จะได้พิจารณาเป็น คนที่พิจารณากระบวนการ เป็นปฏิจจสมุปบาทบ่อยๆ ก็จะทำให้เป็นผู้มีปัญญา มองทะลุได้ ให้เราหัดมองให้เห็นความจริง ให้เห็นสิ่งต่างๆ เป็นไปในลักษณะเป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัย

ที่นี้ ไม่ใช่เฉพาะเรื่องแคว้งจร กิเลส กรรม วิบาก ที่แจ่มแจ้งเป็นลักษณะ
อย่างนี้เท่านั้น สามารถมองทั้งโลกของเรานี้ ที่เป็นไปอยู่จนกระทั่งพวกเราอยู่
ทุกวันนี้ เรามีอายุน้อยขนาดนี้ แล้วก็มีโรคมามาก เจ็บป่วยมาก ก็มาจากเงื่อนไขปัจจัย
เหมือนกัน ท่านไหนที่เคยฟังผมบรรยายเรื่องกำเนิดของโลก ก็เป็นการพิจารณา
ปฏิจาสมุปบาทแบบกว้าง ท่านก็จะได้เข้าใจว่า เราได้มาอยู่ในตอนนี้ ก็เป็นเหมือน
เสี้ยวเวลานิดเดียวของการหมุนไปของโลกที่หมุนวนอยู่ ไม่ได้ใหญ่โตอะไร บางที
เราไม่เข้าใจอันนี้ก็คิดว่าตัวเองใหญ่โตคับโลก อย่างนี้เป็นต้น ฉะนั้น พวกเห็นผิดนี้
จะยึดถือว่าเราเป็นใหญ่เป็นโต เราเป็นผู้ถูกอย่างนี้ นั่นคือความเห็นผิด ส่วน
ความเห็นที่ถูกต่องก็คือไม่มีตัวตน ไม่มีเราจริงๆ มีแต่สิ่งต่างๆ ที่เป็นไปตามเงื่อนไข
ตามเหตุ ตามปัจจัย

ต่อไป ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟัง เกี่ยวกับความเป็นไปของโลก
ที่เกี่ยวข้องกันทั้งชนชั้นปกครอง ทั้งพวกเรา ทั้งอากาศ ทั้งวันเดือนปี จนกระทั่ง
เชื่อมโยงกันไปทั้งโลก ทุกอย่างมันเชื่อมโยงกันหมดเป็นไปในรูปกระแส

ในอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต **อธรรมิกสูตร** ข้อ ๗๐

ภิกษุทั้งหลาย ในเวลาที่พระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวก
ข้าราชการ ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม
แม้พราหมณ์และคฤหบดีก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคฤหบดี
ไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบท ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อ
ชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์
ก็หมุนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรหมุนไป
ไม่สม่ำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็โคจรไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อหมู่ดาวนักษัตร
ก็โคจรไปไม่สม่ำเสมอ คีนและวันก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อคีน
และวันหมุนไปไม่สม่ำเสมอ เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนก็หมุนเวียนไป
ไม่สม่ำเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและครึ่งเดือนหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ ฤดู
และปีก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ
ลมก็พัดไปไม่สม่ำเสมอ พัดไปผิดทางไม่สม่ำเสมอ เมื่อลมพัดไป
ไม่สม่ำเสมอ พัดไปผิดทางไม่สม่ำเสมอ พวกเทวดาก็ขัดเคืองใจ เมื่อ
พวกเทวดาขัดเคืองใจฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตาม
ฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าที่สุกไม่พร้อมกัน
ย่อมมีอายุน้อย ๑ มีผิวพรรณไม่ดี ๑ มีกำลังไม่ดี ๑ มีความเจ็บป่วยมาก

๑

เวลาที่พระราชาทั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคฤหบดีก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพราหมณ์และคฤหบดีตั้งอยู่ในธรรม แม้ชาวนิคมและชาวชนบทก็ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทตั้งอยู่ในธรรม ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็โคจรไปสมำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์โคจรไปสมำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็โคจรไปสมำเสมอ เมื่อหมู่ดาวนักษัตรโคจรไปสมำเสมอ คีนและวันก็หมุนเวียนไปสมำเสมอ เมื่อคีนและวันหมุนเวียนไปสมำเสมอ เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนก็หมุนเวียนไปสมำเสมอ เมื่อเดือนหนึ่งและครึ่งเดือนหมุนเวียนไปสมำเสมอ ฤดูและปีก็หมุนเวียนไปสมำเสมอ เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปสมำเสมอ ลมก็พัดไปสมำเสมอ พัดไปถูกทางสมำเสมอ เมื่อลมพัดไปสมำเสมอ พัดไปถูกทางสมำเสมอ พวกเทวดาก็ไม่ขัดเคืองใจ เมื่อพวกเทวดาไม่ขัดเคืองใจ ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาลเมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็ออกรวงสุกพร้อมกัน

ภิกษุทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าสุกพร้อมกัน ย่อมมีอายุยืน ๑ มีผิวพรรณผ่องใส ๑ มีกำลัง ๑ และมีความเจ็บป่วยน้อย ๑

พระสูตรนี้ ฟังดูแล้ว ก็เป็นไปทั้งโลก เป็นเหตุ ปัจจัย เป็นเงื่อนไขที่เชื่อมโยงกัน เป็นไปในลักษณะกระแส เริ่มต้นจากคนชั้นระดับนักปกครอง เพราะนักปกครองเป็นตัวแทนของคนในถิ่นนั้น ในโลกนั้นๆ ในคราวนั้นๆ หรือในสมัยนั้นๆ ถ้าระดับนักปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม ยังเห็นว่าการฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ คิดทำร้ายกัน เป็นเรื่องถูกต้องอะไรแล้ว ไม่รู้จักให้อภัย ไม่ได้ตั้งอยู่ในธรรม คิดเบียดเบียนคนโน้น คนนี้ อันนี้ก็เป็นตัวแทนของกลุ่มนั้น ถ้าพูดแบบกลุ่มใหญ่ๆ ก็คือเป็นตัวแทนของโลก นักปกครองโลก ถ้าเป็นประเทศ นักปกครองประเทศก็เป็นตัวแทนของคนในประเทศนั้นๆ ถ้าพระราชาหรือว่านักปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการก็จะไม่ตั้งอยู่ในธรรม อันนี้ก็ดูง่ายนะ เป็นกระแสอย่างนี้ เราแก้ไม่ได้ โลกมันเป็นแบบนี้ เป็นไปตามเงื่อนไขปัจจัยของมัน แล้วมันก็จะส่งกระแสแห่งเหตุปัจจัยไหลไปเรื่อย เป็นกระแสที่หมุนไป พวกเราอยู่ในโลก ถ้าไม่มีปัญญาก็ต้องถูกสิ่งเหล่านั้น กระแทบกระแทงเอา พอกระแทบกระแทงก็อาจจะไม่รู้ว่ามันมาเพราะอะไร ก็ุ่นวายใจ ถ้ารู้จัก กรรมได้ประมวลมาแล้วให้มาเกิดในยุคนี้ก็เพื่อรับกระแทบอันนี้ๆ มองเข้าใจ ด้วยปัญญาว่า เวลานี้เป็นอย่างนี้ๆ เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว กรรมได้ประมวลเวลาที่เหมาะที่สุดสำหรับเรา ให้เรามาไหลตรงนี้เพื่อจะได้ถูกกระแทบตรงนั้นตรงนี้ ให้รับผลของกรรมอย่างนั้นอย่างนี้ เราก็มึปัญญามองเข้าใจ ไม่ต้านโลก เพราะโลกเขาเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว

พระพุทธองค์ก็ได้ทรงแสดงในเวลาที่พระราชานั่งอยู่ในธรรม ก็คือชนชั้นปกครองไม่อยู่ในธรรม โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับกรรมบถทั้ง ๑๐ ในยุคนี้ท่านทั้งหลายดูเอาที่แล้วกัน คนระดับสูงๆ คนระดับปกครองนี่เป็นอย่างไรบ้าง ดูว่ามีธรรมะใหม่ ธรรมะระดับโลกๆ ก็ไม่ต้องดูลึกซึ้งอะไร ไม่ต้องถึงขนาดอริยสังขารอก ดูแค่กรรมบถ ๑๐ ก็ดูออกแล้ว ดูว่าเขาผิดข้อเหล่านี้ไหม ถ้าผิด ไม่ตั้งอยู่ในข้อธรรมเหล่านี้ ไม่อยู่ในการให้อภัยกันอะไรกัน ก็เรียกว่าชนชั้นปกครองหรือพระราชานั่งอยู่ในธรรม แม้พวกข้าราชการก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม เมื่อพวกข้าราชการไม่ตั้งอยู่ในธรรม แม้พราหมณ์และคหบดีก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม พอพวกข้าราชการซึ่งเป็นรองลงมาจากนักปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม พวกพราหมณ์ก็คือพวกชนชั้นศึกษานักวิชาการ พวกคหบดีก็คือพวกเศรษฐี พวกพ่อค้าต่างๆ ก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรมด้วย เมื่อพราหมณ์และคหบดีไม่ตั้งอยู่ในธรรม ชาวนิคมและชาวชนบทก็ไม่ตั้งอยู่ในธรรม อันนี้ก็คือพวกประชาชนต่างๆ เป็นผลต่อเนื่องกันอย่างนี้

โลกเป็นสิ่งที่ต้องกำหนดรู้ รู้จักทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์อย่างนี้ มันเป็นอย่างนี้เป็นธรรมดา ส่วนทางเราก็ให้เดินไปตามมรรคเพื่อมุ่งไปนิพพาน ลดละกิเลสของตนเอง เมื่อชาวนิคมและชาวชนบทไม่ตั้งอยู่ในธรรม อันนี้ในกรณีไม่ตั้งอยู่ในธรรม ธรรมะเริ่มลดน้อยลง อกุศลก็มีมากขึ้นเป็นที่รู้จักทั่วกันไปแล้ว ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ก็หมุนโคจรไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์หมุนโคจรไม่สม่ำเสมอ หมู่ดาวนักษัตรก็โคจรไม่สม่ำเสมอ เวลาที่คนมีคุณธรรมเสื่อมลง

เริ่มตั้งแต่ นักปกครองและคนอื่น ๆ ก็จะส่งผลต่อวงโคจรของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ ส่งผลต่อวงโคจรของดาวนักษัตรต่างๆ ที่เขามีตำราไว้ให้ดูดาวโคจรอย่างโน้นอย่างนี้ ท้ายที่สุดเวลาที่คนมีกุศลเยอะๆ ก็จะดูไม่ตรง เนื่องจากว่าวงโคจรมันเปลี่ยน เพราะดวงดาวจริงๆ ที่เขาจะดูได้ดีก็ต่อเมื่อมันโคจรนิ่งๆ เดิมๆ ซึ่งมันจะนิ่งๆ ก็ต่อเมื่อคนมีคุณธรรมเยอะๆ เขาเก็บสถิติไว้ ตอนคนมีคุณธรรมน้อยลง วงโคจรมันไม่นิ่ง ท้ายไปก็ไม่ตรง ไม่มีอันไหนที่มันเที่ยงแน่นอนเลย จึงเป็นที่ฟังไม่ได้ หลักวิชาต่างๆ วิชาโหราศาสตร์ วิชาดวงดาว ที่เก็บสถิติไว้ ใช้ได้ในเวลาที่มันเป็นอย่างนั้น พอเลยเวลานั้นไปแล้ว วิชาเหล่านั้นก็ใช้ไม่ได้จริง ทำไมจึงใช้ไม่ได้จริง ก็เพราะวงโคจรมันเปลี่ยนนั่นเอง มันเปลี่ยนแปลงตามคน **สิ่งที่เป็นหลักใหญ่ก็คือ เรื่องกรรม** ดี ชั่ว อะไรต่างๆ อยู่ที่กรรมนั่นเอง

เวลาที่คนไม่ตั้งอยู่ในธรรมก็จะส่งผลกระทบต่อวงโคจรของดวงจันทร์ และดวงอาทิตย์ จะหมุนไปไม่สม่ำเสมอ เมื่อดวงจันทร์และดวงอาทิตย์หมุนไปไม่สม่ำเสมอ ก็ทำให้หมู่ดาวนักษัตรโคจรไปไม่สม่ำเสมอ คินและวันก็หมุนไปไม่สม่ำเสมอ พอคินและวัน เดือนหนึ่งและครึ่งเดือนไม่สม่ำเสมอ ฤดูและปี ก็หมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ แบบที่พวกเราเห็นอยู่ก็คือยุคนี้ก็มั่วๆ บางคนก็ว่า อากาศมันเปลี่ยนอย่างโน้นอย่างนี้ ลมมันเปลี่ยน ฝนมันเปลี่ยน แต่ที่จริง มันมี ลึกกว่านั้นอีก ก็คือชนชั้นปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม มันส่งผลกระทบต่อเนื่องมา

ถ้าเราไม่เข้าใจ เราก็จะมองแค่แคบๆ มองแค่ที่เขาพูดในแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาจจะจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง ถ้าให้ลึกซึ้ง ทุกอย่างมันจะเป็นไปในรูปกระแส และส่งผลกระทบต่อกันอย่างไร ถ้าได้ฟังไว้ก็จะเป็นคนที่มีความใจกว้าง ทำให้มีปัญหา มองเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้ทะลุปรุโปร่ง เข้าใจโลกได้ชัดเจน ที่โลกมันเป็นอย่างนี้ ก็เพราะมันเป็นอย่างนี้แหละ เข้าใจโลก รู้ทางออกจากโลกคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ถ้าไม่รู้จักโลกนี้มันออกไม่ได้ มันหมุนอยู่อย่างนี้

เมื่อฤดูและปีหมุนเวียนไปไม่สม่ำเสมอ ลมก็พัดไปไม่สม่ำเสมอ พอลมพัดไม่สม่ำเสมอ พัดไปผิดที่ผิดทาง พวกเทวดาก็ขัดเคืองใจไม่ชอบ อันนี้ก็เลยไปถึง พวกเทวดา เพราะเทวดาโดยทั่วไป ถ้าเทวดาที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เรา ก็เป็นเทวดาชั้นจาตุมาหาราชิกาที่อยู่ใกล้ๆ กัน อยู่ตามต้นไม้บ้าง อยู่ตามภูเขาบ้าง อยู่ตาม ที่ต่างๆ บ้าง พอฤดูและปีมันหมุนเวียนไม่สม่ำเสมอ เวลาลมพัดแรงก็แรงเกินเหตุ น้ำก็เยอะเกินเหตุ บางที่ก็ไม่มีน้ำเลย อะไรรต่างๆ ลมแรงเกินเหตุ ต้นไม้ก็หักโค่น บ้านเทวดาก็พัง น้ำท่วมบ้าง ดินถล่มบ้าง เทวดาบ้านพัง เทวดาก็ไม่ชอบ ที่เป็น อย่างนี้ก็เนื่องจากว่าเวลาอากาศมันเปลี่ยน ดินมันก็เปลี่ยน ลมเปลี่ยนทิศ เปลี่ยนทาง อย่างนี้ทำให้ต้นไม้หักโค่นลง ทำให้ความเป็นอยู่ของเทวดาลำบากขึ้น เทวดาก็ไม่ชอบ ทีนี้ เทวดาเขามีความเกี่ยวข้องกับเรื่องฝน เรื่องลม ดูแลทิศโน้นทิศนี้ หลายประการ พอเทวดาไม่ชอบใจ อะไรหลายอย่างก็จะเพี้ยนขึ้นมา

เมื่อเทวดาขัดเคืองใจ ฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวกล้าทั้งหลายก็ออกรวงสุกไม่พร้อมกัน ก็เลยมาถึงเรื่องอาหารที่เราเห็นกันอยู่ ก็เป็นอาหารของพวกเขานั่นแหละ ทีนี้ เวลาที่มนุษย์ทั้งหลายบริโภคข้าวกล้าที่สุกไม่พร้อมกัน ก็จะเป็นคนอายุน้อย มีผิวพรรณไม่ดี มีกำลังไม่ดี และมีความเจ็บป่วยมาก ดังนั้น ความเจ็บป่วยที่มากขึ้นนี้มาจากอาหารนั่นแหละเป็นหลัก และอาหารที่ทำให้เป็นโรคมามากเป็นผลสืบเนื่องกันมา เราจะหลบไปไหนคราวนี้ ถ้ารู้เรื่องแล้วก็เตรียมรับสภาพ

อันนี้ ได้กล่าวถึงเวลาที่ชนระดับปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม แต่เนื่องจากโลกเป็นระบบใหญ่ เราอาจจะมิชีวิตอยู่ไม่ถึง พระพุทธองค์ทรงแจกแจงให้ฟังแล้ว ทรงสอนวิธีการมองให้เป็น ตอนนี้อย่างนี้ เราก็เป็นคน มาอยู่ช่วงหนึ่งซึ่งสายตาจำกัด อาจจะมองได้ไม่ยาวไกลนัก อาจจะยังไม่ถึงช่วงเสื่อมจริงๆ แต่คงมีอะไรหลายประการให้เห็นแล้ว พอเห็นแล้วจะได้เข้าใจ ถ้ามองเหตุปัจจัยเงื่อนไขยังไม่ชัด อย่างน้อยก็รู้ว่ามันต้องมีเหตุ ต้องมีปัจจัย ต้องมีเงื่อนไขอย่างนี้ อันนี้ เป็นฝ่ายที่มนุษย์มีอายุน้อย มีผิวพรรณที่ไม่ดี มีกำลังไม่ดี และมีความเจ็บป่วยมาก ก็เพราะบริโภคข้าวกล้าอาหารที่สุกไม่พร้อมกัน เกิดจากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เกิดจากพวกเทวดาไม่ชอบ เกิดจากพวกลมพัดไม่สม่ำเสมอ เกิดจากฤดูเดือนปีมันไม่สม่ำเสมอ เกิดจากวงโคจรของดวงดาว ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ที่เปลี่ยนแปลง

ไม่สม่ำเสมอ ที่เป็นอย่างนี้ก็คนนั่นเองที่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม ไม่ตั้งอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ ไม่รักษาศีลนั่นเอง พอไม่ตั้งอยู่ในสิ่งเหล่านี้ ไม่รับเอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นข้อปฏิบัติ ฆ่ากันบ้าง โกงหะอะไรกันบ้าง คลุมไปทั้งหมดแล้วก็เป็นอย่างนี้ก็เสียระบบไปหมดอย่างนี้นะ **สรุปแล้วก็คือศีลธรรมของคนนั้นแหละเป็นหลักใหญ่** โลกเรายังพออยู่ได้ เพราะมีธรรมะในแบบโลกๆ ธรรมะแบบโลกๆ ก็กุศลกรรมบถ ๑๐ ยังอยู่ โลกก็ยังพออยู่ได้ ถ้าธรรมหมดไป โลกก็จะร้อนมากกว่านี้ขึ้นไปเรื่อยๆ อย่างนี้ อันนี้ก็เป็นฝ่ายที่เสื่อมนะครับ

ส่วนฝ่ายเจริญก็ตรงข้ามกัน ในเวลาที่พระราชาทั้งอยู่ในธรรม คนระดับปกครองตั้งอยู่ในธรรม พวกข้าราชการก็ตั้งในธรรม เมื่อข้าราชการตั้งอยู่ในธรรม แม้พวกพราหมณ์คหบดีก็ตั้งอยู่ในธรรม พวกประชาชนต่างๆ ก็ตั้งอยู่ในธรรม คนโดยส่วนมากคือประชาชน โดยส่วนใหญ่เป็นไปตามนักปกครอง ดูเหมือนคนจำนวนมาก แต่ไม่ได้เป็นตัวของตัวเอง เป็นไปตามคนข้างบน ฉะนั้น คนข้างบนมีไม่กี่คนหรอก ส่วนมากเป็นผู้ตาม ถ้าข้างบนดีข้างล่างจะดีไปด้วย ถ้าข้างบนไม่ดีข้างล่างจะไม่ดีไปด้วยอย่างนี้นะ โลกก็คงเป็นอย่างนี้มานานแล้ว ก็คงเป็นอย่างนี้ไปเรื่อยๆ อย่างนี้นะครับ พระองค์ตรัสเรื่องที่เป็นแบบโลกๆ ให้เราพอรู้เรื่องเข้าใจนะครับ พระสูตรนี้เลยกล่าวแบบกว้างๆ แบบมองโลกทั้งใบ เกี่ยวกับคน เกี่ยวกับพระอาทิตย์ เกี่ยวกับอะไรต่อมิอะไรพ่วงกัน

สรุปว่า วันนี้ผมมาพูดวิธีการปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันวิธีที่ ๓ คือ รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ให้เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส พิจารณาปฏิจกสมุပ္บาทนั่นเอง โดยยกตัวอย่างข้อธรรมหมวดนั้นบ้างหมวดนี้บ้าง ถ้าท่านใดที่ได้เรียนเรื่องปฏิจกสมุပ္บาทมาแล้ว มีความเข้าใจแล้ว ก็เอาข้อธรรมนั้นมาพิจารณาได้เลย หรือว่าเรื่องที่ดูเหมือนง่าย ๆ ถ้ามองเป็นก็จะได้รับประโยชน์ มีปัญญาได้ คือเรื่องอนุပ္พุพพิกธา คนมองเป็นก็จะทำให้เกิดปัญญา เรื่องที่ยกตัวอย่างมาอีกก็คือเรื่องเกี่ยวกับอกุศลธรรมที่เกิดจนเต็มโลก ที่มีการฆ่ากัน มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน แกร่งแย่งกัน ตบตีกัน ด่ากัน โทษกัน เราจะได้มองเป็น บาปอกุศลธรรมต่างๆ เหล่านี้มันเกิดขึ้น ไม่ใช่มาลอยๆ เป็นไปในรูปกระแส ไม่ใช่เพราะไอ้คนนี่มันเลวโดยชาติกำเนิด แต่เพราะเป็นไปตามกระแสแห่งเป็นเหตุปัจจัย

เริ่มจากวิบากก็คือเวหนาก่อน พอมีเวหนาก็เกิดตัณหา แล้วขยายตรงกิเลสออกมาให้เห็นเด่นชัดว่า มันมีกิเลสอะไรบ้างที่ทำงานอยู่จนกระทั่งเกิดกรรมที่ไม่ดีต่างๆ ที่เป็นทุจริตนี้เกิดจากการอารักขา เกิดจากการรักษาของของตัวเอง หวงแหนของตัวเอง และการรักษาของของตัวเองนี้มันเกิดจากความตระหนี่ ทนไม่ได้ที่สิ่งนั้นจะตกเป็นของผู้อื่น กีดกันผู้อื่นไม่ให้ได้สิ่งนั้นไป กลัวเขาจะได้มากกว่า ในระหว่างนั้นพระพุทธร่องค์ทรงแจกแจกกิเลสที่แทรกเข้ามาอีกหลายประการ และช่วงท้ายได้อ่านพระสูตรแสดงถึงโลกทั้งใบเกี่ยวเนื่องกันไปหมด ตั้งแต่ชั้นระดับสูงนักปกครอง ไล่มาจนถึงประชาชนทั่วไป เกี่ยวเนื่องไปถึงดวงจันทร์ดวงอาทิตย์ ดวงดาว จนถึงดินฟ้าอากาศ เทวดาและกลับมาถึงอาหารที่เรากินกัน จนส่งผลต่อชีวิตที่เป็นอย่างนี้ พวกเราตอนนี้อายุสั้นลง โรคเยอะขึ้นก็ต้องยอมรับ

อยู่ในวงโคจรของโลกก็ต้องเข้าใจอย่างนี้ พอเข้าใจแล้ว รู้จักโลกอย่างนี้แล้ว ทางออกก็มีแล้วคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ถ้าโลกเป็นอย่างนี้แล้วไม่เบื่อหน่าย ไม่คิดจะออกก็ไม่รู้จะว่ายังไง ก็พูดพอให้มีดวงตามองทะเลโลก เข้าใจโลก จะได้ไม่ตันเกินไป เพราะบางท่านเห็นโลกมันเลวร้ายเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ มองอะไรรู้สึกมีดตันมองหาทางออกไม่ได้แบบนี้ **ความมีดตันคืออวิชชา เราต้องเติมวิชชา เข้าไปแล้วเติมปัญญาเข้าไป** ถ้ามีปัญญา อยู่ลำบากยากเย็นแสนเข็ญขนาดไหน **มันก็ไม่มืดหรอก** คนมีปัญญาก็มองสว่างทั้งนั้น เราอยู่ในสุคติภูมิแล้วยังมองว่ามีด ก็แสดงว่าเป็นที่ที่ไม่มีปัญญานั้นแหละ ทางออกก็มีอยู่ก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ต้องมาเดินทางนี้ ถ้าไม่เดินทางนี้ก็จะรู้สึกเหมือนไม่มีทางออกอย่างที่เรารู้สึกกันนั้นแหละ หลายท่านอาจจะรู้สึกว่า เราจะหาทางออกได้อย่างไร อยู่ไปก็แก่ลงทุกวัน แก่แล้วก็ตายมันจะออกยังไง ถ้าไม่ได้อยู่ในมรรค ทางออกไม่มี ฉะนั้น ให้ยกตัวเอง มาตั้งอยู่ในมรรค จะได้ทางออกนะครับ

เอาละบรรยายวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาเท่านั้นละครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๓

บรรยาย วันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ ก็มาฟังธรรมะอีกครั้งหนึ่งนะครับ สำหรับการบรรยายธรรมะในช่วงนี้
ชื่อหัวข้อในการบรรยายว่า สูตรโสดาบ้น คือพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้
เกี่ยวกับพระโสดาบ้น ซึ่งการบรรยายในหัวข้อนี้ผมก็ตั้งประเด็นในการบรรยายไว้
๓ ประเด็นด้วยกัน

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะและคุณสมบัติของพระโสดาบ้น

ประเด็นที่ ๒ คุณประโยชน์และอานิสงส์ของพระโสดาบ้น

ประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบ้น

ตอนนี้ กำลังพูดอยู่ในประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน ซึ่งหัวข้อนี้ ท่านทั้งหลายก็อย่าลืมตั้งใจฟังให้ดีเป็นพิเศษ เพื่อที่จะได้เอาไปปฏิบัติ เพื่อจะได้เป็นพระโสดาบัน พระโสดาบันนั้นเป็นผู้ที่ได้มีปัญญาเห็นอริยสัจ ได้รู้จักทุกข์ ตามที่มันเป็นจริง ได้รู้จักเหตุเกิดทุกข์ตามที่มันเป็นจริง ได้รู้จักความดับทุกข์ ตามที่มันเป็นจริง และได้รู้จักหนทางข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ตามที่มันเป็นจริง อันนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ ไม่อย่างนั้นแล้ว วัฏฏะสงสารคือการเวียนว่ายตายเกิด ก็จะไม่มีความหยุด จะหมุนไปเรื่อยๆ ถ้าไม่ได้เป็นพระโสดาบัน แต่ถ้าได้เป็นพระโสดาบัน รู้อริยสัจแล้วอย่างนี้ ก็มีการจบลงได้แล้ว อยู่ที่ จะทำความเพียรเพิ่มเติม หรือว่ามีปัญญามากขนาดไหน ถ้ามีปัญญามากก็เร่งปฏิบัติให้เป็นพระอรหันต์ต่อไป ถ้ามีปัญญาน้อย ก็เกิดในกามภูมิมากที่สุดอีก ๗ ชาติ เท่านั้นเอง อย่างนี้ ถ้ายังเป็นปุถุชนอยู่ก็ยิ่งเวียนว่ายกันไปอีกนานไม่จบไม่สิ้นสักที ถึงแม้จะได้ยิน ได้ฟังมาว่า สังขารนี้มันเป็นทุกข์ มันไม่แน่นอนอน อย่างนี้มันก็ไม่อาจจะหยุดได้ เพราะว่ายังไม่เห็นอริยสัจ

ความรู้เรื่องอริยสัจนี้จึงเป็นความรู้ที่สำคัญ ซึ่งการจะมีดวงตาเห็นอริยสัจ ก็ต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มาประชุมกันมารวมกันเข้า จะได้มีดวงตาเป็นธรรมจักขุ ได้เห็นอริยสัจ ผู้ที่มาถึงอริยมรรคมีองค์ ๘ ได้หยั่งลงสู่ข้อปฏิบัติ อันนี้เรียกว่า**พระโสดาบัน** ตอนเป็นพระโสดาบันจึงมีความสำคัญมาก จะถึงจุดจบของวัฏฏะสงสารได้ มีจุดเริ่มต้นก่อนคือเป็นพระโสดาบัน ถ้าไม่ได้เป็นพระโสดาบัน ก็ไม่รู้แจ้งอริยสัจ บางคนไม่เคยฟังเรื่องอริยสัจเลยก็จะมืดไปหมดเลย พวกเรา

คงได้แสงสว่างจากธรรมะบ้าง มากบ้างน้อยบ้างก็อยู่ที่ความเข้าใจเรื่องอริยสัจ
นี่แหละ ถ้าใครเข้าใจเรื่องอริยสัจ รู้จักทุกข์ตามที่มันเป็นจริง ได้ฟังเรื่องทุกข์
อุปาทานชั้นทั้ง ๕ เป็นตัวทุกข์ ได้ฟังบ่อยๆ อันนี้ก็นับว่าได้แสงสว่างของธรรมะ
สว่างหรือไม่สว่าง เรรวัดกันที่ความรู้เรื่องอริยสัจนี่แหละ ถ้าใครรู้เยอะ ก็สว่างเยอะ
ใครไม่รู้เลยก็มีมืดเลย

อวิชชาคือความไม่รู้อริยสัจ วิชชาคือความรู้อริยสัจนั่นเอง ตรงข้ามกัน
ที่นี่ การปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน เพื่อจะได้มีดวงตาเห็นอริยสัจนี่จึงเป็นขั้นตอน
ที่สำคัญ พอมีดวงตาเห็นอริยสัจแล้ว รู้จักทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์แล้ว ก็จะได้มุ่งไป
นิพพาน เดินไปตามมรรคต่อไป จะไปเร็วหรือช้าก็อยู่ที่การเดินของแต่ละคน
ส่วนปุถุชนนี้ยังไม่แน่นอน ดูเหมือนจะเดินแต่ไม่ได้เดิน มันก็วุ่นวาย

สำหรับประเด็นที่ ๓ เรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันนั้น ผมได้ตั้งประเด็น
และพูดเป็นหัวข้อย่อยในการบรรยายมาจากคราวก่อนๆ โดยเน้นมาทางด้าน
ปัญญาก่อน เนื่องจากปัญญาหรือสัมมาทิฐินี้เป็นหัวหน้าที่เลยไปพูดหัวหน้าที่ก่อน
แต่ก็ต้องมีลูกน้องด้วยนั่นแหละ ถ้าพูดวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน พูดเต็มที่บริบูรณ์
แล้วก็พูดตามอริยมรรคมีองค์ ๘ อันนี้พูดแบบเต็มที่ ในอริยมรรคมีองค์ ๘ นั้น
มีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า เราก็เลยพูดถึงตัวหัวหน้าเป็นหลักไว้ก่อน ตัวปัญญา
ตัวความรู้ ถ้าใครมีปัญญาสัมมาทิฐิก็จะได้เป็นพระโสดาบัน ซึ่งการจะมีปัญญา
เห็นความจริง ก็ต้องมีศีลและมีสมาธิพอที่จะเป็นโสดาบันนั่นแหละจึงจะมีดวงตา
เห็นธรรมได้ สำหรับคราวก่อนๆ ที่พูดมาตอนนี้ พูดมาแล้ว ๓ ข้อนะครับ

ข้อที่ ๑ มีปัญญาารู้เห็นธรรม อันนี้ก็คือมีธรรมจักขุ ผู้ใดที่มีดวงตาเห็นธรรม ก็จะได้เป็นพระโสดาบัน อันนี้ก็สูงสุดแล้ว บางคนฟังธรรมแล้วก็มีดวงตาเห็นธรรม เป็นโสดาบัน คำว่าเห็นธรรม มีดวงตาเห็นธรรม ชื่อก็บอกแล้วเห็นความไม่มีตัวตน สัตว์ บุคคล อยู่ที่ใดที่หนึ่ง มีแต่ธรรมมันเป็นอย่างนั้น ซึ่งธรรมก็สามารถแจกแจง แยกแยะหลากหลาย เป็นสังขารธรรม วิสังขารธรรม เป็นทุกข์ เป็นทุกข์สมุทัย เป็น ทุกขนิโรธ เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา กุศลธรรม อกุศลธรรม อภัยกตธรรม อย่างนี้เป็นต้น ผู้ที่มีดวงตาเห็นว่ามันมีแต่ธรรมที่เป็นอย่างนั้น อันนี้พระโสดาบัน ดังนั้น พระโสดาบันจะมีปัญญาารู้จักอะไรเป็นอะไรที่ชัดเจน ไม่มีคนอยู่สักทีเลย ส่วนคนที่ยังไม่เป็นพระโสดาบัน เวลาฟังก็ดูเหมือนเป็นธรรมะทั้งหมด แต่เวลาที่มี กิเลสความหลงเกิดขึ้นก็มักจะค้านธรรมะ เกิดตั้งคำถามว่าทำไมมันเป็นอย่างนั้น ทำไมมันเป็นอย่างนี้ น่าจะเป็นอย่างนั้น น่าจะเป็นอย่างนี้ อะไรก็ว่าไปนะ อันนี้ เรียกว่ายังไม่ได้มีดวงตาเห็นธรรม ถ้าเป็นพระโสดาบันก็เห็นธรรม ธรรมที่ว่านี้ก็คือ ภาวะที่ไร้ตัวตน ธรรมะทั้งหลายทั้งปวงไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน อันนี้เราก็ได้ยินบ่อยๆ อนัตตานี้เป็นธรรมะชั้นสูง ถ้าใครเห็นชัดเจนนี้ว่าไม่มีตัวตนอยู่สักทีเดียวเลย อันนี้ จะได้เป็นพระโสดาบัน ซึ่งต้องมีกระบวนการมา ถ้ามีปัญญาน้อยท่านก็เลยให้จับ เรื่องง่ายๆ ก่อน เรื่องง่ายสุดคือเรื่องความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน ไม่ใช่ตั้งแต่เรื่อง พื้นๆ ทั่วไป มีสิ่งไหนเที่ยงแน่นอนบ้าง ไม่มีเลย มีแต่สิ่งหมดสิ้นไป สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา สิ่งนั้น ก็ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ของตน ไม่ใช่ใครไม่ใช่ของใคร มันเป็นของมัน อนัตตาเป็นความรู้ ระดับสูง นี้เรียกว่ามีปัญญาารู้เห็นธรรม

ข้อที่ ๒ มีปัญญายอมรับกฎของธรรมชาติ ยอมรับกฎสังขาร และยอมรับนิพพาน เรียกว่าอนุโลมคล้อยตามสังขาร สังขารนี้เป็นของที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ ทุกข์ กับ ทุกขสมุทัย อันนี้อยู่ฝ่ายสังขาร เป็นสังขตธรรม ส่วนอีกข้างหนึ่ง คือข้างนิพพาน ความดับทุกข์ เป็นอสังขตธรรม ทางไปคืออริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นสังขตธรรมที่ควรทำให้เกิดขึ้น ใครที่มีปัญญายอมรับสังขาร ยอมรับหลักการอันนี้ เรียกว่ามีอนุโลมสังขาร ได้สังจานุโลมิญาณ หรือญาณที่สอดคล้องกับสังขาร มีโอกาสที่จะเกิดดวงตาเห็นธรรม บรรยายจากระดับสูงลงมาเรื่อยๆ ไหลลงมา จนมาถึงคราวที่แล้ว พุดข้อที่ ๓

ข้อที่ ๓ พิจารณาให้เห็นสิ่งต่างๆ เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส อันนี้ก็คือพิจารณาในลักษณะปฏิจจสมุปบาท ถ้าใครพิจารณาตามปฏิจจสมุปบาทเข้าใจซัด ก็จะยอมรับกฎธรรมชาติที่เป็นกระบวนการเกิดขึ้นของทุกข์นี้ข้างหนึ่ง และความดับทุกข์อีกข้างหนึ่ง จะเข้าใจซัดเรื่องความไม่มีตัวไม่มีตน

๓.๑.๓ พิจารณากระแสปฏิจจสมุปบาท (ต่อ)

ในคราวที่แล้ว ได้พูดยกตัวอย่างจากพระสูตร โดยเฉพาะเรื่องง่ายๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่ฆราวาสมากก็คือเรื่องอนุปุปพิกธา ๕ ประการ เอามาพิจารณาเป็นแบบปฏิจจสมุปบาท แท้ที่จริง ทุกๆ เรื่องก็สามารถเอามาพิจารณาแบบปฏิจจสมุปบาทได้หมด เพียงแต่พิจารณาแล้วถามสอบสวนให้ลึกซึ้งลงไปเรื่อยๆ จนเห็นชัดว่ามันมาจากเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตน ท่านใดที่ได้ศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทมาดี โดยเฉพาะเรื่องปฏิจจสมุปบาทสองสาย ก็เอาสิ่งนั้นมาพิจารณาได้เลย เมื่อฝึกให้มีสติ สมาธิบ้างแล้ว พิจารณารูปนามให้เห็นว่า

ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน แล้วก็มาพิจารณาแบบปฏิจจสมุปบาท ถ้ายังทำตรงนี้ไม่ได้ เดียวผมจะมีข้อที่ ๔ ที่ ๕ ง่ายลงไปเรื่อยๆ ตอนนี้นำมาจากยากลงมา จากสูงสุดก็คือมีธรรมจักษุ มีอนุโลมญาณคล้อยตามอริยสัจ ต่อมาก็รู้จักพิจารณาปฏิจจสมุปบาท รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปอย่างมีเงื่อนไข และมีหลายเงื่อนไขต่อเนื่องกัน จะหยิบเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาก็ได้ ในคราวที่แล้วยกเรื่องอนุပ္พพิททา ยกเรื่องกิเลสต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตคนเราทั่วไป ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก จะได้ไม่ติดตันอยู่ที่จุดใดจุดหนึ่ง มองทะลุเข้าไป

วันนี้ ก็จะมาพูดคุยตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ต่อไป ตัวอย่างนี้ก็สามารถอ่านในพระสูตรต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ได้ โดยเฉพาะท่านไหนที่ได้ศึกษาเรื่องปฏิจจสมุปบาทมาดี ปฏิจจสมุปบาทมี ๒ สาย คือ สายเกิด สมุททวาระ

เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงมีขึ้น ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ล้วนๆ นี้ก็ย่อมมีด้วยประการฉะนี้

อันนี้เป็นฝ่ายเกิด ฝ่ายเกิดจะพิจารณาง่าย เนื่องจากว่าพวกเราอยู่ฝ่ายเกิด อยู่แล้ว นอนอยู่กับฝ่ายเกิด เดิน ยืน กินอาหาร หรืออะไรต่อมิอะไรอยู่กับฝ่ายเกิด อยู่แล้ว เพราะมันมีประจำอยู่แล้ว คือกองทุกข์ล้วนๆ ท่านทั้งหลายนั่งอยู่ที่นี่ รวมทั้งผมด้วยก็เป็นกองทุกข์ล้วนๆ ที่หายใจเข้าหายใจออก เติบโตแล้วแก่ไป ไม่มีคนอยู่ในนี้เลย ไม่มีสัตว์ บุคคล แทรกสิ่งอยู่ในนี้สักส่วนหนึ่งเลย เป็นกองทุกข์ล้วนๆ ก็คือ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ เพียงๆ นั่นเอง เส้นผมก็เส้นผมล้วนๆ เป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลมล้วนๆ ขนก็ขนล้วนๆ กระดูกก็กระดูกล้วนๆ หนังก็หนังล้วนๆ สุขก็สุขล้วนๆ ทุกข์ก็ทุกข์ล้วนๆ ไม่มีคน ไม่มีหญิง ไม่มีชาย ความคิดก็ไม่มีคนอยู่ในความคิด ความเห็นผิดว่ามีเราก็ไม่มีเราอยู่นั้น ยึดถือว่าเป็นของเราก็ไม่มีของเรา อันนั้นเป็นแค่ยึดถือผิดๆ ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งๆ ไม่มีคนแทรกอยู่ในนั้น ไม่มีเรา ไม่มีของเรา ขนาดคิดว่ามีเรายังไม่มีเราเลย ขนาดคิดว่าเที่ยงยังไม่เที่ยงเลย คิดดูเอาเถอะ ขนาดยึดว่าเป็นของเรา ตัวความยึดยังไม่เป็นของเราเลย แล้วสิ่งที่ถูกยึดมันจะเป็นได้อย่างไร ถ้าคนรู้จักพิจารณาก็จะเข้าใจลึกซึ้ง เห็นความไม่มีตัวตนชัดเจนยิ่งขึ้น

ปฏิจจสมุปบาทนี้มันยาว อย่างพวกเราปัญญาอ่อน เวลาพิจารณา ปฏิจจสมุปบาทก็ไม่จำเป็นต้องพิจารณาทั้งหมด เพราะว่ามันเยอะไป บางคนก็ได้แต่ท่อง ไม่เอามาพิจารณา ไม่เอามาใส่ใจ มันก็ไม่เกิดปัญญา ก็ได้แต่สัญญา จำได้บ้าง ท่องได้ ได้แต่บุญ ไปเวียนว้ายตายเกิด ไม่ได้ปัญญา ไม่ได้เป็นสัมมาทิฐิ การจะได้เป็นปัญญาสัมมาทิฐิ ต้องมีการฝึกให้มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิมั่นคงแล้ว ก็มาพิจารณา ในการพิจารณาปฏิจจสมุปบาท แบบที่ผมยกมาก็มีหลายวิธี ซึ่งท่านสามารถอ่านในพระสูตรได้ โดยส่วนใหญ่แล้ว ที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำภิกษุทั้งหลาย จะมีหลายๆ จุดที่พระองค์ตั้งเป็นบทนำแล้วก็ให้พิจารณา โดยยกจุดที่พิจารณาได้ง่ายๆ ก่อน เช่น เรื่องขรามรณะ จะยกบ่อย เพราะง่ายที่สุด เห็นๆ

กันอยู่ทุกคน ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่นี้ ตัวเองก็แก่เป็นประจําอยู่แล้ว ทุกคนก็เป็น
อย่างนี้หมด ก็หิบบความแก่และความตายมาตั้งเป็นหลักก่อน **เพราะอะไรหนอ**
ความแก่และความตายจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัยความแก่และความตาย
จึงเกิดขึ้น เมื่อมีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิแล้ว ให้รู้จักพิจารณา มองให้เห็น อย่าไป
มองเป็นคนแก่ เป็นเขาแก่ เป็นเราแก่ ต้องมองเป็นภาวะ เป็นความแก่ คนเราโดย
ส่วนใหญ่จะเห็นเป็นคนไปเสียก่อนเนื่องจากขาดสติสัมปชัญญะ ขาดสมาธิ จะใช้
ปัญญาได้ก็ต้องมีสมาธิให้ดี ต้องไม่ไปยึดถือเป็นคน เป็นเรา เป็นเขา ถ้ายังทำไม่ได้
อย่างน้อยก็ฟังไว้ก่อน

พระองค์ตรัสบ่อยก็ยกอันที่ปรากฏชัด คือความแก่และความตาย ปรากฏชัด
ครอบงำทั้งโลก หรือจะเอาสภาวะอื่นๆ ที่เป็นทุกข์จรมาก็ได้ แม้จะเป็นทุกข์จรม
มันก็เยอะเหมือนกัน โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ เต็มโลก ทั่วไปหมด
ทั้งเรา ทั้งผู้อื่น ก็เป็นแบบเดียวกัน **เมื่ออะไรหนอมีความแก่และความตายจึงมี**
เมื่ออะไรหนอมีความโศกจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ความโศกจึงเกิดขึ้น ถ้า
เรารู้จักตั้งอย่างนี้ ก็จะพิจารณาสภาวะเหตุลึกลงไปเรื่อยๆ ได้ ท่านทั้งหลายคงพอ
จะได้คำตอบอยู่ การฟังแบบเรียนปริยัติมันก็ฟังง่าย แต่ตอนพิจารณานี้บางคน
พิจารณาไม่ค่อยออก เนื่องจากไม่เคยได้ฝึกหัด อุปนิสัยไม่ชินกับการมองให้ลึก
ต้องไปฝึกนิสัยของตัวเองให้มีลักษณะที่ชอบมองอะไรให้ลึกๆ มองให้ลึกซึ้ง ถ้ามอง
ลึกซึ้งแล้วจะเห็นชัดว่า ชีวิตเป็นกระแสที่ไหลไปเรื่อยๆ ไม่มีหยุดนิ่งเลย ไม่มีจุดนิ่ง

อันใดอันหนึ่ง ต้องเห็นอย่างนั้นแหละ ตอนนี้มีมันเหมือนมีจุดหนึ่งอยู่ เหมือนมีตัวเรา
นิ่งๆ อยู่คนหนึ่ง เรียกว่าจุดหนึ่ง จริงๆ จุดหนึ่งมันไม่มี มันเกิดจากความหลง ไม่มี
ตัวเราอยู่นี้อะไร ถ้าพูดเป็นกระแสก็ออกไปแล้ว ความเป็นคนก็เป็นสันนิษฐานตัวเอง
ชาติที่แล้วเป็นอะไรมาก็ไม่ทราบ ชาติโน้นๆ เป็นอะไรมา ถ้าขยายออกไปแล้ว
ก็เป็นกระแสของทุกข์ที่เปลี่ยนรูปร่างไปเรื่อยๆ และขณะที่เป็นคนก็ไม่ได้เป็นคน
นิ่งๆ ที่ไหนหรอก ไม่ได้เป็นผม ขน เล็บ ฟัน หน้ที่นิ่งๆ มันก็มีแต่เปลี่ยนไปเรื่อยๆ
เป็นกระแส ถ้าใครสามารถมองทะลุเป็นกระแสได้ อย่างนี้ก็เรียกว่ารู้จักปฏิจักษุมุขบาท

ถามว่าจะต้องมองเยอะหรือไม่เยอะ ไม่เกี่ยวกับว่ามองเยอะหรือไม่เยอะ
เกี่ยวกับว่ามองแล้วได้ปัญญามั้ย ถ้าได้ปัญญาก็จบ ไม่ได้ก็ยังไม่จบ ก็ต้องพิจารณา
ไปเรื่อยๆ นี่ยกตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงสอนบ่อยๆ ก็คือ ยกทุกข์ที่ปรากฏชัด
ขึ้นมา ทุกข์ที่ปรากฏชัดในโลกนี้ก็คือทุกข์ที่เกิดจากความแก่และความตาย มันรวม
เด่นมากเลย เด่นจริงๆ เพราะทุกคนในโลกนี้ แม้จะรำรวย มั่งมีศรีสุขอย่างไร
จะทรัพย์สินเงินทองเยอะขนาดไหนก็หนีความแก่ไม่พ้น ถ้าเอาอันอื่นมาพิจารณา
มันยาก แต่ความแก่นี้มันจะอยู่แล้ว หนีไม่ออกสักคนเลย ความตายมันหนี
ไม่ออกสักคน จะเป็นคนยากดีมีจนอย่างไรก็เด่นอยู่ที่ความแก่และความตาย
พิจารณาโสกะ ปริเทวะ บางทียากนิดหนึ่ง เนื่องจากว่าบางคนก็มีความสุข
อยู่อย่างนั้น ไม่ค่อยโศกเท่าไร แต่บางคนก็โศกบ่อยๆ ทุกข์บ่อยๆ ก็นำมาพิจารณา
ได้ดี

ถ้าความแก่และความตายมันจะเด่นมาก ทุกคนก็เป็นอย่างนี้หมด คนที่รู้จักพิจารณาลึกซึ้ง ก็จะเห็นว่าเราทุกคนไม่มีทางออก พิจารณาจากวันนี้ไปไล่ไปเรื่อยๆ สักหลายปีหน่อยเดี๋ยวก็ตายแล้วนี่ เดี๋ยวก็จบแล้วนี่ ถ้าพิจารณาอย่างนี้ก็จะได้รู้จักว่า มันเป็นทุกข์จริงๆ ถ้ามีปัญญาเพิ่มไปอีกก็จะรู้จักว่า **ถ้ายังมีกิเลสตายแล้วก็ไม่ตายจริง ตายแล้วก็เกิดใหม่** อันนี้ยิ่งไม่มีทางออกใหญ่เลย ถ้าตายแล้วจบกันก็ยังพอมีทางออกบ้าง ออกจากหน้าคนนั้นหน้าคนนี้ ออกจากป่วยเป็นโรคนั้นโรคนี้นี้ ตายไปแล้ว ไม่ต้องเจอคนนี้อีกต่อไปแล้ว ไม่ต้องมีอย่างนี้อีกต่อไปนี้แล้ว แต่มันไม่เป็นอย่างนั้น เพราะยังมีวิชาเหลืออยู่ ตายแล้วเกิดใหม่ไม่ชอบหน้าคนนี้ ตายแล้วคงจะจบกันแล้ว ที่ไหนได้ ตายแล้วเกิดใหม่อีกแล้ว ที่นี้แหละ วุ่นเลย ถ้าอยู่ในวัฏฏะสงสาร ต้องพบความทุกข์มากมายอีกแล้ว จึงเห็นว่าไม่มีทางออกเลยจริงๆ ทางออกมีที่เดียวคือนิพพาน โดยมีทางดำเนินคืออริยมรรคมีองค์ ๘ เราต้องการพิจารณาให้เห็นชัดตรงนี้เพื่อให้เกิดปัญญา ไม่อย่างนั้นก็จะเป็นคนลุ่มหลงและประมาทอยู่ อันนี้คือยกความแก่และความตาย โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะขึ้นมา เป็นตัวตั้ง มีพระสูตรเยอะเยอะที่พระองค์ทรงให้พิจารณาในเรื่องนี้

โดยเฉพาะคนที่แก่แล้ว ก็มีความทุกข์อะไรเยอะแยะไปหมด เมื่ออะไรหนอ
มีความแก่และความตายจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัยความแก่และความตายจึงเกิด
ขึ้น พิจารณาตามหลักการที่พระพุทธองค์ทรงแสดง หลักการมีอยู่แล้ว อ้อ...
ก็เพราะเกิดนี่เอง ย้อนกลับไป เพราะอะไรเป็นปัจจัยเกิดจึงมี เพราะมีภพ มันมา
ตามกรรม ไปตามกรรม นี่ก็เริ่มหลายกระบวนการแล้ว ก็เริ่มเห็นชัดว่าไม่เป็นสัตว์
บุคคลแล้ว เพิ่งเกิดมาในชาตินี้ เมื่อวานยังไม่แก่เท่านี้เลย วันนี้แก่เท่านี้แล้ว ที่แก่
ก็เพราะเกิดมาและอยู่มานาน แล้วที่เกิดมามีชาติอยู่ได้ก็เพราะมีกรรมรักษาไว้
มีกรรมก็เพราะมีอุปาทาน มีอุปาทานก็เพราะตัณหา อย่างนี้ก็จะเข้าใจ ก็จะรู้จักว่า
ทุกข์ทั้งหมดทั้งมวล เรื่องของวิญญูะสงสารมาจากความไม่รู้ อริยสัจ มาจาก
ความหลงอย่างนี้ละครับ อย่างพวกเราไม่ต้องพิจารณาไปทุกอย่างก็ได้ พิจารณา
ให้เป็นกระแสสักสองสามสภาวะที่เชื่อมโยงกัน ก็เข้าใจเป็นรูปกระแสแล้ว อันนี้
ยกชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ มาเป็นบทตั้ง

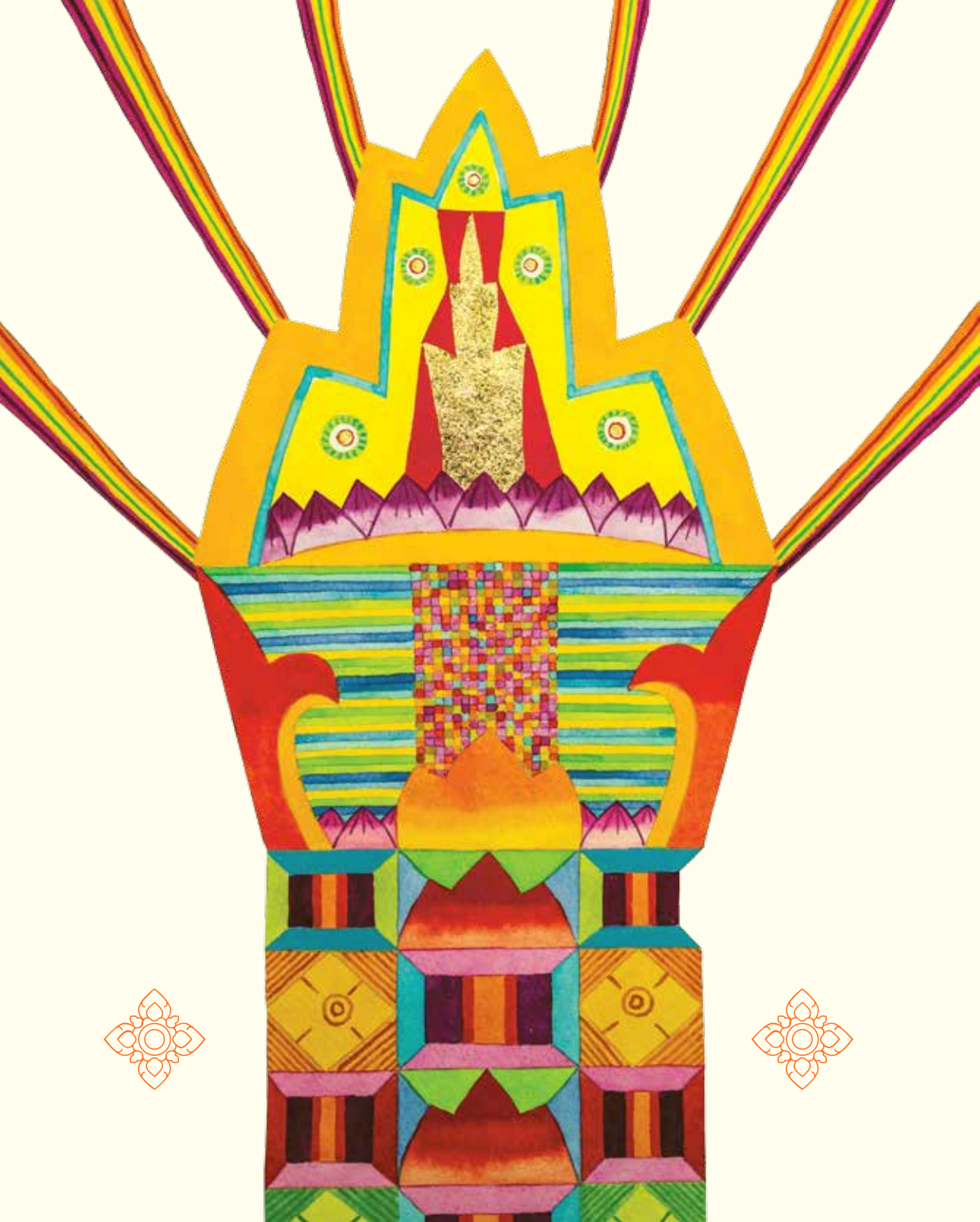
ที่นี่ จะพิจารณาไปที่ตัวชาติก็ได้ การพิจารณาไปที่ตัวชาติ คือความเกิด
ในภพโน้นภพนี้ ก็พิจารณาได้เยอะเหมือนกัน มีหลายพระสูตรที่พระพุทธองค์
ทรงได้แนะนำวิธีพิจารณาไว้ เพื่อให้พุทธบริษัทนี้กลัวต่อความเกิด เพราะมันเกิด
มาจากเหตุ เกิดในภพภูมิต่างๆ นี้ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ เกิดจากอุปาทานและ
กรรม เห็นหมา เห็นแมวอะไรต่อมิอะไรก็พิจารณาได้ อย่างพวกเราเกิดเป็นคนนี้
ก็เป็นชาติคน ก็เกิดเพราะกรรมแบบคน ถ้าเป็นพวกสัตว์ต่างๆ สัตว์อบาย สัตว์นรก
ก็เกิดจากกรรม เกิดจากตัณหา เกิดจากอวิชชา พอมีปัญญาบ้างแล้ว ก็จะรู้จักว่า
เราทั้งหลายได้ทำกรรมต่างๆ มาทั้งดีและไม่ดี เนื่องจากมีอวิชชาอยู่ สรุปว่ามีสิทธิ์
ไปเกิดในภพภูมิล่างๆ เยอะอยู่ **ทำให้กลัวต่อการเวียนว่ายตายเกิด จะได้มีปัญญา
เห็นคุณค่าของนิพพาน ได้เดินไปตามมรรคจริงๆ ขึ้น** อันนี้ก็มีการสอนบ่อยเรื่อง
เกี่ยวกับภพภูมิต่างๆ เป็นการชี้ให้เห็นโทษของการเกิด ให้เห็นโทษของชาติ

อีกแบบหนึ่ง ให้พิจารณาสิ่งที่สิ่งที่พวกเราแสวงหาและหนีกันมาก คือ
เวทนา แบบนี้พวกเราก็คงจะคุ้นเคยกันอยู่แล้ว แสวงหาสุข หนีทุกข์กันอยู่แล้ว
ถ้าพิจารณาเกี่ยวกับเวทนา พระพุทธองค์ทรงให้พิจารณาแยกเป็นทวาร แยกสิ่ง
ที่ปรากฏในปัจจุบันเชื่อมโยงต่อกันใน ๖ ทวาร ทวารละ ๕ แสดงธรรมะเป็น
๓๐ อย่าง อันนี้ท่านก็สามารถไปพิจารณาได้เช่นกัน อยู่ในหลักปฏิจจสมุปบาท
นี้แหละ แต่ไม่เอามาทั้งหมด เอามาส่วนหนึ่ง เอามาส่วนที่เป็นเริ่มตั้งแต่วิญญาณ
นามรูป สฬายตนะ ผัสสะ แล้วก็เวทนา ถ้าว่าตามแบบพระสูตรทั่วไป จะแสดงเป็น
ทวารทั้ง ๖ เพราะอาศัยตาและรูปก็เกิดเป็นวิญญาณ ความประชุมกันของธรรม

๓ ประการ คือ ตา รูป จักขุวิญญาณ เรียกว่าผัสสะ พอมีผัสสะก็เกิดเป็นเวทนา อันนี้ก็ได้สภาวะหลายอย่างเรียงกันมา แสดงให้เห็นถึงความไม่มีตัวไม่มีตน เป็นการพิจารณาปฏิจจนูปบาท ยกบางส่วน พวกเราปัญญาน้อยจะพิจารณาทั้งหมด ทั้ง ๑๑ กระบวนการ ๑๒ สภาวะธรรมเชื่อมโยงเป็นเหตุผลกัน ไม่สามารถจะทำได้ ต้องพิจารณาส่วนย่อยๆ มาก่อน ยกชรามรณะขึ้นมาตั้งแล้วก็พิจารณาสาเหตุ ยกภพภูมิมาตั้งพิจารณาสาเหตุ ยกเวทนาขึ้นมาตั้งแล้วก็พิจารณาสาเหตุ ท่านที่ชำนาญตรงไหนก็อย่าลืมลองดู นี้พูดแบบฝ่ายเกิดนะครับ

สำหรับฝ่ายดับ ก็เริ่มต้นจากคำว่า เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ คืออริยมรรค สังขารจึงดับ ถ้าพูดแบบบาลี ก็คือ อวิชชาเย ตเวอ อเสสวิราคะนิโรธา สังขารนิโรธา เพราะความดับโดยการสำรอกให้หมดไปไม่เหลือซึ่งอวิชชานั้นแหละ ด้วยวิราคะ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับ วิญญาณก็ดับ ไล่ไปเรื่อยๆ จนถึงเพราะชาติดับ ชรามรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ จึงดับ ความดับไปแห่งกองทุกข์ล้วนๆ นี้ก็ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ อันนี้ก็คล้ายกัน คือ พิจารณาตั้งต้นที่ชรามรณะ ความแก่และความตายก็ได้ แล้วย้อนกลับ เมื่ออะไรมันไม่มีความแก่และความตายจึงจะไม่มี เมื่ออะไรมันหมด ความแก่และความตายจึงจะหมด ก็จะย้อนกลับได้เช่นกัน คือเมื่อชาติมันหมด ความแก่และความตายมันก็หมด โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสะ มันหมด ไล่ไปเรื่อยๆ ก็ารู้จักว่า เมื่ออวิชชาหมด ชรามรณะมันก็จะหมด อวิชชาจะหมดได้ ก็ด้วยการฝึกอริยมรรคมีองค์ ๘ ให้มีวิชาเกิดขึ้น มีวิชาที่สมบูรณ์ อันนี้จะหยิบตรงไหนมาก็ได้

สรุปว่า ถ้าพูดแบบทางทฤษฎีแล้ว ปฏิจสุมุปปาทนั้นมี ๒ สาย สายที่ ๑ เริ่มต้นจากอวิชา ความไม่รู้หรือริยสังแล้วก็เวียนว่ายไปเรื่อย เป็นฝ่ายเกิดทุกข์ ฝ่ายที่ ๒ เป็นฝ่ายดับ เริ่มต้นจากวิชาความรู้ ทำลายอวิชาทิ้งไป ถ้าพิจารณาแบบง่ายๆ ก็คือ ไม่ว่าจะทุกข์อะไรจะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็น ความแก่ ความตาย ความเกิด หรืออะไรต่อมิอะไร อันนี้เกิดจากอวิชา พิจารณาย้อนกลับว่า อ้อ... มันเกิดจากความไม่รู้ จนกระทั่งเข้าใจสัตว์โลกทั้งหมด คนในโลกทั้งหมดว่าที่เกิดๆ ตายๆ กันอยู่นี้ ต้องทุกข์ทรมานกันอยู่ทุกวันนี้ มาแย่งนั้น แย่งนี้กัน เพราะอวิชา คือความไม่รู้หรือริยสัง อย่างนี้ **เมื่อพิจารณาปฏิจสุมุปปาทแล้ว จะไม่โทษคน จะโทษอวิชา คือความไม่รู้หรือริยสัง** ต่อไปมองอะไรจะไม่มีคน จะเห็นเป็นอวิชา เป็นปัจจัยให้เกิดอันนี้ขึ้น เกิดแก่ เจ็บ ตาย เกิดการแสวงหา เกิดนั่นขึ้น เกิดนี่ขึ้น เกิดทุกข์ตรงโน้นตรงนี้ ก็เพราะอวิชา ก็จะเข้าใจโลกทั้งหมดว่ามาจากอวิชา ก็จะไม่สงสัยว่า ทำไมเขาทำพิธีโน้นพิธีนี้ ทำไมคนนี้เป็นอย่างนั้น ทำไมคนนั้น เป็นอย่างนี้ อะไรเยอะเยอะ เราต้องการข้อสรุปตรงนี้ว่า โลกทั้งหมดเกิดจากอวิชา

ถ้าไม่รู้จักพิจารณาบ่อยๆ มันจะไม่ได้ข้อสรุปตรงนี้ ทั้งที่เรียนมาแล้ว แต่ไม่ได้ข้อสรุป มันจะตันอยู่ที่คน เอ... ทำไมคนนี่จึงมาดำเรา ทำไมคนนี่จึงนิสัยอย่างนี้ ทำไมคนนี่จึงตาย จึงแก่ จึงเจ็บ อย่างนี้คือมันตัน มันไม่ทะลุ พิจารณาเข้าใจแล้ว ก็อ้อ... นี่เป็นเพราะอวิชชา นั่งอยู่นี่ก็เพราะอวิชชา เป็นคนดีก็เพราะอวิชชา เป็นคนไม่ดีก็เพราะอวิชชา เราต้องการข้อสรุปอันนี้ ตามหลักปฏิจจสมุปบาทนั่นเอง ให้พิจารณาบ่อยๆ เพื่อให้เกิดปัญญา เข้าใจโลกทั้งหมดนี้แหละ **ถ้าเข้าใจโลกทั้งหมด จะรู้ว่าโลกนี้มันเป็นทุกข์เท่านั้นแหละ แล้วเกิดจากเหตุก็คือทุกข์สมุทัย เหมือนกันหมด ไม่ต่างกัน** ที่ให้พิจารณาจุดนั้นบ้างจุดนี้บ้าง ก็เพื่อให้ได้ปัญญา เป็นข้อสรุปคล้อยตามสังขารม

ปฏิจจสมุปบาทฝ่ายเกิดนี้ เป็นสังขะ ๒ ข้อ คือ ทุกข์ กับ ทุกขสมุทัย บางท่านต้องการทราบเหตุผลว่า ทำไมต้องพิจารณาบ่อยๆ ทำไมต้องพิจารณาอันนั้นบ้างอันนี้บ้าง พิจารณาอันไหนก็ได้ เพื่อให้ได้ปัญญา เป็นข้อสรุป เราจะได้ไม่ติดตันอยู่ที่คนใดคนหนึ่ง หรือเหตุการณ์อันใดอันหนึ่ง เพราะคนใดคนหนึ่งไม่มีที่เกิดเพราะอวิชชาทำให้มาเกิด เหตุการณ์นั้นเหตุการณ์นี้ก็เกิดเพราะอวิชชา มีโน่นมีนี่ก็เกิดเพราะอวิชชา ถ้าใครได้ข้อสรุปตรงนี้เรียกว่ามีปัญญา ต่อไปก็ทำจิตให้หยั่งลงสู่หลักสังขารมก็คือโลกเป็นทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์คือตัณหา ตัณหาขึ้นมาจากอวิชชา เท่านั้นแหละไม่มีอะไร พิจารณาบ่อยๆ เยอะๆ ดูเหมือนจะมีหลายเรื่องแต่จริงๆ แล้ว ต้องการปัญญาที่หยั่งลงสู่สังขารม

พิจารณาฝ่ายดับ ก็จะได้ปริยสัจ ๒ ข้อ เช่นกัน พิจารณาฝ่ายดับ เมื่ออะไร
ไม่มี ขรามรณะจึงจะไม่มี ไล้อย้อนกลับ พิจารณาบ่อยๆ เมื่ออะไรหนอไม่มี สุขทุกข์
จึงจะไม่มี ก็ไล้อย้อนกลับว่า อ้อ... เพราะผัสสะไม่มี สุขทุกข์จึงไม่มี ทำอย่างไรผัสสะ
จึงจะไม่มี มันต้องไม่มีวิญญูณ ทำไงจึงจะไม่มีวิญญูณ ก็ต้องไม่มีตา ไม่มีรูปมา
กระทบกัน แล้วจะไม่มีเหล่านี้มันก็ต้องทำลายอวิชชาทิ้งไป มีวิชาเกิดขึ้นสมบูรณ์
อย่างนี้ สภาวะที่ไม่มีรูปไม่มีนามก็คือพระนิพพาน เริ่มเข้าใจภาวะที่ไร้รูปไร้นาม
ภาวะที่ดับของรูปทั้งปวง ตอนนี้มีกอกข์อยู่ ถ้าพิจารณาย้อนกลับ ไม่มีกอกข์
เลย กอกข์มันดับหมด **ไม่มีทุกข์เกิด ไม่มีทุกข์ดับเลย ความดับของทุกข์
อันนั้นก็คือพระนิพพาน** ถ้าพิจารณาความดับของทุกข์บ่อยๆ ก็จะเข้าใจนิพพาน
ยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ นิพพานเป็นอีกภาวะหนึ่งที่ไม่ใช่รูปไม่ใช่นาม ไม่ใช่ขันธ ๕ ไม่ใช่ทุกข์
เป็นความดับทุกข์ ความไม่มีของทุกข์นั่นเอง อย่างนี้ทำนองนี้ หนทางที่จะดำเนินไป
ทำให้มีวิชาเกิดขึ้น แทนอวิชชา วิชาจะเกิดขึ้นได้ด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘
ทางไปก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ ก็จะเข้าใจทุกขนิโรธและทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา

พิจารณาปฏิจจสมุปบาทฝ่ายดับ จะเข้าใจสัจจะ ๒ ข้อคือทุกขนิโรธะกับทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ต้องพิจารณาพวกนี้บ่อยๆ จึงจะเข้าใจนิพพาน ไม่อย่างนั้นจะไม่เข้าใจว่ามั่นดับอย่างไร ถ้าได้พิจารณาบ่อยๆ ได้รู้จักมอง สังเกตบ่อยๆ จะทำให้รู้จักความดับของรูปของนาม ความไม่มีรูปไม่มีนาม ภาวะไร้รูปไร้นาม ภาวะไม่มีชั้น ๕ เพราะชั้น ๕ เกิดจากอวิชชา พิจารณาบ่อยๆ ก็จะเข้าใจ การเข้าใจก็คือลักษณะของพระโสดาบันนี้แหละ ยังเข้าไม่ถึงนิพพาน แต่มีปัญญารู้จักแล้ว เมื่อจิตหยั่งลงยอมรับหลักสัจธรรมก็จะมีดวงตาเห็นธรรมต่อไป

การพิจารณาปฏิจจสมุปบาทนี้ถ้าใครพิจารณาได้ ถือว่าปัญญาเยอะ ถ้าปัญญาไม่เยอะ ก็จะมีวิธีต่างๆ ลงมาอีก ตอนนี้อยิบหลักปฏิจจสมุปบาทฝ่ายสมุทวาระกับนิโรธวาระมาพิจารณาเลย แต่ในการพิจารณาเป็นปฏิจจสมุปบาทนั้นเราไม่จำเป็นต้องพิจารณาไปที่ตัวหลักปฏิจจสมุปบาททั้งหมดก็ได้ คือหลักปฏิจจสมุปบาทมันยาก พิจารณาหมวดธรรมอื่นๆ ก็ได้ อย่างที่ผมได้ยกตัวอย่างการพิจารณาอนุุปพิงกา ก็พิจารณาเป็นปฏิจจสมุปบาทได้

วันนี้ จะพูดอีกประเด็นหนึ่ง เป็นวิธีการพิจารณาเป็นปฏิจจสมุปบาท ผมจะยกตัวอย่างมา เอาแบบยาวๆ หน่อย มีทั้งฝ่ายเกิดมีทั้งฝ่ายดับ ในฝ่ายเกิดพระสูตรที่ยกมานี้ พิจารณาธรรม ๑๐ อย่างด้วยกัน ฝ่ายดับก็พิจารณาธรรม ๑๐ อย่าง เป็นกระบวนการที่เป็นไปในรูปกระแส พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ครบ เราพิจารณาไม่จำเป็นต้องพิจารณาครบก็ได้ ยกประเด็นใดประเด็นหนึ่งเป็นตัวตั้ง แล้วย้อนกลับสัก ๒-๓ ประเด็น ต่อเนื่องกัน ก็จะเห็นว่าไม่มีคน ไม่ติดตันอยู่จุดใดจุดหนึ่ง ปัญญาจะค่อยๆ มีขึ้น พอมีปัญญาก็จะมองทะลุอุปฺโปรงได้

เรื่องนี้มาจากคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ใน **ตัณหาสูตร** ข้อ ๖๒
พระพุทธองค์ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย เจื่อนต้นแห่งภวตัณหา ย่อมไม่ปรากฏ ในกาลก่อน
แต่นี้ ภวตัณหาไม่มี ภายหลังจึงมี เพราะฉะนั้น เราจึงกล่าวคำนี้
อย่างนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ภวตัณหาที่มีข้อนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ

แม้ภวตัณหา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของภวตัณหา ควรตอบว่า “อวิชชา”

แม้อวิชชา เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของอวิชชา ควรตอบว่า “นิรวณ ๕”

แม้นิรวณ ๕ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของนิรวณ ๕ ควรตอบว่า “ทุจจริต ๓”

แม้ทุจจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของทุจจริต ๓ ควรตอบว่า “ความไม่สำรวมอินทรี”

แม้ความไม่สำรวมอินทรี เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามี
อาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่สำรวมอินทรี ควรตอบว่า
“ความไม่มีสติสัมปชัญญะ”

แม้ความไม่มีสติสัมปชัญญะ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าว
ว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความไม่มีสติสัมปชัญญะ ควรตอบ
ว่า “การมนสิการโดยไม่แยบคาย”

แม้การมนสิการโดยไม่แยบคาย เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าว
ว่ามีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยไม่แยบคาย
ควรตอบว่า “ความไม่มีศรัทธา”

แม้ความไม่มีศรัทธา เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่า เป็นอาหารของความไม่มีศรัทธา ควรตอบว่า “การไม่ฟัง
ศีลธรรม”

แม้การฟังศีลธรรม เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่า เป็นอาหารของการฟังศีลธรรม ควรตอบว่า “การไม่คบ
สัตบุรุษ”

การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การไม่ฟังศีลธรรมบริบูรณ์
การไม่ฟังศีลธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีศรัทธาบริบูรณ์
ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยไม่แยกคาย
บริบูรณ์

การมนสิการโดยไม่แยกคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มี
สติสัมปชัญญะบริบูรณ์

ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่สำรวม
อินทรีย์บริบูรณ์

ความไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ทุจจริต ๓ บริบูรณ์

ทุจจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้นิรวรณ ๕ บริบูรณ์

นิรวรณ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมให้อวิชชาบริบูรณ์

อวิชชาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ภวตัณหาบริบูรณ์

ภวตัณหานี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย การไม่คบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การไม่ฟัง
ศีลธรรมบริบูรณ์ การไม่ฟังศีลธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความไม่มีศรัทธา
บริบูรณ์ ความไม่มีศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดย
ไม่แยกคายบริบูรณ์ การมนสิการโดยไม่แยกคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้

ความไม่มีสติสัมปชัญญะบริบูรณ์ ความไม่มีสติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อม
ทำให้ความไม่สำรวมอินทรีย์บริบูรณ์ ความไม่สำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์
ย่อมทำให้ทุจจริต ๓ บริบูรณ์ ทุจจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้นิ वर्ณ ๕
บริบูรณ์ นิ वर्ณ ๕ ที่บริบูรณ์ ย่อมให้อวิชชาบริบูรณ์ อวิชชาที่บริบูรณ์
ย่อมทำให้ภวตัณหาบริบูรณ์ ภวตัณหานี้มีอาหารอย่างนี้และบริบูรณ์
อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝนตกลง
หนักๆ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ซอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม
ซอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำนองให้เต็ม นองเต็มแล้ว
ทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้
แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทร
สาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยมอย่างนี้

แม้วิชาและวิมุตติ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของวิชาและวิมุตติ ควรตอบว่า “โพชฌงค์ ๗”

แม้โพชฌงค์ ๗ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของโพชฌงค์ ๗ ควรตอบว่า “สติปัฏฐาน ๔”

แม้สติปัฏฐาน ๔ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของสติปัฏฐาน ๔ ควรตอบว่า “สุจจริต ๓”

แม้สุจจริต ๓ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของสุจจริต ๓ ควรตอบว่า “ความสำรวมอินทรีย์”

แม้ความสำรวมอินทรีย์ เราก็ก้าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่ามี
อาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของความสำรวมอินทรีย์ ควรตอบว่า
“สติสัมปชัญญะ”

แม้สติสัมปชัญญะ เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของสติสัมปชัญญะ ควรตอบว่า “การมนสิการ
โดยแยบคาย”

แม้การมนสิการโดยแยบคาย เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่า
ไม่มีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของการมนสิการโดยแยบคาย ควรตอบ
ว่า “ศรัทธา”

แม้ศรัทธา เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของศรัทธา ควรตอบว่า “การฟังสังฆธรรม”

แม้การฟังสังฆธรรม เราก็กล่าวว่ามีอาหาร มิได้กล่าวว่าไม่มีอาหาร
อะไรเล่าเป็นอาหารของการฟังสังฆธรรม ควรตอบว่า “การคบสัตบุรุษ”

การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสังฆธรรมบริบูรณ์
การฟังสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ศรัทธาบริบูรณ์
ศรัทธาที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยแยบคายบริบูรณ์
การมนสิการโดยแยบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติสัมปชัญญะ
บริบูรณ์

สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความสำรวมอินทรีย์บริบูรณ์
ความสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สุจริต ๓ บริบูรณ์
สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์
สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้โพชฌงค์ ๗ บริบูรณ์
โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชาและวิมุตติบริบูรณ์
วิชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้ และบริบูรณ์อย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย การคบสัตบุรุษที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การฟังสังฆธรรม
บริบูรณ์ การฟังสังฆธรรมที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ศรัทธาบริบูรณ์ ศรัทธา

ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้การมนสิการโดยแบบคายบริบูรณ์ การมนสิการโดยแบบคายที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติสัมปชัญญะบริบูรณ์ สติสัมปชัญญะที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้ความสำรวมอินทรีย์บริบูรณ์ ความสำรวมอินทรีย์ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สุจริต ๓ บริบูรณ์ สุจริต ๓ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้สติปัฏฐาน ๔ บริบูรณ์ สติปัฏฐาน ๔ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้โพชฌงค์ ๗ บริบูรณ์ โพชฌงค์ ๗ ที่บริบูรณ์ ย่อมทำให้วิชชาและวิมุตติบริบูรณ์ วิชชาและวิมุตตินี้มีอาหารอย่างนี้และบริบูรณ์อย่างนี้ เปรียบเหมือนเมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกลงบนยอดเขา เมื่อฝนตกลงหนักๆ น้ำนั้นไหลไปตามที่ลุ่มทำให้ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยม ชอกเขา ลำธาร และห้วยเต็มเปี่ยมแล้วทำให้หนองเต็ม หนองเต็มแล้วทำให้บึงเต็ม บึงเต็มแล้วทำให้แม่น้ำน้อยเต็ม แม่น้ำน้อยเต็มแล้วทำให้แม่น้ำใหญ่เต็ม แม่น้ำใหญ่เต็มแล้วทำให้มหาสมุทรสาครเต็ม มหาสมุทรสาครนี้มีอาหารอย่างนี้ และเต็มเปี่ยม อย่างนี้

ตัณหาสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรนี้ กล่าวถึงเงื่อนไขต้นของภวตัณหาไม่ปรากฏ ในกาลก่อนแต่กาลนี้ ภวตัณหาไม่มี แต่ภายหลังจึงมี เพราะเหตุนั้น เราจึงกล่าวอย่างนี้ว่า ภวตัณหาไม่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัยจึงปรากฏ ภวตัณหาไม่ใช่อะไรเลยไม่มีอาหาร อะไรเล่าเป็นอาหารของภวตัณหา ควรกล่าวว่าเป็นวิชชา ภวตัณหาก็คือความติดข้องในภพ อยากให้ตัวเองเป็นคนนี้ตลอดไป ความรู้สึกเราเป็นคนนี้ อันนี้เป็นตัณหาที่เกิดมาภายหลัง ซึ่งแต่เดิมเราไม่ได้เป็นคนนี้และตัณหาแบบนี้ยังไม่เคยมี เพิ่งจะมี เพิ่งมาปรากฏ ตอนเป็นหนุ่มสาว ก็อยากจะเป็นหนุ่มสาวอย่างนี้ มีกำลังแข็งแรงอย่างนี้ตลอดไป นี่เป็น

ลักษณะ**ภวตัณหา** คือ ความอยากจะมีภาวะอย่างนั้นตลอดไป มีความรู้สึก สะดวกสบาย มีเงินมีทอง มีคนนับหน้าถือตา ก็อยากจะได้ภาวะอย่างนี้ มีภาวะอย่างนี้ ให้ตนเป็นอย่างนี้ตลอดไป มีความสุขก็อยากให้ความสุขอย่างนี้ตลอดไป ความรู้สึกเหล่านี้แต่เดิมไม่เคยมี วันก่อนหน้านี้ไม่มี เพิ่งมาเมื่อเมื่อนี้ เพิ่งมาปรากฏ เมื่อก็ ความรู้สึกเราเป็นคนแก่ เท่านั้นก็ดีแล้วอย่าแก่กว่านี้ อยากเป็นอย่างนี้ๆ เรียกว่าภวตัณหา ความจริง ตัวเราไม่มี ความรู้สึกที่เราเป็นนั่นเป็นนี่ แล้วก็มี ความรักตัวเอง อยากให้ตัวเองเป็นอย่างนี้ตลอดไป อยากให้ตัวเองอยู่ในภาวะอย่างนี้ สบายอย่างนี้ สะดวกอย่างนี้ตลอดไป นี้เรียกว่าภวตัณหา ก็เลสอันนี้ละเอียด เป็นพระอรหันต์จึงจะละได้

สำหรับการปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน ให้รู้ก่อนว่าอันนี้คือกิเลส เพิ่งมี เมื่อเมื่อนี้ ไม่ได้มีมาก่อนหน้านี้ กิเลสตัวนี้ไม่ได้มาจากชาติที่แล้ว เพิ่งมีเมื่อเมื่อนี้ ชาติที่แล้วไม่ได้ปรากฏ ความรู้สึกอยากเป็นคนนี้นะ อยากมีเงินเท่านั้น ไม่ได้ปรากฏ ชาติที่แล้ว อาจจะเกิดเป็นควาย อยากกินหญ้าอร่อยๆ เท่านั้นเอง อันนั้นเป็น ภวตัณหาแบบควายแล้ว ตอนนี้เป็นคนรวยเท่านั้นก็อยากจะเป็นคนนี้ อยากจะมี ครอบครัวยังนี้ **อยากจะมีความสุขปลอดภัยอย่างนี้ๆ** **อยากจะทำอย่างนี้** **ความรู้สึกอย่างนี้ไม่ได้เกิดมาจากชาติที่แล้ว** **ไม่ได้เกิดมาจากเมื่อวานนี้** เพิ่งเกิดมาเมื่อเมื่อนี้ **อันนี้เรียกภวตัณหา** เพิ่งมีขึ้น เพิ่งปรากฏขึ้น ไม่ได้มาก่อน พระพุทธองค์ตรัสเงื่อนไขต้นของภวตัณหาไม่ปรากฏ ในกาลก่อนตั้งแต่กาลนี้ ภวตัณหาไม่มี ภายหลังจึงมี ความรู้สึกนี้ เมื่อวานไม่ได้มี ความรู้สึกของวันนี้เพิ่งมี วันนี้ และมันก็ไม่เกิดมาลอยๆ มีเงื่อนไข มีเหตุปัจจัย มีอาหาร ตัณหานี้เป็นเหตุ เกิดทุกข์ ทำเพื่อตัวเองอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วก็ได้ทุกข์มาอีกเยอะแยะมากมาย ภวตัณหาไม่มีเงื่อนไขมีเหตุปัจจัย อะไรเป็นอาหารของภวตัณหา ควรกล่าวว่ามีวิชา

คือความหลงนึกว่ามีตัวเอง ไม่มีความรู้ ไม่เข้าใจในอริยสัจ ไม่รู้จักทุกข์ ไม่รู้จักเหตุ เกิดทุกข์ ไม่รู้จักความดับทุกข์ ไม่รู้จักหนทางถึงความดับทุกข์

อวิชชาแต่ก่อนก็ไม่ได้มี เพิ่งมีเมื่อกี้ เกิดขึ้นอีกเหมือนกัน อวิชชาก็มีอาหาร เช่นกัน มีเหตุมีปัจจัยมา อะไรเป็นอาหารของอวิชชา ควรกล่าวว่ามี นิรวรณ ๕ นิรวรณ ๕ คือการปล่อยใจไปตามอารมณ์ต่างๆ ให้เกิดความยินดียินร้าย ยินดีก็เป็น กามฉันทนิรวรณ ยินร้ายก็เป็นพยาบาทนิรวรณ ปล่อยใจให้เศร้าซึมวังเวงหา จิต ถอยกำลังก็เป็นถีนมิทธนิรวรณ ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านอย่างนั้นอย่างนี้ ปล่อยสะเปะสะปะ ไปก็เป็นอุทธัจจกุกกุกจนิรวรณ เคลือบแคลงสงสัยในเรื่องไม่น่าสงสัย ปล่อยให้ คิดในเรื่องที่คิดไม่ออกก็เกิดความลังเลสงสัย เป็นวิจิกิจฉานิรวรณ เมื่อเกิดนิรวรณ จิตก็เศร้าหมอง นิรวรณก็จะบังตา พอบังตาก็มองไม่เห็นความจริง เป็นอวิชชา พอมองไม่เห็นความจริง ก็รู้สึกว่ามีเรา มีตัวตนอย่างนั้นอย่างนี้ ก็เกิดภวตัณหา ต้องทำเพื่อตัวเรา ให้เรากินอร่อย ให้เราได้นั่งได้นี้ สภาวะทุกอย่างมีเงื่อนไขของมัน ไม่ใช่เราจะมียูก่อน ไม่ใช่เราเป็นอย่างนั้นอย่างนี้อยู่ก่อน เพิ่งมีเมื่อกี้ มีเมื่อ เกิดขึ้น เกิดเพราะอวิชชา และอวิชชาก็ไม่ได้มีอยู่ก่อน ไม่ได้โง่อยู่ก่อน ไม่ได้หลง อยู่ก่อน ไม่ได้มีต่ออยู่ก่อน มีตมามีอาหารคือนิรวรณ ๕

นิรวรณ ๕ ก็มีอาหารคือทุจจริต ๓ ทุจจริต ๓ ก็มีอาหารคือความไม่สำรวม อินทรีย์ ความไม่สำรวมอินทรีย์ก็มีอาหารคือความไม่มีสติสัมปชัญญะ ความไม่มี สติสัมปชัญญะก็มีอาหารคืออโยนิโสมนสิการ อโยนิโสมนสิการก็มีอาหารคือ ความไม่มีศรัทธา ความไม่มีศรัทธาก็มีอาหารคือการไม่ได้ฟังพระสัทธรรม การ ไม่ได้ฟังพระสัทธรรมก็มีอาหารคือการไม่ได้คบสัตบุรุษ สภาวะ ๑๐ อย่างเรียงลำดับ เป็นปฏิจจสมุปบาทฝ่ายเกิดทุกข์ แต่ใช้หมวดธรรมอีกแห่งหนึ่ง ไม่ได้แสดงตามหลัก

ปัจจุอาการ ๑๑ อย่าง ๑๒ ข้อธรรม แบบนั้น แสดงตัวสภาวะที่ลึกซึ้งซึ่งซึ่งคนมีปัญหาพิจารณาได้ บางทีคนปัญญาน้อยๆ ก็พิจารณาลำบาก พิจารณาจากข้อธรรมอื่นก็ได้ แต่พิจารณาเป็นกระบวนการ ไม่จำเป็นต้องพิจารณาทุกอย่าง ท่านอาจจะพิจารณาแค่ ๒ อย่าง ๓ อย่าง ต่อเนื่องกัน ให้มีลักษณะเป็นกระแส คือมันเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน ไม่ติดอยู่ที่ใดที่หนึ่ง

สมมติรู้สึกว่าเป็นตัวเรา รักตัวเอง ก็จะไม่หยุดอยู่เท่านี้ คนที่ไม่รู้จักพิจารณาพอรักตัวเองบ้าง ก็อยากให้ตัวเองได้นั้นได้นี้ อยากให้เราปลอดภัย ก็ไปทำตามกิเลสเลย ถ้าเป็นคนมีปัญหา ก็พิจารณาว่า ความรู้สึกเช่นนี้เพิ่งเกิดขึ้น มันเกิดเพราะอะไร เกิดเพราะอวิชชา อวิชชาเกิดเพราะปล่อยจิตให้ยินดียินร้าย ให้รัก ให้ชังในอารมณ์ต่างๆ ก็มองได้ย้อนกลับไป อ้อ... เป็นเพราะไม่ได้คบหาพระพุทธเจ้า ไม่ได้ฟังธรรมนี้เอง **ฝ่ายที่มีความหลง มีตัวตน ทำตามตัวตน ก็มีสาเหตุหลักมาจากไม่ได้ฟังพระพุทธเจ้า** หลักมีเท่านี้แหละ ทำนองนี้นะครับ

สภาวะ ๑๐ อย่าง มีอะไรบ้าง เมื่อกี้ท่านอาจจะจดไม่ทัน มีภวัตถมหา คือความตั้งใจในภพ ตั้งใจในความเป็นอยู่ของตัวตน อยากให้ตัวเป็นอย่างนี้ อยู่อย่างนี้ รักตัวเอง อยากให้ตัวเองดำรงอยู่ในภาวะอย่างนี้ๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกพื้นฐานของพวกเราทุกคน เรียกว่าสัญชาตญาณก็ได้ ทุกคนรักตัวเอง ถึงแม้จะทุกข์ยากลำบากอย่างไร ก็ไม่ยอมให้ตัวเองตาย จะต้องหาทางให้ตัวเองอยู่รอดจนได้ ให้ตัวเองดำรงอยู่ เรียกภวัตถมหา ที่ภาษาจิตวิทยาหรือภาษาใหม่ เขาเรียกว่าสัญชาตญาณ ทำให้เกิดความกลัว ต้องเอาตัวรอดอย่างนั้นอย่างนี้ เหมือนกับเกิดมาคู่กับตัวเราเลย แท้ที่จริงแล้ว ไม่ได้เกิดมาคู่กับตัวเรา เพราะตัวเราไม่มีสิ่งที่เกิดมาคือทุกข์ คืออุปาทานชั้น ๕ ตัวอุปาทานชั้น ๕ ไม่ใช่กิเลส แต่อันนี้

มีกิเลส มันเกิดมาทีหลัง สรุปลือคือไม่ใช่สัญชาตญาณ แต่เป็นกิเลส กิเลสที่มันมีบ่อยๆ เฝิงมีเมื่อก็ มันเฝิงเกิดเมื่อก็ เงื่อนต้นของภวัตถหาไม่ปรากฏ ในกาลก่อนแต่กาลนี้ ภวัตถหาไม่มี แต่ภายหลังจึงมี แต่ก่อนเรายังไม่รักตัวเราเองอย่างนี้ แต่ก่อนเรารักตัวเองแบบอื่น ความที่รักตัวเองแบบนี้เฝิงมีเมื่อก็นี้ ที่จะรักษาหน้าตัวเองแบบนี้ เฝิงมีเมื่อก็นี้ แล้วก็ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับที่เราเกิด เพราะที่เกิดมาจริงๆ คือรูปนาม ชันธ ๕ ส่วนตัวนี้เป็นกิเลส ต้องแยกให้ออก รูปนาม ชันธ ๕ ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ง เป็นอันหนึ่ง ความรักตัวเองเป็นอีกอันหนึ่ง อยากให้ตัวเอง มั่นคง อยู่นาน ตัวเองปลอดภัย เป็นอีกอันหนึ่ง อยากให้ตัวเองปลอดภัย อยากให้ตัวเองสะดวกสบาย ไม่ใช่ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ง แต่เป็นภวัตถหา คนละอันกัน ไม่ได้มาพร้อมกับ ความเกิด

พวกเราจะเหมารวมกันหมดเลย ทั้งอุปาทานชันธ ๕ ทั้งกิเลสรวมกันเลย ยึดเป็นตัวตนไปหมด มันก็เลยง ต้องหัดแยกแยะ ตอนนีพุดชันสูง ต้องหัด แยกรูป แยกนาม ผม ขน เล็บ ฟัน หน้ง รูป นาม ชันธ ๕ เป็นอันหนึ่ง ภวัตถหา ความติดใจ ในชีวิต ความรักตัวเองเป็นอีกอันหนึ่ง เป็นกิเลส ภวัตถหา มีชันมาก็เพราะอวิชชา ภวัตถหา นี้สภาวะที่ ๑ ต่อมาก็อวิชชา นี้สภาวะที่ ๒ ที่มีอวิชชา ทำให้หลง มองไม่เห็น มองอะไรไม่ออกเพราะมีนิรณันบังตา เป็นสภาวะที่ ๓ นี้มันเชื่อมโยงกัน กิเลสทุกอย่างนี้ เชื่อมโยงกันอยู่ มันอิงอาศัยกัน ที่มีนิรณันชันมาก็เพราะทุจริต ๓ นี้เป็นสภาวะที่ ๔ ยังมีทุจริต ยังมีความคิดไม่ตืออยู่ในใจ ยังมีคำพุดไม่ตือ ยังมีกรกระทำที่ไม่ตืออยู่ นิรณันจึงมี ทุจริต ๓ ก็เพราะไม่สำรวมอินทริย์ เป็นสภาวะที่ ๕ อินทริย์ทั้ง ๖ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่เป็นอายตนะภายในพวกนี้ มันเป็นผล มาจากกรรมเก่า พอได้รับผลมาจากกรรมเก่าแล้ว ก็แน่นอนว่า พวกเราต้องมีการเห็น ได้ยิน ตมกลัน ลิมรส สัมผัส รับรู้เรื่อนั้นเรื่อนี้ อันนี้เป็นเรื่อธรรมา

ถ้าไม่สำรวจระวัง ขาดสติสัมปชัญญะ มันก็จะเป็นที่มาของกิเลสต่างๆ ทำให้เกิดความคิดไม่ดีต่างๆ ทำให้เกิดนิเวศน์ เกิดตัณหาขึ้น ตัณหาไม่ได้มีอยู่ก่อนนะ อวิชชา ก็ไม่ได้มีอยู่ก่อน มันมาจากเงื่อนไขปัจจัย

เมื่อเกิดความหลงว่า อันนี้ของเรา บ้านของเรา สามียของเรา ทรัพย์สมบัติของเรา หน้าตาของเรา เรามีสิทธิ์ในสิ่งนี้ๆ ถ้ามีสติขึ้นมา เป็นคนที่พอมีปัญญาบ้าง ก็พิจารณาย้อนกลับได้เลยว่า ของเรามันมีขึ้นมาได้อย่างไร อ้อ... มันหลง ต้องหัดบ่อยๆ ถ้ายังหัดไม่ได้ก็ต้องหลบไปอยู่คนเดียว จะได้มีเวลา **มีสติดีๆ แล้วก็หัดพิจารณาให้คล่องไว พอคล่องแล้วจะได้เอามาใช้ได้** ถ้าไม่หัดเอาไว้ มาอยู่อย่างนี้ มันทำไม่ได้เพราะว่ามันไม่ชำนาญ

สภาวะที่ ๔ คือหุนจริต ๓ สภาวะที่ ๕ คือความไม่สำรวจอินทรีย์ สภาวะที่ ๖ คือไม่มีสติสัมปชัญญะ เป็นคนใช้ชีวิตแบบไม่มีสติ ไม่เอาจิตมาไว้กลับตัว ไม่มีสติเดิน ยืน นั่ง นอน ไม่มีสัมปชัญญะ ไม่รู้จักการพิจารณาการกิน การดื่ม การพูด การนั่ง การคิดอะไร ไม่มีปัญญาพิจารณา พอไม่มีปัญญา มันก็ไม่สำรวจอินทรีย์ กิเลสต่างๆ ก็เข้ามา ทำไม่จึงไม่มีสติสัมปชัญญะ ก็ต่อเนืองมาจากสภาวะที่ ๗ คืออโยนิโสมนสิการ การคิดพิจารณาแบบไม่แยบคาย การใส่ใจไม่ถูกต้อง มีข้อมูลไม่ถูก เป็นคนที่ชอบคิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ ข้อมูลมันผิด ข้อมูลในโลกนี้ที่เขาให้เรามา อันนั้นของเรา อันนี้ของเรา เราทำอันนี้ เรามีสิทธิ์จะได้ กฎหมายคุ้มครองเรา อะไรต่อมิอะไร เราก็เอาข้อมูลเหล่านั้นมาใส่ใจ ข้อมูลผิด พอไปคิดเหตุผลต่างๆ มันก็ผิดไปด้วย เรียกว่า อโยนิโสมนสิการ สติสัมปชัญญะก็ไม่มี หลงไป ขาดสติสัมปชัญญะ ทำไม่จึงมีอโยนิโสมนสิการ ใส่ใจโดยไม่ถูกต้อง ไปคิดเรื่องที่ไม่จำเป็น ทำให้เกิดอกุศลเยอะแยะมากมาย สิ่งต่างๆ ในโลกไม่เป็นของเราเลย แต่เราได้ข้อมูลมาผิด

ได้ข้อมูลมาผิดก็คิดผิด ขาดสติ ขาดปัญญา เป็นเพราะไม่มีศรัทธา ไม่เชื่อปัญญา ตรีสรูของพระพุทธเจ้า เป็นสภาวะที่ ๘ ทำไมจึงไม่มีศรัทธา ก็ต่อไปสภาวะที่ ๙ คือไม่ได้ฟังพระสัทธรรม พอไม่ได้ฟังพระสัทธรรม ไม่ได้เข้าใจว่าพระพุทธองค์ตรีสรูอะไร เราก็ไม่มีศรัทธา ไม่เชื่อปัญญาตรีสรูของพระพุทธเจ้า ไม่ได้จดจำข้อมูล ที่ถูกต้องไว้ คิดปรุงแต่งไปตามชาวโลกเขา คิดตามชาวโลกเขา ก็ขาดสติสัมปชัญญะ ไปเรื่อย กิเลสก็ท่วมทับอย่างนี้ ทำไมจึงไม่ได้ฟังสัทธรรม ก็เพราะไม่ได้คบสัตบุรุษ เป็นสภาวะที่ ๑๐ ทำนองนี้นะครับ

ทีนี้ ถ้าพิจารณาลึกลงไปอีกว่า ทำไมไม่ได้คบสัตบุรุษ ก็เพราะว่าไม่ได้เกิด ในประเทศที่สมควร ไม่ได้ทำบุญไว้ในกาลก่อน อะไรก็ว่าไป แต่พระสูตรนี้เป็นแบบ ๑๐ ก็เลยมีเท่านี้ หมายถึงว่าเมื่อเกิดอะไรขึ้น ไม่ติดตันอยู่จุดใดจุดหนึ่ง พิจารณาจาก จุดนั้นย้อนไปย้อนมาได้ ทะลุปรุโปร่ง การหัดพิจารณาลึกซึ่งอย่างนี้ ทำให้เกิด ปัญญาที่ลึกซึ้ง การพิจารณาลึกซึ่งอย่างนี้ ถ้าเป็นฝ่ายเกิดทุกข์ ฝ่ายเกิดก็จะได้สัจจะ ๒ ข้อ คือ ทุกข์ กับ เหตุเกิดทุกข์ ไม่ว่าจะพิจารณาจากข้อธรรมอะไรก็ได้ ถ้าได้ ปัญญาขึ้นมาก็จะได้สัจจะ ๒ ข้อ ถ้าพิจารณาฝ่ายเกิดจะได้ข้อทุกข์ ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมา มันมาจากเหตุ ถ้าเหตุมันยังมีอยู่ ผลของมันก็ต้องมี เหมือนพวกเรานั่ง อยู่นี้ หากยังเห็นผิดว่าเป็นตัวตน แล้วไปทำเพื่อตัวเองอยู่ มันก็ต้องทุกข์อยู่ **เพราะเหตุมันมี ผลมันก็ต้องมี** เราก็จะเข้าใจชาวโลกที่เขาทำกันอยู่ว่า ที่เขาทำนี่ ไปทำเหตุเกิดทุกข์ แล้วมันจะไม่ทุกข์ได้อย่างไร ทุกข์แล้วก็ไปทำพิธีกรรมนั้นให้มัน หายทุกข์ แล้วเขาก็ดีใจว่า เขาจะหายทุกข์ มันจะหายทุกข์ได้อย่างไร เพราะพิธีกรรม ที่เขาทำมันทำเพื่อตัวเอง การทำเพื่อให้ตัวเองหายทุกข์นี้ เป็นเหตุเกิดทุกข์ เพราะเป็นความรักตัวเอง ไปทำเหตุแล้วจะหายทุกข์ได้มั๊ย ไม่ได้

ชาวโลกที่เขาหลงว่าทำพิธีนี้แล้วจะหายทุกข์นั้น เป็นความเห็นผิด เพราะไม่ตรงกับความเป็นจริง ทำพิธีนี้แล้วจะหายทุกข์ นั้นแหละเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เหตุมีผลก็ต้องมี ไม่ทำเพื่อตัวเองนั้นแหละจึงจะหายทุกข์ ทำเพื่อไปนิพพานจึงจะหายทุกข์ ชาวโลกที่แก้ปัญหากันทุกอย่างนี้ เขาแก้ผิดทั้งหมด ผู้ที่มีปัญญา เป็นพระโสดาบันจึงเข้าใจหมด เข้าใจทั้งโลก ที่เขาแก้ปัญหานี้ผิดหมด ทำไม่ผิดหมด เพราะไปทำเพื่อตัวเอง ทำเพื่อตัวเอง เป็นเหตุเกิดสุขหรือเป็นเหตุเกิดทุกข์ เป็นเหตุเกิดทุกข์ ไปทำเพื่อตัวเองเสร็จก็นึกว่าจะพ้นทุกข์ ไปทำเหตุเกิดทุกข์แล้วจะพ้นทุกข์ ได้อย่างไร มันเป็นไปได้หรือไม่อย่างนี้

ดังนั้น พอมีปัญญา เราจะมองทะลุโลกเลยว่า อ้อ... เป็นอย่างนี้ ชาวโลกไม่มีทางออกเลย เพราะวันๆ ไปทำให้ตัวเอง คุณอยากจะสิ้นเวรสิ้นกรรม คุณก็ไปแก้กรรมอย่างนี้ แก้กรรมแล้วจะสิ้นกรรมได้มั๊ย เขาก็จะมองออกว่า มันสิ้นไม่ได้ เพราะว่ามันไปแก้ให้ตัวเอง ทำตามตัณหา ตัณหาเป็นเหตุเกิดทุกข์ มันก็ไม่พ้นทำนองนี้นะครับ **จะสิ้นกรรมได้ก็ต้องถึงนิพพาน เดินไปตามมรรค** พระโสดาบันจึงมองออกหมด ที่ให้พิจารณาบ่อยๆ ก็เพื่อต้องการปัญญาตัวนี้ ให้หยั่งลงสู่สัจจะ ๔ ถ้าพิจารณาฝ่ายเกิดจะได้ ๒ สัจจะ นียกตัวอย่างมา ๑๐ สภาวะ

บางพระสูตรพระพุทธองค์ทรงแสดงน้อยกว่านี้ แต่ส่วนใหญ่ก็จะแสดง โดยมีชื่อสภาวะเหล่านี้ประกอบอยู่ ท่านไปอ่านเพิ่มเติมแล้วก็พิจารณาตามได้ หรือ จำไว้ ๑๐ อย่างนี้ เวลาเมื่ออะไรเกิดขึ้น เช่น มีนิรวณเกิดขึ้น นั่งสมาธิแล้วกึ่งง่วงนอน เกิดขึ้น นี่เป็นนิรวณ ก็ต้องรู้จักพิจารณาให้มีปัญญา ไม่ใช่ว่างงนอนก็ทำอะไรไม่เป็นเลย คิดไปคิดมาก็หาแต่หมอนมานอน ต้องพักผ่อนสถานเดียว อย่างนี้ก็ไม่เคย มีปัญญา ฉะนั้น การจะพิจารณาให้มีปัญญา ต้องแยกแยะ นิรวณไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา มันเกิดเพราะเหตุ เหตุให้เกิดนิรวณคือทุจริต ๓ เพราะยังมีทุจริตอยู่ ยังคิดไม่ตืออยู่ทางใจ ยังพูดไม่ตืออยู่ มันก็ต้องมีนิรวณ เออ... มันก็เป็นเรื่องธรรมดา เหตุมันมี ผลมันจะไม่มีได้อย่างไร เราก็ย้อนกลับไป ที่มีทุจริตนี้เพราะอะไร เพราะไม่สำรวมอินทรีย์ ไม่สำรวมระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มีช่องรับแล้วก็ไม่ระวัง ทำไม่ไม่สำรวมอินทรีย์ เพราะขาดสติสัมปชัญญะ อย่างนี้นะ แคะง่วงนอนเกิดขึ้น ก็สามารถพิจารณาเป็นปฏิจจสมุพบาทได้แล้วอย่างนี้ พิจารณาย้อนกลับ ทำยที่สุด ก็จะเห็นชัดว่า เป็นเพราะไม่เชื่อพระพุทธเจ้านั้นแหละ ที่ยังวนเวียนหัวหมุน รักตัวเอง ทำผิดพลาดอยู่นี้ เป็นเพราะไม่เชื่อพระพุทธเจ้า เป็นเพราะไม่ได้ฟังสัทธรรม เป็นเพราะไม่ได้คบสัตบุรุษนั้นแหละ นี่เป็นฝ่ายเกิด ยกตัวอย่างมาจากอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ตัณหาสูตร เป็นทสกนิบาตก็มีหลักธรรมอยู่ ๑๐ ชื่อด้วยกัน ถ้าเป็น สูตรอื่นๆ จะมีหลักธรรมน้อยกว่านี้ แต่ว่าพิจารณาแบบเดียวกัน เชื่อมโยงกันไปเรื่อยๆ ถ้าพิจารณาบ่อยๆ ก็จะได้มีปัญญา

ต่อมา เป็นฝ่ายดับ ฝ่ายดับก็เริ่มต้นที่วิชาและวิมุตติ พอมีวิชาก็ได้
วิมุตติคือความหลุดพ้น ต้องมีความรู้มีวิชาก่อน คือทำลายอวิชาทิ้งไป ได้อริยมรรค
คือวิชาก็ได้หลุดพ้นออกไปได้ ทีนี้ วิชาและวิมุตติก็มีอาหารเหมือนกัน มีเหตุ
มีปัจจัย ไม่ใช่วิชานี้จะมีอยู่ก่อน มันมีเพราะมีเงื่อนไข มีเหตุมีปัจจัย อวิชาก็มี
เหตุปัจจัย วิชาและวิมุตติก็มีเหตุมีปัจจัยเช่นกัน มีอาหารเหมือนกัน อะไรเป็นอาหาร
ของวิชาและวิมุตติ ควรกล่าวว่า โภชณงค์ ๗ อะไรเป็นอาหารของโภชณงค์ ๗
ควรกล่าวว่า สติปฏิฐาน ๔ อะไรเป็นอาหารของสติปฏิฐาน ๔ ควรกล่าวว่า สุจริต ๓
อะไรเป็นอาหารของสุจริต ๓ ควรกล่าวว่า ความสำรวมอินทรีย์ อะไรเป็นอาหาร
ของการสำรวมอินทรีย์ ควรกล่าวว่า สติสัมปชัญญะ อะไรเป็นอาหารของ
สติสัมปชัญญะ ควรกล่าวว่า โยนิโสมนสิการ การรู้จักคิดพิจารณา ใส่ใจตามคำสอน
ของพระพุทธเจ้า จะทำให้ได้สติสัมปชัญญะ ทีนี้ ข้อมูลที่จะเอามาใส่ใจจะได้มา
จากไหน ได้มาจากศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า จะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง
ศรัทธาได้มาจากไหน ฟังพระสัทธรรม ฟังพระสัทธรรมได้มาจากคบหาสัตบุรุษ
นี้ก็สภาวะ ๑๐ อย่างเหมือนกัน นี่เป็นฝ่ายวิชา ฝ่ายปัญญา ฝ่ายความรู้

สภาวะ ๑๐ อย่าง อะไรบ้าง สภาวะที่ ๑ คือ วิชาและวิมุตติ ที่สภาวะ ๒ โภชนงค์ ๗ สภาวะที่ ๓ สติปัญญา ๔ สภาวะที่ ๔ สุจริต ๓ สภาวะที่ ๕ ความสำรวมอินทรีย์ สภาวะที่ ๖ สติสัมปชัญญะ สภาวะที่ ๗ โยนิโสมนสิการ สภาวะที่ ๘ ศรัทธา สภาวะที่ ๙ ฟังพระสัทธรรม สภาวะที่ ๑๐ คบสัตบุรุษ มี ๑๐ ข้อ เป็นฝ่ายดับ ฝ่ายปัญญา ฝ่ายวิชา ฝ่ายความรู้ เวลาที่เราทำข้อใด ข้อหนึ่ง เราก็ไม่ติดตันอยู่จุดใดจุดหนึ่ง สามารถพิจารณาไปข้างหน้าก็ได้ ย้อนมาข้างหลังก็ได้ ฝึกให้มีสติสัมปชัญญะ ก็รู้จักว่า เออ... สติสัมปชัญญะนี้เป็นฝ่ายวิชา ฝ่ายปัญญา สติสัมปชัญญะนี้เอาไว้ช่วยอะไร ช่วยให้เกิดอินทรีย์สังวร อินทรีย์สังวร ทำให้เกิดสุจริต ๓ สุจริต ๓ ทำให้สติปัญญา ๔ สมบูรณ์ บริบูรณ์อย่างนี้เป็นต้น เชื่อมโยงต่อกันไปเรื่อยๆ มองเป็นกระแส เป็นกระบวนการ เมื่อเห็นคนเริ่มฟังธรรมะ ก็ไม่มองเป็นคนแล้ว ที่เขามีโอกาสได้ฟัง เป็นเพราะได้คบสัตบุรุษ แล้วที่ฟังไปนี้ ฟังสัทธรรมดีๆ เขาก็จะมีศรัทธา พอมีศรัทธาก็จะได้ใส่ใจให้ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะ ความเป็นคนก็จะหายไป ความเป็นพรรคพวกกันอะไรกันก็จะหายไป กลายเป็นกระบวนการ กลายเป็นกระแสที่ไหลนี้ไปเรื่อยๆ อันนี้เป็นอุบาย เป็นเทคนิค เป็นวิธีการ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงไว้หลากหลายเหลือเกิน

อันนี้ ผมยกตัวอย่างมาพอให้เข้าใจหลักการว่า ใช้วิธีพิจารณาแบบนี้ คือ วิธีพิจารณาแบบปฏิจจนสมุปบาท การที่สิ่งต่างๆ อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น เชื่อมโยง ต่อเนื่องกันไป ถ้าคนเก่งๆ ก็จะพิจารณาได้ลึก ยิ่งลึกปัญญาก็จะยิ่งมาก อย่าง พวกเรานี้ก็อาจจะ ๒ หรือ ๓ ขั้นตอน ก็ถือว่าเริ่มเป็นปฏิจจนสมุปบาทและเชื่อมโยง กัน การมองแบบปฏิจจนสมุปบาท ก็คือมองเป็นกระแสที่เชื่อมโยง ถ้าเป็นคน มีปัญญาก็จะมองทะลุ เหมือนเรานั่งอยู่ตรงนี้ มองเชื่อมโยงไป อ้อ... คนนี้ชาตินี้ มาจากท้องแม่เหมือนกัน อาศัยธาตุพ่อแม่ผสมกันเป็นหยดน้ำ แล้วก็เติบโตขึ้นมา เพราะอาหารเหมือนกัน ถ้าคนมีปัญญามากกว่านั้น ก็มองทะลุออกไปที่มาเกิดเป็น ลูกแม่คนนี้เพราะกรรมเก่าได้ทำไว้ และที่มากเกิดอยู่เวียนว่ายอยู่นี้ก็เพราะอวิชชา เมื่ออยู่ต่อไปเรื่อยๆ ร่างกายก็จะพัง ตาย แล้วก็ไปตามกรรม ก็จะมองทะลุคนไป มองเห็นคนแต่ทะลุคน มองถึงที่มาด้วย มองเห็นร่างกาย แต่ทะลุร่างกาย รู้จักที่มา ของร่างกายว่า จุดเริ่มต้นมาจากธาตุพ่อแม่ผสมกัน อาศัยข้าวน้ำจึงเติบโตขึ้น ถึงเวลาตายก็พังสลายสิ้นไปหมด มองเห็นนามธรรม อุปนิสัยต่างๆ ที่สั่งสมมา แล้วก็ไปเรื่อยๆ ตามกรรม อย่างนี้ คนเหลื่อมัย ไม่เหลือคนเลย เหลือแต่รูป และนาม รูปนี้จบที่ชาติหนึ่ง ส่วนนามนี้ไปเรื่อยๆ จนกว่าถึงนิพพานอย่างนี้

จุดเริ่มต้นไม่ปรากฏเลย อวิชา ตัณหา อะไรต่างๆ ก็มาเรื่อยๆ ตามเหตุปัจจัย
อย่างนี้เรียกว่ามอหะลุนคน พอหะลุนคนแล้วก็เข้าใจโลกทั้งหมด มองไปทางไหน
ก็เข้าใจ รู้ที่มาแล้วว่า **โลกนี้มาจากความไม่รู้อริยสังเท้านั้นเอง** แบบนี้เรียกว่า
รู้จักปฏิจจนูปบาทแล้ว ที่มีตบอด ไม่รู้ เป็นผู้มีอวิชา ก็เพราะไม่ได้ฟังธรรมะ
ไม่ได้คบหาพระพุทธเจ้า มีเท้านี้ นี้ฝ่ายหนึ่ง ส่วนที่ดับทุกข์ ได้ถึงนิพพาน ได้ฟัง
พระพุทธเจ้า ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็มีเท้านี้เอง มีสองข้าง ข้างหนึ่ง
ทุกข์กับเหตุเกิดทุกข์ อีกข้างหนึ่งดับทุกข์กับหนทางดับทุกข์ มีสองข้างอย่างนี้
ถ้าใครมองแล้วได้ข้อสรุปอย่างนี้ ก็เข้าใจชัด ให้หัดมองบ่อยๆ ปัญญาก็เป็นส่วนหนึ่ง
ไปฝึกศีล สมาธิเอามารวมกับปัญญานี้ พองค์มรรคมาประชุมรวมกัน หยั่งลงสู่
อริยมรรคมีองค์ ๘ มีดวงตาเห็นสังขารต่อไป อย่างนี้

ผมบรรยายเกี่ยวกับเรื่องวิธีปฏิบัติเป็นพระโสดาบัน ในข้อที่ ๓ คือพิจารณา
สิ่งต่างๆ ให้เป็นไปในลักษณะเป็นกระแส ถ้าพูดแบบหลักธรรมก็คือให้รู้จักพิจารณา
ปฏิจจนูปบาท อย่างที่หลายท่านเคยได้ยินบ่อยๆ ผู้ใดเห็นปฏิจจนูปบาท ผู้นั้น
ชื่อว่าเห็นธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นชื่อว่าเห็นปฏิจจนูปบาท ก็เพราะอย่างนี้แหละ
ถ้าเห็นเป็นกระบวนการเหตุผลของธรรม นี่เรื่องตัวตนจะขาดไป ไม่มีตน มีแต่
ความแก่และความตาย มาเพราะความเกิด ความเกิดมาเพราะกรรม เพราะภพ
จึงมีชาติ และกรรมมีมาเพราะอุปาทาน อุปาทานมาเพราะตัณหา ตัณหามาเพราะ
อวิชา ก็จะเข้าใจสภาวะนี้ทั้งหมด เข้าใจกระบวนการ แต่กว่าจะเกิดความเข้าใจ
อย่างที่กล่าวมานี้ ต้องหัดเอา ต้องฝึกเอา ต้องฝึกโดยหยิบข้อธรรมอันใดอันหนึ่ง
เป็นตัวตั้งแล้วก็พิจารณา โดยเฉพาะตัวเราที่นั่นๆ อยู่ที่นี่ หยิบขึ้นมาพิจารณา

วันนี้ พุทธวิธีพิจารณาปฏิจจนูปบาท โดยถ้าพูดเป็นหลักการแล้ว ปฏิจจนูปบาทมีสองข้าง ข้างเกิด สมุทวาระ เริ่มต้นจาก เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี จนถึง เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะจึงมี ความเกิดขึ้นของกองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ กับ ข้างดับ เริ่มต้นจากเพราะความดับไปไม่เหลือแห่งอวิชชาด้วยวิราคะ สำรอกอวิชชา เอาอวิชชาออกไปให้หมด ดับอวิชชาไปไม่เหลือ สังขารจึงดับ จนกระทั่ง เพราะ ชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะจึงดับ ความดับไปแห่ง กองทุกข์ทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้ อันนี้เป็นหลักของปฏิจจนูปบาท พุทธถึงตัวสภาวะเลย ในตัวสภาวะเหล่านี้ เราสามารถยกตัวใดตัวหนึ่งขึ้นมา เป็นหลักก่อนแล้วพิจารณา ผมเลยได้กล่าวถึงสภาวะที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ เช่น ยกชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาสะ อันนี้เป็นหลักขึ้นมา ก่อน เนื่องจากทุกข์ของสัตว์โลกมันเด่นขึ้นมาที่ความแก่และความตาย

อย่าว่าแต่มนุษย์เราเลย เทวดาก็เด่นที่แก่และตายเหมือนกัน ก็หิบบตัวนี้มา เมื่ออะไรมี ความแก่และความตายจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ความแก่และความตายจึงเกิดขึ้น ย้อนกลับได้ พอย้อนกลับก็เป็นกระบวนการปฏิจจนูปบาท จะต้องใช้โยนิโสมนสิการคือใส่ใจ การจะใส่ใจธรรมะลึกซึ้งอย่างนี้ได้ ใจจะต้องเป็นสมาธิก่อน มีความตั้งมั่น เป็นสมาธิแล้วก็ใส่เข้ามา การฟังไว้ก็สำคัญในเบื้องต้น เสร็จแล้วก็ต้องใส่ลงไปใส่ใจ

ยกชาติคือความเกิดในภพต่างๆ ขึ้นมาก็ได้ หรือแบบชาติปัจจุบัน แจกแจก แยกแยกแบบคนทั่วไปติดข้องกันมาก คือเรื่องสุข เรื่องทุกข์ เรื่องเวทนา เกิดมาจากผัสสะ เกิดมาจากวิญญูณทั้งหลาย เกิดมาจากการรับรู้ ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระทบอารมณ์แล้วก็เกิดเป็นวิญญูณ เป็นผัสสะ เกิดเป็นเวทนา สุขบ้าง ทุกข์บ้าง อทุกข์ขมสุขบ้าง อย่างนี้

ส่วนฝ่ายดับก็คล้ายกัน เพียงแต่พิจารณาแบบตรงข้ามกัน เมื่ออะไรไม่มี ชราและมรณะ จึงไม่มี เพราะอะไรดับ ชราและมรณะ จึงดับ ก็ย้อนกลับ พอพิจารณาครบถ้วนอย่างนี้บ่อยๆ ก็จะได้ความรู้ครอบคลุม คือ **โลกที่จะเกิดขึ้น ก็เพราะอวิชชา ที่จะดับก็เพราะวิชชา อวิชชาคือความไม่รู้ริยสัจ วิชชาคือ ความรู้ริยสัจ** หลักการมีเท่านี้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องปฏิบัติให้เป็นพระโสดาบัน เพราะว่าถ้ายังมีอวิชชา ไม่รู้ริยสัจนี้ วัฏฏะสงสารมันยังยืดยาวไปเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด เพราะจะต้องทำเพื่อตัวตนไปเรื่อยๆ เพราะมันหลงอยู่ ถ้ารู้ริยสัจแล้ว วัฏฏะสงสาร ก็จะสิ้นสุดได้ จึงเป็นความจำเป็นมาก วันหลังค่อยปฏิบัติได้มัย วัฏฏะสงสาร มันก็ยาวไปอีกแล้ว ทุกข์ก็เยอะไปเรื่อยๆ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรู้ริยสัจให้ได้ ถ้าไม่รู้มันก็เป็นอย่างนี้ไปเรื่อย วนไปเรื่อย อันนี้ ยกเรื่องปฏิจจสมุพบาทขึ้นหลักการ ขึ้นมาพิจารณาจุดใดจุดหนึ่งย้อนกลับก็ได้

หรือยกหมวดธรรมอื่นๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในแง่เป็นการเชื่อมโยงแบบปฏิจาสมุปบาท ซึ่งมีเยาะในพระสูตร ผสมมาพระสูตรหนึ่งในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต ตัณหาสูตร กล่าวถึงเรื่องธรรมะ ๑๐ ประการที่เชื่อมโยงกันอยู่ทั้งฝ่ายเกิด และฝ่ายดับ ฝ่ายละ ๑๐ สภาวะ ส่วนธรรมอื่นๆ ก็จะคล้ายๆ กันนี้ แต่ว่าแสดงมากบ้างน้อยบ้าง นี้ก็ยกมาเป็นตัวอย่าง ท่านทั้งหลายจะได้รู้จักวิธีพิจารณา ถ้าฝ่ายเกิดนี่ก็เริ่มจากภวตัณหา เป็นความรักตัวเอง อยากให้ตัวเองปลอดภัย กลัวตัวเองจะเป็นนั่นเป็นนี่ อันนี้เพิ่งมี ต้องรู้จักว่า ที่เกิดๆ มานี้เป็นก้อนทุกข์ เป็นกองทุกข์ เป็นตัวทุกข์ ส่วนความรักตัวเองนี่ เป็นอีกอันหนึ่ง ไม่ใช่กองทุกข์ เป็นคนละอันกัน ต้องแยกให้ออกก่อน ความรักตัวเองนี่ ไม่ใช่รูปนาม เป็นคนละตัวกัน เป็นนามเหมือนกัน แต่ว่าเป็นนามอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นกิเลสเกิดขึ้นมาภายหลัง มันไม่ได้เป็นสัญญาตณฺหาอะไรอย่างที่เขาว่าหrok เป็นของที่เกิดขึ้นเมื่อมีเงื่อนไข มีเหตุมีปัจจัย ที่มีตัณหาเกิดขึ้นก็เพราะมีวิชา มีวิชาก็เพราะมีอาหารคือนิวรรณ์ ที่มีนิวรรณ์ก็เพราะมีอาหาร มันได้อาหารมันก็มีขึ้นคือทฺจฺริต ๓ ที่มีทฺจฺริต ๓ ก็เพราะมันได้อาหาร มีเงื่อนไขให้มันเกิดคือความไม่สำรวมอินทรีย์ ที่ไม่สำรวมอินทรีย์ ก็มีอาหารคือไม่มีสติสัมปชัญญะ ที่ไม่มีสติสัมปชัญญะก็เพราะมีอาหารคือ โยนิโสมนสิการ ที่มีโยนิโสมนสิการก็เพราะมีอาหารคือความไม่มีศรัทธา ความไม่มีศรัทธามีอาหารคือไม่ได้ฟังพระสัทธรรม แล้วก็ไม่ได้คบสัตบุรุษ ไม่ได้คบผู้รู้ ไม่ได้เข้าหาพระพุทธเจ้า ไม่ได้ไปเข้าใกล้ท่าน เลยไม่ได้ฟังสัทธรรมอย่างนี้ อันนี้เป็นฝ่ายเกิด ฝ่ายกิเลสต่างๆ ดังนั้น **คนจะดีขนาดไหน ถ้าไม่ได้ฟังธรรมก็จะอยู่แต่ฝ่ายเกิด ฝ่ายอวิชา ฝ่ายหลง** จะเป็นคนดี ทำบุญอะไรเยอะขนาดไหน ก็มีแต่ทำเพื่อตัวตน เพื่อของตน จนกระทั่งใจกว้างขนาดไหน ก็ทำเพื่อโลกของเรา เพื่อชนชาติของเรา ก็มีความหลงผิดตลอดไปอยู่อย่างนี้ จนกว่าจะได้มาฝ่ายวิชา ฝ่ายความรู้ ได้มาฟังธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้นั้นแหละ

ฝ่ายวิชาและวิมุตติ ก็มีสภาวะที่ ๑ วิชาและวิมุตติ สภาวะที่ ๒ โภชนงค์ ๗ สภาวะที่ ๓ สติปัญญา ๔ สภาวะที่ ๔ สุจริต ๓ สภาวะที่ ๕ ความสำรวมอินทรีย์ สภาวะที่ ๖ สติสัมปชัญญะ สภาวะที่ ๗ โยนิโสมนสิการ สภาวะที่ ๘ ศรัทธา สภาวะที่ ๙ ฟังพระสัทธรรม สภาวะที่ ๑๐ คบสัตบุรุษ ฉะนั้น ถ้าว่าตามอย่างนี้แล้ว ถ้าพูดถึงตัวหลักๆ ที่ใหญ่ๆ ในฝ่ายอวิชา ฝ่ายโลกๆ ฝ่ายไม่รู้ ที่ทำให้เวียนว่ายตายเกิด ก็คืออวิชากับภวตัณหา ตัวหลักเขาแหละ ตัวที่ว่าเป็นตัวหลักก็ไม่ได้มีตัวตนอะไร มีเหตุมีปัจจัยขึ้นมาเหมือนกัน เกิดขึ้นมาก็เพราะปล่อยจิต ขาดสติสัมปชัญญะ ไม่ระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้แหละทำให้หลง ถ้าเป็นคนมีสติสัมปชัญญะดี ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รักษากาย วาจา ใจ ให้ดีงาม เป็นสุจริต พวกอวิชาและภวตัณหาก็ไม่มีอย่างนี้ อันนี้ว่าถึงฝ่ายเกิดทุกข์ ฝ่ายที่ทำให้เวียนว่ายไปในวัฏฏะสงสาร มีตัวใหญ่ๆ ก็คือ อวิชากับภวตัณหา เป็นตัวหลักเกิดขึ้นตามเงื่อนไข ถ้าพูดถึงเหตุเงื่อนไขเบื้องหลังของตัวนี้ ก็คือ การไม่ได้ฟังธรรม ไม่มีศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า พอไม่ได้มีศรัทธา ไม่ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า ข้อมูลที่มีอยู่มันผิด คิดเหตุผลแบบผิดๆ ขาดสติสัมปชัญญะ ก็วนอยู่อย่างนี้ นี่เป็นฝ่ายเกิดเวียนว่ายไปในวัฏฏะสงสาร

ถ้าเป็นฝ่ายความรู้ ก็วิชาวิมุตติ เป็นฝ่ายปัญญา ฝ่ายความรู้ แล้วก็มีธรรม
อื่นๆ เริ่มต้นก็คือได้คบสัตบุรุษ ได้เข้าหาพระพุทธเจ้า ได้ฟังสัทธรรม ได้มีศรัทธา
ถ้าใครมีศรัทธา ก็มีโอกาที่จะอยู่ฝ่ายนี้ พอมีศรัทธา จำข้อมูลต่างๆ ที่ได้ฟังเอาไว้
ต่อไปก็เอามาโยนิโสมนสิการ เอามาใส่ใจ พอเอามาใส่ใจไว้บ่อยๆ ก็เป็น
สติสัมปชัญญะ เอาข้อธรรมต่างๆ มาใส่ลงไปใส่ใจ จึงจะเกิดเป็นสติสัมปชัญญะ
ต้องเอามาหัด มาฝึกใส่ลงไปใส่ใจ เนื่องจากจิตใจของเราแต่เดิมไม่ชิน ก็มาฟัง
ฟังแล้วก็จำไว้ จำไว้ก็เอามาใส่ใจ เอามาฝึกหัดให้มันเคยชิน คำนึงกับการมีความรู้ตัว
มีสติอยู่กับตัว นึกถึงธรรมะต่างๆ ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ เลยมีกรรมฐาน
แบบต่างๆ เยอะแยะให้เราฝึกกัน เพื่อให้มีสติและรู้จักใช้สัมปชัญญะคือปัญญา
พิจารณาเรื่องต่างๆ ให้สอดคล้องกับหลักธรรม พอมีสติสัมปชัญญะอย่างนี้ ก็เป็น
ปัจจัยเป็นอาหารให้มีความสำรวมระวัง มีความสำรวมอินทริย์ พอสำรวมอินทริย์
ก็จะมีสุจริต ๓ สติปัญฐานก็จะสมบูรณ์ ตัวสติปัญฐานก็จะเป็นสติสัมโพชฌงค์
เอามาฝึกธัมมวิจยให้ยิ่งๆ ขึ้น ทำโพชฌงค์ข้ออื่นๆ ก็จะเกิดเป็นมรรค ทำให้ได้วิชา
และวิมุตติต่อไป เป็นกระบวนการอย่างนี้ กระบวนการฝ่ายดับคือทำลายอวิชชา
ทำวิชาให้เกิดขึ้น

กระบวนการแห่งธรรมเลยมี ๒ ข้าง มีฝ่ายอวิชชากับฝ่ายวิชา ถ้าว่าตาม
ปฏิจจนสมุปปาท มีฝ่ายอวิชชา กับ ฝ่ายทำให้อวิชชาดับ คำว่า ทำให้อวิชชาดับคือ
ทำให้วิชชาเกิดนั่นแหละ ทำให้วิชชาเกิดขึ้น ให้แสงสว่างมีขึ้น วิชาที่มี อวิชชาก็จะ
ดับไป พระโสดาบันก็จะเข้าใจประเด็นตรงนี้ว่า ถ้าอวิชชาหมดไปโดยสิ้นเชิง มีวิชา
เต็มทีบริบูรณ์ เป็นพระอรหันต์ ก็จะเข้าถึงนิพพาน ทุกอย่างก็จะดับหมด กองทุกข์
ก็จะดับทั้งหมด แต่ยังไม่ถึงนะ เข้าใจเฉยๆ

พระโสดาบันจึงมีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง สามารถนสึการ ใสใจ ปฏิจสมุบปาทได้ตลอดสาย แต่ว่าทำไม่ครบ แต่ใสใจได้ เข้าใจได้ว่า เวลาที่วิชา เกิดเต็มที่ อวิชาหมดไปจะเข้าถึงนิพพานอย่างไร เข้าใจแต่ยังทำไม่ได้ นี้พูดถึง ประเด็นที่ ๓ ในวิธีการฝึกปัญญา ผมยกตัวอย่างมาก็คงจะพอเข้าใจ

ต่อไป พูดเกริ่นเป็นหัวข้อเอาไว้วิธีที่ ๔ คือ การพิจารณาแบบมีเงื่อนไข สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นต้องมีเงื่อนไขให้มันเกิด อันนี้เรียกว่าพิจารณาแบบอิทัปปัจจยตา อันนี้ก็จะเหมือนกับหลักปฏิจสมุบปาทนั่นแหละ เพียงแต่ว่าปฏิจสมุบปาท จะพิจารณาเป็นกระแสที่ยาวลึกลงไปเรื่อยๆ อิทัปปัจจยตาจะพิจารณาเป็นแบบกว้าง ถ้ายังพิจารณาแบบอิทัปปัจจยตาที่เป็นเหตุเป็นปัจจัยไม่ได้ ต้องรู้จักพิจารณา แยกรูปแยกนาม แล้วก็พิจารณาข้อเท็จจริงของรูปนามเป็นไปตามอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ อนัตตลักษณะ อันนี้เป็นขั้นต้น เดี่ยวจะพูดต่อไปในข้อที่ ๕ ถ้ายังทำ ไม่ได้ ก็ยังมีข้อที่ ๖ ข้อที่ ๗ ไล่ไปเรื่อยๆ ตอนนี พุดข้อสูงๆ แล้ว บางท่านเลยต้อง แหงนคอฟังบ้าง แต่ก็ฟังไว้ หลายท่านพอทำได้ก็ลองหัดดู ถ้าทำไม่ได้ก็เดี๋ยวจัง เรื่องที่ใช้ปัญญาน้อยลง สมานีน้อยลง ก็ค่อยๆ ไปหัดทำนะครับ

เอละบรรยายวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลา เท่านั้นะครับ อนุโมทนาทุกท่าน ครับ

สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๔

บรรยาย วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ ก็มาฟังธรรมะอีกครั้งหนึ่งนะครับ สำหรับหัวข้อการบรรยายในช่วงนี้ ชื่อหัวข้อว่า สูตรโสดาบ้น คือพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ ข้อธรรมที่พระองค์ทรงแสดงแจ่มแจ้งไว้เกี่ยวกับเรื่องพระโสดาบ้น ผมได้ตั้งประเด็นในการบรรยายไว้ ๓ ประเด็นด้วยกัน

ประเด็นที่ ๑ ลักษณะและคุณสมบัติของพระโสดาบ้น ประเด็นนี้พูดจบไปแล้ว

ประเด็นที่ ๒ คุณประโยชน์และอานิสงส์ของความเป็นพระโสดาบ้น ประเด็นนี้ก็พูดจบไปแล้ว

ประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบ้น

ตอนนี้ กำลังบรรยายอยู่ในประเด็นที่ ๓ นะครับ สำหรับการปฏิบัติ เพื่อเป็นพระโสดาบัน โดยหลักธรรมแบบครบถ้วน ก็คือทำตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นหนทางที่จะทำให้เกิดดวงตา เกิดปัญญา ถ้าพูดในแบบข้อปฏิบัติที่ปลีกย่อย ร่องลงมาก็มีหลายๆ ส่วนด้วยกัน ถ้าพูดถึงหัวหน้าเขาก็คือตัวสัมมาทิฐิ ถ้าใครมีสัมมาทิฐิครบถ้วนสมบูรณ์ แน่نونว่า ต้องมีทั้งความคิดที่ถูกต้อง มีศีลและก็มีสมาธิพอสมควรที่จะได้เป็นพระโสดาบัน ก็จะได้เป็นพระโสดาบัน คือมีอริยมรรคมีองค์ ๘ ประชุมรวมกัน ในเบื้องต้น ผมก็เลยได้พูดวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน โดยมุ่งเน้นไปทางด้านปัญญา ตอนนี้พูดมาแล้ว ๓ ข้อนะครับ

ข้อที่ ๑ มีปัญญาให้เห็นธรรม มีธรรมจักขุ มีดวงตาเห็นธรรมอันปราศจาก รุลีปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ถ้ามีธรรมจักขุอย่างนี้ ก็เป็นพระโสดาบัน

ข้อที่ ๒ ยอมรับกฎของสังขาร และยอมรับข้อเท็จจริงของนิพพานว่าเป็นความพ้นทุกข์ อันนี้ก็คือมีปัญญาให้เห็นสอดคล้องกับข้อเท็จจริง สอดคล้องกับสัจจะทั้ง ๔ รู้จักทุกข์ รู้จักเหตุเกิดทุกข์ รู้จักความดับทุกข์ แล้วรู้จักหนทางชัดเจน

ข้อที่ ๓ รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปตามกระแสแห่งเหตุปัจจัย การเป็นไปของสิ่งทั้งหลายที่มันเป็นไปได้ ก็เพราะมันเป็นสังขาร โลกที่มันหมุนเวียนไปอยู่ เป็นไปได้ก็เพราะว่ามันมีการเปลี่ยนแปลง การที่มันเปลี่ยนแปลงแล้วก็เป็นไปได้

มันสมคูลอยู่ทุกวันนี้ มันเป็นไปตามกระแสของเหตุปัจจัย เหมือนร่างกายของเรานี้จะเป็นไปได้ ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลง คือต้องเดิน ยืน นั่ง นอน แล้วก็ไปทำโน่นทำนี่ ร่างกายจึงอยู่ได้ ถ้าไม่มีความเป็นไป ไม่มีความเปลี่ยนแปลงมันก็อยู่ไม่ได้ ถ้านั่งอย่างเดียวนะ โดยคิดว่า มันเป็นความสุขสบายดีแล้ว ไม่ลุกขึ้น มันก็อยู่ไม่ได้ มันก็พัง เหมือนเราปั่นจักรยาน หรือทำอะไรต่อมิอะไรมากมาย ทำการงานต่างๆ ก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลง บริษัทก็ต้องมีการเปลี่ยนแปลงจึงอยู่ได้

เราปั่นจักรยานแล้ว ต้องปั่นไปเรื่อยๆ จึงอยู่ได้ ถ้าหยุดเมื่อไรก็ล้ม ถ้าหากว่าเรารู้สึกว่าหยุด ก็เตรียมตัวล้มได้ เตรียมพังนั่นเอง ถ้ารู้สึกว่าจะไปไม่รอดแล้ว ก็เตรียมตัวพัง เหมือนร่างกายเนี่ย ถ้ารู้สึกว่าจะวันไหน มันลุกไม่ขึ้น นั่งทำเดี๋ยวก็เตรียมตัวพังไปเลย มันเป็นตัวบ่งบอกแล้ว โลกสังขารมันเป็นอย่างนี้ นี่พูดในแบบที่มันเป็นไป ถ้าพูดแบบกระบวนการตามคำสอนของพระพุทธเจ้าก็เรียกกระบวนการนี้ว่าเป็นปฏิจกสมุปบาท มองสิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุปัจจัยเชื่อมโยงต่อกันไปเรื่อยๆ สิ่งไม่เที่ยงสร้างสิ่งไม่เที่ยง สิ่งไม่เที่ยงก็เกิดจากสิ่งไม่เที่ยง ก็เลยเป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนที่จะบังคับสิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไข ถ้าเป็นไปตามเงื่อนไขคล้ายๆ เดิม ผลที่ตามมาก็จะคล้ายๆ เดิม จะเปลี่ยนแปลงผลไม่ได้ ถ้าต้องการจะเปลี่ยนแปลงผล ก็ต้องทำแบบใหม่ๆ หรือเหตุแบบใหม่ๆ ผลจึงจะใหม่ เหมือนเราต้องการจะบรรลุนิพพาน อยากจะมีปัญญา แต่ชี้เกี้ยวเหมือนเดิม อย่างนั้นคงจะไม่ได้ เพราะว่าถ้าชี้เกี้ยวเหมือนเดิม ก็คงจะงมงายเหมือนเดิมไปเรื่อยๆ อย่างนั้น เพราะว่าเหตุเหมือนเดิม จะหวังผลให้มันใหม่ อย่างนั้นมันไม่ได้

สิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุ เป็นไปตามปัจจัย ถ้าอยากฉลาด ก็ต้องคบหาพระพุทธเจ้า คบหาสัตบุรุษ ได้ฟังพระสัทธรรม แล้วก็โยนิโสมนสิการ ใส่ใจให้ถูก ต้องคิดให้เป็น พิจารณาสິงต่างๆ ให้เป็น ถ้าคิดแบบเดิม ใช้ชีวิตแบบเดิม แล้วจะหวังให้มีปัญญา ก็เป็นไปไม่ได้ **ถ้าไม่รู้วิธีสักแล้วจะหวังพันทุกข์ ก็เป็นไปไม่ได้** เพราะว่าอวิชชาเนี่ยมันเป็นปัจจัยให้เกิดสังขารสังขารก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณไปเรื่อยตามกระบวนการเกิดขึ้นเป็นไปของกองทุกข์ ก็เป็นไปอย่างนี้เป็นธรรมดา ถ้ายังทำสิ่งต่างๆ ด้วยความไม่รู้อะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผลอยู่ ไม่รู้จักในแง่วิธีสักอยู่ ก็แน่นอนต้องเป็นทุกข์ ไม่ใช่เราทำอย่างเดิมคือทำด้วยความไม่รู้แล้วจะได้ความสุข มันเป็นไปไม่ได้ เพราะสิ่งต่างๆ นี้ มันไม่มีตัวตน มันเป็นไปตามเงื่อนไข ถ้าพูดแบบภาพรวม ก็คือถ้าทำอะไรด้วยอวิชชาแล้วผลที่ตามมาก็คือทุกข์นั่นเอง

อุปาทานชั้นที่ ๕ นี้เป็นตัวทุกข์ ต้องเวียนว่ายตายเกิด ถ้าทำอะไรด้วยความไม่รู้ อย่างเช่นว่า เราเห็นว่า ชีวิตของเราในช่วงนี้รู้สึกว่ ตระกำลำบาก หรือรู้สึกว่ดวงไม่ค่อยดีเลย มีเสียดจัญไรเยอะ เราไม่รู้ เราอยากจะมีความสุข อยากจะพ้นทุกข์ พ้นเสียดจัญไรบ้าง ก็นิมนต์พระมาที่บ้าน ให้ท่านสวดมนต์ให้ รตนน้ำมนต์ให้ อะไรให้ แล้วเราก็ตัดว่ พระมาสวดแล้วคงจะพ้นทุกข์ พ้นโศกคงจะพ้นเสียดจัญไรแล้ว คงจะพ้นเคราะห์แล้ว อย่างนั้นไม่อาจจะพ้นทุกข์พ้นโศกไปได้ เพราะว่ให้พระมาสวดมนต์แล้วก็รตนน้ำมนต์ นี้ไม่ใช่ทางที่ว่ให้ถึงความพ้นทุกข์ เราทำด้วยความไม่รู้ ไม่รู้จักมรรคว่เป็นทาง ทางที่ว่ให้ถึงความพ้นทุกข์ก็มีอันเดียว อย่างที่เรียนมาบ่อยๆ ก็คืออริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นทางให้ถึงความพ้นทุกข์ อันนี้เราไม่รู้ทาง ทำด้วยอวิชชา ไปนิมนต์พระมาสวดให้

ทำบุญให้ อริชชาก็เป็นปัจจัยให้เกิดบุญ บุญเป็นส่วนบุญ แต่บุญนี้มาจากอริชชา บุญนี้ก็จะเกิดใหม่และทุกข์ต่อไปเรื่อยๆ คนที่ได้รับผลของบุญ ได้เงิน เยอะบ้าง ได้เกิดเป็นมนุษย์บ้าง ก็ยังหลงเหมือนเดิม ยังทุกข์เป็นเหมือนเดิม ยังไม่รู้ เรื่องเหมือนเดิม เพราะเหตุมันเหมือนเดิมนั่นเอง อริชชาก็เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร อยู่อย่างนี้

เมื่อไม่รู้ว่าจะค้นหาคือการทำตามใจตนเอง ทำให้ตนเองถูกใจ ตามอำเภอใจ เสมอ ทำให้ตนเองสบายใจอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เราก็ปรุงแต่ง ทำนั่นทำนี่ ทำให้มันรวดเร็วทันอกทันใจ อยากรได้เหมือนที่ใจคิด จะปรุงแต่งดีเท่าไร ก็ยังทุกข์เหมือนเดิม เพราะว่าอริชชามันเหมือนเดิม ทำเหมือนเดิม ผลจะต่างจาก เดิมไม่ได้ ทำอะไรได้รวดเร็วตั้งใจคิด จนทุกวันนี้มีโทรศัพท์มือถือ มี ๓ จี มี ๔ จี ๕ จี เร็วเหมือนใจคิดเลย อยากรพูดอะไรก็พูดได้ อยากรทำอะไรก็ทำได้ อยากรู้เรื่อง อะไรก็รู้ได้ ก็นึกว่าคงจะพ้นทุกข์แล้ว แต่ผลปรากฏว่าก็ยังทุกข์เหมือนเดิม **เพราะว่าการทำตามใจตัวเอง ทำตามค้นหา ไม่รู้จักควบคุมจิต มันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์** เขาไม่รู้จักเหตุให้เกิดทุกข์ ไม่รู้จักว่าเหตุให้เกิดทุกข์นี้ควรละ เขาไปเจริญเหตุ ให้เกิดทุกข์ นี่อริชชาก็เป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ เกิดทุกข์ มาเรื่อยๆ การกระทำมันเหมือนเดิม ผลก็เหมือนเดิมอย่างนี้ เหมือนเราอยากจะลด ความอ้วน แต่วันๆ ก็กินเยอะเหมือนเดิม ไม่ออกกำลังกาย ผลก็เหมือนเดิม ก็คืออ้วน เหมือนเดิม แต่ถ้าเปลี่ยนการกระทำใหม่ อันนี้ก็พอเป็นไปได้ เหตุมันเปลี่ยนแปลง อยากรจะลดความอ้วน เราก็กินอาหารระมัดระวัง ไม่กินอย่างเดิมแล้ว ตีนแต่เข้า กว่าเดิม ออกกำลังกาย ไม่เหมือนเดิมแล้ว มีความรับผิดชอบอะไรต่อมิอะไร เหตุไม่เหมือนเดิม ผลมันจึงจะไม่เหมือนเดิม

ถ้าพูดแบบครอบคลุมครบถ้วนตามกระบวนการปฏิบัติสมบูรณ์บาท ก็คือ ถ้ายังทำตามอวิชาเหมือนเดิม ผลที่ตามมาก็เหมือนเดิมคือทุกข์ ได้ก่อนทุกข์ ถ้าไม่รู้จักทุกข์ แล้วก็ไปทำ นึกว่าอุปาทานชั้น ๕ คือตัวเรา เป็นสุข เป็นตัวดี ตัววิเศษ ก็ไปทำเพื่อมัน พรนเปโรมัน จะพรนเปรอเท่าไร จะนอนนุ่มสบายแค่ไหน ก็ทุกข์เหมือนเดิม เพราะอวิชานี้มันไปทำ ถ้าไม่รู้จักกำหนดหาว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์ ก็ไปทำให้มันสะดอก ให้มันได้ตามใจตน จะสะดอกเท่าไร จนกระทั่งแข่งกับเทวดาได้ ไปเร็วพรวดพราดขนาดไหนก็ทุกข์เหมือนเดิม เพราะอวิชา ไม่รู้จักความดับทุกข์ ว่าเป็นนิพพาน นึกว่าความดับทุกข์คืออันนั้นคืออันนี้คืออันโน้น แล้วไปทำ มันก็ผิดเหมือนเดิม คือทุกข์เหมือนเดิม ถ้าไม่รู้จริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นหนทางให้ถึงความพ้นทุกข์ หนทางให้ถึงความสุขอย่างแท้จริง จะทำพิธีกรรมมงคลต้นข้าวเท่าไร มันก็ทุกข์เหมือนเดิม เพราะเหตุมันเหมือนเดิม คืออวิชามันเหมือนเดิม ทำเหมือนเดิม ผลก็ตามเดิมแบบนั้น เป็นไปตามกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย

ไม่รู้จักหนทางที่ทำให้เกิดความพ้นทุกข์ ก็เชื่อหมอดู ไปแก่นั่นแก่นี่ตามเขา เขาบอกให้แก้กรรมก็แก้ตามเขา เขาบอกว่าแบบนี้จะเจริญก็ทำตามเขา อันนี้ก็อวิชา ความไม่รู้หนทาง นี้ก่อให้เกิดอุปัญญาภิสังขาร ก่อให้เกิดบาปก่อให้เกิด มิจฉาทิฏฐิก็ลงไปข้างล่างเลย บางทีอวิชาไม่รู้จักหนทางนี้ก็ก่อให้เกิดบุญ นิมนต์พระ มาทำบุญอย่างนู้นอย่างนี้ โดยคิดว่า จะไล่เคราะห์ ไล่เสนียดจัญไร อวิชา ความไม่รู้จักมรรค ไม่รู้จักหนทาง ก็ทำให้เกิดบุญ บุญก็ก่อให้เกิดอีก เป็นทุกข์วนเวียน กันไป ก็เลสก็ไม่หมด ทุกข์ก็ยังมีอยู่ เพราะเหตุมันเหมือนเดิม

ถ้าจะพ้นทุกข์ก็ต้องเปลี่ยนเหตุ เปลี่ยนเงื่อนไข คือต้องทำให้อวิชชา
มันหมดไป ทำวิชชาให้มีขึ้น ทำสัมมาทิฏฐิให้มีขึ้น **เมื่ออวิชชามันไม่มี อวิชชาดับ**
สังขารมันก็ดับ วิญญาณมันก็ดับ ทุกข์มันก็ดับ มันก็เป็นอย่างนี้เป็นไปตามเงื่อนไข
ทุกอย่างจึงเป็นไปตามเงื่อนไข พวกเราจึงเริ่มต้นด้วยการมาฟังธรรม ต้องไม่ฟัง
อย่างเดิมนๆ มาฟังธรรม ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องไม่จำอย่างเดิมนๆ ต้องจดจำ
คำสอนไว้ ต้องไม่คิดนึกแบบเดิมนๆ ต้องมาพิจารณาตามที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้
ต้องมานึก มาพิจารณาดูให้สอดคล้องกับที่พระองค์ทรงสอน ไม่ใช่อย่างเดิม ไม่ใช่
สอดคล้องกับใจเราอย่างเดิม แบบนั้นมันอย่างเดิม ผลมันก็อย่างเดิม เป็นทุกข์
ต้องเปลี่ยนใหม่ เปลี่ยนเรื่องที่ฟัง เปลี่ยนเรื่องที่จดจำ เปลี่ยนเรื่องที่คิดพิจารณา
เปลี่ยนมุมมอง ทุกอย่างเปลี่ยนหมด ถ้าถามว่าเปลี่ยนกี่อัน ก็เปลี่ยน ๘ อัน องค์ ๘
นั่นแหละเปลี่ยนให้หมด อันนี้ก็จะทำให้เกิดเป็นวิชา เป็นปัญญาขึ้นมา อวิชชา
มันก็หมด สังขารมันก็ดับ วิญญาณก็ดับ นามรูปมันก็ดับ ทุกข์มันก็ดับ นี่มันเป็น
อย่างนี้ ก็เพราะเปลี่ยนที่เหตุ เหตุเปลี่ยน จึงสามารถหวังว่าผลจะเปลี่ยนได้ ถ้าเหตุ
ไม่เปลี่ยนนี้ จะหวังให้ผลมันเปลี่ยน นี่มันเป็นไปไม่ได้

คนเราโดยทั่วไปนี้ อยู่กับความหลงมานาน พออยู่กับความหลงแล้ว ก็คิด
เพี้ยนๆ ไปว่าจะได้ความสุข ทำตามความหลงแล้วคิดว่าจะหมดทุกข์ อันนี้ก็วน
ไปนาน พวกเราที่ยังไม่มีปัญญา ก็เลยต้องอาศัยเหตุที่ทำให้เกิดสัมมาทิฏฐิ
เกิดปัญญาคือฟังพระพุทธเจ้ากับโยนิโสมนสิการ เหตุ ๒ อย่างมารวมกัน ก็จะทำให้
เกิดเป็นสัมมาทิฏฐิขึ้น

ในคราวที่แล้ว ผมพูดถึงกระบวนการพิสูจน์สมุปบาท ให้รู้จักพิจารณา
สิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข พิจารณาสิ่งต่างๆ ที่ไหลไปนี้ มีลักษณะเป็นไปใน
รูปกระแส ผู้สร้างก็เป็นของไม่เที่ยง สิ่งที่ถูกสร้างที่เกิดจากเหตุปัจจัยก็เป็นของ
ไม่เที่ยง ปัจจัยก็ไม่เที่ยง ตัวที่เกิดจากปัจจัยก็ไม่เที่ยง ไหลกันไปเรื่อยๆ มันก็เป็น
อย่างนี้ ที่มันยังสมดุล ยังอยู่ได้เพราะมันไม่เที่ยง สังขารมันเป็นอย่างนี้ สังขาร
ที่เที่ยงแท้แน่นอนไม่มี ที่มันยังดำรงอยู่ได้ ที่พอเป็นไปได้ เพราะมันเปลี่ยนแปลง
บีบคั้นกันให้ปรับเปลี่ยน มันเป็นทุกข์ มันเป็นอย่างนี้ เป็นเรื่องสังขาร ถ้าเป็น
ผู้ที่สามารถพิจารณากระบวนการครบถ้วน ก็จะเข้าใจที่ไปที่มาทั้งหมด ผู้สร้าง
ผู้มีอำนาจบันดาลที่เป็นผู้เที่ยงแท้ ผู้ใหญ่โตแท้จริง จึงไม่มี มีแต่สิ่งที่เป็นเงื่อนไข
เป็นเหตุเป็นปัจจัย ของไม่เที่ยงสร้างของไม่เที่ยง เหมือนพวกเรานี้ เป็นสิ่งไม่เที่ยง
ประชุมกันหลายๆ อย่าง ก็สร้างโรงงาน สร้างบริษัทซึ่งไม่มีวันจะเที่ยงเลย เพราะ
ของไม่เที่ยงสร้างของไม่เที่ยงและก็จะไม่เที่ยงไปเรื่อยๆ มันจึงสมดุลกันไป ไม่ใช่
สิ่งไม่เที่ยงจะสร้างอันที่เที่ยงขึ้นมาได้ หรือของเที่ยงจะสร้างอันที่ไม่เที่ยงขึ้นมาได้
ของเที่ยงก็มีแต่พระนิพพานซึ่งไม่สร้างอะไร มันคงที่อยู่อย่างนั้น ส่วนของไม่คงที่
นี่คือสังขาร และสิ่งที่สร้างของไม่คงที่ก็คือของไม่คงที่คือสังขารเหมือนกัน ไม่ใช่
จะมีพระเจ้าเที่ยงแท้และสร้างพวกเราให้เป็นคนไม่เที่ยง ไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ใช่
พระเจ้าไม่รู้จักตาย สร้างให้เรารู้จักตาย มันไม่ใช่อย่างนั้น มีแต่คนรู้จักตาย
สร้างคนที่รู้จักตาย เหมือนกับพ่อแม่เราก็รู้จักตาย เราก็เกิดจากพ่อแม่ เราก็รู้จัก
ตายเหมือนกัน มันก็เป็นอย่างนี้ ถ้าพ่อแม่เราไม่รู้จักตายมันก็คับโลก เพื่อให้โลก
อยู่ได้ พ่อแม่ก็ต้องตาย เราก็ต้องตายเหมือนกัน เป็นอย่างนี้ เป็นสังขาร มาตาม
กระบวนการแห่งเหตุปัจจัย เหตุก็ไม่เที่ยง แม้อวิชชาก็ไม่เที่ยงก่อให้เกิดสังขาร

คือเจตนาที่ไม่เที่ยงเหมือนกัน ก่อให้เกิดวิญญาน ซึ่งเจ้าวิญญานที่เป็นผลก็ไม่เที่ยง
เหมือนกัน นี่เป็นอย่างไร จนกระทั่งเป็นทุกข์ ทุกข์นี้ก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน ไร้แก่นสาร
เหมือนกัน ไม่มีตัวตนเหมือนกันอย่างนี้ อันนี้ได้พูดไปในคราวที่แล้ว คือการรู้จัก
พิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข ถ้าพูดแบบนี้ครบถ้วนแล้ว คือพิจารณา
ในแบบปฏิจจสมุปปาทมี ๒ สาย

๓.๑.๔ พิจารณาอิทัปปัจจยตา

วันนี้ จะพูดต่อไปในประเด็นการฝึกฝายปัญญา ก็คือรู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ
มีขึ้นมาและหมดไปตามเงื่อนไข อันนี้ก็คือพิจารณา*อิทัปปัจจยตา* ที่จริงข้อที่ ๓
และข้อที่ ๔ นี้เป็นเรื่องเดียวกัน แต่พิจารณาคนละแง่มุมกัน ถ้าปฏิจจสมุปปาทมี
พิจารณาแบบลึกลงไป เป็นกระแส เป็นกระบวนการเกิดของทุกข์ ส่วนอิทัปปัจจยตา
นี่เป็นการพิจารณาการมีขึ้น การเกิดขึ้น และการไม่มี การหมดไป ของสภาวะต่างๆ
หลักอิทัปปัจจยตา ที่เราเคยท่องกันบ่อยๆ มีว่า

“อิมสมิ สติ อิทั โหติ”

“อิมสสุปปาทา อิทั อุปฺปชฺชติ”

“อิมสมิ อสติ อิทั น โหติ”

“อิมสส นิโรธา อิทั นิรุชฺชติ”

เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี

เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้
สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น

เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี

เพราะความดับไปของสิ่งนี้
สิ่งนี้จึงดับไป

พิจารณาการมีขึ้นและการหมดไปของสิ่งนั้น มองแบบกว้าง จะไม่เหมือนกับปฏิจจสมุปบาท แต่กฎเกณฑ์เหมือนกันแหละ เพราะมันครอบคลุมกันอยู่ ท่านจึงใช้คำรวมกันว่า อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท ถ้าว่าโดยเจาะจงลงไป ปฏิจจสมุปบาทจะมองในแง่ความเป็นไปที่ยืดยาว แสดงเหตุและผลหลายๆ สภาวะต่อเนื่องกัน ส่วนอิทัปปัจจยตา แสดงหลักกว้างๆ มองถึงสิ่งนั้นมีขึ้นมาเพราะเงื่อนไขและหมดไปเพราะหมดเงื่อนไข เป็นเรื่องเดียวกันแต่มองคนละประเด็นกัน ถ้าพูดแบบไทยๆ ก็ว่าปฏิจจสมุปบาทนี้มองลึกเป็นกระแส อิทัปปัจจยตามองแบบกว้างๆ ว่าเกิดมาได้อย่างไร

ถ้ายถธรรมที่เป็นเรื่องเดียวกันมาพิจารณา ก็จะทำให้เข้าใจได้ชัดเจน ถ้าเรายังพิจารณาแบบปฏิจจสมุปบาทที่เป็นแบบลึกยังไม่เป็น ก็ให้หัดพิจารณาแบบอิทัปปัจจยตาก่อน เพราะง่ายกว่า มีสิ่งใดเกิดขึ้น ก็ต้องมีเงื่อนไขมีอะไรต่างๆ ถ้ามองอย่างปฏิจจสมุปบาทจะมองอย่างลึกว่า ที่มีขึ้นมาอย่างนี้ มันไม่ได้มีเฉพาะปรากฏการณ์นั้น ยังมีเบื้องหลังปรากฏการณ์อีก ยังมีปัจจัย และยังมีปัจจัยของตัวปัจจัยที่ต่อเนื่อง มีผู้สร้างของผู้สร้างนั้นอีก ผู้สร้างของผู้สร้างมันก็ต้องมีผู้สร้างมีเงื่อนไข เป็นกระแสไป ส่วนอิทัปปัจจยตาเอาแค่ที่ปรากฏว่า มันเกิดจากเงื่อนไขก็ใช้ได้

หลักที่เราพิจารณาตามแบบ ถ้าพูดถึงปฏิจสุมุบบาทก็พิจารณาว่า เพราะอริชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขารเป็นต้น จนถึง เพราะชาติเป็นปัจจัยให้เกิดชราและมรณะอย่างนี้ ไล่เป็นกระบวนการไป ถ้าเป็นฝ่ายดับก็พิจารณา เพราะความดับไม่เหลือแห่งอริชชานั้นนั่นแหละ สังขารจึงดับ จนถึงเพราะชาติดับ ชรามรณะจึงดับไป นั่นเป็นแบบปฏิจสุมุบบาท เป็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย ถ้าพิจารณาแบบอทิปปัจจยตาก็สามารถยกองค์ของปฏิจสุมุบบาทนั้นแต่ละองค์มาพิจารณาได้ ผมจะอ่านตัวอย่างให้ฟัง ท่านทั้งหลายได้ฟังตัวอย่างบ่อยๆ จะได้จำได้ และนำไปใช้ได้ หลายท่านได้ยินบ่อยๆ แต่เวลาที่เกิดเหตุการณ์จริง เนื่องจากไม่คุ้นเคย ก็ทำไม่ค่อยได้ ดังนั้น ต้องไปฝึกทำให้คุ้นเคย ถ้าทำตอนที่กระทบอารมณ์ ตอนที่ยุ่ง ยังไม่ได้ ก็ต้องไปหัดอยู่คนเดียวก่อน หัดอยู่คนเดียว ฝึกให้มีสติ จิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่น ไม่มีนิวรณ์ แล้วก็หัดพิจารณาให้มั่นคุ้นเคย ให้ชิน ให้ชำนาญ มีวิธีพอคุ้นเคยแล้ว ต่อมาก็จะเอามาใช้ได้

ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค **โคตมสูตร** ข้อที่ ๑๐ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ก่อนแต่ตรัสรู้ เมื่อเราเป็นโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า โลกนี้ถึงความคับแค้น จึงเกิด แก่ ตาย จุดติ และอุบัติ ก็บุคคลไม่รู้อุบายสลัดออกจากทุกข์คือชราและมรณะนี้ เมื่อไร จึงจะพ้นจากทุกข์คือ ชราและมรณะนี้ได้ เรานั้นได้มีความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี เพราะมนสิการโดยแยกกายจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เมื่อชาติมี ชราและมรณะจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี

ส่วนนี้ ทรงหยิบเรื่องชราและมรณะขึ้นมาพิจารณาในแบบอทิปปัจจยตา ก็คือเมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงเกิดขึ้น นี่ก็พิจารณาฝ่ายเกิด สิ่งต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นมาในโลกของสังขาร แล้วมันปรากฏขึ้นมาเพราะเงื่อนไข เพราะเหตุเพราะปัจจัย ถ้าเป็นคนมีสติสัมปชัญญะดี มีจิตที่มีความพร้อม ก็ตั้งคำถามในใจตัวเองขึ้นมา การตั้งคำถามขึ้นมาี้เรียกว่าโยนิโสมนสิการ ก็จะทำให้เกิดคำตอบขึ้นมา เพราะพวกเขาคงได้ฟังธรรมมาบ้างแล้ว เพียงตั้งคำถาม คำตอบก็จะค่อยๆ เข้ามาได้ ถ้าไม่มีสติสัมปชัญญะ ไม่มีสมาธิ มีแต่นิวรณ์ครอบงำ มันก็ตั้งไม่ได้ ไม่มีเวลาพิจารณา พอไม่ได้พิจารณา ปัญญาก็ไม่เกิด

อันนี้ก็เป็นหลักง่ายๆ คือเมื่อมีสิ่งใดปรากฏขึ้น เช่นในที่นี้ ยกตัวอย่าง ที่รวมของทุกซ์ที่ปรากฏชัด ทุกซ์ก็จะมารวมเด่นอยู่ที่เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้แหละ ก็เห็นกันอยู่อย่างนี้ เราทุกคนก็จะเป็นอย่างนี้ทั้งนั้น ทั้งๆ ที่เราก็คืออย่างนี้ และเห็นกันอยู่ทุกวัน แต่ทำไมปัญญาไม่เกิด ที่ปัญญาไม่เกิดเพราะไม่มีโยนิโสมนสิการ คือไม่ได้เอามาใส่ใจ ที่นี้ ถ้าพวกเราเป็นสาวกของพระพุทธเจ้าก็ไลย้อนกลับไปทำไมจึงไม่ได้โยนิโสมนสิการ ก็เพราะไม่ได้ฟังธรรม ถ้าได้ฟังธรรม ได้โยนิโสมนสิการ ปัญญาก็จะเกิด คนอื่นก่อนหน้าที่พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้ เขาก็เห็นคนตายเหมือนกัน แต่ไม่ได้ตรัสรู้ แต่พระพุทธเจ้าทรงเห็นคนตายแล้ว เอามาใคร่ครวญ เอามาพิจารณา เพราะพระองค์ได้บำเพ็ญบารมีมาที่จะคิดด้วยตัวเอง ส่วนพวกเราไม่ต้อง

เราฟังมาแล้ว จดจำไว้ เอามาพิจารณา ทีนี้ ถ้าไม่เอามาพิจารณา ถึงฟังแล้วก็ได้ ปัญญาเหมือนเดิม ถ้าเรามีศรัทธา ได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้า และเอามาใส่ใจ บ่อยๆ ก็จะทำให้ปัญญาได้ อันนี้ก็เอาเรื่องชราและมรณะมาตั้งเป็นหัวข้อพิจารณา เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี เพราะ มนสิการโดยแยบคายอย่างนี้ก็จะเกิดปัญญาขึ้นมาได้ ก็ปัญญาของพวกเรา ไม่ได้ เกิดมาเอง แต่อาศัยการฟังมา เพราะฉะนั้น ทุกท่านในที่นี้ คงได้ฟังธรรมมาเยอะ ผมได้พูดบ่อยๆ ก็วนเวียนอยู่เรื่องนี่ เพราะไม่ว่าจะพูดไปเท่าไร ธรรมก็เป็นอย่างนี้ อยู่แล้ว จะพูดอย่างอื่นก็ไม่ได้ ต้องพูดอย่างนี้ ถ้าพิจารณาถึกลงไปก็จะสามารถ พิจารณาสภาวะอื่นๆ เป็นปฏิจสมุขบาทได้ต่อไป แต่นี่เป็นวิธีฝึกในแง่ง่ายๆ ก่อน คือพิจารณาอิทัปปัจจยตา อันนี้ฝ่ายเกิด

ชาติก็เหมือนกัน เมื่ออะไรมี ชาติจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชาติจึงมี อย่างนี้ สภาวะอื่นๆ ก็คล้ายกันอย่างนี้ ส่วนฝ่ายดับ พิจารณาเหมือนกัน พระพุทธองค์ ตรัสใน **โคตมสูตร** ว่า

จากนั้น เราจึงดำริว่า เมื่ออะไรไม่มี ชรามรณะจึงไม่มี เพราะอะไร ดับ ชรามรณะจึงดับ เพราะมนสิการโดยแยบคาย จึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญา ว่า เมื่อชาติไม่มี ชรามรณะจึงไม่มี เพราะชาติดับ ชรามรณะจึงดับ

ฝ่ายดับเป็นแบบนี้ ก็ตามกฎปฏิจจสมุปบาท ถ้าท่านใดท่องได้ ก็แค่หยิบสภาวะธรรมข้อใดข้อหนึ่ง ใส่เข้าไปในอิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป เมื่อชาติไม่มี ชรามรณะก็ไม่มี เพราะชาติดับ ชรามรณะจึงดับ อย่างนี้เมื่ออวิชชาไม่มี สังขารก็ไม่มี เมื่ออวิชชาดับ สังขารก็ดับ อันนี้ฝ่ายดับอย่างนี้ การพิจารณาเป็นแต่ละสภาวะว่าความเกิดมีเงื่อนไขอย่างไร ความดับเพราะเงื่อนไขอย่างไร อันนี้เรียกว่าอิทัปปัจจยตา จะเอาองค์ปฏิจจสมุปบาทหรือว่าเอาธรรมะอย่างอื่นมาก็ได้ ถ้าคนพิจารณาอย่างนี้เก่งๆ ก็จะสามารถมองลึกลงไปเป็นปฏิจจสมุปบาทได้ต่อไป เนื่องจากปฏิจจสมุปบาทมองแบบลึก บางท่านอาจจะยังไม่เก่ง ยังไม่มีปัญญาก็มองแบบง่ายๆ ก่อน อันนี้เป็นตัวอย่างในโคตมสูตรที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้

อีกพระสูตรหนึ่ง ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค พระสูตรนี้พระพุทธองค์ได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ เป็นวิธีการพิจารณาแบบทำนองเดียวกันนี้แหละ โดยพิจารณาจากสิ่งที่เห็นที่ปรากฏก่อน ผมจะอ่านตัวอย่าง ยกเรื่องชรามรณะขึ้นมาเป็นตัวอย่าง

ในสังยุตตนิกาย มหาวรรค **มหานิทานสูตร** ข้อ ๘๘ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

อานนท์ ข้อที่เรากล่าวไว้เช่นนี้ว่า “เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะ จึงมี เธอพึงทราบเหตุผลที่ชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี ดังต่อไปนี้ ก็ถ้าชาติ คือ ชาติ เพื่อความเป็นเทพของพวกเทพ เพื่อความเป็นคนธรรพ์ ของพวกคนธรรพ์ เพื่อความเป็นยักษ์ของพวกยักษ์ เพื่อความเป็นภูต ของพวกภูต เพื่อความเป็นมนุษย์ของพวกมนุษย์ เพื่อความเป็นสัตว์สี่เท้า ของพวกสัตว์สี่เท้า เพื่อความเป็นสัตว์ปีกของพวกสัตว์ปีก เพื่อความเป็น สัตว์เลื้อยคลานของพวกสัตว์เลื้อยคลาน ไม่ได้มีแก่ใครๆ ในภพไหนๆ ทั่วทุกแห่ง ก็ถ้าชาติไม่ได้มีเพื่อความเป็นอย่างนั้นของสรรพสัตว์พวกนั้นๆ เมื่อชาติไม่มีโดยประการทั้งปวง เพราะชาติดับไป ชรามรณะจะปรากฏ ได้หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ปรากฏไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “อานนท์ เพราะเหตุนั้น เหตุ ต้นเหตุ เหตุเกิด และปัจจัยแห่งขราและมรณะ ก็คือชาตินั่นเอง”

อันนี้ก็เป็นที่วิจิตรพิการณา ยกตัวอย่างเรื่องชราและมรณะขึ้นมา ต้องมีความเกิด เกิดเป็นเทพของพวกเทพ พวกเทพจึงมีแก่และมีตาย เกิดเป็นสัตว์ปีก เกิดเป็นมนุษย์อย่างพวกเรา เกิดเป็นสัตว์ ๔ เท้า ต้องมีความเกิดเพื่อเป็นอย่างนี้ จึงมีแก่และชราของพวกสัตว์ที่เป็นอย่างนี้ ถ้าความเกิดของสัตว์ ๔ เท้าไม่มีในที่ไหนๆ อย่างพวกเราตอนนี้ไม่ได้เกิดเป็นสัตว์ ๔ เท้า ความแก่แบบนั้นก็ไม่มี ฉะนั้น ถ้าพูดแบบภาพรวมเลย คือถ้าไม่มีความเกิดทั้งหมดในโลกนี้ ความแก่ความตายก็ไม่มี อันนี้พิจารณาแบบครอบคลุมครบถ้วน ถ้าเราพิจารณาบ่อยๆ ก็จะได้ปัญญา เราก็เห็นคนเกิด เห็นนั่นเห็นนี่อยู่ทุกวัน คนนิสัยไม่ดี ถ้าไม่มีกรรมที่ทำให้เขาเกิดมานี้ ก็จะไม่มีคนแก่ที่นิสัยไม่ดีอย่างนี้ คนแก่ที่นิสัยไม่ดีอย่างนี้ก็มิเกิดขึ้นมาอย่างนี้ จะนิสัยดีจะอะไรต่อมีอะไรก็ต้องมีความเกิดมา จึงมีชราและมรณะ ถ้าไม่เกิดก็จะไม่มีชราและมรณะทำนองนี้ ชราและมรณะและทุกข์ต่างๆ ก็มีอยู่เต็มโลก ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ ก็หยิบมาโยนิโสมนสิการได้เสมอ มีสติสัมปชัญญะเมื่อไร เจอเหตุการณ์อะไร เจอทุกข์อะไร เจอคนแก่คนเจ็บคนตายเมื่อไรก็พิจารณา หรือ โสกะ ปริเทวะ เรื่องทุกข์อื่นๆ ก็พิจารณาได้

เพราะว่าตามหลักการเราก็ทราบดีอยู่แล้ว คือ “ชาติปัจฉยา ชรามรณัง โสภปริเทวทุกขโทมนัสสุปายาสา สัมภวันติ” คือเพราะชาติเป็นปัจจัย ชรา มรณะ โสภะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาสจึงมี หลักการเป็นอย่างนี้ เป็นข้อมูล เป็นปรโตโมสะ เราฟังมาแล้ว จดจำไว้ขึ้นใจแล้ว ที่นี้ ทำอย่างไรจึงจะเกิดเป็นปัญญา ต้องเอามาโยนิโสมนสิการ เอามาใส่ใจ เห็นคนทุกข์ เพราะอะไร เพราะชาติ ทุกข์แบบคนก็เพราะชาติแบบคนมันมี ถ้าชาติแบบคนไม่มี แล้วทุกข์อย่างคนจะมี ไหม ก็ไม่มี ทุกข์แบบสุนัข แบบแมว ทำไมมันทุกข์แท้ ก็เพราะมีชาติสุนัข ชาติแมว มันจึงทุกข์อย่างนั้นๆ มันจึงยากลำบากอย่างนั้นๆ จึงแก่ จึงตาย จึงทุกข์อย่างนั้นๆ ถ้าไม่มีความเกิดอย่างนั้นๆ ขึ้นมา ก็ไม่มีความแก่และความตายอย่างนั้นๆ พอพิจารณาบ่อยๆ อย่างนี้ ก็จะเกิดเป็นปัญญา รู้จักตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ว่า เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี ธรรมอื่นๆ ก็ให้เข้าใจแบบเดียวกันนี้แหละ

การพิจารณาแบบอิตทัปปัจจยตานี้ ถ้าเราจำหลักการได้ จะไม่ยากเลย เพียงประกอบสภาวะต่างๆ เข้าไปในหลักการว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็ดับไป ทำบ่อยๆ ปัญญาก็จะเกิดขึ้น

ผมจะยกตัวอย่างอีกชุดหนึ่งที่อยู่ ในพระสูตรเดียวกันนี้แหละ แต่อยู่ ตอนท้ายๆ ข้อ ๑๑๕ พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ว่า

อานนท์ ข้อที่เรากล่าวเช่นนี้ว่า “เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูป จึงมี” เธอพึงทราบเหตุผลที่วิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ดังต่อไปนี้ ก็ถ้าวิญญาณ จักไม่หยั่งลงในท้องมารดา นามรูปจะก่อตัวขึ้นในท้องมารดา ได้หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ก็ถ้าวิญญาณหยั่งลงในท้องมารดา แล้วล่วงเลยไป นามรูปจักบังเกิดขึ้นเพื่อความเป็นอย่างนี้ได้หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ก็ถ้าวิญญาณเด็กชายหรือเด็กหญิง ผู้เยาว์วัยจักขาดความสืบต่อ นามรูปจักเจริญงอกงามไปบุลย์ได้หรือ”

ท่านพระอานนท์ทูลตอบว่า “ไม่ได้เลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า “อานนท์ เพราะเหตุ นั้น เหตุ ต้นเหตุ เหตุเกิด และปัจจัยแห่งนามรูป ก็คือวิญญาณนั่นเอง

วิญญานเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป เต็มโตมาจนกระทั่งเป็นอายตนะครบถ้วน แบบพวกเรา นี้ก็มาจากเหตุปัจจัย ไม่ใช่มีตัวตนอะไร มาจากเงื่อนไขปัจจัย เพราะมีวิญญานอยู่ในร่างนี้ จึงมีอายตนะอย่างนี้ ที่มีอายตนะก็เพราะนามรูป มันเติบโตขึ้นมา จึงมี ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ที่มีนามรูปก็เพราะมีวิญญาน ถ้าพิจารณาอย่างทีพระพุทธรองค์ได้ตรัสกับท่านพระอานนท์ ถ้าวิญญานไม่หยั่งลงในท้องมารดานามรูปจะก่อตัวขึ้นในท้องมารดาได้หรือ อย่างนี้ก็ได้ ถ้าวิญญานหยั่งลงในท้องมารดาแล้ว หยั่งลงหน่อยเดียว โดมนานิดหนึ่งก็ไปแล้ว อย่างนี้นามรูปจะเติบโตขึ้นมาก่อนเป็นหัวเป็นแขนเป็นขาอย่างนี้ได้หรือ ก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน พอก่อตัวเป็นแขนเป็นขาแล้ว ถ้าวิญญานเด็กชายเด็กหญิงผู้เยาว์วัยนั้น ขาดความสืบทอด เกิดมาเป็นเด็กแล้ว แต่ขาดการสืบทอดคือตายตั้งแต่เด็ก อย่างนี้นามรูปจักเจริญงอกงามไปพญูลย์ เป็นคนที่มีรู้จักคิด เป็นผู้หลักผู้ใหญ่สามารถที่จะเอาตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจมาเป็นเครื่องรับรู้โลก แล้วคิดกระทำต่อโลกได้หรือ จะมีอายตนะครบจนเป็นปัจจัยให้เกิดผัสสะ เกิดเวทนาได้หรือเปล่า ก็เป็นไปได้ สรุปรว่า วิญญานนั้นแหละเป็นปัจจัยให้เกิดนามและรูปจนเติบโตมาถึงทุกวันนี้

พวกเราก็มีนามรูปเติบโตมาอยู่ที่นี่ เป็นรูปร่าง เป็นหัว เป็นแขน เป็นขา จนมีอายตนะมาแปะที่ตา ที่จมูก เอาไว้สำหรับรับรู้โลกอย่างนี้ อย่างที่เห็นกันอยู่ อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณก็เป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป ตอนนี้อาตมวิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูปมาพิจารณา แบบอิตถิปัจจยตา ฉะนั้น ตอนที่พิจารณาอิตถิปัจจยตาเราจะยกจุดไหนมาก็ได้ เรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็หยิบยกมาได้ พอทำบ่อยๆ ปัญญา ก็จะเยอะขึ้น พอมีปัญญา เยอะขึ้นแล้ว ก็สามารถพิจารณาลึกลงไปเป็นปฏิจจสมุปบาทได้ เรื่องของตัวเองเองก็สามารถพิจารณาได้ คือที่ได้มีอายุเท่านี้ก็เพราะอะไร ก็เป็นนามรูปที่อายุเท่านี้ และที่อายุเท่านี้ได้ก็เพราะมีวิญญาณยังครองร่างนี้อยู่ ถ้าวิญญาณขาดการสืบต่อไป อายุจะเท่านี้ไหม ก็ไม่เท่านี้ แต่ส่วนล้วนไม่เที่ยง ล้วนแปรปรวนอย่างนี้ พวกเราทั้งหลายจึงได้แก่อยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะวิญญาณมันเป็นปัจจัยให้เกิดนามและรูป ที่แก่ๆ อยู่ทุกวันนี้ ถ้าวิญญาณไปก่อนก็ไม่ได้แก่ ดังนั้น สิ่งต่างๆ ล้วนไม่เที่ยง สิ่งไม่เที่ยงก่อให้เกิดสิ่งไม่เที่ยง เราจึงไม่จำเป็นต้องกลัวว่าจะแก่ ให้กลัวว่าจะไม่ได้แก่นั่นแหละ ถ้าวิญญาณยังอยู่ก็ได้อายุแก่นั่น เป็นไปตาม กฎเกณฑ์ เพราะวิญญาณมันไม่เที่ยง มันก็สร้างสิ่งไม่เที่ยงนั่นแหละ แก่แล้วก็สักหน่อย ก็ตาย อย่างนี้เป็นธรรมดา วิธีอย่างนี้ ถ้าเรียกตามหลักธรรมก็เรียกว่าพิจารณาอิตถิปัจจยตา พิจารณาเพราะสิ่งนี้เป็นปัจจัยสิ่งนี้จึงมีขึ้น เมื่อสิ่งนี้หมด สิ่งนี้ก็หมด

ต่อไปจะอ่านให้ฟังอีกพระสูตรหนึ่ง พุทแบบกว้างๆ เลยกก็ได้ พระสูตรนี้ กล่าวถึงการที่เราได้เกิดเป็นผู้เป็นคนในมนุษย์นี้ ในกามภूमินี้ก็ดี หรือสัตว์อื่นๆ ที่ไปเกิดเป็นพรหมก็ดี เป็นเพราะอะไรจึงเป็นอย่างนั้น ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะว่ามีกรรมเป็นเหตุจึงได้เกิด ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาตร ข้อ ๗๘ **พุทธิภาวสูตร**

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลกับพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์ตรัสเรียกว่า “ภพ ภพ” ด้วยเหตุเพียงไร ภพจึงมีได้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “อานนท์ ถ้ากรรมที่อำนาจผลให้ ในกามธาตุจักไม่มีแล้ว กามภพพึงปรากฏบ้างไหม”

พระอานนท์กราบทูลว่า “ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เพราะเหตุนี้แล กรรมจึงชื่อว่า เป็นไร่นา วิญญานจึงชื่อว่าเป็นพืช ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียว เจตนา แน่วแน่ ความปรารถนาดำรงมั่นอยู่ได้เพราะธาตุอย่างหยาบของสัตว์ ที่มีวิขาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดในภพใหม่ จึงมีต่อไปอีกด้วยประการฉะนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามต่อไปอีกว่า “อานนท์ ถ้ากรรม ที่อำนาจผลให้ในรูปธาตุจักไม่มีแล้ว รูปภพพึงปรากฏบ้างไหม”

พระอานนท์กราบทูลว่า “ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนท์ เพราะเหตุนี้แล กรรมจึงชื่อว่า เป็นไร่นา วิญญานจึงชื่อว่าเป็นพืช ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียว เจตนา แน่วแน่ ความปรารถนาดำรงมั่นอยู่ได้เพราะธาตุอย่างกลางของสัตว์ ที่มีวิขาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดในภพใหม่ จึงมีต่อไปอีกด้วยประการฉะนี้”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามต่อไปอีกว่า “อานนท์ ถ้ากรรม ที่อำนาจผลให้ในอรูปธาตุจักไม่มีแล้ว อรูปภพพึงปรากฏบ้างไหม”

พระอานนท์กราบทูลว่า “ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อานนทฺ์ เพราะเหตุนี้แล กรรมจึงชื่อว่า เป็นโรณา วิญญาณจึงชื่อว่าเป็นพีช ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียว เจตนา แน่วแน่ ความปรารถนาดำรงมั่นอยู่ได้เพราะธาตุอย่างประณีตของสัตว์ ที่มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดในภพใหม่ จึงมีต่อไปอีกด้วยประการฉะนี้ อานนทฺ์ ภพมิได้ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้แล”

ทุตยภาวสูตรที่ ๗ จบ

นี่คือการเกิดในภพใหม่มีขึ้นมาได้เพราะอะไร ไม่ใช่มีขึ้นมาได้ลอยๆ อย่าง พวกเรานี่ ที่เกิดขึ้นมาได้นี้ไม่ใช่ลอยไปลอยมา หรือไม่ใช่เพราะพระเจ้าเป็นคนสร้าง แต่มีเงื่อนไข มีเหตุ มีปัจจัยที่จะเกิดในกามภพ พวกเราตอนนี้เกิดในกามภพ ภพ ที่ติดอยู่กับรูป เสียง กลิ่น สัมผัส มีอยู่ ๑๑ ภูมิ มีอบาย ๔ มนุषย์ ๑ และเทวภูมิ ๖ ชั้น เรียกว่าพวกกามธาตุ กามภพนี้ เกิดอย่างมีเงื่อนไข มีเหตุ มีปัจจัย ที่นี้ รูปธาตุ เกิดเป็นรูปพรหม นี้ก็เกิดเพราะมีเงื่อนไข มีปัจจัยเหมือนกัน จนถึงอรูปธาตุ อรูปภพ ก็เกิดเพราะเงื่อนไขเพราะปัจจัยเหมือนกัน ท่านพระอานนทฺ์ได้มาทูลถามว่า ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า ภพ ภพ นี้ด้วยเหตุเพียงเท่าไรภพจึงมีได้ พวกเราก็ได้ยิน บ่อยๆ กามภพ รูปภพ อรูปภพ ถ้ามองแบบอทิปปัจจยตาก็คือภพนี้ ต้องมีเงื่อนไข มันจึงมีขึ้น ถ้าไม่มีเงื่อนไข มันไม่มีขึ้น พวกเราตอนนี้มาเกิดในกามภพ ที่นั่งๆ อยู่นี้เป็นคน ก็ต้องมีเงื่อนไขของความเป็นคน และคนอื่นก็ต้องมีเงื่อนไขของเขา เช่นกัน หมาแมวก็ต้องมีเงื่อนไขของเขา เป็นเทพ เป็นพรหม เป็นอรูปพรหมก็มี เงื่อนไข

พระพุทธองค์ได้ตรัสถามท่านพระอานนท์ว่า อานนท์ ถ้ากรรมที่อำนาจผล
ให้ในกามธาตุไม่มีแล้ว กามภพพึงปรากฏบ้างไหม อันนี้กามภพ ถ้ากรรม
ที่อำนาจผลมันไม่มี ถ้าเหตุที่จะทำให้เกิดเป็นคนมันไม่มีแล้ว คนจะปรากฏไหม
กามภพจะปรากฏไหม พระอานนท์ก็บอกว่า ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า
ถ้าเหตุมันไม่มี อันนี้จะปรากฏไม่ได้ เพราะว่สิ่งต่างๆ มันเป็นสิ่งขาร **สังขารจะมีได้
เพราะมีเงื่อนไข ถ้าเหตุมันไม่มี มันจะมีไหม มันก็ไม่มี** พวกเราเห็นอะไรที่เป็น
สังขารก็บอกได้เลย ถ้าเหตุมันไม่มี อันนี้มันจะมีขึ้นมาไหม มันมีขึ้นมาไม่ได้ อันนี้
ที่มันมีขึ้นมาได้ ก็เพราะมันมีเงื่อนไข จนกระทั่งโลกของเราที่เป็นอย่างนี้ที่เห็นๆ
กันอยู่เนี่ย โลกมันปรากฏอย่างนี้ ก็เพราะมีเงื่อนไข แท้ที่จริงแล้ว โลกมันปรากฏ
แก่สายตาเราเนี่ย มันก็ยังไม่ใช่โลกจริง เป็นโลกที่ปรากฏเท่านั้นเอง ปรากฏตาม
เครื่องมือที่เราได้มา เพราะกรรมทำมาไม่เหมือนกัน แต่ละคนก็เลยเห็นโลก
ไม่เหมือนกัน อย่างท่านนั่งอยู่ในที่นี้ บางคนมองเห็นผมแล้วก็ชัดเจนดี โลกทางตาชัด
บางคนมองไม่ค่อยชัด เพราะวงวนอนสะลิมสะลือ สายตาไม่ดีแล้ว มองไม่ค่อยชัด
แต่ละคนนี่ไม่เหมือนกัน แต่ผมก็ยังเป็นผมเหมือนเดิม แต่ว่าปรากฏแก่ท่านทั้งหลาย
ไม่เหมือนกัน เหมือนโลกมันก็เป็นโลกเหมือนเดิม มันเป็นอย่างนั้นแหละ แต่ว่า
มันปรากฏแก่เราไม่เหมือนกัน และไม่ใช่โลกจริงด้วย เป็นความสามารถของ
อายตนะเราที่เห็นอย่างนั้น

บางคนมีความสามารถของอายตนะเท่านี้ยังไม่พอ ยังถูกกิเลสครอบงำด้วย
ข้อเท็จจริงของโลกก็ถูกปิดตายไปเลย ฉะนั้น โลกที่ปรากฏแก่เราไม่ใช่โลกจริง
เป็นโลกที่เครื่องมือของเรามันรับได้เท่านั้นเอง อย่างตอนนี้ท่านมองมาเห็นผม
เป็นคน ผมก็เป็นผมอย่างที่เห็น แต่ว่าปรากฏแก่แต่ละคนไม่เหมือนกัน ตามเครื่องรับ
ตามตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ โลกมันก็เป็นโลก แต่ปรากฏกับแต่ละคนไม่เหมือนกัน
ความสวยงามงามอะไรก็ไม่เหมือนกัน อย่างเรามองว่าสิ่งนี้มันสวย มันมีค่า
สิ่งนั้นมันก็เป็นสิ่งนั้นของมันแหละ ถ้าให้สุนัขมามองดู มันก็อาจจะมองไปอีกอย่างหนึ่ง
พวกเราด้วยกันเอง มองนางงามสวยดีนะ แล้วก็ให้สุนัขจูงมาด้วย ให้สุนัขมามอง
ระหว่างคนนางงามกับนางสุนัขที่จูงมาใครสวยกว่ากัน ถ้าโดยสายตาสุนัขแล้ว
ตามสายตาสุนัขก็คงจะมองตรงกันข้ามไปว่าสุนัขนี้สวยกว่า ถ้าให้เทวดามามอง
ไม่สวยเลยทั้งคนทั้งสุนัข เทพงามกว่าอะไรก็ว่าไป แต่ว่าความเป็นจริง สิ่งนั้น
มันก็เป็นสิ่งนั้น แต่ละคนมีเครื่องรับต่างๆ กัน เราเห็นมันเป็นสีเขียว สีเหลือง
สีแดงต่างๆ นี่ไม่ใช่มันเป็นสีเหลือง สีเขียว สีแดง แต่ว่าเป็นเพราะเครื่องรับของเรา
มันเป็นอย่างนั้น มันไม่ได้เป็นสีอะไร มันก็เป็นของมันนั้นแหละ **เราจะบอกว่า
มันเป็นอะไร มันก็เป็นของมันอยู่ดี** แต่ตาเรามันมองได้เท่านั้น เรามองว่า นี่สีฟ้า
ให้สุนัขมามอง มันอาจจะเห็นเป็นสีขาวยังได้ ทีนี้ ก็ต้องตกลงกับสุนัขว่าใครเห็น
ถูกกันแน่ แต่จริงๆ มันก็อยู่ที่เครื่องรับของคนนั้น

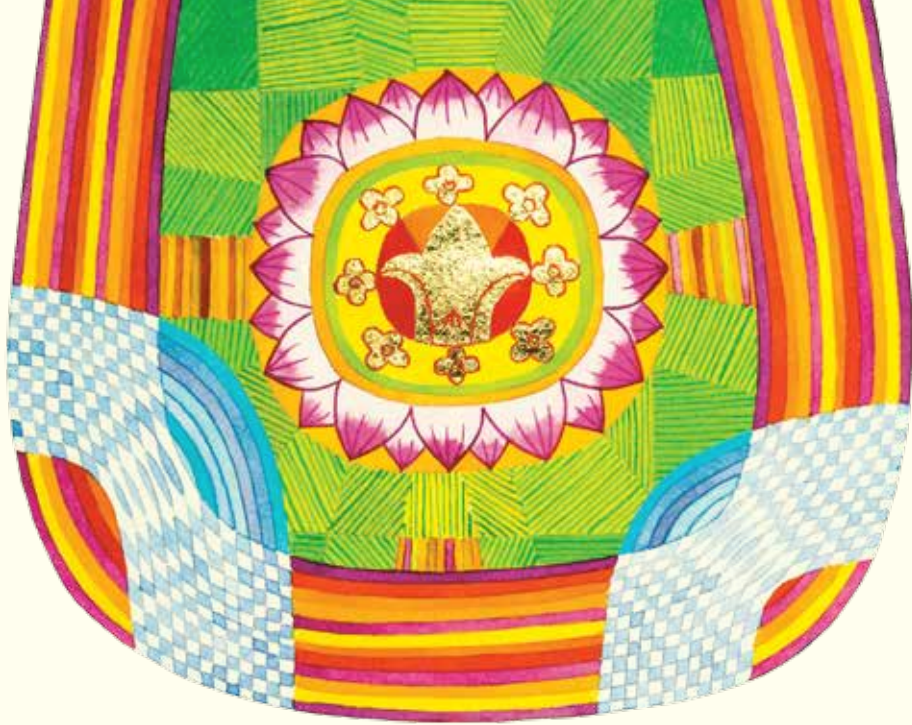

ฉะนั้น โลกที่ปรากฏแก่ ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจของเรานี้ ไม่ใช่โลกจริง เป็นเครื่องมือของเราสามารถรับได้แค่นี้ ถ้าจะให้โลกปรากฏจริงๆ ก็ต้องมีปัญญาที่เกิดจากอริยมรรค ถ้ามีปัญญาที่เกิดจากอริยมรรค เป็นธรรมจักขุ โลกก็จะปรากฏตามที่มันเป็น ตอนนี้โลกปรากฏแก่เรา ไม่ได้ตามปรากฏที่มันเป็น มันก็เป็นอย่างที่เป็น แต่ตาเรามันมีความสามารถเท่านี้ ความจริง คนไม่มี เป็นขั้น ๕ ที่ประชุมรวมกันเพียงชั่วคราวเท่านั้น เป็นของไม่เที่ยง แต่ตาเราเห็นว่าเป็นคน เห็นว่าสีเหลือง สีแดงอยู่ อันนี้มันเป็นความสามารถของตาเรา ซึ่งโทษโลกไม่ได้ ตาเราทำได้เท่านี้ ผลของกรรมสร้างมาแบบนี้ ถ้าไม่มีกรรมให้ได้ตาแบบนี้ จะได้ตาแบบนี้มาใหม่ คุณสมบัติของตาคนได้เท่านี้ อาจจะสู้ตาคูแควไม่ไหว ถ้าตาเทวดาก็ตาทิพย์คุณภาพก็สูงกว่านี้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นไปตามเงื่อนไข เงื่อนไขมันต่างกัน ผลก็ต่างกัน เมื่อเอาอายตนะเหล่านี้ไปใช้มองโลก แต่ละคนก็มองโลกต่างกัน ไม่ใช่เพราะโลกมันต่างกัน แต่เพราะเครื่องรับต่างกัน ทำไมเครื่องรับต่างกัน เพราะกรรมทำมาไม่เหมือนกันอย่างนี้ แล้วทำอย่างไรโลกมันจึงจะปรากฏตามที่มันเป็นจริง ต้องมีดวงตาที่เกิดจากอริยมรรค ฉะนั้น **คนที่เห็นโลกตามความเป็นจริง มีแต่พระอริยเจ้านั้น นอกนั้นไม่เห็น** ทีนี้ คนด้วยกันก็เห็นคล้ายๆ กัน ก็เลยตกลงกันว่าเป็นคน สมมติกัน ฉะนั้น ถ้าจะบอกจริง ก็จริงตามสมมติ จริงของคนอะไรก็ว่าไป คนตกลงกันอย่างนั้น

พวกเราได้เกิดมาในโลกนี้และโลกนี้ปรากฏแก่เราอย่างนี้ ก็เพราะว่ากรรม ที่ทำมานั่นเอง ที่โลกปรากฏอย่างนี้ ไม่ใช่เพราะโลกมันเป็นอย่างนี้ ที่โลกมันเป็น อย่างนี้เพราะกรรมเราทำมา ที่เราเห็นว่าโลกมันเป็นอย่างนี้ไม่ใช่เพราะมันเป็น อย่างนี้ เพราะกรรมเราทำมาจึงเห็นโลกอย่างนี้ โลกมันก็เป็นของมัน แต่ตาเรา มีความสามารถเท่านี้ก็เลยได้เห็นเท่านี้ หูเราเป็นอย่างนี้ก็เลยได้ยินเท่านี้ จริงๆ มีอีกหลายเสียงที่เราไม่ได้ยิน เป็นอย่างนั้นแหละเป็นธรรมดา แต่คนที่รู้เรื่อง ก็มักจะเอาสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยินดี สิ่งที่ได้สัมผัส สิ่งที่มีประสบการณ์ไปตัดสิน ความจริง ก็เลยไม่จริงอยู่เรื่อย เพราะว่ามันนี่เป็นแค่เครื่องมือของเขาเฉยๆ สรุปว่า เราทั้งหลายนั่งอยู่ที่นี่ ได้ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จนมีโลกปรากฏขึ้นก็เพราะกรรม

พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า ถ้ากรรมที่อำนวยผลให้ในกามธาตุ จักไม่มีแล้ว กามภพพึงปรากฏบ้างไหม โลกที่ปรากฏแก่เราทุกวันได้เห็น ได้ยิน ได้ปรากฏมา อย่างนี้ เพราะกรรมจึงปรากฏ ไม่ใช่ว่าโลกมันเป็นอย่างนี้ แต่เพราะกรรม ทำให้ โลกปรากฏอย่างนี้ ถ้าสุขนั้นมานั่งอยู่ในนี้ มันจะรู้สึกอีกอย่างหนึ่ง มันไม่รู้สึก เหมือนคน สีสนก็ไม่เหมือนคน เพราะกรรมมันให้มันมาอย่างนั้น ถ้าเป็นคนที่ได้ ฝึกสติปัญญา มา เป็นคนที่จิตใจดีงาม กรรมที่ทำมาดี โลกก็จะปรากฏอย่างหนึ่ง ส่วนคนที่จิตใจทำมาไม่ดี โลกก็จะปรากฏอีกอย่างหนึ่ง อาจจะมีรู้สึกน่ารำคาญ อย่างนั้นอย่างนี้อะไรก็ว่าไป รู้สึกโลกมันแคบ โลกมันก็เป็นของมัน ไม่ได้แคบ แล้วก็ไม่ได้อีกด้วย แต่ปรากฏกับบางคนอาจจะรู้สึกแคบ ปรากฏกับบางคนรู้สึก ว่ากว้าง แล้วแต่คุณภาพของจิตเขา แล้วแต่กรรมที่เขาทำมา

ดังนั้น เพื่อให้โลกปรากฏตามที่เป็นจริง พวกเราก็เลยพยายามฝึกปัญญาให้มีอริยมรรค ไม่อย่างนั้นเราก็จะหลงเครื่องมือของตัวเอง ทั้งๆ ที่เครื่องมือมีข้อจำกัด เราบอกว่า ผมก็เห็นจริงๆ นะ ก็เห็นจริงอยู่ แต่ว่าไม่ได้เห็นของจริง ความสามารถของคุณมีเท่านั้น เหมือนกับบอกว่า อาจารย์พูดเบาจ้งเลย หูคุณไม่ได้ก็มาโทษคนอื่นอย่างนั้นไม่ได้ เช่น อาจารย์พูดไม่เห็นรู้เรื่องเลยอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ว่าไป แท้ที่จริงที่พูดไม่รู้เรื่องนี้ ไม่ใช่คนพูดไม่รู้เรื่อง เป็นเพราะคุณภาพทางด้านปัญญาทางด้านจิตที่ทำมากรรมเก่านี้มันไม่ดี ถ้าคนมีปัญหาทำของเก่ามาดี เขาก็รู้เรื่อง พูดรู้เรื่อง เขาก็รู้ว่าพูดรู้เรื่อง พูดไม่รู้เรื่อง เขาก็รู้ว่าพูดไม่รู้เรื่อง

อันนี้ถ้ากรรมที่อำนวยผลให้ในกามธาตุจักไม่มีแล้ว กามภพพึงปรากฏบ้างไหม ท่านพระอานนทก็กราบทูลว่า ไม่พึงปรากฏเลย พระพุทธเจ้าข้า อย่างพวกเราที่ปรากฏกามธาตุกามภพอย่างนี้ คนปรากฏแบบคน โลกแบบสุนัข ไม่เหมือนคน สุนัขมองกับคนมองไม่เหมือนกัน อย่าว่าแต่สุนัขกับคนเลย เอาคนด้วยกันนี่ คนที่โตแบบพวกเรากับเด็กๆ ก็ปรากฏไม่เหมือนกัน ทำไมโลกปรากฏไม่เหมือนกันเพราะกรรมทำมาไม่เหมือนกัน ฉะนั้น จึงเชื่อสายตาตัวเองไม่ได้ ต้องเชื่อพระพุทธเจ้า เพราะพระองค์ทรงเห็นโลกตามที่เป็นจริง ถ้าเชื่อสายตาตัวเองก็จะหลงอยู่อย่างนั้น พวกเราโดยทั่วไปเชื่อสายตาตัวเองมากเกินไป เชื่อหูมากเกินไป จึงหลงอยู่อย่างนั้นวนอยู่ แต่ถ้าเปลี่ยนมาเชื่อพระพุทธเจ้าแทน มันใจว่าที่พระองค์ทรงแสดงไว้มาจากการตรัสรู้ แล้วก็หัดใส่ใจพิจารณาอย่างนั้น เราเห็นว่าสวยตามันเห็นว่าสวย แต่ท่านบอกว่ามันไม่สวย เราเห็นว่าเป็นคน แต่ท่านว่าไม่ใช่คน เราก็ไม่คิดตามตัวเอง เราไปคิดตามของท่าน อย่างนี้จะมีปัญหาต่อไป

พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า อานนท์ เพราะเหตุนี้ **กรรมจึงชื่อว่าเป็นไรณา** **วิญญาณจึงชื่อว่าเป็นพีช** **ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียว** เจตนาแน่วแน่ ความปรารถนาดำรงมั่นอยู่ได้ เพราะธาตุอย่างหยาบของสัตว์ที่มีอวิชชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดขึ้นในภพใหม่จึงมีต่อไปอีก ด้วยประการฉะนี้ ตอนนี้เราเหมือนมีที่นา ที่อยู่ ที่เกิด ที่อาศัย ก็ใครเป็นคนสร้างฉากนี้ กรรมเป็นไรณา ในมุมมองของสุนัขก็จะรู้สึกต่างจากเรา ก็เป็นไรณา เป็นสวน เป็นที่อยู่อาศัยของเขา เป็นฉากของเขา วิญญาณเป็นพีช เพราะถ้าวิญญาณไม่อยู่ในร่างนี้ เริ่มตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ถ้าวิญญาณไม่มาเกิดจะมีอะไรงอกขึ้นมาบ้าง ก็ไม่มี อาศัยของธาตุของพ่อแม่ผสมกัน วิญญาณหยั่งลงอยู่ในท้องแม่ก็เริ่มงอกส่วนต่างๆ ออกมา งอกหัว แขน ขา และงอกส่วนต่างๆ แบบที่พวกเราเป็นอยู่ทุกวันนี้ งอกนั่นงอกนี่ขึ้นมา เพราะอะไรจึงทำสิ่งเหล่านั้นงอกขึ้นมาได้ เติบโตขึ้นมาในกายของเรานี้ได้ อาศัยอาหารกินเข้าไปก็เติบโต เพราะมีวิญญาณอยู่ในร่างนี้ เส้นผมพวกเราก็เลยงอกได้ เพราะมีวิญญาณ กายก็เลยเป็นที่เกิดของสิ่งไม่สวยงามมีผมเป็นต้น เส้นผมของเรานี้ไม่ได้โตข้างนอก โตอยู่บนหัวเราเท่านั้น ถ้าเราตัดผมออกแล้วเอาไปปักที่สวนหรือว่าที่แปลงปลูกผักมันจะงอกไหม ไม่งอก รดน้ำอย่างดีก็ไม่งอก หรือเอาข้าวให้มันกินก็ไม่งอก แต่ว่าเรากินข้าวเข้าไป มีวิญญาณอยู่ในนี้ มีกรรมประมวลเป็นไรณามาแล้วอย่างนี้ มันก็เป็นผมแบบคน มันงอกบนหัวเรา เส้นขนแบบสุนัขแบบแมวหรือขนควายก็ไม่งอกอยู่บนตัวเรา มันเป็นกรรมประมวลมา ลองพิจารณา ดูให้ลึกซึ้ง ท่านจะเข้าใจเรื่องของกรรมว่ามันมีอิทธิพลต่อโลกยังไงบ้าง พอเข้าใจแล้ว จะได้รู้จักว่า ถ้าอยากจะทำนโลก ท่านจะต้องให้มันหมดสิ่งเหล่านี้ไปด้วยการปฏิบัติอริยมรรค ไม่เช่นนั้นแล้วมันก็จะเป็นอย่างนี้ เพราะกรรมเป็นตัวจัดสรร

ประมวลมา ประมวลแบบคน เส้นผมแบบคน จิ้งจอกบนหัวคน งอกนั่นงอกนี่ขึ้นมา เล็บอยู่ในร่างเราถึงได้งอกได้ และต้องมีวิญญาณด้วยจึงงอกได้ ถ้าตัดแล้วไปปักไว้บนดิน มันก็ไม่งอกแล้ว

วิญญาณจึงถือว่าเป็นพืช เหมือนกับเมล็ดข้าวนี้ เมล็ดข้าวมันมีพืชอยู่ในนั้น เมื่อเราเอาไปปลูกในนา มันก็เติบโตงอกงาม งอกส่วนนั้นส่วนนี้ออกมา ก็เหมือนกับกรรมนี้เป็นไร่นา เป็นฉาก เป็นนา เป็นที่อาศัยให้เราอยู่ จะมีวัชพืชมากวัชพืชน้อย สะดวกสบายหรือไม่สะดวก นาดีหรือไม่ดี กรรมเป็นตัวจัดสรร เจอใครบ้าง มีฉากอะไรให้เล่นบ้าง มีโอกาสให้อะไรเกิดขึ้นบ้าง ก็อยู่ที่กรรมได้ประมวลมา วิญญาณเป็นพืชทำให้งอกส่วนอื่นๆ ออกมา งอกแขนขาออกมา นอกจากแขนขาแล้วก็ยังงอกบ้าน งอกที่ดิน งอกนุ่น งอกนี่ งอกบริษัท งอกสาขาต่างๆ ออกมา งอกลูกน้อง อะไรต่อมิอะไรเต็มไปทั่วเลย นี่ใครเป็นคนทำให้มันงอกออกมา คือวิญญาณ ใครทำให้มีสถานที่เล่นอย่างนี้ ใหญ่โตอย่างนี้ หรือแคบๆ อย่างนี้คือกรรม เราก็จะได้รู้จักทั้งชีวิตของเราว่า มันมีเงื่อนไข อันนี้พูดแบบรวมๆ แบบที่เราได้ยินบ่อยๆ ว่าทุกคนได้นั้นได้นี้มากก็เพราะกรรมนี้แหละ ก็เรื่องเดียวกัน แต่ว่าอันนั้นพิจารณา อาจจะไม่ชัด ตอนนี้เราใช้โยนิโสมนสิการให้ชัดเจน

พระพุทธองค์ตรัสถ้ากรรมที่อำนาจผลให้ในกามธาตุจักไม่มีแล้ว กามภาพจะปรากฏใหม่ ที่เป็นอยู่นี้ เช่น พี่น้องคลานตามกันมาก็ดี เพื่อนฝูงก็ดี อะไรก็ดีนี้ ถ้าไม่มีกรรมจะปรากฏใหม่ ที่ปรากฏไม่ใช่สิ่งนั้น ปรากฏนี้เพราะตาเราเห็น และ ตานี้มาจากกรรม ที่ปรากฏทางหูไม่ใช่สิ่งนั้นจริงๆ แต่ว่าหูนี้มันมีคุณภาพเท่านี้ก็เลยได้ยินเสียงแบบนี้ จนถึงใจ ใจมีคุณภาพอย่างนี้ก็เลยได้รับรู้เรื่องอย่างนี้ บางคนเห็นโลกจึงคิดแบบหนึ่ง บางคนเห็นแล้วก็คิดอีกอย่างหนึ่ง บางคนเห็นแล้วก็ชอบ บางคนเห็นแล้วก็ไม่ชอบ บางคนเห็นแล้วไม่รู้เรื่องเลย มีคำถามเต็มไปหมด บางคนเห็นแล้วเข้าใจหมด ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะกรรมทำมาไม่เหมือนกัน บางคนทำกรรมชนิดที่ทำให้เกิดปัญญามา บางคนทำกรรมแบบหลงมาตลอดไม่รู้เรื่อง อย่างนี้เป็นต้น

พระองค์จึงทรงสรุปว่า เพราะเหตุนี้แล กรรมจึงชื่อว่าเป็นไรณา วิญญาณ จึงชื่อว่าเป็นพีช ตัณหาจึงชื่อว่าเป็นยางเหนียว ทำให้วิญญาณงอกต่อมาได้ ถ้ายังมียางอยู่มันก็งอกได้เรื่อยๆ ถ้ายางไม่หมด พวกเราก็เลียงอกไปเรื่อยๆ งอกตา หู จมูก ลิ้น ใจ แล้วยกนุ่น งอกนี้ มีอันนั้นแล้ว ถ้าตัณหายังไม่หมดเป็นไง มันก็งอกต่อ บางคนงอกจนหลายบ้านแล้ว บ้านซึกจะเป็นโกดังเก็บของ พอเก็บโกดังที่ ๑ ไม่พอ ต้องงอกโกดังที่ ๒ มาเรื่อย มีตัณหาเป็นยางเหนียวก็ทำให้งอกได้เรื่อยๆ ยิ่งงอกได้อยู่เรื่อยๆ ในภพภูมินั้น ในกามชาตุนั้น ก็เพราะวิญญาณ ที่วิญญาณงอกได้ก็เพราะกรรม หลักก็มีเท่านี้ เอาแบบย่อๆ พิจารณาแบบอัทปปัจจยตาพอให้ รู้จักว่า สิ่งต่างๆ มีขึ้นมาได้ เพราะอะไร ถ้าหมดกรรมสิ้นกรรมที่จะให้เกิดในกามชาตุ วิญญาณก็หมด พอวิญญาณหมดอย่างอื่นก็ไม่งอก ก็จบ อย่างนี้แหละ พระองค์ จึงได้ตรัสว่า เจตนาแน่วแน่ ความปรารถนาดำรงมั่นอยู่ได้เพราะชาตุดอย่างหายาบของสัตว์ที่มีอวิชชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องผูกใจ การเกิดในภพใหม่ จึงมีต่อไปอีกด้วยประการฉะนี้ ถ้าคนไม่รู้เรื่องเหล่านี้อย่างครบถ้วน ก็จะมีเจตนา มีความปรารถนาที่จะดำรงมั่นอยู่ในชาตุดอย่างหายาบ อยู่ในโลกแบบนี้ อยากจะอยู่แบบนี้อีก เพราะมีอวิชชาบังตา ตัณหาผูกใจเอาไว้ก็จะเกิดในภพใหม่อย่างนี้ต่อไปอีก มีที่มาที่ไปอย่างนี้นะ นี่ก็เรื่องกามชาตุ หรือกามภพ แบบพวกเรานี้เป็นกามภพ เป็นมนุษย์

ถึงจะเป็นรูปภพก็เหมือนกันนี้แหละ บางท่านงงว่า เป็นรูปพรหมนี่มันยัง ไง จริงๆ ก็เหมือนกัน คือถ้ากรรมที่จะให้ไปเกิดในรูปชาตุไม่มี รูปภพจะปรากฏไหม ก็ไม่ปรากฏเช่นเดียวกัน อย่างนี้สรุปว่า ก็เพราะไม่รู้ร้อยสัจเหมือนกันทั้งนั้นแหละ เลยได้ทำกรรม พอทำกรรมแล้วก็ได้ไปเกิด กรรมก็เป็นไรณา วิญญาณก็ชื่อว่าเป็น

พืช ต้นหาชื่อว่าเป็นยางเหนียว พอเกิดมาแล้วก็พากันมีความยึดถือติดข้อง **เพราะมีวิชาบังตา ต้นหาผูกไว้ ก็เกิดในภพใหม่ต่อไป** ทางด้านอรุปรธาตุ พวกเราอาจจะงงหนักหน้อย เพราะอรุปรธาตุนี้มีแต่นามอย่างเดียว ก็เหมือนกัน ก็มาจากกรรมเหมือนกัน นี่เป็นวิธีพิจารณาแบบอิทัปปัจจยตา คือสิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไขที่ปรากฏแก่พวกเรา ที่เป็นกามธาตุอย่างนี้ก็ปรากฏตามเงื่อนไข ปรากฏอย่างนี้แก่เรา ปรากฏแก่คนอื่นไม่เหมือนเรา ถ้าจะเห็นชดก็เอาสุนัข เอาแมวมา มันเห็นไม่เหมือนเรา แม้แต่คนด้วยกันก็ไม่เหมือนกัน คุณภาพของตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจของแต่ละคนไม่เหมือนกัน เพราะว่างอกจากวิญญานที่ไม่เหมือนกัน และวิญญานก็มาจากกรรมไม่เหมือนกัน

คนที่เห็นเหมือนกันก็มีแต่พระอริยเจ้า ส่วนปุถุชนนี้ไม่มีใครเห็นเหมือนกันเลย มันเป็นอย่างนั้นเพราะว่าเขาเห็นตามที่ตาเขาเห็น ทุกคนคิดไม่เหมือนกันเลย เพราะคิดตามที่ตัวเองคิด ตามที่ตัวเองนึกเอาอะไรเอา แต่ละคนจึงคิดไม่เหมือนกัน **คนที่คิดเหมือนกันก็มีแต่พระอริยเจ้า ท่านว่าทุกข์มันเป็นทุกข์ ก็เห็นเหมือนกัน คิดเหมือนกัน คิดถูกต้องเหมือนกัน พุตเหมือนกัน อะไรเหมือนกันตามหลักการ** ส่วนปุถุชนนี้ไม่ต้องห่วงเลย เพราะว่าแต่ละคนต่างกันมาก ถ้าเอาสิ่งที่แต่ละคนคิดแต่ละคนเห็นมาเทียบกันจึงไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะว่าบอกความจริงไม่ได้ ความจริงก็เป็นความจริงของมัน

อันนี้ ได้กล่าวถึงกามภพ รูปภพ อรูปภพมีปรากฏขึ้นมาได้อย่างไร เกิดขึ้นมาได้อย่างไร เหมือนโลกที่เราเห็นอยู่นี้ ได้เห็น ได้ยิน ได้รับรู้อยู่นี้ มีได้เพราะอะไร ไม่ใช่เพราะโลกมันเป็นอย่างนี้ แต่มันปรากฏแก่เราอย่างนี้ได้ ก็เพราะมีกรรมเป็น

ไร่นา มีวิญญูณเป็นพืช มีต้นหาเป็นยางเหนียว โลกก็เลยงอกอย่างที่พวกเราเห็น อยู่แบบนี้ ทั้งๆ ที่ปรากฏอย่างนี้ ปรากฏกับเรากับผู้อื่นก็ไม่เหมือนกัน อันนี้เป็นวิธีการพิจารณาแบบกว้างๆ โดยอาศัยสภาวะของปฏิจจสมุปบาทมาพิจารณา แต่ไม่ได้พิจารณาแบบลึกมากนัก แบบลึกๆ ได้อธิบายไปแล้วในข้อที่ ๓ วันนี้อธิบาย ข้อที่ ๔ คือพิจารณาแบบอหัทปปัจจยตา พิจารณาแบบสิ่งต่างๆ มีขึ้นมา พิจารณาแบบมีขึ้น เกิดขึ้นแล้วหมดไปตามเงื่อนไข ถ้าปฏิจจสมุปบาทพิจารณาการเป็นไป เป็นกระแสไหลไปเรื่อย

ที่นี่ จะพิจารณาอหัทปปัจจยตาได้ ต้องรู้หลักธรรม รู้จักตัวธรรมะ แยกแยะ ธรรมะได้ รู้ข้อเท็จจริงของธรรมเหล่านั้น นี่ก็คือแยกนาม แยกรูป แยกขันธ แยกธาตุ แยกอายตนะ รู้จักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือรู้ข้อเท็จจริงของธรรมะ แล้วก็นำมาพิจารณาธรรมเหล่านี้ว่า มันเป็นไปตามเงื่อนไข ตามเหตุ ตามปัจจัย เป็นไปตามกระแส พิจารณาลงสู่อริยสัจ เท่านั้นแหละ ถ้าพูดถึงในฝ่ายปัญญา ที่นี่ คำว่า เท่านั้นแหละ แต่ละคนก็ใช้เวลาไม่เหมือนกัน บางคนใช้เวลามาก บางคน ใช้เวลาน้อย

ในตอนท้ายของวันนี้ ผมจะอ่านตัวอย่าง ท่านผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน ให้ฟังสักท่านหนึ่ง เมื่อเราฟังแล้วก็จะได้มีกำลังใจบ้าง กล่าวถึงเรื่องชายคนหนึ่ง ชื่อว่าสุปปพุทธะ ซึ่งเป็นคนโรคเรื้อน เป็นคนยากจนกำพรว้า คือเป็นขอทาน แต่ไม่ใช่ขอทานธรรมดา เป็นขอทานที่เป็นโรคเรื้อนด้วย ไม่มีใครอยากคบหา ตอนหลัง ได้เป็นพระโสดาบัน

ในคัมภีร์ขุททกนิกาย อุทาน **สุปปพุทธภูมิสูตร** ข้อ ๔๓ ข้าพเจ้าได้สดับ
มาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน กลันทกนิวาป
สถาน เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ชายคนหนึ่งชื่อสุปปพุทธะ เป็นโรคเรื้อน
ยากจน กำพ้อ ยากไร้ วันหนึ่ง พระผู้มีพระภาคมีบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม
ประทับนั่งแสดงธรรมอยู่ ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะได้เห็นหมู่มหาชนนั้น
นั่งประชุมกันแต่ที่ไกล ได้มีความคิดดังนี้ว่า “ชนทั้งหลายกำลังแจก
ของเคี้ยวหรือของบริโภค ในที่นี้เป็นแน่ ทางที่ดีเราควรเข้าไปยัง
หมู่มหาชนนั้น พึงได้ของเคี้ยวหรือของบริโภคในที่นี้บ้าง”

ลำดับนั้น ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะได้เข้าไปยังหมู่มหาชนนั้น
ได้เห็นพระผู้มีพระภาคมีบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อมประทับนั่งแสดงธรรม
อยู่ จึงมีความคิดดังนี้ว่า “ชนทั้งหลายคงไม่แจกของเคี้ยวหรือของบริโภค
ในที่นี้ พระสมณโคดมนี้แสดงธรรมในบริษัท ทางที่ดีเราควรฟังธรรมบ้าง”
จึงนั่งลง ณ ที่สมควรในที่นั้น ด้วยตั้งใจว่า “เราจักฟังธรรม”

ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการกำหนดจิตของบริษัท
ทุกหมู่เหล่าด้วยพระทัยว่า ในบริษัทนี้ ใครหนอแลควรรู้แจ้งธรรม
พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะนั่งอยู่ใน
บริษัทนั้น จึงทรงพระดำริดังนี้ว่า “ในบริษัทนี้ ชายคนนี้แลควรรู้แจ้ง
ธรรม” พระองค์ทรงปรารภชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะ จึงตรัสอนุพุทพิกถา
คือ ทรงประกาศ

๑. ทานกถา คือธรรมเทศนาเรื่องทาน
๒. สीलกถา คือธรรมเทศนาเรื่องศีล
๓. สักคกถา คือธรรมเทศนาเรื่องสวรรค์
๔. กามาทีนวกถา คือเรื่องโทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองแห่งกาม

๕. เนกขัมมานิสังสกถา คือเรื่องอานิสงส์แห่งการออกจากกาม

เมื่อทรงทราบว่าชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะมีจิตควรบรรลुธรรมสงบ อ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใส จึงทรงประกาศสามุกังสีกเทศนาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันไร้ธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดแก่ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะ ณ ที่นั่นนั่นเองว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา” เปรียบเหมือนผ้าขาวสะอาดปราศจากมลทินควรรับน้ำย้อมได้เป็นอย่างดี

ครั้งนั้นแล ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะได้เห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม ข้ามพ้นความสงสัย ปราศจากความเคลือบแคลงถึงความ แก่ล้าวก่ำ ปราศจากความมีผู้อื่นเป็นปัจจัยในศาสนาของพระศาสดา ลุกจากที่นั่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาชิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก พระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่างๆ เปรียบเหมือนบุคคลหลายของที่ปิด เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด โดยตั้งใจว่า “คนมีตาดี จักเห็นรูปได้” ข้าพระองค์นี้ขอ

ถึงพระผู้มีพระภาคพร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จนตลอดชีวิต”

เมื่อชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะได้ฟังพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจ ให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้วก็ชื่นชมยินดี พระภาสิตที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จึงลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทแล้ว ลุกขึ้นทำประทักษิณจากไป ทันใดนั้นเอง โคนแม่ลูกอ่อนได้ชีวิตชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะผู้จากไปไม่นานจนล้มลงเสียชีวิต

ลำดับนั้น ภิกษุจำนวนมากเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาท แล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะผู้ได้ฟังพระดำรัสที่พระองค์ทรงชี้แจงให้เห็นชัด ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ เร้าใจให้อาจหาญ แกล้วกล้า ปลอดภัยโลมใจให้สดชื่นร่าเริงด้วยธรรมิกถา เขาเสียชีวิตแล้ว คดีของเขาเป็นอย่างไร สัมปรายภพของเขาเป็น อย่างไร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะเป็นบัณฑิต ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม และไม่เบียดเบียนเราให้ลำบาก เพราะธรรมเป็นเหตุ ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะ เป็นโสดาบัน เพราะสังโยชน์ ๓ ประการสิ้นไป ไม่มีทางตกต่ำ มีความแน่นอนที่จะสำเร็จสัมโพธิในวันข้างหน้า”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้ ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอแลเป็นเหตุ อะไรเป็น

ปัจจัยที่ทำให้ชายชื่อสุปปพุทธะ เป็นโรคเรื้อน ยากจน กำพรวด ยากไร้ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ชาติก่อน ชายโรคเรื้อน ชื่อสุปปพุทธะเป็นบุตรเศรษฐีในกรุงราชคฤห์นี้เอง เขาออกไปยังสวนสาธารณะ ได้เห็นพระปัจเจกพุทธะนามว่าตครสิขี กำลังเดินบิณฑบาตในพระนคร เขาครั้นเห็นแล้ว จึงได้มีความคิดอย่างนี้ว่า “ใครนี่ เป็นโรคเรื้อน ห่มผ้าสกปรกเทียวไป” แล้วถ่มน้ำลายเดินแสงไปทางด้านซ้าย เพราะผลแห่งกรรมนั้น เขาหม้อยู่ในนรกหลาย ๑๐๐ หลาย ๑,๐๐๐ หลาย ๑๐๐,๐๐๐ ปี เพราะเศษแห่งวิบากกรรมนั้นยังเหลืออยู่ เขาจึงเกิดเป็นชาย โรคเรื้อน ยากจน กำพรวด ยากไร้ในกรุงราชคฤห์นี้เอง เขาอาศัยธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว ยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เขาครั้นได้อาศัยธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้วยึดมั่นศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา หลังจากตายแล้ว เขาจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ เข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ และรุ่งโรจน์เหนือกว่าเทวดาเหล่าอื่น ในชั้นดาวดึงส์นั้น ด้วยวรรณะและยศ”

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ ในเวลานั้นว่า

บัณฑิตในโลกนี้ เมื่อยังมีความบากบั่นอยู่
ควรละเว้นบาปทุกอย่าง
เหมือนคนตาดีละเว้นทางขรุขระ ฉะนั้น

สุปปพุทธกุกกุฏิสูตที่ ๓ จบ

พระสูตรนี้ ก็เป็นตัวอย่างของท่านผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระโสดาบัน จากคนที่ดูเหมือนไม่มีอะไร คือเป็นชายโรคเรื้อน ยากจน กำพรวด ยากไร้ เป็นขอทานเราดิๆ นี้เอง แต่เป็นขอทานชนิดที่โรคเรื้อน มือกุด ไม่ค่อยมีใครอยากเข้าไปใกล้ ยากจน กำพรวด ไม่มีคนดูแล ชื่อสุปปพุทธะ ชายชื่อสุปปพุทธะที่เป็นโรคเรื้อนนี้เขาเป็นขอทาน มองดูคนเขาประชุมกัน โดยทั่วไปก็จะมีแจกโรงทาน คราวหนึ่งก็เห็นพระพุทเจ้าและภิกษุทั้งหลาย หม่อมหาชนแวดล้อมกันอยู่ ก็นึกว่า สถานที่นั้นเขาน่าจะแจกของเคี้ยวแจกอาหารบ้าง คงจะมีโรงทานบ้าง อยากรู้ได้อาหาร ก็เลยไปพอไปก็ไปเจอพระพุทเจ้ามีบริษัทหมู่ใหญ่แวดล้อม พระพุทเจ้าทรงแสดงธรรมอยู่ ไม่มีแจกอาหาร มีแต่พระพุทเจ้าทรงแสดงธรรม ทีนี้ เขาก็มีความคิดว่า สถานที่นี้คงไม่แจกของแล้ว เอาละ เราจะตั้งใจฟังธรรม นึกเขาก็ได้ทำสิ่งเหล่านี้ ทำเหตุปัจจัยในอดีตมาเยอะ ถ้าเป็นขอทานคนอื่นนี้ ตั้งใจจะไปรับอาหารแจกทานอย่างนี้ ถ้าไม่ได้รับอาหาร บางทีอาจจะบ่นก็ได้ว่า มาแล้วไม่ได้ คงจะไม่คิดเรื่องฟังธรรม แต่ท่านนี้ไปแล้ว เจอว่าไม่มีการแจกโรงทานกัน ไม่มีการแจกของ มีแต่พระพุทเจ้าทรงแสดงธรรม เขาก็มีจิตเลื่อมใส แล้วก็ตั้งใจว่า ทางที่ดีเราควรจะไปฟังธรรมบ้าง ก็นั่งฟังธรรม

ที่นี่ ในยุคพุทธกาลก็อย่างที่ผมกล่าวมาบ่อยๆ ถ้าแบบพูดแบบภาษาคนธรรมดา ก็ว่าเป็นยุคที่โชคดี พระพุทธเจ้าจะตรวจดูอุปนิสัย ตรวจดูจิตของพุทธบริษัทว่า วันนี้มีใครจะได้รู้ธรรมะบ้าง ที่พุทธบริษัทหมู่ใหญ่นั้น พระพุทธองค์ตรวจดูแล้วก็มีนายนี้ปรากฏในข่ายพระญาณ พระองค์ก็ทรงมุ่งแสดงธรรมแก่ชายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะโดยเฉพาะเลย ส่วนคนอื่นๆ ก็ฟังเป็นอุปนิสัยไป แต่ว่าธรรมเทศนาที่พระองค์แสดงวันนี้เจาะจงนายนี้โดยเฉพาะ พระองค์ทรงประกาศอนุพุทฺธิกาให้เหมาะกับเขาคอนี้โดยเฉพาะ เน้นเรื่องให้เหมาะสมกับท่านนี้โดยเฉพาะ อันนี้ก็เป็นการสามารถของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พอพระองค์ทราบว่ายายโรคเรื้อนชื่อสุปปพุทธะ มีจิตที่ควรแก่การบรรลุธรรม สงบ อ่อน ปราศจากนิวรณ์ เบิกบาน ผ่องใสแล้ว พระองค์ก็ทรงประกาศอริยสัจ ๔ ฉะนั้น ไม่ว่าจะพวกเรา จะพิจารณาเรื่องอะไรในตอนต้น ต้องพิจารณาให้ลงสู่อริยสัจทั้ง ๔

อย่างที่ผมได้บรรยายมา ถ้าพูดเป็นกระบวนการสำหรับผู้ที่พิจารณา มาตามลำดับ คือต้องพิจารณาแยกองค์ประกอบ เพราะว่าพวกเราโดยทั่วไปหลงสังขารหลงโลกอยู่ โลกมันเป็นสังขาร สังขารมันมีหลายส่วนมารวมกัน ถ้าเอามันมารวมกัน เดี่ยวจะเห็นเป็นคน เป็นหญิง เป็นชาย มันเห็นผิด ต้องแยกองค์ประกอบออกมา เป็นรูปธรรม เป็นนามธรรม เป็นกาย เป็นจิต แยกเป็นขั้น ๕ แยกเป็นธาตุ ๔ แยกเป็นอายตนะส่วนต่างๆ แล้ว ก็ต้องมองในแง่มันเป็นไปตามสภาพธรรมดาของมัน เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ เมื่อเข้าใจตัวมันแล้วต่อมาก็มาพิจารณาสิ่งต่างๆ มันมีเงื่อนไขปัจจัย มาตามเงื่อนไข หมดไปเพราะหมดเงื่อนไขความเป็นไปของมันตามกระบวนการปฏิบัติสมุพบาทซึ่งมี ๒ ข้าง ข้างทุกข์กับข้างความดับทุกข์ ให้หยั่งลงสู่อริยสัจ อันนี้สำหรับคนที่พิจารณาไปตามลำดับ

แต่ในที่นี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นเหมาะกับท่านนี้โดยเฉพาะ เขาก็พิจารณาตามไปก็เข้าใจชัด ท้ายที่สุดพระพุทธองค์ทรงประกาศอริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันไร้รูปลี ปราศจากมลทินก็ได้เกิดขึ้นแก่เขา ณ ที่นั่งนั้นแหละว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา นี่ก็เป็นธรรมจักขุ ถ้าเห็นอริยสัจนี้ จะได้ธรรมจักขุ ผมก็ได้อธิบายมาแล้ว ตั้งแต่ตอนต้น เป็นธรรมจักขุ เห็นอริยสัจ พิจารณาปฏิบัติจนอุปบาท พิจารณาอิทัปปัจจยตา ค่อยๆ ไหลลงมาเรื่อยสำหรับคนที่เข้าไปตามลำดับ ส่วนท่านนี้พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมเจาะจงท่านโดยเฉพาะ ทรงแสดงอนุปฺพุทฺธิกา เมื่อมีความพร้อม พระองค์ทรงประกาศอริยสัจ ๔ ก็ได้บรรลุธรรม พอได้บรรลุธรรมแล้ว ก็ประกาศตนเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะจนตลอดชีวิต กราบกระทำประทักษิณพระพุทธเจ้าแล้ว ก็หลีกไป พอไปได้ชนิดเดียวเท่านั้นเอง โคแม่ลูกอ่อนก็ได้ชีวิตเขาตาย ภิกษุก็เลยสงสัย เห็นคนโรคเรื้อนมาฟังธรรมลุกขึ้นแป็บเดียว โคชีวิตตาย ก็น่าสงสัยเหมือนกันว่า คนนี้มาฟังธรรมแล้ว ได้แสดงตนเป็นอุบาสกต่อหน้าพระพุทธเจ้า คิดเขาเป็นอย่างไร ภิกษุก็มากราบทูลถาม พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนนี้เป็นพระโสดาบันแล้ว นายสุปปพุทธะ ซึ่งเป็นชายโรคเรื้อนนี้ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นคนมีความรู้ เป็นบัณฑิต ทำให้เราไม่ต้องลำบากแสดงธรรมมาก แสดงธรรมหน้อยเดียว ก็ได้บรรลุแล้ว

อย่างพวกเราทั่วไปแสดงมาหลายปีแล้ว ลำบากกันไปทั้งคนแสดงทั้งคนฟัง แต่พระพุทธเจ้าตรัสว่า คนนี้เป็นบัณฑิต แสดงทีเดียวบรรลุเป็นพระโสดาบันเลย ทำให้พระองค์ไม่ลำบาก บางคนบางท่านนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมบ่อยมากกว่าจะได้บรรลุก็นานเลย แต่พระพุทธองค์ก็ไม่ทรงที่จะย่อท้ออย่างนั้น เพราะพระองค์บำเพ็ญบารมีมาเพื่อจะทรงแสดงธรรมโปรด สำหรับชายโรคเรื้อนสุปปพุทธะ ฟังทีเดียวบรรลุเลย บรรลุเป็นพระโสดาบันและกราบลา ลูกขึ้นไปก็ถูกโคขวัดตาย

ภิกษุรูปหนึ่งก็เกิดความสงสัยว่า แปลกจริงนะ คนจะได้เป็นพระโสดาบัน อยู่แล้ว เป็นชายโรคเรื้อน มีอกูด ใครๆ รังเกียจ เป็นขอทาน ไปขออาหารเขากิน เป็นโสดาบัน มันน่าสงสัยเหมือนกัน ก็เลยถามว่า แล้วคนนี่ อะไรเป็นเหตุอะไร เป็นปัจจัย จึงทำให้เขาเป็นเช่นนี้ ถ้ามถึงเหตุปัจจัยเงื่อนไข ทำไมจึงมาเป็นอย่างนี้ ทั้งๆ ที่จะ เป็นโสดาบัน ทำไมจึงเป็นแบบนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสพุทธกรรมของเขาวว่า ในชาติก่อน ชายคนนี้เป็นลูกเศรษฐีในกรุงราชคฤห์นี้เอง ในตอนที่ไม่มีพุทธศาสนา ในอินเดียก็มีโอกาสที่จะมีพระปัจเจกพุทธเจ้า เพราะในอินเดีย นักบวชก็มีอยู่ตลอด อยู่แล้ว และในบรรดานักบวช ถ้านอกศาสนา นอกพุทธกาล ไม่มีพระพุทธศาสนา แล้ว อาจจะมีพระปัจเจกพระพุทธเจ้าปนอยู่ในนักบวชเหล่านั้น แต่นักบวชส่วนใหญ่ก็คงไม่รู้เรื่องนั้น แต่ยุคนี้จะไม่มีการปัจเจกพระพุทธเจ้า เนื่องจากมีพระพุทธศาสนาอยู่ พอหมดศาสนาไป แถวนั้นแหละ แถวอินเดีย จะมีนักบวช ที่เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้ารวมอยู่ด้วย รวมอยู่ในกลุ่มสมณะนั้นแหละ

ลูกเศรษฐีคนนี้ พอเห็นพระปัจเจกพระพุทธเจ้าก็เลยเกิดความคิดไม่ดี ว่า คนนี้เป็นใคร เป็นคนโรคเรื้อนละมั้ง ถึงห่มผ้าคลุมชะมิดชิดเลย สงสัยข้างใน เป็นหิดเป็นหนองเปื่อยละมั้ง เป็นโรคเรื้อน ก็คิดไปได้ ความคิดคนนี้นั้นคุณไม่อยู่ คิดอย่างนี้ก็เป็นมโนทุจริต พระปัจเจกพระพุทธเจ้าท่านมีคุณธรรมมาก บาปก็เลยมาก ที่นี้ คิดยังไม่พอ ยังไปถ่มน้ำลายแล้วก็แสดงความไม่เคารพโดยการไปแข่งช้ำย โดยวัฒนธรรมอินเดีย การแสดงความเคารพต้องเวียนขวา เวียนประทักษิณ เวลา กราบเรียบร้อยจะลากลับ กราบแล้วประทักษิณ เวียนขวาแล้วก็กลับ ทางไทยเราก็เลยเอาประเพณีนี้มาใช้ เพื่อแสดงความเคารพมากก็เวียน ๓ รอบเลย แต่ที่ปรากฏ ในคัมภีร์ท่านว่าเวียนประทักษิณเฉยๆ แล้วหลีกไปเลย ไม่มี ๓ รอบ หมายถึงว่า เวลาเขาจะไป เขาเวียนขวาไป นั่นเป็นการแสดงความเคารพ ส่วนบุตรเศรษฐีนี้ แสดงความไม่เคารพคือแข่งด้านช้ำย อันนี้เป็นประเพณีของเขา เวลาไม่เคารพ นี้แข่งช้ำย ถ้าเคารพเวียนขวา ไม่แข่งเวียนเอา เดินเวียนแล้วก็จากไป ด้วยการ ไม่เคารพด้วยความคิดที่ไม่ดีนั้นด้วย ผลของกรรมนั้นก็ไปตกนรกหลายแสนปี นานทีเดียว พอมาเกิดเป็นมนุษย์ เนื่องจากกรรมต่างๆ ได้ลดลงแล้ว กรรมฝ่ายดี มีโอกาสในการให้ผล แต่เศษของกรรมนั้นยังเหลืออยู่ ก็เลยเกิดเป็นชายโรคเรื้อน ยากจน กำพรวด แต่ที่ได้บรรลुเป็นโสดาบันนี้ก็เพราะอาศัยกรรมวินัยที่พระตลาคต ประกาศเอาไว้แล้วนี่แหละ

การอาศัยธรรมวินัยนี้สำคัญมาก เป็นจุดเปลี่ยนทีเดียว เหตุปัจจัยไม่เหมือนเดิมแล้ว ตอนนี้อาศัยธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าประกาศไว้ เข้าไปหานั่งใกล้ ฟังธรรม โยนิโสมนสิการ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ได้บรรลุธรรม พอได้มีคุณธรรมเป็นพระโสดาบัน ก็เป็นผู้ที่ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญา หลังจากตายแล้วก็ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ จากขอตานโรคเรื้อน อาศัยธรรมวินัยได้เป็นพระโสดาบันแล้ว ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เปลี่ยนภพชาติกันแค่วันเดียวเอง ตอนนี้ธรรมวินัยก็ยังเหลืออยู่ พวกเราก็อย่าลืมหากันปฏิบัติอย่าลืมหัดให้ดีแล้วก็เอาไปใส่ใจโยนิโสมนสิการ จะได้เป็นคนมีปัญญา นี่เป็นตัวอย่างหนึ่ง ตัวอย่างผู้ที่ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันก็มีเป็นจำนวนมาก แต่ยกท่านนี้มาก็เพื่อจะเห็นคุณค่าของธรรมวินัยที่พระองค์ประกาศไว้ ช่วยคนได้มาก อย่าว่าแต่คนเลย บางครั้งมีสัตว์มาฟังธรรม ฟังไม่รู้เรื่องยังได้ไปสวรรค์เลย ท่านนี้ ฟังรู้เรื่องได้เป็นพระโสดาบัน ได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สรุปว่า วันนี้ได้บรรยายวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๔ คือ พิจารณา
สิ่งต่างๆ ว่ามีขึ้นมาและหมดไปตามเงื่อนไข หรือพูดเป็นภาษาธรรมว่า รู้จักพิจารณา
อิทัปปัจจยตา อาศัยธรรมหรือตัวสถานะต่างๆ ที่ปรากฏนั้นแหละเป็นจุดตั้งต้น
แล้วก็พิจารณา เช่น ชราและมรณะ หยิบขึ้นมา เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี
เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี หรือแม้แต่โลกของเราที่ปรากฏอย่างนี้
กามภพที่ปรากฏอย่างนี้ มันปรากฏเพราะอะไร มีอะไรเป็นเงื่อนไข อย่างนี้เป็นต้น
พิจารณาได้ทั้งนั้น

บรรยายมา ก็พอสมควรแก่เวลานะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๕

บรรยาย วันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ก็มาฟังธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบ้น ตอนที่ ๑๕ นะครับ สำหรับการบรรยายในเรื่องนี้ ตอนนี้นำบรรยายอยู่ในประเด็นเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบ้น ซึ่งวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบ้น ถ้าพูดแบบครอบคลุมครบถ้วนเต็มที่ ก็คือปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ มีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ถ้ามีสัมมาทิฐิเป็นหัวหน้า ท่านก็อุปมาเหมือนกับว่า ในตอนเช้า ก่อนดวงอาทิตย์จะขึ้น จะมีแสงเงินแสงทองโผล่ขึ้นมาก่อน เป็นไปได้ที่จะมีความรู้หรือสัญ ๔ ตามมา ทีนี้ สัมมาทิฐินี้ไม่ใช่ทั้งหมด เป็นองค์ประกอบอันหนึ่ง แต่เป็นหัวหน้าเขา เป็นตัวนำมา เหมือนกับแสงเงินแสงทองในตอนเช้า เป็นตัวบ่งบอกว่าจะมีดวงอาทิตย์เกิดขึ้น ดวงอาทิตย์กำลังจะมา แต่ยังไม่ใช่ดวงอาทิตย์ขึ้น เป็นแค่แสงมาก่อน สัมมาทิฐิก็เป็นหัวหน้าเขา เป็นตัวเบื้องต้น ถ้ามีสัมมาทิฐิก็เป็นอันหวังได้ว่าจะมีองค์มรรคอื่นๆ มาประชุมกัน เมื่อองค์มรรคมาประชุมกันแล้ว จะได้มีดวงตาวิ้งแจ้งอริยสัจ

สำหรับหัวข้อ สูตรโสดาบัน ประเด็นที่ ๓ วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบันนั้น
ผมได้พูดไปหลายข้อด้วยกัน ที่พูดไปแล้วมี ๔ ข้อ

ข้อที่ ๑ มีปัญญารู้เห็นธรรม มีธรรมจักขุ

ข้อที่ ๒ ยอมรับกฎเกณฑ์ของสังฆารและพระนิพพาน คือมีปัญญาอนุโลม
สอดคล้องกับหลักสี่ธรรม

ข้อที่ ๓ รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปในลักษณะเป็นกระแสแห่งเหตุปัจจัย
เชื่อมโยงกันไป ไม่มีจุดตั้งต้น ไม่มีจุดสิ้นสุด ตามกระบวนการปฏิจสมุပ္บาท

ข้อที่ ๔ รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ ว่า มีเกิดขึ้นมา เป็นขึ้นมา หรือหมดไป เป็น
ไปตามเงื่อนไข หมดไปก็เพราะมันหมดเงื่อนไข คือรู้จักพิจารณาอิทัปปัจจยตา

ในคราวที่แล้ว พูดมาถึงข้อที่ ๔ นี้เอง แต่ที่จริงแล้ว การพิจารณาอิทัปปัจจยตา
กับปฏิจสมุပ္บาทนี้ เป็นเรื่องเดียวกันนี้แหละ เพียงแต่อิทัปปัจจยตามองเงื่อนไข
กว้างๆ ส่วนปฏิจสมุပ္บาทมองแบบลึก ให้ทะลุปรุโปร่ง เหตุที่ทำให้เกิดผล ก็ยังมีเหตุ
ให้เกิดมันด้วย เหตุของเหตุก็มีเหตุต่อเนื่องกันไป การรู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไป
ในลักษณะเป็นกระแส ทำให้เรามองนั้นไม่ติดต้น ไม่รู้สึกรู้ว่า มีผู้สร้าง ไม่รู้สึกรู้ว่า
มีพระเจ้า เป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไม่รู้สึกรู้ว่ามีตัวตนไปแทรกอยู่ตรงนั้นตรงนี้ เพราะว่าทุกอย่าง
ล้วนเป็นไปตามเงื่อนไข ตามเหตุ ตามปัจจัย ถ้าจะมีตัวเราขึ้นมาคนหนึ่ง ตัวเรา

ก็เป็นหนึ่งในกระแสแห่งเหตุปัจจัยเท่านั้น ไม่ได้มีตัวเราคงที่อยู่จริงๆ เหมือนจะมีคนขึ้นมา ก็เป็นคนในรูปกระแส เป็นคนก็เป็นช่วงหนึ่ง ไม่ใช่มีคนจริงๆ จังๆ ขึ้นมาเหมือนตอนนี้เราเป็นคน ก็เป็นช่วงหนึ่งที่อยู่ในรูปกระแส ไม่ใช่ว่าจะเป็นคนจริงๆ ขึ้นมาได้สักหน่อย คนนี้ คือรูปนาม ชั้น ๕ นี้ ที่สมมติว่าเป็นคนนี้ก็หายไป และอาจจะเป็นสัตว์อื่นๆ ตามมา อาจจะเป็นเทวดา ก็ไม่ใช่มีเทวดาจริงๆ ไม่ได้มีตัวตนจริงจิงอะไรขึ้นมา ไม่ได้มีผู้สร้างจริงๆ เพราะผู้สร้างก็ถูกสร้างมาจากเหตุปัจจัย ผู้สร้างก็มีเหตุเหมือนกันต่อเนื่องกันไปอย่างนี้

แต่คนโดยทั่วไป ไม่มีปัญญามองเห็นลู่ปรุโปร่ง ก็มักจะนึกว่ามีผู้สร้าง มีผู้บันดาลจนกระทั่งมองโลก ต้องให้พระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก ลืมนึกให้ลึกซึ่งหรือมองให้ลึกต่อไปอีกว่า แล้วใครเป็นคนสร้างพระเจ้า และใครเป็นคนสร้างพระเจ้าของพระเจ้า อย่างนี้ ทีนี้ คนที่ไม่รู้เรื่อง เมื่อพิจารณาคิดนึกไปก็ยิ่งเพี้ยนไปเรื่อย ให้พระเจ้าเป็นผู้มั่นคง สร้างโลกซึ่งไม่มั่นคง พระเจ้าผู้ไม่ตาย สร้างคนผู้ต้องตาย ก็ยิ่งเพี้ยนกันไป เพราะแท้ที่จริงแล้ว การจะสร้างอะไรได้ สิ่งนั้นก็ต้องไม่มั่นคงจึงสร้างได้ ถ้าเราเป็นผู้มั่นคงแล้ว เราก็สร้างให้สิ่งนั้นสิ่งนี้เกิดขึ้นไม่ได้ สิ่งไม่เที่ยงสร้างสิ่งไม่เที่ยงนั่นเอง และพวกเรานั่งอยู่ที่นี่ พ่อแม่ของเราก็ต้องแก่เป็นธรรมดา เราเป็นลูกก็ต้องแก่เป็นธรรมดาเหมือนกันอย่างนี้ เป็นอย่างนั้น สิ่งไม่เที่ยงจึงสร้างสิ่งไม่เที่ยงได้ ถ้าของเที่ยงก็ไม่ต้องสร้างอะไร เพราะมันเที่ยงไปแล้ว มันมั่นคงไปแล้ว ของไม่มั่นคงนั่นเองสร้างของไม่มั่นคง ของไม่ใช่ตัวตนนั่นแหละ มันสร้างของไม่มีตัวไม่มีตนมันเป็นอย่างนั้น เอาเหตุปัจจัยบังคับให้เกิดผลอย่างนั้นอย่างนี้

ถ้ามีตัวตนบังคับอยู่แล้วก็สร้างอะไรไม่ได้เลย เพราะว่ามีตัวตนค้างอยู่ที่ใดที่หนึ่งไปแล้ว ตัวตนมันคอยขวางอยู่ มันเป็นก้างขวางคออยู่ มันเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ อยู่แล้ว แต่เพราะไม่มีตัวตน ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่มีใครมีอำนาจอย่างแท้จริง มันจึงเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ตามเงื่อนไขที่ใส่เข้าไปอย่างนี้ ดังนั้น การรู้จักพิจารณาอทิปปัจจยตาปฏิบัติจนสมบูรณ์ ก็จะทำให้ยอมรับกฎของสังขาร เป็นส่วนผสมของสิ่งไม่มั่นคง และยอมรับสิ่งที่มั่นคงมีอย่างเดียวนั่นคือพระนิพพาน ส่วนสังขารนี้ล้วนเป็นของไม่เที่ยง อะไรที่เกิดได้ก็ล้วนเป็นของไม่เที่ยง อะไรที่เป็นผู้สร้างก็ย่อมไม่เที่ยงเหมือนกัน ถ้ามีพระเจ้าสร้างโลกซึ่งไม่เที่ยง แสดงว่าพระเจ้าย่อมไม่เที่ยงเหมือนกัน มันเป็นอย่างนั้น เป็นกฎเกณฑ์ธรรมดา

ถ้าผู้พิจารณาอย่างนี้เข้าใจแล้วก็จะเห็นธรรมว่า **ของไม่เที่ยงนั่นเอง สร้างของไม่เที่ยง ของไม่เที่ยงเป็นเหตุ เกิดผลเป็นของไม่เที่ยง ของเที่ยงแท้ก็มีอย่างเดียวกันคือพระนิพพาน** นี้พูดมาจนกระทั่งถึงวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๔ นะครับ ซึ่งในช่วงต้น ผมได้พูดเกี่ยวกับประเด็นในฝ่ายปัญญา เนื่องจากทางด้านปัญญาสัมมาทิฏฐินี้เป็นหัวหน้า ถ้าท่านมีศีล มีสติสัมปชัญญะ มีสมาธิพอสมควรแล้ว ก็จะได้มาฝึกในด้านปัญญาต่อไป ถ้าท่านใด ยังไม่มีด้านสติสัมปชัญญะ ยังไม่มีสมาธิ ก็ต้องไปฝึกเพิ่มเติม ในช่วงต้น ยกฝ่ายปัญญาดูขึ้นมาแสดงก่อน

ข้อที่ ๔ พิจารณาสິงต่างๆ เป็นไปอย่างมีเงื่อนไข คือ พิจารณาอิทัปปัจจยตา ก็ใช้หลักการของอิทัปปัจจยตาที่ว่า เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของ สิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้ จึงดับไป การรู้จักพิจารณาอย่างนี้อยู่เสมอ แทนคำว่า สิ่งนี้ ด้วยภาวะ หรือสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏ ยกขึ้นมาเป็นประเด็น แล้วก็มอง ที่มีสิ่งนี้ขึ้นมาก็เพราะมีสิ่งนั้น เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

๓.๑.๔ พิจารณาอิทัปปัจจยตา (ต่อ)

ในคราวก่อนๆ ผมก็ได้ยกตัวอย่างจากพระสูตรมาอ่านให้ฟังหลายเรื่องด้วยกัน สิ่งทีพระพุทธรองค์ทรงให้เราพิจารณาอยู่เสมอ คือเรื่องเกี่ยวกับตัวเอง ที่เป็นเรื่องพื้นๆ นี้ ถ้าเข้าใจตัวเองแล้วก็จะเข้าใจผู้อื่น เข้าใจโลกทั้งหมดได้ ถ้าไปพิจารณาโลก พิจารณาข้างนอกนี้ เหตุการณ์มันมาก พิจารณาไม่จบไม่สิ้น ถ้าพิจารณาจากภายในตัวเอง จากตัวเราเองนี้มาได้อย่างไร อยู่ได้อย่างไร พิจารณาสິงต่างๆ เป็นไปตามหลักเงื่อนไข

ตัวอย่างในคัมภีร์มัชฌิมนิกาย มูลปนิณาสก มหาหัตถิปโทปมาสูตร
ข้อ ๓๐๖ ท่านพระสารีบุตรได้กล่าวว่า

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย อาศัยอากาศ อาศัยไม้ เถาวัลย์ หญ้า และ
ดินเหนียว มาประกอบเข้ากันจึงนับว่าเรือน แม้ฉันไค อากาศอาศัย
กระดูก เอ็น เนื้อ และหนัง มาประกอบเข้าด้วยกันจึงนับว่ารูป ฉะนั้น

นี่ก็เป็นค่าง่ายๆ ซึ่งทำให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อิงอาศัยกัน แม้แต่ร่างกายนี้
ก็เป็นของอิงอาศัยกันหลายๆ ส่วน อาศัยกระดูกนี้เป็นโครงร่าง อาศัยเส้นเอ็น
ม้ามัดกระดูกไว้ด้วยกัน ถ้าไม่มีเอ็นมาติดกระดูกเอาไว้ กระดูกมันก็จะย้ายที่
หรือกระจัดกระจายไปตามทิศต่างๆ ตอนนั้กระดูกของพวกเราเน้ มันมาต่อกันเป็น
รูปทรง เป็นแบบคน อาศัยกระดูก อาศัยเอ็นมัดกระดูกไว้ อาศัยเนื้อมาอัดเข้าไป
อาศัยหนังหุ้มโดยรอบ อย่างนี้ประกอบเข้าด้วยกัน คำว่ารูป ที่สมมติว่าเป็นคน เป็น
ผู้หญิง เป็นผู้ชายจึงมีขึ้นอย่างนี้แหละ เหมือนกับเรือน ก็เป็นอากาศในเบื้องต้น
อาศัยไม้ เถาวัลย์ หญ้า และดินเหนียวมาประกอบเข้ากันจึงนับว่าเรือน เรือนและ
บ้านนี้ เป็นการเรียกชื่อเฉยๆ เป็นสมมติเหมือนกับคน ผู้หญิง ผู้ชาย เป็นคำสมมติ
ตอนนี้ ด้านกายภาพก็มองรูปลักษณะแบบนี้ว่าเป็นคน ถ้ามองแบบลึกซึ้งหน่อย
คนก็ต้องประกอบทั้งรูปทั้งนาม แม้แต่ด้านกายภาพเองก็ต้องอาศัยเงื่อนไขปัจจัย
มาประกอบเข้ากัน อากาศอาศัยกระดูก เอ็น เนื้อ และหนัง มาประกอบเข้าด้วยกัน
จึงนับว่ารูป

การเห็น การได้ยิน การรับรู้เรื่องต่างๆ ที่มีอยู่ทุกวันนี้ ก็เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของอิทัปปัจจยตา การได้ยินเสียงมีขึ้น ถ้าขาดเงื่อนไข ขาดปัจจัยไปอย่างใดอย่างหนึ่ง การได้ยินอย่างนี้ก็จะไม่มีขึ้น ท่านพระสารีบุตรได้ขยายความวิธีพิจารณาตรงนี้อาไว้ว่า

หากจักขุที่เป็นอายตนะภายในไม่แตกทำลาย รูปที่เป็นอายตนะภายนอกไม่มาสู่คลองจักขุ ทั้งความใส่ใจอันเกิดจากจักขุและรูปนั้นก็ไม่มี วิญญาณส่วนที่เกิดจากจักขุและรูปนั้นก็ไม่มีปรากฏ

หากจักขุที่เป็นอายตนะภายในไม่แตกทำลาย รูปที่เป็นอายตนะภายนอกมาสู่คลองจักขุ แต่ความใส่ใจอันเกิดจากจักขุและรูปนั้นก็ไม่มี วิญญาณส่วนที่เกิดจากจักขุและรูปนั้นก็ไม่มีปรากฏ

แต่เมื่อใดจักขุที่เป็นอายตนะภายในไม่แตกทำลาย รูปที่เป็นอายตนะภายนอกมาสู่คลองจักขุ ทั้งความใส่ใจอันเกิดจากจักขุและรูปนั้นก็ยังมี เมื่อนั้นวิญญาณส่วนที่เกิดจากจักขุและรูปนั้น ย่อมปรากฏด้วยอาการอย่างนี้

การจะมองเห็นรูปครึ่งหนึ่ง ต้องอาศัยเงื่อนไขให้ครบถ้วน ถ้าเงื่อนไขไม่ครบถ้วน มันก็ไม่เห็นสิ่งนั้น แม้สิ่งนั้นอยู่ในภาวะหรืออยู่ในสถานการณ์ที่เราพอจะมองเห็นได้ แต่ก็มองไม่เห็น เหมือนมีคนถามเราบ่อยๆ อ้าว... เธอไปที่นั่นไม่เห็นอันนี้หรือ ไม่เห็นอันนั้นหรือ อย่างนี้ เราก็บอกว่าไม่เห็น น่าจะเห็นแต่ว่าไม่เห็น ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะเงื่อนไขปัจจัยต่างๆ มันไม่ครบถ้วน สิ่งที่เรามองไม่เห็น **สิ่งที่ไม่ปรากฏนั้นมีเยอะแยะ เพราะเงื่อนไขปัจจัยมันไม่ครบ** ดังนั้น สิ่งใดที่ปรากฏขึ้นมาในชีวิตของเรา โลกปรากฏกับเราทั้ง ๖ ทวาร ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย และทางใจ อันนี้เป็นจุดตั้งต้น ส่วนที่มีสิ่งอื่นเยอะแยะมากมาย ก็เพราะมันปรากฏทาง ๖ ทวารนี้แหละ นอกนั้นแล้ว โลกมันก็อยู่ของมัน แต่มันจะปรากฏต่อเมื่อเรามีทวาร หรือมีช่องให้รับรู้โลก อย่างนี้ ถ้าไม่มีช่องทางในการรับรู้ โลกมันก็อยู่ของมันอย่างนั้น เราก็ไม่รู้

ถ้ารู้จักกระบวนการรับรู้ต่างๆ เหล่านี้ให้ดี รู้จักว่าที่มีการรับรู้ต่างๆ เกิดขึ้นที่มีการเห็นครึ่งหนึ่ง ต้องอาศัยปัจจัย อาศัยเหตุ คือตาต้องดีก่อน จักษุยังไม่แตก ทำลาย ตาที่เป็นจักขุประสาทซึ่มอยู่ในลูกตา ยังไม่แตก ยังไม่ทำลาย **ตายังไม่บอด ต้องมีรูปมาสู่คลองจักขุด้วย และต้องมีทั้งความใส่ใจสนใจที่จะเอาตาไปดูรูปนั้นด้วย** ถึงแม้จะมีรูปนั้นมาสู่คลองแล้ว ถ้าเราไม่สนใจดู ก็ไม่เห็นเช่นกัน เหมือนเรามองไปทางเดียวกัน บางคนเห็นอย่างหนึ่ง บางคนเห็นอีกอย่างหนึ่ง การเห็นแต่ละอย่างนี้ ไม่ใช่มีตัวตนมีความสามารถบังคับได้ แต่เป็นไปตามเงื่อนไข ตามปัจจัย

แม้แต่ท่านที่ฟังผมบรรยายในที่นี้ ได้ยินเสียงผมพูดอย่างนี้ ก็เป็นเพราะหู
ยังดีอยู่ โสตประสาทยังซึมอยู่ในหู มีเสียงมาสู่คลอง และต้องมีความใส่ใจสนใจ
ที่จะเอาหูนี้ไปรับเสียง จึงจะได้ยินเสียงนี้ บางคนไม่ใส่ใจ มัวคิดเพลินไปเสีย หรือ
นั่งทำสมาธิ สนใจลมหายใจไปเสีย ถึงจะมีเสียงไปกระทบหู ก็ไม่เกิดการรับรู้เรื่อง
นี้ขึ้น บางคนก็หลงไปเลย จนกระทั่งนั่งหลับไปเลยก็มี เหตุปัจจัยมันต้องครบถ้วน
จึงเกิดการได้ยินเสียงขึ้น จนกระทั่งการรับรู้เรื่องต่างๆ ในโลกก็เหมือนกัน หนึ่ง
ละคร ทีวี ข่าว อะไรต่อมิอะไรต่างๆ ดูเหมือนว่า เรามีความสามารถที่จะดูสิ่งนั้น
สิ่งนี้ก็ดูได้ แต่ที่จริงแล้ว สิ่งต่างๆ มันเป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุปัจจัย
ถ้าเป็นคนรู้จักโยนิโสมนสิการ รู้จักใส่ใจบ่อยๆ ปัญญาก็จะค่อยๆ เติบโตขึ้น
อย่าลืมหัดให้เป็นนิสัยไว้ เราก็จะได้เป็นผู้มีปัญญา

ปัญหานั้นเกิดจากการประกอบ คือการทำบ่อยๆ หัดบ่อยๆ ฝึกบ่อยๆ ถ้ายังฝึกปัญญาไม่ได้ ก็ต้องไปทำฝึกสติ ทำสมาธิให้มั่นคงแล้วก็หัดมองให้เป็นแบบปัญญา ถ้าคนมีปัญญา เขามองก็ทะลุปรุโปร่ง ถ้าเรายังไม่ทะลุปรุโปร่ง ต้องหัดใส่ใจ ในทางปัญญา พิจารณาในแง่สิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย ความคิดความนึกต่างๆ ความรับรู้เรื่องนั้นเรื่องนี้ก็ต้องมีใจก่อน มีเรื่องมากกระทบใจแล้วก็มีใจสนใจสนใจที่จะทำให้ใจไปรับเรื่องนั้น เรื่องนั้นจึงปรากฏขึ้นมา เราจะมาพูดเอาเองว่า ฉันไม่สนใจยังรู้ได้ อย่างนี้ไม่ได้ ความจริง ต้องสนใจมันจึงรู้ ต้องอยากคิดมันจึงคิดเรื่องนั้น จะมาพูดเล่นๆ ว่า แหม... ไม่อยากคิดมันก็คิด อย่างนี้ไม่ได้ ถ้าไม่อยากคิดมันต้องไม่คิดเรื่องนั้น ฉะนั้น อยากจะคิดเรื่องนั้น ติดข้องกับเรื่องนั้น นึกถึงเรื่องนั้น เรื่องนั้นจึงปรากฏขึ้นมาในใจ ถ้าเราเป็นคนที่ไม่รู้จักพิจารณา ก็จะได้ปัญญา ส่วนคนที่ไม่รู้จักพิจารณา ก็มีแต่บ่นว่า แหม... ไม่อยากคิดก็คิด ไม่อยากนึกถึงมันก็นึกถึงอย่างนี้ แท้ที่จริงแล้ว เพราะใส่ใจถึงเรื่องนั้น เรื่องนั้นจึงปรากฏ ถ้าไม่ใส่ใจเรื่องนั้นจะไม่ปรากฏ อย่างนี้

เหมือนเราเห็นคนคนหนึ่ง เคยทำอะไรไม่ดีกับเราตั้งแต่ก่อนมา เราไปใส่ใจเรื่องในอดีต เรื่องในอดีตจึงปรากฏออกมาอย่างนี้ อันนี้ เป็นเรื่องที่ทำนให้เราทั้งหลายพิจารณาบ่อยๆ เนืองๆ พิจารณาถึงสิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุปัจจัย ก็คือเป็นไปตามหลักอิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

ต่อไปผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟัง เกี่ยวกับเรื่องท้าวสักกะมาถามปัญหา กับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงแสดงวิธีมองแบบอัทธบายปัจจุตยาเชื่อมต่อกับปัจจุตยา สมุปบาท ท่านก็ลองฟังดู จะได้เอาไปพิจารณาได้ เป็นข้อสังเกต หรือเป็นตัวอย่าง นะครับ ในที่นี้ภิกษุ มหาวรรค **ลักขณสูตร** ข้อ ๓๕๗

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงปรทานพระวโรกาสแล้ว ท้าวสักกะ จอมเทพได้ทูลถามปัญหาข้อที่ ๑ นี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ทพ มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นอีกจำนวนมาก ต่างก็มีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวร จงเป็นผู้ไม่ถูกลงโทษ จงเป็นผู้ไม่มีศัตรู จงเป็นผู้ไม่ถูกเบียดเบียน จงเป็นผู้ไม่จองเวรกันอยู่เกิด” แต่เพราะมีอะไรเป็นเครื่องผูกมัดเล่า พวกเขาจึงยังคงมีเวร ถูกลงโทษ มีศัตรู ถูกเบียดเบียน ยังจองเวรกันอยู่” ท้าวเธอได้ทูลถามปัญหาอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “จอมเทพ ทพ มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นอีกจำนวนมาก ต่างมีความปรารถนาอย่างนี้ ว่า “ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวร จงเป็นผู้ไม่ถูกลงโทษ จงเป็นผู้ไม่มีศัตรู จงเป็นผู้ไม่ถูกเบียดเบียน จงเป็นผู้ไม่จองเวรกันอยู่เกิด” แต่เพราะมีอิสสา คือความริษยา และมีจฉริยะคือความตระหนี่ เป็นเครื่องผูกมัด พวกเขา จึงยังคงมีเวร ถูกลงโทษ มีศัตรู ถูกเบียดเบียน จองเวรกันอยู่”

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสตอบปัญหาที่ท้าวสักกะจอมเทพทูลถาม อย่างนี้แล้ว ท้าวสักกะจอมเทพมีพระทัยยินดีชื่นชมอนุโมทนาพระภาชิต ของพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค เรื่องนี้เป็นอย่างนั้น ข้าแต่ พระสุต เรื่องนี้เป็นอย่างนั้น ข้าพระองค์ไม่มีความสงสัยในเรื่องนี้ หมด ความแคลงใจแล้วเพราะได้ฟังการตรัสตอบปัญหาของพระผู้มีพระภาค”

นี่เป็นคำถามที่ ๑ เดียวจะมีอีกหลายคำถาม ในคำถามที่ ๑ นี้ท้าวสักกะจอมเทพ คือหัวหน้าของเทวดาชั้นดาวดึงส์นั้นมาเฝ้าขอโอกาสพระพุทธเจ้า เพื่อจะถามปัญหา มาถามปัญหาเกี่ยวกับข้อข้องใจในทางธรรม ซึ่งพวกเราทุกคนก็คงมีความรู้สึกคล้ายๆ กับท้าวสักกะเหมือนกัน คือพวกเทพ มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นอีกเป็นจำนวนมาก ต่างก็มีความปรารถนา มีความอยาก มีความคาดหวัง มีความต้องการ ปรารถนาว่า ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวร อย่าได้มีเวร อย่าได้ผูกเวรต่อกัน ขอให้เป็นเพื่อน เป็นมิตรกัน หวังดี ปรารถนาดีต่อกัน เราอย่าเป็นเวรกับเขา เขาอย่าเป็นเวรกับเรา จงอย่าเป็นผู้ถูกลงโทษ จงอย่ามีศัตรู เดินไปไหนก็ไม่อยากจะมีศัตรู ไม่อยากถูกใครทำร้าย จงอย่าเป็นผู้เบียดเบียน อย่าได้จองเวรกันเลย อย่างนี้ สัตว์ทั้งหลายรวมทั้งมนุษย์ทั้งเทวดา ต่างก็มีความปรารถนาอย่างนี้ แต่เพราะอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย อะไรเป็นเครื่องผูกมัดเอาไว้ จึงยังคงมีเวรกันอยู่ ยังคิดไม่ดีต่อกันอยู่ ยังเบียดเบียนกันอยู่ ทั้งๆ ที่ทุกคนก็ต่างมีความปรารถนา ไม่อยากจะมีศัตรู มันเป็นอย่างนี้ทุกๆ คนไป พวกเรานั่งอยู่นี้ก็คงไม่อยากจะมีศัตรู ไม่อยากจะคิดเบียดเบียนใคร ไม่อยากจะว่าใคร อยากจะอยู่สบายๆ อยากเห็นทุกคนเป็นเพื่อนเป็นมิตร เป็นความปรารถนาขั้นพื้นฐานธรรมดา พวกเราก็ปรารถนากันอย่างนี้ เพราะเหตุไร ทั้งๆ ที่ทุกคนทั้งสากลจักรวาลนี้ ต่างก็ปรารถนาอย่าได้มีศัตรู อย่าได้มีเวร ทำไมความปรารถนาของคนจึงไม่สำเร็จ

เพราะสิ่งต่างๆ ไม่ได้เป็นไปตามความปรารถนา แต่มันเป็นไปตามเงื่อนไข เป็นไปตามเหตุปัจจัย เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็เกิดขึ้น ท้าวสักกะก็เลยมาถามว่า ทำไมสิ่งที่เกิดปรากฏในโลกของเรา มันจึงขัดกับความปรารถนานัก คนชาวโลก รวมสัตว์ทั้งหลาย ทั้งเทพ ต่างก็ปรารถนาความไม่มีเวร ต่างก็ปรารถนาความอยู่สบาย ไม่มีศัตรู ไม่มีการทำร้ายกัน ไม่มีสงคราม เขาก็ว่าอย่างนั้น แม้แต่คนทำสงครามก็เพื่อยุติสงครามนั้นแหละ เขาก็ว่าอย่างนั้น เขาก็พูดกันอย่างนั้น ไม่มีใครอยากให้ตัวเองเป็นศัตรูกับใคร ไม่อยากให้ใครมาเบียดเบียน ทำร้ายตัวเอง เป็นอย่างนั้น เพราะเหตุใดทั้งๆ ที่มีความปรารถนาอย่างนี้ พวกเขา จึงยังคงมีเวรอยู่ ยังถูกทำร้าย ยังมีศัตรูอยู่ ยังจองเวรกันอยู่ เป็นเพราะเหตุใด ท้าวสักกะได้ถาม เหมือนถามแทนพวกเรา

อย่างนี้ก็เห็นๆ กันอยู่ แต่ละคนแต่ละท่านก็ปรารถนาความไม่มีเวร อยากจะมีความสุข ไม่มีศัตรู แต่ก็ยังมีศัตรูกันอยู่ ยังมีเวรกันอยู่ เพราะอะไร พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า จอมเทพ พวกเทพ มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และ สัตว์เหล่าอื่นอีกเป็นจำนวนมากต่างมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวร จงเป็นผู้ไม่ถูกลงโทษ จงเป็นผู้ไม่มีศัตรู จงเป็นผู้ไม่ถูกเบียดเบียน จงเป็นผู้ไม่จองเวรกันอยู่เถิด แต่เพราะมีอิสสาคือความริษยา และมีจรรย์ยะคือความตระหนี่ เป็นเครื่องผูกมัด พวกเขาจึงยังคงมีเวร ถูกลงโทษ มีศัตรู ถูกเบียดเบียน **จองเวรกันอยู่** เพราะว่ามีเงื่อนไข มีเหตุปัจจัย เหมือนกับว่าสิ่งนี้ก็คือความเป็นผู้มีเวรกัน เป็นศัตรูกัน มีปรากฏอยู่ในโลก เพราะอะไรมี สิ่งนี้มันจึงมี ทั้งๆ ที่ทุกคน

ก็ปรารถนาอยู่สบาย ไม่มีศัตรู ต้องการให้สงบ ไม่ต้องมารบราฆ่าฟันกัน ไม่ต้องมา
ด่าทอกัน ไม่ต้องผูกเวรกัน ทั้งๆ ที่ปรารถนาอย่างนั้น แต่ก็ยังปรากฏอยู่ว่ามี การ
ทำร้ายกัน เป็นศัตรูกัน จองเวรกันก็เห็นๆ อยู่ ไม่พอใจกันก็มาก เพราะอะไรมันมี
เพราะอะไรมันเป็นปัจจัย สิ่งนี้มันจึงมี

พระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบว่า เป็นเพราะมีความอิจฉาคือความริษยาต่อกัน
มีความริษยา มีความไม่พอใจที่คนอื่นเขาได้ลาภ ได้ยศ ได้อะไรต่อมิอะไรมากกว่า
แทนที่จะยินดีที่คนอื่นเขาได้ ก็รู้สึกมีความอิจฉากัน ริษยากัน ไม่อยากให้คนอื่นได้
มากกว่าตน เขาได้มากกว่าก็แทนที่จะยินดีที่คนอื่นเขาได้ดี ในเมื่อเงื่อนไขมันเป็น
อย่างนี้ เห็นคนอื่นได้ดีเห็นคนอื่นมีความสุข แทนที่จะยินดีกับเขา เห็นคนอื่นได้เยอะ
แทนที่จะยินดี เห็นคนอื่นเขามีความสุข แทนที่จะยินดีก็กลายเป็นอิจฉาริษยาเขา
ในเมื่อเงื่อนไขมันเป็นอย่างนี้ ความเป็นศัตรูกันก็ปรากฏมีขึ้น มันเป็นไปตามเงื่อนไข
อีกอย่างหนึ่ง มีปัจจัยคือความตระหนี่ ความเป็นคนใจแคบ หวงแหนของของตน
มากเกินเหตุ แล้วก็คอยกีดกันคนอื่นเขาไม่ให้ได้สิ่งนี้ไป หวงของตัวเอง หวงพรรค
หวงพวก หวงเพื่อนพ้อง หวงผลประโยชน์ต่างๆ กีดกันเขาไม่ให้เข้ามาร่วมวงด้วย
ไม่ให้ร่วมวงแย่งอะไรกับเรา ในเมื่อเงื่อนไขมันเป็นอย่างนี้แล้ว ความเป็นศัตรูกัน
ใส่ร้ายกัน ผูกเวรกันก็มีขึ้น เมื่อสิ่งนี้มันมี คือ **เพราะอิจฉาและมััจฉริยะนี้มันมี**
ความพยาบาทกัน มุ่งร้ายกัน เป็นศัตรูกัน ผูกเวรกัน ก็มีขึ้น มันเป็นอย่างนี้
มันเป็นไปตามเงื่อนไข

ท้าวสักกะพอได้ฟังคำตอบ ท่านเป็นคนมีปัญญา มาถามปัญหาตรงกับที่ตัวเองอยากรู้ พระพุทธเจ้าตรัสตอบเรื่องที่ยสงสัยพอดี ก็เข้าใจชัดเจนแจ่มแจ้ง พวกเราอาจจะไม่สงสัยข้อนี้ อาจสงสัยว่า ทำไมจึงบริษัทจะเจริญก้าวหน้า อย่างนี้ก็ว่าไป แต่ว่าท้าวสักกะนี้ผูกปัญหามาถามตรงประเด็น พอพระพุทธเจ้าตรัสตอบ ท่านก็เข้าใจชัด ที่ผมยกมาก็เพราะว่าเข้ากับประเด็นที่เรากำลังพูดกันอยู่ ก็คือการฝึกทางด้านปัญญา พอตีว่าท้าวสักกะนี้ มาเฝ้าแล้วถามก็ตรงประเด็นพอดี สามารถพิจารณาตามไปก็สามารถบรรลุธรรมได้ ต่อมา ท้าวสักกะองค์นี้ก็จะได้เป็นพระโสดาบัน เดียวมีคำถามต่อไปก่อน ถามและตอบหลายคำถาม พิจารณาตามคำตอบไปเรื่อยๆ ก็ได้มีดวงตาเห็นธรรม พวกเราเช่นเดียวกัน ถ้ารู้จักพิจารณาอิทัปปัจจยตา มองให้ลึกเป็นปฏิจาสมุปบาท ยอมรับกฎสี่จรรรม ก็มีดวงตาเห็นธรรม เป็นโสดาบันได้

นี่คำถามที่ ๑ คำถามว่า เพราะเหตุใดพวกเทพ มนุษย์ อสูร นาค คนธรรพ์ และสัตว์เหล่าอื่นเป็นจำนวนมากต่างก็มีความปรารถนาว่า ขอพวกเราจงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่ถูกลงโทษ ไม่มีศัตรู ไม่ผูกเวรกัน ต่างปรารถนาอย่างนี้ ทำไมผลปรากฏว่ายังมีการเป็นศัตรูกันอยู่ ยังมีการผูกเวรกันอยู่ ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะว่ายังมีความอิจฉาริษยากัน ยังมีความตระหนี่หวงแหนของตัวเอง มีความใจแคบ ยังมีการกีดกันคนอื่นเขาจากสิ่งที่เราควรจะได้ เรามีสิทธิ์จะได้ กีดกันคนอื่นออกไปข้างนอก ให้เรากินหรืออยู่ในสิ่งนี้คนเดียว จนกระทั่งเกิดเป็นประเทศต่างๆ กันเขตแดนแล้วก็ห้ามคนอื่น ๆ เข้ามาบุกรุก ห้ามมาขุดอะไรของเราไป อย่างนี้เป็นต้น แม้ระหว่างประเทศก็มี ระหว่างครอบครัวก็มี ระหว่างนั้น ระหว่างนี้ มันเต็มไปด้วยหมด ในเมื่อความจริงมันเป็นอย่างนี้ เจื่อนไขมันเป็นอย่างนี้ ผลมันก็ต้องมี คนก็เลย

เปียดเปียนกัน เป็นศัตรูกัน บางทีก็เกิดสงครามกัน นานๆ ก็เป็นสงครามใหญ่ สักทีหนึ่ง เพราะว่าเงื่อนไขไขมันเหมือนผีที่พุงป่องเรียบร้อยแล้ว มันก็แตกกระเป็ดอย่างนี้ ทำนองนี้

สิ่งที่ปรากฏขึ้นมาในโลกก็ปรากฏขึ้นมาจากเงื่อนไขที่มันพร้อมเต็มที่ ไขมันจะแตกแล้ว มันก็เกิดปรากฏ เยอะแยะมากมายอย่างนี้ ท่านที่มีปัญญา ท่านก็มองทะลุปรุโปร่ง ส่วนผู้ที่มองไม่ทะลุก็ควานหาสาเหตุกันไป เพราะนั่นเพราะนี่ เพราะอะไรต่อมิอะไร ผิดๆ พลาดๆ มองไม่แจ้ง ไม่ทะลุปรุโปร่ง นี่ก็เป็นคำถามคำตอบ ข้อที่ ๑ ต่อไปคำถามคำตอบข้อที่ ๒ ข้อที่ ๓ ข้อที่ ๔ ข้อที่ ๕ ผมจะอ่านเรียงไปตามลำดับ ข้อ ๓๕๘

ท้าวสักกะจอมเทพทรงขึ้นชมอนุโมทนาพระภาชิตของพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล้ว ได้ทูลถามปัญหาให้ยิ่งขึ้นไปว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้นิรทุกข์ อิสสาและมัจฉริยะ มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่อมีอะไร จึงมีอิสสาและมัจฉริยะ เมื่อไม่มีอะไร จึงไม่มีอิสสาและมัจฉริยะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “จอมเทพ อิสสาและมัจฉริยะ มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักเป็นต้นเหตุ มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักเป็นเหตุเกิด มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักเป็นกำเนิด มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักเป็นแดนเกิด เมื่อมีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก จึงมีอิสสาและมัจฉริยะ เมื่อไม่มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก จึงไม่มีอิสสาและมัจฉริยะ”

ท้าวเธอทูลถามว่า “อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่อมีอะไรจึงมีอารมณ์ อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก เมื่อไม่มีอะไรจึงไม่มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก มีฉันทะเป็นต้นเหตุ มีฉันทะเป็นเหตุเกิด มีฉันทะเป็นกำเนิด มีฉันทะเป็นแดนเกิด เมื่อมีฉันทะจึงมีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก เมื่อไม่มีฉันทะจึงไม่มีอารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รัก”

ท้าวเธอทูลถามว่า “ฉันทะมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่อมีอะไรจึงมีฉันทะ เมื่อไม่มีอะไรจึงไม่มีฉันทะ”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “ฉันทะมีวิตกเป็นต้นเหตุ มีวิตกเป็นเหตุเกิด มีวิตกเป็นกำเนิด มีวิตกเป็นแดนเกิด เมื่อมีวิตกจึงมีฉันทะ เมื่อไม่มีวิตกจึงไม่มีฉันทะ”

ท้าวเธอทูลถามว่า “วิตกมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่อมีอะไรจึงมีวิตก เมื่อไม่มีอะไรจึงไม่มีวิตก”

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า “วิตกมีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาเป็นต้นเหตุ มีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาเป็นเหตุเกิด มีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาเป็นกำเนิด มีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาเป็นแดนเกิด เมื่อมีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาจึงมีวิตก เมื่อไม่มีแง่ต่างแห่งปปัญจสัญญาจึงไม่มีวิตก”

นี่ก็อ่านต่อเนื่องมาเรียงมาตามลำดับ มีคำถามคำตอบในข้อ ๓๕๘ ที่อ่าน
เมื่อก็อยู่ ๔ ประเด็นด้วยกัน ๔ คำถามและ ๔ คำตอบ โดยคำถามแรกผ่านไปแล้ว
คือที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในโลกนี้คนเป็นศัตรูกัน ทำร้ายเบียดเบียนกัน ผูกเวรกัน
เต็มไปหมดเลย เยอะแยะ ถ้ายกคนออกไป คนมันไม่มี ไม่มีคน ที่ความเบียดเบียน
เป็นศัตรูกัน ทำร้ายเบียดเบียนกันเกิดขึ้นเพราะอะไร เมื่ออะไรมันมี จึงมีสิ่งนี้ขึ้นมา
ก็เพราะมีอิสสาและมัจฉริยะ อันนั้นก็ได้อ่านไปแล้ว ดังนั้น **ตราบไต่ที่ยังมีอิสสา
และมัจฉริยะอยู่ จะให้โลกสงบสุข ไม่มีเวร ไม่มีภัย ไม่มีศัตรูกันนี้ มันยอม
เป็นไปไม่ได้** เมื่อใดที่ไม่มีอิสสา มีแต่ความหวังดีต่อกัน พรารถนาดีต่อกัน ใครได้ดี
ก็ดีใจด้วยกันหมดทั้งโลกนะ อย่างนี้ก็จะไม่มีศัตรูกันเลยนะ เมื่อโลกไม่มีมัจฉริยะ
คือไม่มีความหวงแหน ไม่มีความใจแคบ ไม่มีการกีดกันผู้อื่นออกไปจากวงการ
ไม่มีการกีดกันออกไปจากผลประโยชน์ต่างๆ เลย มีแต่ช่วยกัน อย่างนี้ ก็จะไม่
มีศัตรูเลย ถ้าเหตุมันยังมีอยู่จะให้ผลมันเป็นอย่างอื่น ก็เป็นไปไม่ได้ อย่างนี้ คนโดย
ทั่วไปนี้ ไม่อยากให้มีสงครามแต่ว่าหวงของตัวเอง ปกป้องผลประโยชน์ส่วนตัว
อย่างนั้นอย่างนี้ อย่างแน่นหนาทีเดียว อย่างนี้ก็เหมือนกับว่าไม่อยากให้มีสงคราม
แต่ทำเหตุแห่งสงครามนั่นเอง อันนี้ก็เนื่องจากมนุษย์นี้เขาไม่มีความรู้ พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสให้ท้าวสักกะฟัง ท้าวสักกะก็เป็นหัวหน้าเทวดาชั้นดาวดึงส์ พิจารณาดู
ก็เข้าใจลึกซึ้ง มาถามปัญหาก็ได้คำตอบคำถามคำตอบที่ ๑ จบไปแล้ว

ถามต่อไป อิสสาและมัจฉริยะมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุ มันจึงมีขึ้น เพราะอิสสามัจฉริยะนี้เกิดกับจิตนี้ แต่เดิมไม่ได้มี พวกเราไม่ได้มีอิสสาริษยาตลอดเวลา มัจฉริยะก็ไม่ได้มีตลอดเวลา มันเป็นกิเลสที่เกิดขึ้นเป็นครั้งๆ เท่านั้น เมื่อมีอะไรเป็นปัจจัย อิสสาและมัจฉริยะมันจึงมีขึ้น เกิดขึ้น เมื่ออะไรไม่มีอิสสาและมัจฉริยะมันจึงจะไม่มี ถามในแง่อิทัปปัจจยตา อย่างที่กล่าวเป็นหลักการ เมื่ออะไรมันมี อันนี้มันจึงมี อะไรเกิดอันนี้จึงจะเกิด เมื่ออะไรไม่มี อันนี้มันจึงไม่มี เมื่ออะไรมันหมด อันนี้มันจึงหมด อย่างนี้ ถ้าเป็นคนรู้จักมองในแง่นี้ก็เรียกว่ารู้จักเป็นคนมองแบบใช้ปัญญา ไม่ใช่อารมณ์ ไม่ใช่ความรู้สึก ถ้าหัดบ่อยๆ ก็จะเป็นคนที่มีปัญญาลึกซึ้ง แหลคมคมขึ้น ปัญญาก็จะค่อยๆ เยอะขึ้น

อิสสาและมัจฉริยะมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่อมีอะไร จึงมีอิสสาและมัจฉริยะ เมื่ออะไรมันมี อะไรมันมี อิสสาและมัจฉริยะมันจึงมี เมื่ออะไรไม่มี อิสสาและมัจฉริยะจึงไม่มี พระพุทธองค์ ก็ได้ตรัสตอบปัญหาข้อนี้ว่า เพราะมีอารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รัก มันมีสิ่งต่างๆ ที่เราชอบและเราไม่ชอบ อารมณ์ในโลกมี ๒ อย่าง เพราะมันมี ๒ สิ่งอยู่ ของที่เป็นที่รักกับของไม่เป็นที่รัก จริงๆ สิ่งของหรืออารมณ์มันไม่เกี่ยว อันนี้น่ารักไหม หรืออันนั้นไม่น่ารัก มันก็ไม่เกี่ยว มันก็ไม่ว่าเรื่องด้วย **แต่ว่าโลกตอนนี้มันแตก เป็นเสี่ยงๆ ออกเป็น ๒ ขั้ว ๒ ข้าง คือมีของอันเป็นที่รักและของอันไม่เป็นที่รัก จึงมีอิสสาและมัจฉริยะขึ้นมา** พอมีอิสสาและมัจฉริยะก็ก่อให้เกิดความเป็นศัตรู แก่งแย่ง ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน ผูกเวรกันอย่างที่ปรากฏจนกระทั่งบาปอกุศลธรรมทั้งหลาย ก็มีมากมาย ก็เพราะมีอารมณ์หรือสิ่งอันเป็นที่รักและสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ถ้าสิ่งอันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักไม่มี อิสสาและมัจฉริยะก็ไม่มี ถ้าเห็นอันนี้เป็นอันนี้เป็นของใช้ธรรมดา เอามาใช้ทำอะไร ก็ใช้ตามเหตุผลไป ไม่ได้มีของรักและของไม่รัก ความหวังก็ไม่มีขึ้นมา แต่เพราะมีอารมณ์อันเป็นที่รัก และที่ไม่รัก เราก็ต้องหวังอันที่รักนี้แหละ อันที่ไม่รักก็โยนให้คนอื่นเขาไป ก็เกิดการอิสสาริชยา เกิดตระหนี่หวงของ ของที่เราหวงมันก็ไม่รู้เรื่องด้วยหรือ หวงแก้วน้ำอย่างนี้เป็นต้น แก้วน้ำมันก็เป็นของใช้ เป็นของที่ตักน้ำดื่ม มันก็ไม่รู้เรื่องด้วย สิ่งนี้มันอาจจะเป็นที่รักของใครบางคน แต่สิ่งนี้มันก็ไม่รู้ มันก็ไม่รู้เรื่องหรือ แต่ความเป็นที่รัก มันก่อให้เกิดมัจฉริยะ ตระหนี่หวงแหน หรือใครได้มากกว่าตน ได้ของที่ตนรักมากกว่าตน ก็เกิดอิสสาริชยาชาวบ้านเขา มันก็เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไป นี่มันเป็นเหตุปัจจัยลึกซึ่งอยู่อย่างนี้

กิเลสทั้งหลายก็เกิดอยู่ภายในใจคนนี้แหละ เมื่อรุนแรงก็เหมือนผีแตก ก็ระบายออกมาข้างนอก ออกมาเป็นคำพูด การกระทำ และความคิดต่างๆ เยอะแยะมากมาย จนกระทั่งออกมาเป็นสงครามฆ่ากัน เบียดเบียนอะไรกันอย่างนี้ เกิดจากกิเลสคนนี่เอง พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบ คือเมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รัก มีอยู่ อิสสาและมัจฉริยะจึงมี ถ้าของรักยังมี จะไม่ให้หวังได้ไหม ก็ไม่ได้ เพราะมันมีของน่ารัก มันก็ต้องหวัง บอกว่ามีของน่ารัก แต่ไม่หวัง เรารักลูกของเรา ลูกเราเป็นที่รักของเรา ไม่หวังลูกก็เกินไปแล้ว เพราะยังมีของน่ารัก มันก็ย่อมมีของที่หวังอยู่ ถ้าของที่น่ารักไม่มี ของรักไม่มี ความหวังจะมีไหม มันก็ไม่มี

ถ้าของรักมี ความหวังก็ต้องมี มันเป็นไปตามเงื่อนไข ตามเหตุตามปัจจัย มันไม่ได้เกี่ยวกับสิ่งของ เกี่ยวกับกิเลสในใจคน ของรักมันไม่เกี่ยว พอคนนี้รักอันนี้ เขาก็หวังอันนี้ เลยมีของรักและมีของหวัง ของรักของหวังก็ทำให้เกิดกิเลสอื่นๆ ขึ้นตามมา ใครมาทำลายของรักของหวัง ก็เลยเกิดอาฆาตพยาบาทกัน ถ้าเรารักและหวังแก้วน้ำอันนี้ หมามาทำแก้วอันนี้แตก เราก็แข่งหมาเลย พยาบาทหมาหมานี้แกจ๋าไว้ นี่ขนาดเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร ถ้าใหญ่โตกว่านี้ มันจะเป็นอย่างไร ลองพิจารณาดู เป็นไปตามเงื่อนไขทั้งนั้น

อันนี้คำถามและคำตอบข้อที่ ๒ คือเมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รัก มีอยู่ อิสสาและมัจฉริยะจึงมี เมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รักไม่มี อิสสาและมัจฉริยะจึงจะไม่มี ถ้าพูดแบบภาษาเร่าง่ายๆ ของรักมีก็ต้องหวง ถ้าของรักไม่มีก็ไม่หวง ไม่ต้องกีดกันชาวบ้านเขา ไม่มีความรู้สึกกีดกัน ที่รู้สึกกีดกันคนนั้นคนนี้ ไม่อยากให้เขาได้สิ่งนั้นสิ่งนี้เกินหน้าเรา หวงแทนสิ่งของก็เพราะมีของรัก เหมือนเรามีที่บ้านของเรา มีของรักเพียบเลย เป็นโกดัง เราก็ต้องสร้างรั้วล้อมรอบเอาไว้ กันคนอื่น จนกระทั่งกันหมา กันแมว กันจิ้งจก กันตุ๊กแก กันนั้นกันนี้ ไม่ให้มายุ่ง จนกระทั่ง บางทีกันตัวเองออกไปข้างนอก ผลปรากฏขึ้นมาก็เห็นชัคตอยู่ คนที่มีปัญญาท่านพิจารณาดู พวกนี้มันเล่นเด็กน้อยอะไรกัน พวกเราผู้เล่นนี่มันก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ต้องออกมาเป็นผู้รู้ ผู้ดูจึงจะเข้าใจ ถ้าเป็นผู้เล่นนี่มันไม่รู้นะ เหมือนกับเราดูฟุตบอล เรารู้สึกเก่งกว่านักฟุตบอลเยอะอยู่ ไปเล่นจริงๆ สู้เขาไม่ได้หรอก เวลาอยู่ข้างนอกสนามนี่เก่งมาก มันน่าจะเตะอย่างนั้นอย่างนี้ก็ว่าไป

ตอนนี้ก็เหมือนกับเราเป็นผู้เล่นอยู่ในโลก เราก็ไม่รู้จักโลก พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้แจ้งโลก เราก็มาฟังแล้วก็มาพิจารณาตาม จะได้เป็นผู้ดู ผู้รู้ ดูบ่อยๆ พิจารณาบ่อยๆ ก็จะได้เข้าใจ เป็นผู้รู้โลก ผู้แจ่มแจ้งโลกต่อไปอย่างนี้ อันนี้คำถามข้อที่ ๒ ก็ตอบไปแล้ว **เมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รักมีอยู่ อิสสาและมัจฉริยะจึงมี เมื่ออารมณ์อันเป็นที่รักและที่ไม่รักไม่มี อิสสาและมัจฉริยะก็จะไม่มี** ต่อไปคำถามข้อที่ ๓ ก็ลึกลงไปอีก ถามเหมือนเดิม เรื่องอิทัปปัจจยตานีแหละ ถามเรื่องสืบเนื่องไปเรื่อยๆ ถามเหมือนเดิมเลย เมื่ออะไรมี สิ่งนี้จึงมี ฉะนั้น ถ้าเราใช้หลักการเดียวกันนี้ เมื่อมีปรากฏการณ์อะไรขึ้นมา โดยเฉพาะที่เกิดในจิตใจตัวเอง ก็พิจารณาบ่อยๆ ปัญญาก็มีขึ้น

คำถามข้อที่ ๓ อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่รักมันเกิดจากอะไร มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด เมื่ออะไรมี จึงมีอารมณ์ที่น่ารักและไม่น่ารัก จึงมีของชอบใจ ไม่ชอบใจ จึงมีของถูกใจ ไม่ถูกใจ ทำไมมันเป็นอย่างนั้น ทำไมสิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ทั้งๆ ที่อันนี้มันก็อยู่ของมันดีๆ ทำไมจึงกลายเป็นของถูกใจขึ้นมาได้ อันนั้นมันก็อยู่ของมัน ทำไมจึงกลายเป็นของถูกใจและไม่ถูกใจขึ้นมาได้ ทำไมบางครั้งถูกใจ บางคราวไม่ถูกใจ แม้แต่ห้องนี้ ตอนสร้างแรกๆ ก็ว่าถูกใจ อยู่นานๆ เกิดเหตุการณ์บางอย่างขึ้น ก็ไม่ถูกใจซะแล้วก็มี ตกลงมันเป็นที่ห้องหรือเป็นที่ใจกันแน่ หรือเป็นสิ่งที่เกิดในใจ ก็น่าสงสัยอยู่เหมือนกัน บางคราวเห็นหน้าคนนี้แล้วถูกใจ บางคราวเห็นแล้วไม่ถูกใจ อยู่ที่หน้าคนนี้หรือเปล่า ถ้าอยู่ที่หน้าคนนี้ก็ น่าจะถูกใจตลอดเวลา เราเห็นหน้าคนนี้แล้วรู้สึกถูกใจสบายใจเหลือเกิน เป็นที่รัก คนนี้ไปที่ไหนก็น่าจะเป็นที่รักของทุกคน แต่ไม่เป็นอย่างนั้น มันก็น่าจะมีเงื่อนไขอื่นๆ ที่ลงตามหลักสัจธรรม ลงตามเหตุผลที่แท้จริง ทำวสักกะก็เลยได้กราบทูลถามว่า สิ่งเป็นที่รักและสิ่งไม่เป็นที่รักนี้ มันเกิดจากอะไรกันแน่ มีอะไรเป็นเหตุเกิด เมื่ออะไรไม่มี สิ่งอันเป็นที่รักและไม่รักจึงจะไม่มี

พระพุทธเจ้าก็ตรัสตอบว่า อารมณ์อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักนี้ มีฉันทะ เป็นเหตุเกิด มีความพอใจเป็นเหตุเกิด ทำไมสิ่งนี้จึงเป็นที่รักของคนหนึ่ง เพราะคนนั้นเขาพอใจ เขาเลयरักสิ่งนี้ บางคนเขาไม่พอใจสิ่งนี้ สิ่งนี้ก็ไม่ได้เป็นที่รักของอีกคนหนึ่งอย่างนี้ ฉันทะนั้นเองเป็นเหตุเป็นปัจจัย ทำให้อารมณ์นั้น มีทั้งเป็นสิ่งที่น่ารัก ทั้งเป็นสิ่งไม่น่ารัก แต่ละคนก็เลยอยู่ในโลกเพื่อแสวงหาสิ่งที่เขาพอใจ พอได้มาก็มีสมหวังอย่างนั้นอย่างนี้ มีความหวัง มีสมหวัง อะไรต่อมิอะไรต่างๆ เป็นเพราะว่าเขาพอใจ ถ้าไม่พอใจมันก็ไม่สมหวัง ก็กลายเป็นอารมณ์ที่ไม่ดี ถ้าพอใจแล้วมันก็เป็นอารมณ์ที่ดี เป็นอารมณ์ที่ให้ความสมหวังได้ อย่างลูกของเรา เรียนหนังสือจบ เราก็บอกว่าแม่สมหวัง สมหวังที่ลูกเรียนจบ ทั้งปริญญาตรี ปริญญาโท อย่างนั้นอย่างนี้ แท้ที่จริงแล้วไม่ใช่ลูกจบปริญญาตรี ปริญญาโทหรอก ที่ทำให้เราสมหวัง ที่มันเกิดความสมหวัง เกิดอารมณ์ที่น่ารักอย่างนี้ขึ้นมา เป็นเพราะพอใจ ถ้าลูกเรียนจบปริญญาโท แต่เราไม่พอใจ เราจะสมหวังไหม จะเป็นที่รักไหม ไม่นะ ยังไม่จบปริญญาเอก หรือว่าให้มันไปสูงกว่าปริญญาเอก ออกนอกโลกไปเลยหรืออะไรอย่างนี้ ถ้าไม่พอใจมันก็ไม่ใช่อารมณ์อันเป็นที่รัก หากความพอใจไม่มี อารมณ์อันเป็นที่รักก็ไม่มี ความสมหวังอะไรก็ไม่มี

สิ่งต่างๆ ในโลกก็เลยมีทั้งสิ่งน่ารัก สิ่งไม่น่ารัก สิ่งทำให้เราสมหวัง สิ่งทำให้ไม่สมหวังอย่างนั้นอย่างนี้ เพราะความพอใจ เมื่อตรงกับความพอใจ ตรงกับฉันทะ ก็เรียกว่าสมหวัง เป็นอารมณ์น่ารัก อันนี้มันให้เรามีความสุขกว่าไป พอไม่สมหวัง ก็ไม่น่ารัก ก็เป็นอย่างนี้ มีสองข้าง มีอารมณ์น่ารัก มีอารมณ์ไม่น่ารัก พอมีอารมณ์น่ารักไม่น่ารัก ก็เลยมีทั้งอิสสาทั้งมัจฉริยะ มีการเป็นศัตรูกัน ผูกอาฆาตพยาบาท ต่อเนื่องกันไป พุดมาถึงคำถามและคำตอบชุดที่ ๓ สิ่งอันเป็นที่รักและไม่น่ารัก อารมณ์ที่น่าพอใจไม่น่าพอใจ ที่สมหวังและผิดหวังทั้งหลายนี้ มาจากฉันทะ มาจากพอใจ ถ้าเขาพอใจ สมหวัง ก็เป็นที่รัก ถ้าไม่พอใจ ไม่สมหวัง ก็ไม่เป็นที่รัก แต่ละคนก็มีความพอใจต่างๆ กันไป สิ่งใดที่ให้ความพอใจได้ สิ่งนั้นก็เป็นที่รักของคนนั้น สิ่งใดให้ความพอใจแก่คนนั้นไม่ได้ สิ่งนั้นก็ไม่ได้เป็นที่รัก

เมื่อฉันทะมันมี ความพอใจในสิ่งอันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักจึงมี ถูกใจ ไม่ถูกใจจึงมี ความพอใจนี้ก็เป็นกิเลสอันหนึ่งที่เกิดขึ้นในใจ นี้พุดถึงลึกลงไปในแง่ที่ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท ลึกลงไปก็คือกิเลสต่างๆ ที่ทำงานอยู่ภายในจิตใจคนนั้นแหละ อันที่จริงตัวตนมันไม่ได้มี คนโดยทั่วไปไม่รู้แจ้งอริยสัจก็หลงนึกว่ามีตัวตน ยึดชั้น ๕ เป็นตัวเป็นตน พอนึกว่ามีตัวตน คิดว่ามีตัวตน เลยรักตัวตนที่เกิดขึ้นในความคิดนี้ ความเห็นผิดว่ามีตัวตน คืออวิชชาหรือมิจฉาทิฎฐิ รักตัวเองที่ตัวเองคิดขึ้น เรียกว่าตัณหา ตัวเรามันไม่เคยมี พอหลงก็นึกว่ามีตัวเราคนหนึ่งขึ้นมา ทีนี้ก็รักตัวเราที่คิดขึ้น รักตัวเราในความคิด ทั้งๆ ที่ตัวเราจริงไม่มี แต่คิดว่ามี หลงว่ามี ที่มีก็คือรูปนาม ชั้น ๕ ที่มาตามกรรมไปตามกรรมนั้นแหละ ที่มีจริงเป็นอย่างนั้น

พอไม่รู้ร้อยยี่สิบก็เลยหลงนึกว่ามีตัว พอนึกว่ามีตัวก็รักตัวที่นึกว่ามี รักตัวที่นึกว่ามีก็คือตัณหา พอมีตัณหารักตัว ต้องการให้ตัวปลอดภัย ตัวไม่รู้อยู่ตรงไหน เพราะมันไม่มีจริง ไม่รู้มันอยู่ตรงไหนแน่ มันรู้สึกไม่มั่นคงสักที แทนที่จะรู้จักความจริงว่า ที่ไม่รู้ว่ามันอยู่ตรงไหนแน่ จับตัวมันไม่ได้สักทีนี่ เป็นเพราะมันไม่มีจริง แทนที่จะรู้อย่างนี้ กลับไปทำตรงกันข้าม คือรู้สึกมันไม่มั่นคง ไม่รู้มันอยู่ตรงไหน ก็ไปหาที่ให้มันอยู่มั่นคงไว้ ไปอยู่กับชื่อเสียงเงินทอง การยอมรับของสังคม มีเงินเยอะๆ ตัวเราจะได้มั่นคงอยู่ในนั้น แทนที่จะย้อนกลับมามองให้เห็นว่าเป็นเพราะว่ามันไม่มีตัวตน แทนที่จะรู้อย่างนี้ พอไม่รู้ว่าจะหน้าตามันเป็นยังไง ยิ่งไปเสริมหน้าตาม ให้เราเป็นผู้ถูก ให้เราเป็นผู้มีอำนาจ ให้คนชมเรา ถ้าสังคมว่าเราดี เราก็จะดีตามสังคม เอาตัวตนไปอยู่กับเสียงชม กับการยอมรับ กับลาภ กับเงินทอง กับอะไรใหญ่ๆ โตะๆ คนก็จะได้มองว่าเราใหญ่โตไปด้วย จริงๆ เรามันไม่มี มันต้องไปผูกกับสิ่งอื่น เพื่อบัญญัติตัวเองขึ้นมา บางครั้งก็ไปอยู่กับทัศนคติ อุดมคติ เพื่อจะผูกไว้ว่าเราเป็นคนดีเพราะได้ทำตามอุดมคตินี้ จะได้ไปสวรรค์ เพราะได้ทำตามที่เขาบัญญัติหรือตั้งเอาไว้แล้ว ติดกับสมมติอย่างนั้นอย่างนี้เยอะแยะไปหมด แต่ที่จริงตัวตนมันไม่มี มันจึงรู้สึกว่ามันไม่มั่นคง ไม่รู้ว่ามันอยู่ตรงไหนแน่ **เส้นผมมันมีจริง ก็ไม่ต้องไปหายาก คลำหัวตาก็รู้แล้ว มันก็อยู่บนหัว มันเห็นจะๆ แต่ตัวตนมันอยู่ตรงไหน เราไม่รู้เลย เพราะมันไม่มีนั่นเอง** ทีนี้ แทนที่จะย้อนกลับมามองความจริง อันนี้ ก็ไปทำตรงกันข้าม แหม... มันไม่มั่นคง ต้องพยายามให้มั่นคง ความพยายามของเขาก็เลยสูญเปล่าไปหมด ทำนองนี้ ชาวโลกเขาไม่รู้เรื่อง เขาก็ไปทำกันอย่างนั้น

ความพอใจด้วยอำนาจตัณหาเรียกว่าฉันทะ ความพอใจของตัวเอง อะไร ที่ให้ความพอใจแก่ตนได้นี้แหละ จึงมีของรักกับของที่ไม่รัก อาหารที่ชอบกับอาหาร ที่ไม่ชอบ ก็มีขึ้นมาเพราะอย่างนี้ แท้ที่จริงแล้ว ตัวตนไม่มี แต่มันหลง มีรสอาหาร มากกระทบกับลิ้น ลิ้นก็เป็นธาตุอันหนึ่ง ที่มาจากเงื่อนไขต่างๆ กัน อาศัยธาตุพ่อ ธาตุแม่และอาหารที่ต่างกัน เหตุมันมาไม่เหมือนกัน อาหารที่มากกระทบแล้วเข้ากัน พอดี ก็คนละอย่างกันไป แต่ละคนจึงพอใจอาหารไม่เหมือนกัน ชอบไม่เหมือนกัน ที่ชอบไม่เหมือนกันนี้ ไม่ใช่เพราะมีตัวตนอะไร แต่เป็นเพราะธาตุไม่เหมือนกัน นามรูปไม่เหมือนกัน เพราะผัสสะไม่เหมือนกัน ผัสสะไม่เหมือนกันเพราะอายตนะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจไม่เหมือนกัน ที่อายตนะไม่เหมือนกัน เพราะนามรูป ไม่เหมือนกัน เพราะวิญญานไม่เหมือนกัน เพราะกรรมที่ทำมาไม่เหมือนกันอย่างนี้ แต่ละคนก็ไม่เหมือนกันสักคน มันเป็นอย่างนี้

แต่ที่ไม่เหมือนกัน ก็มีเหมือนกันอยู่ คือหลงเหมือนกัน เลยเหมือนพูดกัน
ได้รู้เรื่องทีเดียว สภาวะนี้ไม่เหมือนกันสักคน แต่ก็เหมือนกันทุกคนคือหลงเหมือน
กัน หลงว่าเป็นตัวตน ฉันทชอบอันนั้น เธอชอบอันนี้ ก็พูดกันไป จริงๆ ไม่มีฉัน ไม่มี
เธอเลยสักคน มีแต่ธาตุที่มันต่างกัน เมื่อกระทบกับสิ่งต่างกัน เวทนามันก็ต่างกัน
เพราะผัสสะมันต่างกันเพราะตัวธาตุตั้งต้น ตาไม่เหมือนกันกระทบกับรูปเดียวกัน
ผัสสะก็ยิ่งต่าง เพราะตามันต่าง เหมือนกับฟังธรรมะ ฟังเรื่องเดียวกัน แต่
ความเข้าใจไม่เหมือนกัน ความรู้สึกไม่เหมือนกัน เพราะว่ากรรมของแต่ละคน
ทำมาไม่เหมือนกัน บางคนเขาทำกรรมมาชนิดที่เป็นคนรักทางธรรม จิตใจของเขา
เป็นอย่างนี้ คุณภาพใจเป็นอย่างนี้ ฟังธรรม เกิดผัสสะแบบนี้ เกิดเป็นเวทนา
แบบนี้ แต่บางคนไม่ได้ทำกรรมมาแบบนี้ ชอบแต่ดูหนังละคร ฟังเพลง พอมา
ฟังธรรม ธรรมกระทบเข้า ก็เกิดวิญญูณอีกแบบหนึ่ง เกิดผัสสะอีกแบบหนึ่ง
เกิดความรู้สึกอีกแบบ ไม่มีใคร ไม่มีคน เป็นแต่สภาวะธรรมล้วนๆ มันก็เป็นไป
อย่างนี้

นี่ก็พูดให้ฟังเกี่ยวกับที่มาของฉันทะ ความพอใจเพื่อตัวเพื่อตน ที่จริงไม่มีตัวตนอะไรหรอก มันหลงอยู่ พอมีความพอใจก็เลยมีของที่รักมีของที่ไม่น่ารัก แยกออกมา ความจริง สิ่งของมันน่ารัก มันถูกตาถูกใจ ให้ความสุขแก่คนนั้น แก่คนนี้ได้ เป็นเพราะว่าธาตุมันต่างกัน บางคนดูแล้วชอบ บางคนดูแล้วไม่ชอบ เพราะธาตุของแต่ละคนต่างกัน ไม่ใช่เป็นคน ไม่ใช่มีใคร แต่คนทั่วไปเขาหลงหมด หลงตั้งแต่ต้นเลย เอารูปนาม ชั้นธ ๕ ที่มาตามกรรม ยึดเอาอุปาทานชั้นธ ๕ เป็นตัวตนไปแล้ว อะไรที่ถูกใจตน พอใจตน เป็นกลุ่มหนึ่ง อันที่ไม่ถูกใจตน ไม่พอใจตน ก็จัดเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง พระพุทธองค์ตรัสตอบคำถามที่ ๓ ว่า อารมณฺ์ อันเป็นที่รักและไม่เป็นที่รักมีฉันทะเป็นต้นเหตุ มีความพอใจเป็นต้นเหตุ **สิ่งไหนที่พอใจของเรา เราก็ชอบมัน รักมัน สิ่งไหนที่ไม่พอใจ ก็ไม่ชอบมัน ไม่รักมัน** จริงๆ มันก็เป็นของมัน มันอยู่ที่ความพอใจ

คำถามที่ ๔ ถ้ามต่อไป ความพอใจนี้ มีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกำเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่ออะไรมันมี ฉันทะหรือความพอใจจึงมี เมื่ออะไรไม่มี ฉันทะหรือความพอใจนี้จึงจะไม่มี นี่ก็คำถามที่ ๔ พระพุทธองค์ ได้ตรัสตอบว่า ฉันทะนั้นมีวิตกคือมีความคิด มันคิดเอาเอง มีวิตก มันคิดนึกไปมัน ก็เลยพอใจ คิดแ่งนั้นแ่งนี้ อันนี้มีประโยชน์ต่อตนเองในแ่งนี้ เสริมตัวเองในแ่งนี้ ชุตนี่เสริมตัวเองให้ดูดีในแ่งนี้นะ กระทบนี้เสริมมัน เสริมนี้ คิดเอานะ สิ่งนั้น มันก็อยู่ของมันดีๆ แต่ความคิดมันพาไป หน้าตาอย่างนี้เข้ากับกระเป๋แบบนี้ มันคิดเอา วิตกก็คือความคิดที่ออกนอกความจริง จะหาเอามาสนองตัวตน เมื่อความคิดเพื่อตัวตน เป็นประโยชน์แก่ตนแ่งนั้นแ่งนี้ ฉันทะความพอใจจึงมี เมื่อวิตกไม่มี ไม่ได้คิดเรื่องผลประโยชน์แก่ตัวตน ของดีๆ ในโลกก็มีเยอะแยะ แต่ถ้าไม่ได้คิดว่าจะเอามาให้เราอะไรเลย จะไม่มีอะไรขึ้นมา เมื่อวิตกไม่มี ฉันทะ คือความพอใจก็ไม่มี อันนี้ก็คำถามคำตอบข้อที่ ๔

ต่อไป ท้าวสักกะก็ถามอีกซึ่งต่อไปอีก เป็นข้อที่ ๕ แล้วความคิดที่จะเอานั่นมาเป็นประโยชน์แก่ตน มีแง่ดีแก่ตน มุมนั้นบ้าง มุมนี้บ้าง ให้ตนได้นั้นได้นี้ อะไรต่อมิมะไรต่างๆ นั้นนะเกิดจากอะไร วิตกมันมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด เมื่ออะไรมี ความคิดอย่างนั้นจึงมี เมื่ออะไรไม่มี ความคิดอย่างนั้นจึงไม่มี พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า วิตกนั้นมีแง่ต่างๆ ของปัญญาสัญญาเป็นต้นเหตุ **วิตกหรือความคิดมีข้อมูลเก่าคือสัญญาเป็นเหตุเกิด** เป็นสัญญาสลับซับซ้อน เรียกว่าปัญญาสัญญา เกิดจากกิเลสก่อนๆ แล้วก็กำหนดเครื่องหมายให้สิ่งนั้นมีคุณค่าอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งเรากำหนดเอง ทั้งสังคมกำหนด ทั้งคนอื่นกำหนด เพื่อกำหนดเราก็เก็บเป็นข้อมูลไว้ ทั้งๆ ที่ข้อมูลของสิ่งนั้นไม่ใช่สิ่งนั้น อย่างเช่นแก้วน้ำใบนี้ มันก็คือแก้วน้ำ มันไม่รู้ตัวมันเองด้วยซ้ำไปว่ามันเป็นแก้วน้ำ แต่ปัญญาสัญญาข้อมูลที่สลับซับซ้อนเกี่ยวกับแก้วน้ำนี้ เขาก็ใส่ไว้ ถ้าเป็นข้อมูลธรรมดาก็คือแก้วสีขาว เท่านั้นไม่มีปัญหาอะไร แก้วมันใหญ่ แก้วมันกลม อันนี้ไม่มีปัญหาอะไร ถ้าปัญญาสัญญามันก็ลึกลง มีความสลับซับซ้อน แก้วน้ำนี้ไม่ใช่ธรรมดา รูปนี้คืออะไร รูปนี้ก็คือรูปหมีพูห์ มันไม่ธรรมดาณะรูปนี้ กว่าจะได้ลิขสิทธิ์มานี้มันไม่ธรรมดา และคนวาดรูปนี้ ไม่ใช่คนธรรมดา มันตายไปแล้ว เป็นแก้วที่มีประวัติอันยาวนาน ทำขึ้นเนื่องในวันสำคัญ มีจำนวนจำกัดมาก เป็นของหายาก ซักจะทำให้สิ่งนี้ดูยิ่งใหญ่อลังการขึ้นมา กลายเป็นข้อมูลที่ซับซ้อน ทั้งข้อมูลที่ตัวเองเก็บมาก็ดี ข้อมูลจากชาวโลกเขาให้มา ในหนังสือประวัติศาสตร์ก็ดี ของเก่าๆ ใส่ข้อมูลเข้าไปเพียบเลย พระเครื่องเก่าๆ ก็ใส่ความพิเศษอัศจรรย์เข้าไป เอามาเข้ากันองค์ละหลายพันหลายหมื่นก็มี คนก็เลยคิดเลยเถิดไป

ข้อมูลที่สลับซับซ้อนตามต้นหาอุปทานของผู้คน ตามทฤษฎีของผู้คนที่ใส่เข้าไป พวกเราก็รับมาจากพวกนี้ทั้งนั้น รับข้อมูลของคนโน้นคนนี้ ส่วนอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เรียนเหมือนกันแต่มันไม่ค่อยเข้า ส่วนข้อมูลอันอื่นมันเข้ามาก มีประวัติศาสตร์มาอย่างไร คนทำอันนี้ไม่ใช่คนธรรมดา มีบรรพบุรุษมาอย่างนี้ ข้อมูลที่ใส่ลงไปในนี้ก็เลยเยอะ เรียกว่าปัญญาสัญญา สัญญาซับซ้อน ถ้าเป็นสัญญาไม่ซับซ้อนว่าอันนี้มันเล็ก อันนี้มันสีขาว สีเหลือง สีแดง อย่างนี้ไม่เกิดผลอะไรมาก มันเป็นข้อมูลธรรมดา คนนี้ชื่อนั้นชื่อนี้ เอาไว้สื่อสาร อันนี้ข้อมูลธรรมดา ถ้าเป็นข้อมูลซับซ้อน มันก็ลึกลับกว่าปกติ มีลึกลับซับซ้อนตามต้นหาอุปทานของผู้คน เวลาที่คนเขาจะค้าขายอะไร เขาก็ใส่ข้อมูลในสิ่งนั้นเข้าไป คนก็รู้สึกว่สิ่งนั้นมีประโยชน์อะไรเพื่อตัวตน สนองอะไรได้ก็คิดต่อไป

ปัญญาสัจฉยา คือสัญญาที่ซับซ้อน เป็นข้อมูลที่ใส่เข้าไปในวัตถุสิ่งของเรา ใส่เองก็ดี คนอื่นใส่ให้ก็ดี เรื่องราวความเป็นมาของมันก็ดี อันนี้แหละ เป็นจุดเริ่มต้นของวิตก ความคิดออกไปนอกความจริง เป็นไปเพื่อตัวตน คนที่มีข้อมูลมาก ก็คิดได้มาก ฟุ้งได้มาก มีสิ่งที่ทำให้พอใจเยอะเยอะ จุดตั้งต้นก็เป็นเพราะสัญญา คือข้อมูลนั่นเอง ข้อมูลมันไม่ได้ผิด คนนำข้อมูลไปใช้ โดยไม่รู้จักว่า ข้อมูลมันก็เป็นข้อมูล สิ่งนั้นมันก็เป็นสิ่งนั้น มันเป็นคนละอย่างกัน ยิ่งเป็นสัญญาที่เกิดจากตัณหา และทิวฐิใส่เข้ามา ยิ่งไปกันใหญ่ สิ่งนั้นมีประวัติศาสตร์อย่างนั้นอย่างนี้ มีเรื่องราวความเป็นมา อย่างนี้ คนก็เลยเอาไปคิดต่อ คิดเพื่อตัวตน อะไรต่อมิอะไร พอคิดก็เกิดความพอใจ มันสนองตัวตนได้อย่างนั้นอย่างนี้ บางอันสนองได้ก็เพราะมันถูกธาตุกัน บางอันสนองไม่ได้เพราะไม่ถูกธาตุ แต่ตอนนี้เขาหลงไปแล้ว วุ่นวายไปแล้ว เกิดความพอใจ เกิดสิ่งที่น่ารัก สิ่งไม่น่ารัก เกิดหวง เกิดความอิจฉา เกิดการกีดกัน ผู้อื่นไม่ให้ได้ของที่เราคิดว่าเรามีสิทธิ์จะได้ ของของเรา วงของเรา กลุ่มของเรา ผลประโยชน์ของเรา นี่ก็เลยต้องมีทะเลาะเบาะแว้งกันที่นั่นบ้างที่นี้บ้าง

ถ้ายกบุคคลตัวตนออกไปให้หมด กล่าวถึงแต่เหตุเงื่อนไขก็จะเห็นว่าในโลกนี้ยังมีเงื่อนไขให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง เกิดวิวาทอะไรต่อมิอะไรต่างๆ เต็มไปหมด ต้องการให้โลกไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งนี้ เป็นอันเลิกหวัง เพราะเหตุยังมีอยู่ เมื่อเหตุมี ก็รอดแต่ว่าเหตุมันพร้อม ผลมันก็เกิดขึ้น เหตุมันก็ค่อยๆ ก่อตัวไปเรื่อยๆ เหมือนกับเป็นผี รอวันแก่ตัวแล้วก็แตก ระเบิดขึ้นมาจุดใดจุดหนึ่ง คนทะเลาะเบาะแว้งกัน เห็นๆ กันอย่างนี้ จนกระทั่งสงครามเกิดขึ้นที่ประเทศนั้นบ้างประเทศนี้บ้าง ก็ไม่ได้แปลกอะไร เพราะว่าเหตุเงื่อนไขต่างๆ มันก็ก่อตัวอยู่ในจิตใจของแต่ละคน

พอพิจารณาอหัตถ์ปัจจัยตาเป็นแล้ว ต่อไปก็จะเข้าใจกระบวนการต่างๆ ในจิตใจ พอเข้าใจตัวเอง ก็จะเข้าใจคนอื่น เข้าใจคนอื่นก็จะเข้าใจโลกได้ ถ้าไปพิจารณาโลกว่าเกิดสงครามเพราะอะไร เพราะนั่น นี่ โน่น เพราะคนนั้นเอาอาวุธเคมี ไปถล่มคนนี่ อย่างนี้มันไม่จบไม่สิ้นหรอก อย่างนั้นมันไม่มีความรู้ มีแต่ทำเหตุให้เกิดสงคราม แต่อยากให้หยุดสงครามอย่างนี้ มันก็หยุดไม่ได้ เราไม่อยากจะให้มีการทะเลาะกัน แต่หวงแหนสิ่งของ ห้ามไม่ให้เขาเข้ามายุ่ง กันเขาไว้ มีเหตุให้เกิด ศัตรูอยู่

ที่อ่านให้ฟังนี้ ก็ให้เพื่อให้ทุกท่านรู้จักวิธีพิจารณาอหัตถ์ปัจจัยตา เชื่อมโยง ไปสู่ปฏิจจนูปบาท โดยยกปัญหาที่ท้าวสักกะได้มาทูลถามพระพุทธเจ้า เราจะได้ ลองเอาไปเป็นตัวอย่าง พิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตของเรา เหตุการณ์อย่างนี้ มันเกิดเพราะอะไรเป็นปัจจัย เมื่ออะไรมี สิ่งนี้จึงมี ถ้าหัดทำบ่อยๆ จากเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ ปัญญา ก็จะค่อยๆ มีขึ้น ในที่นี้มี ๕ คำถามด้วยกัน

คำถามที่ ๑ คือ สัตว์ทั้งหลาย พวกเทพมนุษย์ ต่างมีความปรารถนาว่า ขอพวกเราอย่ามีเวรกัน อย่าเป็นศัตรูกัน แต่ทำไมจึงยังเป็นศัตรูกันอยู่ ก็เป็นเพราะ ยังมีอิสสาริชยาและมีมัจฉริยะ มีความตระหนี่ หวงแหน ใจแคบ กีดกันผู้อื่นเขา อย่างนี้ ในเมื่อเป็นอย่างนี้อยู่ก็เลยเกิดผลอย่างนั้นขึ้น

คำถามที่ ๒ อิสสาและมัจฉริยะ อิจฉาริชยากัน มัจฉริยะ หวงแหน ใจแคบ กีดกันผู้อื่นไม่ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ กันเขาออกไปวงนอก มีเหตุ มีปัจจัยอะไร มันจึงมีขึ้น เพราะมีของที่น่ารักกับของที่ไม่น่ารัก มีอารมณ์อันเป็นที่รักกับอารมณ์อันไม่เป็นที่รัก อารมณ์ถูกใจกับอารมณ์ไม่ถูกใจ

คำถามที่ ๓ ทำไมจึงมีของถูกใจกับของไม่ถูกใจ เพราะมีความพอใจคือ ฉันทะ ที่อันนั้นมันถูกใจเพราะว่าเราพอใจ ทำให้ใจเรารู้สึกพอใจในเวลานั้นในช่วงนั้น แต่เวลาผ่านไป อาจจะไม่พอแล้วมันก็ไม่ถูกใจอีกแล้ว ก็แข็งเหมือนกัน จะเอามัน ไปตั้งที่ไหน ก็ยกให้ชาวบ้านไป ก็ต้องหาใครถูกใจอันนี้บ้าง ต้องไปหาคนรับไปอีก ใครจะเป็นเหยื่อรายต่อไป ก็เอาไปให้เขาอย่างนี้ ทำนองนี้

คำถามที่ ๔ ทำไมจึงมีความพอใจ ความพอใจมีอะไรเป็นต้นเหตุ มีอะไร เป็นเงื่อนไขเป็นปัจจัยจึงมีขึ้น ตอบว่าเพราะมีวิตก คือความคิดเพื่อตัวเองในแง่นี้ แง่นี้ แง่นี้ ให้ตัวเองได้กิน ตัวเองได้ดู ก็เพราะมีวิตก จึงเกิดฉันทะ ถ้าไม่มีวิตก ฉันทะ เพื่อตัวเองก็ไม่เกิด

คำถามที่ ๕ ทำไมจึงมีวิตกอย่างนั้นขึ้นมา เพราะมีปัญจสัญญาคือมีข้อมูล ที่ใส่ให้กับสิ่งนั้น ข้อมูลที่ซับซ้อนไปใส่ให้กับสิ่งนั้น สิ่งนั้นมันไม่รู้เรื่อง แต่ข้อมูลที่ ใส่ให้ เป็นข้อมูลที่มาจากตมหาและทิวฐิ จึงใส่ราคาให้กับสิ่งนั้นๆ เกินความจริงไป

นี่ประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๔ คือพิจารณา สิ่งต่างๆ ให้เห็นว่ามันเป็นไปตามเงื่อนไข มีขึ้นเพราะมันมีเงื่อนไข เงื่อนไขมันมี มันจึงมี มันหมดก็เพราะเงื่อนไขหมด ให้รู้จักพิจารณาอย่างนี้ ที่ผมยกตัวอย่างมา ก็ไม่เยอะ แต่ให้เป็นหลักการไว้

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง

ต่อไป วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๕ คือให้รู้จักมองแบบแยกแยะองค์ประกอบออกมา แล้วก็รู้จักมองข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบ ที่ผมได้พูดมาตามลำดับนี้ พูดตั้งแต่ปัญญาระดับสูงไเล่มา ในข้อที่ ๕ นี้ก็จะเป็นปัญญาระดับเบื้องต้น คือรู้จักมองแยกองค์ประกอบ รู้จักมองแต่ละองค์ประกอบว่ามันมีข้อเท็จจริง มีกฎธรรมดาดังไรบ้าง นี่เป็นจุดตั้งต้นของทางด้านปัญญา พอมองแยกแยะองค์ประกอบได้ รู้จักข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบแล้ว ก็มองว่ามันเป็นไปตามเงื่อนไข เป็นปัจจัยกัน เป็นไปตามกระแส ไล่ไปก็จะถึงปัญญาที่เห็นธรรมเลย

ข้อที่ ๕ รู้จักมองแบบแยกแยะองค์ประกอบ แยกแยะองค์ประกอบแต่ละส่วนๆ ออกมา ทำไมการหัดแยกแยะองค์ประกอบนี้จึงสำคัญเป็นเบื้องต้น ก็เนื่องจากว่าพวกเรานี้อยู่ในโลกสังขาร คำว่า **สังขาร** หมายความว่า มันต้องประกอบด้วยหลายส่วนมารวมกัน จึงเกิดเป็นสิ่งหนึ่งขึ้น เหมือนเราแต่ละคน ก็เป็นคนหนึ่งๆ ผมก็เป็นคนหนึ่ง แต่ละท่านก็เป็นคนละคนกัน แต่นี่เป็นสังขาร คนหนึ่งคนนี้ไม่ใช่หนึ่ง ต้องมีหลายส่วนมารวมกันจนเป็นหนึ่ง เหมือนปากกานี้มีด้ามหนึ่งอย่างนี้มันเป็นสังขาร ถ้าเราไปหลงว่ามันเป็นปากกาด้ามหนึ่ง เราก็จะนึกว่าปากกามีจริง ถ้าเป็นคนหัดมองแยกแยะองค์ประกอบอยู่เสมอ เอาองค์ประกอบแต่ละส่วน

แยกออกไป รื้อปากกาทิ้ง ปากกานี้ประกอบด้วยหลายส่วน เอาส่วนนี้ออกไป เอาส่วนนั้นออกไป ประกอบด้วยหลายส่วนด้วยกัน แต่ส่วนนั้นก็มีเหตุปัจจัยของมัน มีความจริงของมันแต่ละส่วนๆ เมื่อเอาแต่ละส่วนมาประกอบกัน ปากกาจึงมีขึ้น ถ้าหัดมองอย่างนี้อยู่เสมอ มุมมองที่ต้น เป็นแท่ง เป็นก้อน ก็จะลดลง เราก็เข้าใจสังขารได้ง่ายขึ้น ชัดขึ้น เหมือนกับแก้วน้ำนี้ มองมาก็เหมือนมันเป็นสิ่งหนึ่งไปเลย ถ้าเป็นคนมีปัญหาเขามองทะลุเข้าไปในนี้ มันประกอบไปด้วยหลายส่วน มีส่วนนั้นส่วนนี้ว่าจะสร้างขึ้นมาได้ อย่างนี้เขาก็มองทะลุไป นี่เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อความเป็นโสดาบัน ข้อที่ ๕ เป็นข้อฝึกทางด้านปัญญา เป็นปัญญาระดับต้นๆ เบื้องต้นของการฝึกปัญญา คือหัดมองแยกองค์ประกอบนะ

เหมือนกับโตะ โตะก็มีตัวเดียว ถ้าเป็นการมองแบบธรรมดาที่เคยชิน เราก็มองเป็นโตะไปเลย เหมือนกับโตะมันมีจริง ถ้าเป็นคนหัดฝึกบ่อยๆ ความรู้สึกที่โตะมีจริงจะไม่มี เนื่องจากคำว่า โตะ เป็นคำสมมติ มันเกิดจากหลายส่วนรวมกัน เอาไม้กระดานออกไป เอาขาโตะ เอาส่วนนั้นออก ส่วนนี้ออกไป เอาออกแต่ละตัวออกไป ความเป็นโตะก็ไม่มี ที่มันมีขึ้นมา เพราะเอาหลายๆ ส่วนมารวมกัน แต่การมองแยกแยะองค์ประกอบที่สำคัญ ที่เน้นให้พวกเรามามองก็คือมองตัวเอง มองสิ่งที่เรียกว่าตัวเรา ตัวคน ประกอบไปด้วยส่วนประกอบต่างๆ รวมกันเข้า ต้องหัดแยกแยะ อย่าให้เห็นเป็นคนเดียว ต้องแยกออกมา อย่างน้อยต้องแยกเป็น ๒ ส่วน

การแยกมาน้อยเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งเป็นนามธรรม อันนี้ถือว่าน้อยที่สุดแล้ว ต้องหัดแยกได้ ต้องแยกได้ว่าส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งเป็นนามธรรม รูปธรรมคือมันไม่รู้เรื่อง ไม่รู้อะไรเลย ไม่มีเจตนา ไม่มีความคิดนึก ไม่มีความรู้สึกใดๆ ส่วนนามธรรมคือเป็นฝ่ายรู้เรื่อง ฝ่ายรู้สึกนึกคิดต่างๆ ต้องหัดแยกออกมา ถ้าไม่หัดอย่างนี้ มันจะรู้สึกว่าเป็นตัวเรา เป็นเราคนหนึ่ง เป็นเราเดิน เรายืน เรานั่ง เรานอน เรากิน เราดื่ม เราทำนั่น เราทำนี่ ถ้าหัดมองบ่อยๆ ก็จะรู้ว่าส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรมไม่รู้เรื่อง เช่น นั่งอยู่นี่ เป็นกายมันนั่ง มันไม่รู้เรื่อง มันไม่ได้นั่งได้เอง ต้องมีอีกส่วนเป็นคนสั่งมัน มีส่วนของความคิดความนึก เช่น ฟังผมบรรยายรู้เรื่อง ไม่ใช่รูป เป็นนามธรรม เป็นด้านจิต มีความรู้สึก สุข ทุกข์ เหนื่อย รำคาญ ง่วงเหงาหาวนอน อันนี้ไม่ใช่รูป รูปมันไม่รู้จักง่วงนอน ส่วนง่วงนอนนี้มันเป็นด้านนามธรรม แยกแยกได้ ก็จะรู้สึกว่ามีเราเป็นผู้ง่วงนอน ถ้าไม่หัดแยกไว้ พอว่างขึ้นมาทีไร เราว่าง เราเบื่อ เราเซ็ง เราเจ็บหลัง เราปวดหลัง มีแต่เรื่องตัวตนตลอด เพราะมมมองแต่เดิมนั้น เราติดโลกสังขารอยู่

ที่นี้ สัจจะหมายถึงสิ่งที่มีหลายๆ สิ่งมารวมกัน จึงเป็นอันหนึ่ง วิธีมอง ให้เกิดปัญญาคือแยกสังขารออกมา ส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งเป็นนามธรรม หรือจะแยกละเอียดกว่านั้นก็แยกเป็นแบบขั้น ๕ ก็ได้ แยกแบบอายตนะ ๑๒ แยกแบบธาตุต่างๆ แยกให้ละเอียดออกมา รูปร่างกายก็แยกออกมาเป็นอาการ ๓๒ อย่างนี้เป็นต้น แยกเป็นกัณฐิก ก็ลักษณะก็ได้ ขอให้แยกออกมาแล้วเห็นข้อเท็จจริงของแต่ละส่วนนั้น พอเข้าใจอย่างนี้แล้ว ก็จะเกิดเป็นปัญญาพื้นฐานเบื้องต้นได้ ถ้าไม่ทำอย่างนี้ ปัญญาจะไม่เกิด เนื่องจากว่ามันเคยชินที่จะมองเป็นก้อนๆ เป็นกลุ่มๆ ข้อที่ ๕ นี้เป็นเบื้องต้นของทางฝ่ายปัญญา แต่ ๔ ข้อที่ผมพูดไปแล้ว เป็นเรื่องเบื้องต้นปลาย ไหลมาเรื่อย หลายท่านแหงนคอฟังไปนานแล้ว ตอนนี้ก็เบื้องต้นของทางปัญญา พอพูดทางปัญญาจบ ต่อไปก็จะพูดทางด้านสมาธิ ด้านศีล ด้านสติ ด้านอื่นๆ ที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งจริงๆ ก็ได้พูดไปเยอะแล้ว เพียงแต่ว่า คราวนี้ มาพูดเป็นเรื่องราว พูดจากระดับสูงลงมาไต่ลงมาเรื่อยเลย ไต่มาจนถึงจุดตั้งต้นของทางด้านปัญญา

สรุปว่า จุดตั้งต้นของทางด้านปัญญา คือต้องมองแยกองค์ประกอบออกมา เนื่องจากพวกเราอยู่ในโลกสังขาร สังขาร หมายถึง มันมีหลายอันมารวมกัน มันจึงเป็นอันหนึ่ง เช่น ดิกมีหลังหนึ่ง มันไม่ใช่มีหนึ่ง มันต้องมีหลายส่วนมารวมกัน ถ้าแยกหลายๆ ส่วนที่รวมกันออกมา แยกเหล็ก หิน ปูน ทราขายออกไป แยกประตู หน้าต่าง แยกทุกส่วนออกไป ความเป็นดิกก็จะมี ไม่มี ความเป็นดิกมีขึ้นมาได้ เพราะมันมีหลายส่วนมารวมกัน คนที่ฝึกบ่อยๆ เขามองดิก ก็เข้าใจเลยว่ามันไม่มีจริง มองทะลุเข้าไป เหมือนมองคน ก็รู้ว่ามันคนอยู่ชื่อนั้นชื่อนี้ มันเป็นสมมติ คนนั้นจริงๆ ที่สิงอยู่ในร่างนี้จริงๆ ไม่มี ความเป็นดิกหลังนี้ที่มาสิงอยู่ในดิกนี้ไม่มี แต่เพราะการรวมกันขององค์ประกอบหลายๆ ส่วน ด้วยรูปลักษณะที่ตรงตามแบบ ตรงตาม ที่สถาปนิกเขาเขียน ตรงตามที่วิศวกรเขาวางไว้แบบนี้ ความเป็นดิกนี้ก็มีขึ้น เหมือนกับพวกเรานี้เป็นรูปธรรมนามธรรมมาประชุมรวมกัน พุดละเอียดก็เป็น ชั้น ๕ ก็ได้ เป็นอายตนะก็ได้ มารวมกัน ประชุมกัน ไม่มีตัวเราอีกคนหนึ่งมาสิง อยู่ในนี้ หรือว่ามาครองรูปร่าง มาครองจิตใจนี้อยู่ มีแต่รูปธรรมนามธรรมล้วนๆ ถ้าหัดมองอย่างนี้บ่อยๆ ความเข้าใจผิดก็จะลดลงไปได้ มองทะลุคน เห็นคน เหมือนกัน แต่ทะลุคน เห็นสิ่งต่างๆ เห็นโต๊ะ เห็นเก้าอี้เหมือนกัน แต่มองทะลุโต๊ะ เก้าอี้ เห็นแก้วน้ำเหมือนกัน แต่มองแล้วทะลุแก้วน้ำ คนที่มองทะลุ เขาก็จะเรียกว่าแก้วน้ำ มันก็เป็นแก้วน้ำเหมือนเดิม หรือจะไม่เรียกว่าแก้วน้ำ มันก็เป็นแก้วน้ำเหมือนเดิม เพราะว่าชื่อเป็นสมมติเฉยๆ จะเรียกชื่ออะไรมันก็เป็นอันนั้นของมัน ไม่เกี่ยวกับชื่อ ส่วนชื่อก็เป็นสมมติ ตกลงกันสำหรับเรียกขานให้สะดวกอย่างนี้ คราวต่อไปจะมาอธิบายเกี่ยวกับข้อที่ ๕ นี้ พุดเป็นเบื้องต้นไว้ก่อน

บรรยายวันนี้ ก็คงพอสมควรแก่เวลาเท่านั้นะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๖

บรรยาย วันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ก็มาฟังธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๖ สำหรับหัวข้อนี้ผมได้บรรยายมาหลายครั้งแล้ว ตอนนี้อธิบายอยู่ในประเด็นวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน สำหรับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันที่ได้อธิบายมาแล้ว ก็ได้พูดถึงในฝ่ายปัญญา ฝ่ายความรู้ มีหลายระดับด้วยกัน เริ่มตั้งแต่ระดับสูงๆ คือมีธรรมจักขุ มีดวงตาเห็นธรรม สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ระดับสูง ถ้ามีดวงตาอย่างนี้ก็เป็นพระโสดาบัน ทีนี้ถ้ายังไม่เป็นพระโสดาบัน ก็ต้องมีอนุโลมญาณ คือญาณที่อนุโลมสอดคล้องกับหลักสัจธรรมความจริง คือเห็นทุกข์ว่าเป็นทุกข์อยู่เสมอ เห็นเหตุเกิดทุกข์ว่าเป็นเหตุเกิดทุกข์อยู่เสมอ แยกแยะได้ เห็นความดับทุกข์ว่าเป็นความดับทุกข์ เห็นหนทางคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ว่าเป็นหนทาง ถ้าเห็นอยู่บ่อยๆ เนืองๆ อย่างนี้ค่อยๆ ขำระความเห็นไป แล้วฝึกข้อธรรมะอื่นๆ เข้ามาให้ประชุมกัน ก็จะมีธรรมจักขุ มีดวงตาเห็นธรรม นี้ก็ระดับรองลงมา รองลงมาอีก ก็ให้รู้จักพิจารณาสิ่งต่างๆ เป็นไปตามเงื่อนไข ตามเหตุ ตามปัจจัย ตามหลักอิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท นี้ได้พูดจบไปในคราวที่แล้ว

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง (ต่อ)

ในคราวนี้ จะพูดในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องการฝึกฝายปัญญา ในแง่มุมการรู้จักมองแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ แล้วก็มองข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของทางด้านปัญญา เนื่องจากว่าพวกเราอยู่ในโลกสังขารสังขารนี้มันคือของปรุงแต่ง มีหลายๆ ส่วนมารวมกันจึงเกิดเป็นสิ่งที่หนึ่งขึ้นเหมือนเราแต่ละคนแต่ละท่าน ผมก็เป็นคนหนึ่ง แต่ละท่านก็เป็นคนหนึ่ง คำว่าคนเป็นของสมมติ ต้องมีส่วนประกอบหลายๆ ส่วนมาประกอบกัน ถ้าไม่หัดมองแยกแยะ มองตามสัญญาเดิม ที่เรียกกันว่า**ขันธ์สัญญา** สัญญาคลุ่มก้อน ก็จะเหมือนมีคนจริงๆ มีคนไปสิงอยู่ในร่างกายอันนี้ เดี่ยวสักหน่อยร่างนี้พังก็จะกระโดดออกไปเกิดใหม่ อะไรก็คิดนึกไป เป็นจุดตั้งต้นของความเห็นผิดแล้ว จุดตั้งต้นของความเห็นผิด ก็คือความเห็นผิดว่ามีตัวตนนี้แหละ พอเห็นผิดแล้วก็เพี้ยนไปอีก เยอะแยะมากมาย เกิดพิธีกรรมที่ทำเพื่อตัวเพื่อตนอีกหลายประการ

วิธีแก้ไขก็ต้องมาฝึกปัญญา ฝึกความรู้ ซึ่งถ้าพูดถึงวิธีปฏิบัติในฝ่ายปัญญา จุดเริ่มต้นก็คือรู้จักแยกแยะองค์ประกอบ จะแยกก็ส่วนก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องแยกให้ได้ ปกติท่านก็เลยให้เราแยกอย่างน้อยต้องได้ ๒ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นกาย ส่วนนี้ไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไร อีกส่วนหนึ่งเป็นจิต เป็นตัวรู้เรื่อง เหมือนท่านทั้งหลายที่นั่งฟังผมพูดอยู่นี้ อย่างน้อยก็ต้องมีสติ แล้วก็แยกได้ว่า ตัวที่นั่งอยู่นี้เป็นกาย ไม่ใช่คน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา ไม่ใช่ของเขา เป็นกาย ส่วนตัวที่ฟังรู้เรื่อง รู้สึกง่วงเหงาหาวนอน เปื่อ เศร้า รำคาญ เหล่านี้ไม่ใช่กาย กายมันเปื่อไม่เป็น มันหนักไม่เป็น มันเบาไม่เป็น กายมันไม่รู้เรื่อง ส่วนตัวที่รู้สึกวกินอาหารกลางวันมาใหม่ๆ ตัวมันหนักเหลือเกิน อันนี้เป็นนามธรรม เป็นถิ่นมิหระมันเกิดขึ้น เป็นนามธรรม ไม่ใช่กายหนัก แต่เป็นจิตนั่นแหละ มีเหตุที่เกิดประกอบกับจิต ทำให้เกิดอาการอย่างนั้นขึ้น อย่างนี้

อย่างน้อยก็ต้องแยกได้ ๒ ส่วน ถ้าแยกได้ ๒ ส่วนนี้ ก็จะไม่เห็นว่ามีตัวตน เพราะส่วนหนึ่งเป็นกาย อีกส่วนหนึ่งเป็นจิต อันนี้ง่ายที่สุดเลย เนื่องจากว่ากายนี้มันไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไร เหมือนกับวัตถุสิ่งของข้างนอก แขน ขา ตา หู นี่มันไม่รู้เรื่อง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี่มันไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไร ไม่รู้ว่ามันดี มันสวย มันงามอะไรต่อมิอะไร ส่วนตัวรู้ทั้งหมดนี้เป็นนาม แยกเป็นกายกับจิตก็ได้ แยกส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม ส่วนหนึ่งเป็นนามธรรม อันนี้คือ ๒ ส่วน

ทีนี้ ถ้าแยก ๒ ส่วนแล้วยังไม่ชัดเจน หรือยังยึดถือว่าเป็นตัวตนได้อีก ก็แยก
ละเอียดไปอีก โดยเอาจาก ๒ ส่วน นั้นแหละมาแยก เช่น ส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรมแล้ว
ก็แยกรูปต่อไปอีกว่า รูปมันมีอะไรบ้าง ปกติเราก็จะแยกเป็นธาตุ ๔ คือ ธาตุดิน
ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ยังไม่ยอมรับอีก ก็ต้องแยกลงไปอีก ธาตุดินมีอะไรบ้าง
แยกลงไป การรู้จักมองแบบแยกแยะองค์ประกอบอย่างนี้ จะทำให้ความรู้สึกว่ามี
ตัวตนมันลดลงแล้วก็หมดไป ถ้ายังมีความรู้สึกว่าเป็นเรา เป็นเขา เป็นของเรา
เป็นของเขาสิ่งอยู่ที่ใดที่หนึ่ง อันนี้เรียกว่าทิฏฐิ มันยังไม่หมดจด ยังไม่เห็นชัด
พวกเรานั่งอยู่นี่ ฟังธรรมก็ทราบดีอยู่แล้วว่า เราคือรูปนาม ชั้น ๕ อันนี้ก็ท่องได้
อยู่แล้ว แต่มองทีไรก็เป็นคนทุกที อย่างนี้ก็เลยต้องมาชำระโดยอาศัยปัญญา
รู้จักมองแยกแยะ

ถ้าจะแยกแยะละเอียดยิ่งไปกว่านั้น แบบซันต์ ๕ ก็ได้ แบบอายตนะ ๑๒ แบบธาตุ ๑๘ หรือแบบอื่นๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ เพื่อสิ่งเดียวกันนั้นก็คือเห็นว่า **น้ำมันไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นมัน มันไม่ใช่ของเรา** ถ้าคนมองปุ๊บ ก็เห็นเลยว่า อันนั้นมันเป็นของมัน มันไม่ใช่คน ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย อะไรที่มันเกิด มันก็ล้วนดับไปทั้งนั้นแหละ แค่นี้ก็ดวงตาเห็นธรรมแล้ว แต่พวกเราเคยถือนิติมานาน เคยหลงผิด มีสัญญาผิด กำหนดผิดๆ มานาน ก็เลยต้องกำหนดใหม่ ผิดใหม่อย่างนี้นะครับ ทีนี้ การที่จะมองด้วยปัญญาอย่างนี้ได้ จิตก็ต้องมีสมาธิ มีความตั้งมั่นดี จึงจะมองได้ ถ้าจิตยังมีความรักความชัง มันจะมองไม่ออก เพราะว่ากิเลสมันไม่ยอมให้เรามองเป็นรูปเป็นนาม กิเลสมันจะหลอกให้เรามองว่าเป็นเรา เป็นของเรา เรามีสิทธิ์ในสิ่งนั้น เรามีสิทธิ์ในสิ่งนี้ เรามีสิทธิ์ได้สิ่งนั้น เรามีสิทธิ์ได้สิ่งนี้ เราได้มาด้วยกำลังแขนของเราก็ว่าไป กิเลสมันจะว่าอย่างนั้น ซึ่งก็เป็นกระแสดั้งเดิมที่เราติดมานานแล้ว ก็เลยต้องมีตัวกันกิเลส คือมีสติสัมปชัญญะให้ต่อเนื่องกัน และให้ได้สมาธิมีความตั้งมั่น ถ้ามีสติตั้งมั่นดี ไม่หลงลืม ไม่เอากายเอาใจเป็นตัวตน อย่างนี้ก็พิจารณาได้ ส่วนจะมีสมาธิสูงหรือไม่สูงนั้นอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าสมาธิดี จิตสะอาดก็มองได้ลึกซึ้งดี ถ้าไม่สะอาดนัก แค่มีสติมั่นคงไม่หลงไปถือว่า เป็นเราเป็นของเรา ก็พิจารณาได้แล้ว ฉะนั้น ท่านทั้งหลายจึงควรฝึกมองบ่อยๆ จะได้มีปัญญานะครับ

วันนี้ ผมจะยกพระสูตรมาอ่านให้ฟังแล้วก็ขยายความ ท่านทั้งหลายจะได้มีตัวอย่างในการนำไปฝึกปฏิบัติ ด้านแรกของการปฏิบัติธรรมก็ต้องเป็นพระโสดาบันก่อน พระโสดาบันจะละความเห็นผิดก่อน เห็นผิดว่าเป็นตัวเป็นตน เป็นเราเป็นเขา นี่แหละ เห็นรูปเป็นรูป เห็นนามเป็นนาม ฟังๆ คุณแล้วก็เหมือนไม่ยาก แต่วามันยาก ความไม่รู้มันมันลำบาก ฉะนั้น ว่างไปแล้วธรรมะเราก็ทราบด้วยกันแล้วทั้งนั้น ต้องเห็นรูปมันเป็นรูป เส้นผมมันเป็นรูปนะ เป็นธาตุดิน อย่างนี้เราก็ฟังได้ แต่ใจมันไม่ยอม ต้องฝึกต้องหัดบ่อยๆ ต้องบอกสอนมันอย่างนี้

ผมจะอ่านพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงวิธีการมองแยกแยะองค์ประกอบหลังจากที่จิตมีสมาธิ ตั้งมั่นแล้ว ก็ให้มองแบบง่ายๆ ก็คือมองเป็นกายเป็นจิตนี่แหละ ในทีฆนิกาย สีลขันธวรรค **สามัญญผลสูตร** พระพุทธองค์ทรงแสดงเกี่ยวกับวิปัสสนาญาณ

ข้อ ๒๓๔

เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ภิกษุผู้น้อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ รู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้คุณกันเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ เกิดจากบิดามารดา เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยงแท้ ต้องอบต้องนวดเพ็น มีอันแตกกระจายไปเป็นธรรมดา วิญญาณของเราอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้

ข้อ ๒๓๕

เปรียบเทียบเหมือนแก้วไพฑูรย์ อังนงตามธรรมชาติ มีแปดเหลี่ยมที่เจียรระไนดีแล้ว สุกใสเป็นประกาย ได้สัดส่วน มีด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว หรือสีนวลร้อยอยู่ข้างใน คนตาถึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้นวางไว้ในมือแล้วพิจารณาเห็นว่า แก้วไพฑูรย์นั้น งดงามตามธรรมชาติ มีแปดเหลี่ยมที่เจียรระไนดีแล้ว สุกใสเป็นประกาย ได้สัดส่วน มีด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาวหรือสีนวล ร้อยอยู่ข้างใน ฉันทใด เมื่อจิตเป็นสมาธิบริสุทธิ์ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุย่อมจิตไปเพื่อญาณทัสสนะ รู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้คุ้มกันเป็นรูปปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ เกิดจากบิตามารดา เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยงแท้ ต้องอบ ต้องนวดเพ้น มีอันแตกกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา วิญญาณของเราอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้ฉันทนั้น

อันนี้เป็นวิธีง่ายๆ เมื่อจิตเป็นสมาธิ มีความตั้งมั่นดี ไม่หลงลืมแล้ว ก็ให้มอง
ง่ายๆ ท่านฟังแล้วก็คงจะพอเห็นภาพ แต่ต้องหัดมองบ่อยๆ ก็คือให้น้อมจิตมามอง
ตัวเอง มองกายตัวเอง มองลงไปภายใน มองไปให้มันเห็น ให้มันรู้ชัดอย่างนี้ว่า
กายของเรานี้คุณกันเป็นรูปร่าง กายก็คือส่วนประกอบหลายๆ ส่วนมารวมกัน
คุณกันเป็นรูปร่าง มัดรวมกันอยู่อย่างนี้ มีหัวตั้งอยู่บนคอ แขน ๒ ข้าง ขา ๒ ข้าง
มามัดรวมกันอยู่ คุณกันเป็นรูปร่างเหมือนกับเรือนหรือบ้าน มีตะปุดอกก็ให้คง
ความเป็นเรือนเป็นบ้านได้ไม่พัง ร่างกายนี้ก็เหมือนกัน เวลาจิตเป็นสมาธิก็อย่าลืมน้อม
มองดู ถ้าจิตไม่เป็นสมาธิมันจะไม่ยอมมองนะ มันจะไปมองแต่คนอื่นเขา จะมอง
ว่าเป็นเราเป็นเขา หลงอยู่อย่างนั้นนะ ฉะนั้น จึงต้องถือโอกาสตอนที่จิตมันตั้งมั่นดี
เป็นสมาธิ จึงต้องมีการฝึกสติสัมปชัญญะแล้วก็ฝึกสมาธิบ่อยๆ จะฝึกด้วยวิธีไหน
ก็ได้ ที่ผมได้แนะนำไปก็มีมากมายหลายวิธีเหลือเกิน ก็ไปฝึกเอา พอฝึกแล้ว จิตมี
ความตั้งมั่นดี ก็มองลงไปภายใน เหมือนมองคนอื่นหรือมองบ้านเรือนว่า กายนี้
มันคุณกันเป็นรูปร่าง มีหัวอยู่ตรงนี้ มีแขน ๒ ข้าง ขา ๒ ข้าง หูอยู่ตรงนี้ จมูกอยู่
ตรงนี้ ปากอยู่ตรงนี้ มันเป็นรูปร่างอย่างนี้ มาสังเกตดูให้ลึกซึ้งลงไปอย่างนี้ ถ้าไม่มี
สมาธิมันมองไม่ลึกซึ้ง พอมองก็เห็นว่า หน้าเราสวยงามเหลือเกิน สวยอย่างนั้น
อย่างนี้ อันนั้นมองแบบเดิม แบบไม่มีสมาธิ ตอนมีสมาธิก็มองหน้าตารูปร่าง
ของเราเหมือนเดิมนั้นแหละ แต่ให้เห็นโดยความคุณกันเป็นรูปเป็นร่างอย่างนี้ นี่วิธี
การมอง

กายของเรานี้คุ้มกันเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ **ตัวธาตุหลัก** จริงๆ ที่ประกอบเป็นร่างกายขึ้นนี้ คือ มหาภูตรูป ๔ ได้แก่ **ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม** พุดแบบกว้างๆ ก่อน ส่วนไหนที่มันเป็นของแข็ง ของหยาบ ของกระด้าง จับดูแล้วมันเป็นของแข็งๆ นี้ จับหัว จับแขน จับขา อันนี้ก็เป็นดิน เป็นส่วนที่มันมาแทนที่อากาศ กินเนื้อที่ต่างๆ เรามานั่งบนเก้าอี้ มันก็กินเนื้อที่แทน อากาศลงไป ไม่ใช่คนนะ เป็นกาย และกายนี้เป็นส่วนประกอบของธาตุ ๔ โดยมี ธาตุดินเป็นธาตุหลักอยู่ เป็นของแข็ง เป็นของหยาบ เป็นของกระด้างอยู่อย่างนี้ ถ้ามีสมาธิจะมองได้ ถ้าไม่มีสมาธิจะมองไม่ได้นะ เวลาเห็นคนอื่นก็มีแต่คนเดินไป เดินมา ฉะนั้น ต้องหัดให้จิตตั้งมั่น เป็นสมาธิแล้วก็มาพิจารณา ดูมองดู อย่าลืมนอง ตัวเอง ถ้ามองตัวเองชำนาญแล้วก็มองคนอื่นว่านั่นก็กายเหมือนกัน นั่นก็กาย คุ้มกันเป็นรูปร่าง มีหัวตั้งอยู่บนคอ มีแขนออกมา ๒ ข้าง มีขาออกมา ๒ ข้าง อย่างนั้นแหละ เหมือนกับตุ๊กตาหรือว่าเหมือนกับท่อนไม้อะไรต่างๆ ที่มีกิ่งก้าน สาขา รูปก็เป็นอย่างนี้ มันไม่รู้เรื่อง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันไม่รู้เรื่องอะไร ต้องมองให้เห็นอย่างนี้

ท่านว่า กายของเรานี้คุ้มกันเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ ธาตุดินเป็นของแข็งของหยาบกระด้างเป็นธาตุพื้นฐาน จับตรงไหนก็เจอดินหมดแหละ จนกระทั่งเดินไปเดินมาก็มาแทนที่อากาศ กินเนื้อที่เข้าไป แทรกเนื้อที่อากาศ อากาศโล่งๆ ว่างๆ ก็แทรกไปได้ อันนี้ก็คือกายนั่นเอง แต่เราบอกว่าคุณ ไซ้คนมัย ไม่ใช่ กายเข้าไปในนั้น กายมันแทรกอากาศเข้าไปได้ก็เพราะว่ามันมีดินอยู่ในนั้น นี้อยู่ในกาย มันปั้นขึ้นมา ถ้าเรานึกถึงศิลปินที่ปั้นรูปต่างๆ เขาก็อาศัยดินนี้แหละ มาปั้น ส่วนที่ ๑ คือธาตุดิน

ส่วนที่ ๒ คือธาตุน้ำ ไหลซึมซาบเอิบอาบอยู่ จะป็นเป็นรูปใดรูปหนึ่งได้ ต้องมีน้ำซึมแทรกอยู่ในนั้น เหมือนร่างกายเรานี้จะเชื่อมโยงมัดรวมกันได้ แม้มดิน จะดูเหมือนเป็นธาตุหลักก็จริง แต่ถ้าไม่มีน้ำมันก็อยู่ไม่ได้ ต้องมีน้ำซึมแทรกอยู่ ทุกจุดทุกที่ทั่วไป น้ำจึงมีลักษณะซึมซาบและเอิบอาบ ไหลนองไปทั่วทุกชิ้นส่วน ซึมลงไป เหมือนเวลาปั้นอะไรที่เกิดจากดินก็จะมีน้ำแทรกอยู่ในดินนั้นแหละ ตัวน้ำ เป็นอาโปธาตุ พวกเราก็เลยเอามาใช้ภาษาไทยว่าอาบน้ำ คำว่าอาบ ก็คืออาโป ภาษาไทยเราส่วนใหญ่ไม่มีคำก็ยืมเอาคำบาลีมาใช้

ต่อไป ธาตุไฟ เตโชธาตุ ธาตุที่มันเป็นความร้อน ความเย็น ความอบอุ่น ในร่างกาย แล้วต่อมาก็เป็นธาตุลม วาโยธาตุ อย่างนี้ นี่ท่านให้รู้จักพิจารณาให้เห็น ชัดว่า กายของเรานี้คุ้มกันขึ้นเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ ทีนี้ เมื่อ เกิดขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ นี้ ที่ได้รูปได้ร่างนี้ มันไม่ใช่ตัวโตมาเท่านั้นเลย ไม่ใช่ เป็นแขน เป็นขาขนาดเท่านี้มาเลย จะต้องมองให้ลึกซึ่งถึงที่มาของมัน เนื่องจาก ว่ารูปร่างกายนี้มันเป็นธาตุของโลก มีจุดเริ่มต้นก็คือเกิดจากบิตามารดา ด้านกายภาพมีจุดตั้งต้น เอาธาตุของโลกนี้ผสมกัน โดยเริ่มต้นเอาธาตุของพ่อ ของแม่มา เอาเลือดเนื้อของท่านมาผสมกัน ทุกชิ้นส่วนของเราทั้งหมด ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง อวัยวะส่วนต่างๆ ทั้งหมดนี้เกิดจากบิตามารดาเป็นจุดตั้งต้น ธาตุของพ่อ ของแม่หรือว่าหยดเลือดของพ่อของแม่นั้นก็ครอบคลุมเราทั้งหมด ทุกชิ้นส่วน ต้องมองให้ลึกซึ่งถึงจุดตั้งต้นที่มาของมัน อันนี้ก็อย่างที่เคยกล่าวไปแล้ว ในการฝึก ปัญญาระดับสูงคือจะต้องมองให้เห็นกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยนั่นเอง

ถ้ามองแยกแยะองค์ประกอบได้แล้ว มองอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นไปตามอริยสัจ จนบรรลุธรรมนั้นแหละ นี่ต้องมองถึงจุดกำเนิดของร่างกายอย่างนี้ ภายอันนี้ไม่ได้กระโดดมาจากชาติที่แล้ว ชาติที่แล้วเราอาจจะ เป็นกายหมู กายไก่ กายแมว กายหมีแพนด้า หรืออาจจะ เป็นกายละเอียด กายเทพ อะไรก็ว่าไป แต่กายเหล่านั้นไม่ได้กระโดดมาสู่ภพนี้ ไม่ได้มีชิ้นส่วนของกายเก่า กระโดดมาในที่นี้ ถ้าชาติก่อนเกิดเป็นหมู เขาก็อาจจะเอาขาเราไปจุ่มน้ำพริก ไปเรียบริบร้อยแล้ว ทำข้าวขาหมูหรืออะไรก็ว่ากันไป ถ้าเป็นกายคนก็ไร้ประโยชน์ เขาเผาเรียบริบร้อย เอาซี่โครงไปลอยที่แม่น้ำ ถ้าเป็นกายสัตว์ก็ไม่แน่ ยังมีประโยชน์ อยู่บ้าง ตายแล้วเขาก็ตัดขาออกไปทำอาหาร ปูรังรสต่างๆ พวกเราฟังแล้วก็น้ำลาย ไหลหยดอยู่ก็มี นี้อย่างนี้ นี่ก็เป็นสักแต่ว่ากายเท่านั้น ส่วนที่น้ำลายไหลหยดอยาก กินก็เป็นนามธรรม คนละส่วนกัน ต้องหัดแยกแยะ ท่านต้องการให้รู้อันที่ง่ายที่สุด ก่อน คือกายง่ายกว่าเขาเลย มันไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไร มันมีที่มาเห็นชัดเลย แม้ทางวิทยาศาสตร์เขาก็พิสูจน์ได้ว่า จุดตั้งต้นจริงๆ มาจากบิดามารดา พวกเรา จึงสืบสายบรรพบุรุษได้ เพราะมีเชื้อสายมาจากบิดามารดา บิดามารดาของเราก็ได้ มาจากปู่ย่าตายายต่างๆ สืบทอดกันไป อันนี้เป็นฝ่ายรูปธรรม ทางด้านวิทยาศาสตร์ หรือว่าด้านกายภาพ ด้านฟิสิกส์ เขาพิสูจน์ได้เท่านี้ ส่วนด้านจิตมีความลึกซึ้งมาก เขาไม่ได้พิสูจน์กัน เนื่องจากเครื่องมือเขาตั้งต้นไว้ว่า ไม่ได้ใช้ด้านจิตตั้งแต่ต้น ก็เลยเป็นข้อจำกัดของเขาเองนั่นแหละ

ลองนั่งเงียบๆ แล้วพิจารณาแยกแยะกายของเรา เอาหัวไปวางไว้ที่หนึ่ง เอาแขนไปวางไว้อีกที่หนึ่ง เอาขาไปวางอีกที่หนึ่ง เอากระดูกไปวางอีกที่หนึ่ง เอาตับไตไส้พุงไปวางทุกๆ ห่อง ทำตอนจิตมีสมาธิ ถ้าจิตไม่มีสมาธิ มันมองอย่างนี้ไม่ได้ มันมีแต่สวยงาม มีแต่ตัวเราของเราอย่างนั้นแหละ มันไม่ยอมให้เรามองเห็นความจริง กิเลสนิรวรณเป็นตัวปิดบังความจริง ปิดบังปัญญา พวกเราจะต้องฝึกทำนไหนที่ยังละนิรวรณไม่ได้ นี่อันตรายเหลือเกิน ต้องไปฝึกสมาธิเยอะๆ ฝึกสติมากๆ ถ้ายังรัก ยังซัง ยังง่วงเหงาหาวนอน หดหู่ ฟุ้งซ่าน ลังเลสงสัย นั่งสมาธิแป๊บเดียวก็ง่วงนอน นั่งไปนั่งมากก็ฟุ้งซ่าน พิจารณาไม่ออก เพราะกิเลสนี้มันไม่ยอมให้เราพิจารณา มันอยากให้เราอยู่ในโลกนานๆ เป็นหน้าที่ของกิเลส จะไปว่าเขาก็ไม่ได้ ทางเราจะต้องฝึกสติสัมปชัญญะ ฝึกให้มีความรู้ตัว สติจะเป็นตัวยับยั้งสัมปชัญญะเป็นตัวปัญญาที่จะคอยไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิต ไม่ให้มันได้ช่อง พอมีสติสัมปชัญญะแล้ว เราก็หากกรรมฐานมาทำให้ชำระจิต พอจิตตั้งมั่น ทีนี้แหละก็เป็นเวลาที่จะพิจารณา ให้เห็นกายนี้คุ่มกันเป็นรูปร่าง ยกหัวไปไว้ที่หนึ่ง ยกแขนไปไว้ที่หนึ่ง ยกตับไตไส้พุงไปวางไว้คนละที่กัน ตัวยกก็คือสตินั่นเอง ถ้ามีสติมันจะยกได้ ยกเส้นผมมาพิจารณา เพราะเส้นผมมันอยู่บนหัวเราอยู่แล้ว เราก็หยิบมันมาพิจารณาได้เลย ถ้าไม่มีสมาธิมันหยิบไม่ออก

พระพุทธองค์ได้ตรัสว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิ ตั้งมั่นแล้ว ก็พิจารณากายที่รวมกัน เป็นรูปร่างอย่างนี้ ให้รู้จักส่วนประกอบของมัน มันประกอบไปด้วยธาตุ ๔ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ที่ต้องลงมือทำการพิจารณาอย่างนี้ ก็เพื่อว่าต่อไป เมื่อจิตหมดสมาธิแล้ว เราจะได้ไม่กลับไปยึดไปถืออีก เพราะว่าเคยพิจารณาเอาไว้แล้ว เคยหัดมองเอาไว้แล้ว ท่านไหนที่จิตมีสมาธิบ้างแล้ว ก็อย่าลืมมองบ่อยๆ อันนี้เป็นจุดตั้งต้นของฝ่ายปัญญา หัดมอง อย่างน้อยต้องมองรูปเป็นส่วนหนึ่ง นามเป็นอีกส่วนหนึ่ง ร่างกายเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นด้วยมหาภูตรูปทั้ง ๔ ต้องหัดแยกแยะ ออกมาหลักๆ มีอยู่ ๔ กอง ส่วนไหนที่เป็นของแข็ง ของหยาบ ของกระด้าง มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น อันนี้เป็นกองดิน เรียกว่าปฐวีธาตุ ดิน เสดด หนอง เลือด เป็นต้น อันนี้เป็นกองน้ำ เรียกว่าอาโปธาตุ ส่วนไหนที่เป็นความอบอุ่นในร่างกาย ความเย็น ความร้อนต่างๆ ทำให้ร่างกายอบอุ่น ทรวดโทรงม ตัวร้อน ผ่ายย่อยอาหาร อันนั้นเป็นไฟ เรียกเตโชธาตุ ส่วนเคลื่อนไหว พัดไปทางนู้นทางนี้ในร่างกาย เป็นความยืด หด ตึง หย่อน อันนั้นเป็นลม เรียกว่าวาโยธาตุ แยกส่วนประกอบอย่างนี้ เหมือนกับเราแยกส่วนประกอบของตึก ทูบตึกทิ้งแล้ว เหล็กเอาไว้กองหนึ่ง ปูน เอาไว้กองหนึ่ง ส่วนประกอบที่เป็นไม้เอาไว้กองหนึ่ง หลังคาเอาไว้กองหนึ่ง

ตัวอาคารนั้น สถาปนิกเขียนแบบ วิศวกรถอดแบบออกมาว่าอะไรควรใส่เข้าไปตรงไหน ปริมาณเท่าไร ช่างทั้งหลายก็สร้างตามนั้น เหมือนกับพวกเราที่กรรมประมวลมา มีกรรมใหญ่กรรมหนึ่งให้เกิดมาเป็นคน และกรรมย่อยๆ ทั้งหลายก็ช่วยสนับสนุน มอบชิ้นส่วนต่างๆ ให้ เอาเส้นผมแบบนี้ไป เอาตาแบบนี้ไป เอาจมูกอย่างนี้ไป เอาปากอย่างนี้ไป มีหลายกรรมส่งผลรวมกันมา มาปะตรงนั้นตรงนี้ มีกรรมอันหนึ่งให้มาเป็นคนและกรรมอื่นๆ ก็มาปะนั่นปะนี่ ถ้าอยากเห็นอย่างนี้ชัด ก็ต้องไปอ่านมหาปุริสลักษณะของพระพุทธเจ้า ลักษณะอาการ ๓๒ มาจากกรรมไม่เหมือนกัน และมีกรรมหนึ่งที่เกิดเป็นพระพุทธเจ้า แล้วยังมีกรรมย่อยๆ มาแต่งหน้าแต่งตาให้ดูดีน่าเลื่อมใส มันเป็นอย่างนี้ พวกเราก็เหมือนกัน อย่างนี้ อย่างนั้นเรียกว่าสังขาร อวิชชาจึงเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารก็เป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณก็เป็นปัจจัยที่เกิดนามรูป

ท่านทั้งหลายอย่าลืมนะไปหัดพิจารณาดู ถ้าพิจารณาบ่อยๆ ก็จะเข้าใจได้ว่า รูปร่างกายของเราเป็นดิน น้ำ ไฟ ลม ผสมกัน ไม่ใช่คน ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย ส่วนผู้หญิงผู้ชายเป็นสัญญา เราไปกำหนดไว้ว่า เส้นผมแบบนี้เป็นผู้หญิง ทาปากแดงเหมือนกับผีปอบ นี่เป็นลักษณะของผู้หญิง เราก็กำหนดเอา เป็นสัญญาทั้งนั้นแหละ แต่กายมันไม่รู้เรื่องหรอก ผิวหนังกับลิปสติกสีนั้นมันก็ไม่รู้จักกันอะไร ทีนี้ เราตกแต่งเข้าไปให้มันสมดุลกัน ถูกใจก็เลยว่าย ไม่ถูกใจก็ว่าไม่สวย ก็เท่านั้นแหละ มันก็มีเท่านั้น ถูกใจไม่ถูกใจนี่ก็คือนามธรรม ที่ว่าสวยไม่สวยก็คือนามธรรมเหมือนกัน แต่ตอนนี้เราเอารูปมาพิจารณาก่อน

รูปร่างประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ เกิดจากบิดามารดาแล้ว ต้องรู้จักตั้งต้นของร่างกายอันนี้ รู้จุดตั้งต้นแล้ว ก็รู้จักว่า มันเติบโต ขยายตัวมาได้อย่างไร จนกระทั่งรู้จักจุดจบของมัน มองแบบเป็นกระบวนการจะช่วยให้เราได้ตั้งแต่ต้น ท่านไหนเรียนปฏิจจนสูตรมาแล้ว รู้จักพิจารณาอิทัปปัจจยตา เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะความเกิดขึ้นของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ก็ไม่มี เพราะความดับไปของสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป บ่อยๆ ก็พิจารณาไม่ยาก กายนี้ไม่ได้ซับซ้อนอะไร เห็นได้ชัดก็คือจุดเริ่มต้นของกายนี้มาจากบิดามารดา มาจากธาตุของพ่อของแม่ เจริญวัยมาเพราะข้าวสุกแล้วก็ขนมต่างๆ เจริญเติบโตมาเพราะอาหาร ธาตุตั้งต้นก็คือธาตุพ่อธาตุแม่ เลือดเนื้อของพ่อของแม่ บิดามารดาท่านจึงว่าเป็นผู้มีคุณมาก เป็นผู้มีอุปการะมากแก่ลูก เป็นผู้แสดงโลกนี้แก่บุตร เพราะตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะทั้งหลายเกิดจากธาตุของท่าน ธาตุของท่านเป็นการตั้งต้น แล้วก็อาศัยอาหารทำให้มันแตกตัวมาเป็นหัว เป็นแขน เป็นขา แล้วก็มีส่วนนี้เป็นแฉกๆ อย่างนี้ ถ้าเติบโตสมบูรณ์แล้ว กรรมอื่นที่เหมาะสมแล้วก็เอาประสาทตามาใส่ไว้ที่ตา เอาประสาทหูมาใส่ไว้ในหู ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นไปตามกรรม พอถึงเวลากรรมนี้ได้โอกาสก็เอาผลมาลง ตอนแรกมาเกิดเนี่ย กรรมทั้งหมดยังไม่มา ทอยยกันมาตามลำดับ เหมือนเราสร้างอาคาร ไม่ได้สร้างทีเดียว ตามสถาปนิกและวิศวกรออกแบบไว้ ค่อยๆ สร้างขึ้นมาตามลำดับ พอถึงเวลา ก็เอาอันนี้ใส่เข้ามา เหมือนร่างกายของเราจุดเริ่มต้นได้มาจากบิดามารดา เติบโตมาด้วยข้าวและขนมอาหารต่างๆ เจริญวัยพอสมควร มีหัว มีแขน มีขา สมบูรณ์พอสมควรแล้ว กรรมอันหนึ่งก็ให้จักขุประสาท คุณภาพตามาอย่างที่เราเห็นนี่แหละ ทางหูก็ใส่มาที่รูหู ทางจมูกก็ใส่ที่รูจมูก ทางลิ้นก็ใส่ที่ปลายลิ้น ทางกายก็ทั่วทั้งร่างกาย ทั้งภายในภายนอก และทางด้านใจอีก กรรมแต่ละกรรมประมวล ถึงเวลา ก็ใส่ลงมาจากนครบถ้วนสมบูรณ์

กายก็เจริญวัยมาเพราะข้าวสุกและกีขนมอย่างนี้ ร่างกายนี้มันไม่เที่ยงแท้ มันไม่แน่นอน มันแปรปรวนและเปลี่ยนแปลง สิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้แปลกประหลาดคือร่างกายของเรา ถ้าเป็นโรงงาน บริษัทเหมอร่าอย่างนี้ ใส่ input เข้าไป output ออกมาก็จะคล้ายๆ กัน ร่างกายของเรา input ใส่เข้าไปคืออะไรครับ คือซากเป็ด ซากไก่ พืช ผัก ผลไม้ กินนั่นกินนี่ ดื่มน้ำ แต่ output ที่ออกมากลายเป็นเล็บบ กลายเป็นฟัน กลายเป็นหู กลายเป็นหนัง เป็นอวัยวะน้อยใหญ่ กระบวนการทำงานในร่างกายของเรา แม้แต่ทางวิทยาศาสตร์ก็พิสูจน์ไม่ได้เลย เนื่องจากมีกรรมอยู่เบื้องหลังนั่นเอง ถ้ากรรมหมดแล้วร่างกายจะไม่ทำงาน ทางวิทยาศาสตร์เขาพิสูจน์แต่แบบมันเป็นโรงงาน คล้ายโรงงาน เอา input มาใส่เข้าไป เสร็จแล้วก็ทำงาน ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก สูดฉีดโลหิตอย่างนั้นอย่างนี้ เสร็จแล้วก็มี output ออกมา แท้ที่จริงแล้ว มันมีลึกลับซึ้งมาก คือถ้ากรรมหมดแล้ววิญญาณ ออกจากร่าง ระบบนี้จะถูกปิดไป มันจึงลึกลับซึ้ง ถ้าพิสูจน์ด้วยเครื่องมือธรรมดา มันรู้ไม่ได้ เนื่องจากผู้ที่อยู่เบื้องหลังนั้นคือกรรมนั่นเอง แต่ละคนก็มีเบื้องหลัง แยกย่อยต่างกันไปตามกรรมที่ตนทำมา แต่ล้วนมหัศจรรย์ทั้งนั้น เราลองนึกดูอาหารที่เรากินลงไป ซากเป็ด ซากไก่ ผัก ข้าว กินลงไป แล้วย่อยสลายกลายเป็น เล็บบ เล็บบงอกออกมา กลายเป็นหนวดอย่างนี้ ต้องมาโกนทุกเช้า กลายเป็นเส้นผม กลายเป็นขน ลองคิดดูสิว่ามันอย่างไรกันแน่

พระพุทธองค์ทรงแสดงให้รู้จักว่า ที่มันเจริญเติบโตมาก็เพราะอาหาร มันแปลงสภาพมันเอง ถ้าเรารู้จักพิจารณาแล้วก็จะรู้ว่ามันไม่มีอะไร อาศัยธาตุของพ่อของแม่ผสมกัน มีอาหารใส่เข้ามา มันก็แปลงเป็นผม เป็นขน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนัง งอกออกมาอย่างนี้ จึงได้ชื่อว่ากาย แปลว่าที่รวมของธาตุทั้ง ๔ ที่เกิดของสิ่งไม่สวยไม่งามต่างๆ ของที่เราตีบกินลงไปอาจจะสวยงาม หรืออาจจะ มีกลิ่นหอมก็ตาม แต่พอมันสร้างขึ้นมาแล้วไม่มีของหอมอยู่ในนี้ ถ้าเป็นกระบวนการทำน้ำหอม ทำเสร็จไปแล้วก็ได้น้ำหอมมาให้เราดม อันนั้นก็พึ้นๆ ทั่วไป แต่ร่างกายเรานี่ กินอะไรหอมๆ เข้าไป กินเข้าไปแล้ว ออกมาเป็นไงครับ เหมือนเหมือนเดิม นี่มันเป็นอย่างนี้นะ มันอัศจรรย์จริงๆ มันแปลงธาตุไปได้ยังไง ングไปหมด ท่านจึงให้รู้จักพิจารณาสิ่งเหล่านี้ จะรู้ได้ด้วยปัญญาเท่านั้น ร่างกายของเราทำงาน แต่ละคนยังทำงานไม่เหมือนกันอีก อยู่ที่กรรมว่าแต่ละคนอย่างไร บางคนย่อยไว บางคนไม่ค่อยย่อย บางคนกินอะไรตั้งเยอะตั้งแยะ กินไปเถอะไม่อ้วนสักที แต่บางคนกินอะไรนิดหน่อย แค่อ้าปากกินลมเท่านั้นแหละ อ้วนแล้ว น่าสงสัยเหมือนกัน อะไรมันทำให้แตกต่างกันอย่างนี้ กรรมนั่นเอง นี่มันลึกซึ้งจริงๆ ถ้ากรรมหมด ไม่ทำงานแล้ว

นอกจากพิจารณาว่า กายเกิดจากธาตุของบิตามารดา เจริญวัยมาเพราะ ข้าวสุกและขนมสด เป็นของไม่เพียงแท้แล้ว ก็ต้องพิจารณาความลำบากของ ร่างกายนี้ ต้องอบ ต้องนวดเฟ้น ทำยที่สุดก็มีอันแตกกระจายไปเป็นธรรมดา สุดท้ายของมันเป็นอย่างนี้ ต้องพิจารณาตั้งต้นจนถึงจุดสุดท้ายของร่างกายนี้ เติบโต มาเรื่อยๆ ถ้าวิญญานยังอยู่ในร่างนี้ วิญญานไม่อยู่ก็หยุดแก่ วิญญานยังอยู่ยังมี กรรมหล่อเลี้ยงไว้ก็เติบโตไปเรื่อย ทีนี้ ต้องรู้จักว่ามันยากลำบาก ร่างกายนี้ต้อง ดูแลมันด้วยความยากลำบาก ลำบากอย่างไรบ้าง ท่านทั้งหลายก็ลองไปดู ร่างกาย ของเรามันเป็นทุกข์ มันไม่สบาย นั่งเก้าอี้ตัวนี้มันสบาย นั่งนานๆ ความเป็นจริงมัน ก็ตามมาทันเสมอ มันต้องปรับตัว ต้องดูแลบริหารกันไป ทำยที่สุดมีการแตก กระจายไปเป็นธรรมดา ต่อไป ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันก็จะไปจากร่างนี้

การพิจารณาแยกแยะธาตุ ๔ ให้ละเอียด มีส่วนใดในร่างกายเป็นธาตุอะไร ในมัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก **มหาหัตถิปโทปมสูตร** ข้อ ๓๐๒ ท่านพระสารีบุตร กล่าวว่

ปฐวีธาตุภายในเป็นอย่างไร

คือ อุกาทินกรุปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของแข็งแข็ง เป็นของหยาบ ได้แก่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังผืด ม้าม ปอด ไข้ใหญ่ ไข้ น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า หรืออุปาทินกรุปภายในอื่นใด ที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของแข็งแข็ง เป็นของหยาบ นี้เรียกว่าปฐวีธาตุภายใน ปฐวีธาตุภายในและปฐวีธาตุนอกนี้ ก็เป็นปฐวีธาตุนั้นเอง บัณฑิตควรเห็นปฐวีธาตุนั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา บัณฑิตควรเห็นปฐวีธาตุนั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเปื้อน่ายในปฐวีธาตุแล้วทำจิตให้คลายกำหนดจากปฐวีธาตุ

นี่ธาตุที่ ๑ ก็คือ ปฐ्वิธาตุ ธาตุดินนี้มีลักษณะเป็นของแข็ง เป็นของหยาบ เป็นของกระด้าง อย่างที่ผมยกตัวอย่างง่ายๆ เมื่อกี้ เราใช้มือจับดูส่วนไหนที่มัน ของแข็ง ของหยาบกระด้าง จะเรียกชื่ออะไรก็ตาม ในทางธรรมเรียกว่าเป็นปฐ्वิธาตุ คำว่า ธาตุ คือ มันไม่ใช่คน ไม่ใช่ผู้หญิง ไม่ใช่ผู้ชาย ให้แยกออกมา เพื่อให้เห็นชัด แยกกันออกมาว่า เป็นส่วนประกอบของธาตุทั้ง ๔ ท่านใดที่ท่องอาการ ๓๒ ได้อยู่แล้ว ก็สบายเลย เวลานั่งสมาธิก็อย่าลืมแยกส่วนประกอบเหล่านี้ไปกองไว้ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ไต หัวใจ ตับ พังพืด ม้าม ปอด ใส้ใหญ่ ใส้เล็ก อาหารใหม่ อาหารเก่า ส่วนนี้คือธาตุดิน เป็นแบบตัวแทน ความจริงมันประกอบด้วยธาตุทั้ง ๔ แต่มีดินเป็นส่วนผสมเยอะหน่อย แสดง ลักษณะของธาตุดินชัดเจน อย่างนี้ ถ้าจำได้ไม่หมดก็ไม่เป็นไร อย่างน้อยก็ให้พอ แยกได้ เวลาท่านแสดงไว้นี้ แสดงทั้งหมด เวลาปฏิบัติ เราไม่ต้องทำหมด ให้หัดแยก แยกได้เท่าไร ก็ตามกำลังไปก่อน ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง นี้อยู่ส่วนหนึ่ง ต่อไป ก็พิจารณาให้ละเอียดต่อไป เส้นผมมันเป็นดิน มันไม่ใช่ขน ไม่ใช่เล็บ ไม่ใช่ฟัน ไม่ใช่หนัง เป็นสถานะที่ไม่มีความคิดนึก ไม่มีความรู้สึกใดๆ มันเป็นรูปธรรม เกิดอยู่บนศิระะ เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่คงอยู่ตลอด ต้องหมดไป ลึนไป เส้นผมกับ ศิระะมันไม่รู้จักกัน กะโหลกศิระะกับเส้นผมมันก็ไม่รู้จักกัน เส้นผมที่มันงอก ออกมาได้ ก็เพราะเหตุคืออาหาร เริ่มต้นจากธาตุของพ่อของแม่ผสมกันและอาหาร ที่กินอยู่ทุกวัน เส้นผมงอกจนถึงทุกวันนี้ อย่างนี้ทำนองนี้

ธาตุที่ ๒ อาโปธาตุ ในข้อ ๓๐๓

อาโปธาตุภายในเป็นอย่างไร

คืออุปาตินกรุปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของเอิบอาบ มีความเอิบอาบ ได้แก่ ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน น้ำตา เปลวมัน น้ำลาย น้ำมูก ไขข้อ มูก หรืออุปาตินกรุปภายในที่เป็นของเฉพาะตน มีความเอิบอาบ นี้เรียกว่า อาโปธาตุภายใน อาโปธาตุภายในและอาโปธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นอาโปธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นอาโปธาตุนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบตามนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา ครั้นเห็นอาโปธาตุนี้ตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในอาโปธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากอาโปธาตุ

นี่เป็นอาโปธาตุ ส่วนที่ซึมแทรกอยู่ในเนื้อ ในหนัง ซึมซาบในส่วนต่างๆ ของร่างกาย มีดินเป็นธาตุโครงสร้างอยู่ มีน้ำซึมอยู่ในนั้น พวกเราคงเคยเห็นน้ำอยู่เรื่อยเหมือนกัน แต่ไม่หัดแยกแยะ ตอนจิตเป็นสมาธิอย่าลืมหัดแยกว่า กายมันนั่งอยู่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง มันส่วนหนึ่ง เป็นปฐวีธาตุ ดี เสลด หนอง เลือด เป็นต้น เป็นอาโปธาตุ เป็นสิ่งไม่เที่ยง ไม่คงอยู่ตลอด ต้องหมดไป ลื่นไป หัดทำแบบนี้บ่อยๆ ก็จะละคลายความยึดติดข้องในธาตุต่างๆ นั้นได้ จะเห็นว่า มันไม่ใช่คน มันเป็นกาย ความจริงมันก็เป็นกายนั่นเอง พอถึงจุดสุดท้ายมันจะแตกกระจายกระจาย ทานไหนที่ยังเห็นผิดในกายอยู่ อย่าลืมหาธาตุพิจารณาธาตุ ๔ เยอะๆ ซึ่งจะพิจารณาได้ดี จิตต้องมีความตั้งมั่นดี อย่าลืมหาจำไว้แล้วก็พิจารณา

ธาตุที่ ๓ เตโชธาตุ ธาตุไฟ เป็นธาตุที่มีลักษณะร้อน ทำให้เกิดความอบอุ่น มีอุณหภูมि ข้อ ๓๐๔

เตโชธาตุที่เป็นภายในเป็นอย่างไร

คืออุปาตินกธาตุรูปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของเรา ร้อน มีความรอร้อน ได้แก่ ธรรมชาติเป็นเครื่องทำร่างกายให้อบอุ่น ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำร่างกายให้ทรุดโทรม ธรรมชาติที่เป็นเครื่องทำร่างกายให้รอร้อน ธรรมชาติที่เป็นเครื่องย่อยสิ่งที่กินแล้ว ต้มแล้ว เคี้ยวแล้ว และลิ้นรสแล้ว หรืออุปาตินกรูปภายในอื่นใดที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของเรา ร้อนมีความรอร้อน นี้เรียกว่า เตโชธาตุภายใน เตโชภายใน และภายนอกนี้ก็เป็นเตโชธาตุนั้นเอง บัณฑิตพึงเห็นเตโชธาตุนั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ใช่นั่น นั่นไม่ใช่อดีตตาของเรา บัณฑิตครั้นเห็นเตโชธาตุนั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในเตโชธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากเตโชธาตุ

เตโชธาตุมีลักษณะเป็นความร้อน เป็นความอบอุ่นในร่างกายอันนี้ ส่วนที่ทำให้ร่างกายอบอุ่น ร่างกายมีอุณหภูมิระดับหนึ่ง ที่คอยปรับอุณหภูมิเอา มันมีดินและมีน้ำซึมอยู่ในนี้ มีอุณหภูมิแทรกอยู่ในร่างกายทุกชิ้นส่วนด้วย มันก็เลย ทำให้ร่างกายของเราไม่แข็งทื่อ ยังอ่อนยังนุ่มได้ ก็เพราะไฟนี้แหละ มันทำให้ ร่างกายนี้มันอ่อนนุ่มได้ ไฟทำให้ร่างกายอบอุ่น ไฟที่ทำให้ร่างกายนี้ทรุดโทรม มันเผาไหม้ไหม้ แม้เผาไม่แรงนัก แต่เผานานๆ มันก็แห้งเหมือนกัน หลายท่าน ก็แห้งแล้วตอนนี้ คือเส้นผม แต่เดิมดำก็ขาว ที่มันขาวได้ก็เพราะว่า เส้นผมในร่างกาย นี้ มันมีดินโครงสร้าง มีน้ำซึมอยู่ และมีไฟอยู่นั้น ไฟมันก็ทำหน้าที่เผาของมันไป เรื่อยตามหน้าที่ของมันไป ดินก็ทำหน้าที่เป็นที่ตั้ง น้ำก็ทำหน้าที่เอิบอาบ ซึมซาบ ให้มีน้ำมีนวล เหมือนผิวหนังของเรา ผิวหนังก็เป็นดิน น้ำก็มาซึมอยู่ในหนัง ทำให้ มีน้ำมีนวล ไฟก็เผาด้วยเหมือนกัน พอผ่านไปนานๆ น้ำและนวลก็เหือดแห้งไป อันนี้ธรรมชาติที่ทำให้ร่างกายต้องทรุดโทรม ตามพร่ำมัว หูฟังลง หนังเหี่ยวยุบ เหมือนเรามีท่อไม้ดิบที่มียางอยู่ แล้วเอาไฟมา ตอนนี้ร่างกายเราก็เหมือนอย่างนั้น เผาไปเรื่อยๆ สักหน่อยก็แห้งไป ธรรมชาติที่ทำให้ร่างกายเราร้อน ทำให้มีน้ำระเหย ออกมา เช่น เหงื่อแตกเป็นต้น พวกนี้ก็ไฟนั่นแหละเป็นผู้เผาไหม้ เหมือนกับเวลา เราเอาเนื้อมาเผาไฟ น้ำก็จะออกจากเนื้อ ร่างกายเราก็เหมือนกัน ถ้าไฟมันรุนแรง น้ำก็จะออกมา เวลาเราออกกำลังกายก็ดี เวลาป่วยเป็นไข้ก็ดี ไฟมาเผาให้น้ำระเหย ออกมา อย่างนี้

ธรรมชาติที่เป็นเครื่องย่อยสิ่งที่กินแล้ว ต้มแล้ว เคี้ยวแล้ว ลิ้มรสแล้ว อันนี้ก็เป็นไฟในร่างกาย ที่เผาอาหาร ซึ่งเป็นไฟที่เผาได้ดีที่สุด เป็นไฟที่เกิดจากกรรมย่อยจนกลายเป็นโอซารส ไปหล่อเลี้ยงส่วนต่างๆ ของร่างกาย ย่อยจนกระทั่งว่าอาหารที่เป็นของหยาบๆ ในโลกนี้ มาหล่อเลี้ยงร่างกาย กลายเป็นเล็งบอกขึ้น กลายเป็นฟองอกขึ้น กลายเป็นขนงอกขึ้น เส้นผมนี้รากของมันก็อยู่ในหัวเรา อาหารมันมาจากไหน ใครเป็นคนย่อยอาหารให้มัน ใครเป็นคนย่อยซากเป็นซากไก่ จนกระทั่งเป็นอาหารของเส้นผม ก็คือไฟในร่างกายของเราที่แหละ ร่างกายของเราจึงเป็นสิ่งมหัศจรรย์ซึ่งแม้วิทยาศาสตร์ก็ยังไม่รู้ทั้งหมด เนื่องจากเครื่องมือเขาไม่พอ ตัวหลักที่ครอบคลุมโครงสร้างของร่างกายอยู่ก็คือวิญญาณอยู่ในร่างนี้ และวิญญาณนี้มีมันมาจากกรรม ถ้ากรรมหมด วิญญาณจะหมด พอวิญญาณหมด กายมันจะหยุดทำงาน ทางด้านวิทยาศาสตร์เขาคิดว่าร่างกายเหมือนโรงงาน ก็เลยไม่ถูกต้องนัก เนื่องจากว่าเครื่องมือไม่พอ จึงได้แบบคร่าวๆ หมอเขาพยายามปรับธาตุให้พวกเรา เขาคิดว่าเชื้อโรคเป็นศัตรูต่อร่างกาย ต้องฆ่าทิ้งไป จนร่างกายเราจะพังหมดแล้ว พอทำลายตัวไม่ดี ตัวดีก็พลอยถูกทำลายไปด้วย เพราะใช้วิธีทำลายเหมือนเรายังระเบิดเข้าไปที่จุดหนึ่ง คนเลวก็ตายด้วย คนดีก็ตายด้วย พวกเราไปทางไหนก็ไม่รอด ด้านวิทยาศาสตร์พัฒนาไปอย่างไรก็พังหมด เนื่องจากเงื่อนไขมันไม่ครบถ้วนนั่นเอง แบบที่พวกเราคุ้นกันนั่นแหละ พัฒนามาถึงตอนนี้ก็คงจะทราบแล้วว่ามันจะเจริญหรือว่าพังไป คงเห็นสภาพแล้ว เพราะว่าเราคิดแบบวิทยาศาสตร์นั่นเอง คิดแบบไม่เป็นองค์รวม คิดแบบกายภาพ ด้านกายภาพมันต้องขึ้นอยู่กับจิต กับกรรม กับสิ่งแวดล้อม และอีกหลายส่วน พอไม่เน้นไปทางด้านจิต ไม่เน้นไปทางด้านกรรม ก็เน้นแต่ปรับธาตุ ยาที่เรากินเข้าไปก็ปรับธาตุ เอาไปฆ่าผู้ร้าย ผู้ดีก็โดนฆ่าไปด้วย พวกเราก็เลยเจ็บออดๆ แอดๆ ง่ายมากเลย เป็นโรคเยอะ นี่ก็เป็นวิธีการของในยุคปัจจุบันนะครับ มองยังไม่เป็นองค์รวมนั่นเอง

ส่วนทางพระพุทธศาสนาให้เห็นชัดความจริง เป็นองค์รวม มีด้านกายกับด้านจิต คนเรานี้ไม่ใช่เฉพาะกาย กายเป็นส่วนประกอบอันหนึ่ง และไม่ใช่มีเฉพาะจิต บางคนเห็นกายไม่ใช่ตัวเราหรอก เราตายแล้วเราก็จะไปเกิดชาติหน้า ซึ่งก็ผิดเหมือนกัน กายกับจิตมารวมกันจึงเรียกว่าคนขึ้นมา คนเราจึงผิดอยู่กลับไปกลับมาอยู่ ๒ ขั้วนี้แหละ อย่างชั่วยุคใหม่ก็เอากายนี้เป็นตัวตน บำเรอกาย เรามีสิทธิ์จะได้นั้นได้นี้ เรามีความสามารถก็ทำเอา กลายเป็นเอากายเป็นตัวหลักอยู่ที่แท้ที่จริงกายนี้ ได้มาจากวิญญาน และวิญญานได้มาจากกรรมเก่า

ธาตุที่ ๔ คือธาตุลม มีลักษณะเคลื่อนไหว พัดไปมา ข้อ ๓๐๕ พระสารีบุตรกล่าวว่า

วาโยธาตุภายในเป็นอย่างไร

คือ อุกาทินกรูปภายในที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของพัดไปมา มีความพัดไปมา ได้แก่ ลมที่พัดขึ้นเบื้องบน ลมที่พัดลงเบื้องล่าง ลมในท้อง ลมในไส้ ลมที่พัดไปตามอวัยวะน้อยใหญ่ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก หรืออุกาทินกรูปภายในอื่นใดที่เป็นของเฉพาะตน เป็นของพัดไปมา มีความพัดไปมา นี้เรียกว่า วาโยธาตุภายใน วาโยธาตุภายในและวาโยธาตุภายนอกนี้ ก็เป็นวาโยธาตุนั่นเอง บัณฑิตพึงเห็นวาโยธาตุนั้นตามความเป็นจริงด้วยปัญญาอันชอบ อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา บัณฑิตครั้งเห็นวาโยธาตุนั้นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมเบื่อหน่ายในวาโยธาตุ และทำจิตให้คลายกำหนดจากวาโยธาตุ

อันนี้คือวาโยธาตุ สภาวะที่มีลักษณะพัดไปพัดมา ไหวไปไหวมา วิ่งไปทางโน้นวิ่งไปทางนี้ อัด ดึง ดึง ยืด ไปเรื่อย ในร่างกายของเรานี้ มีลมพัดขึ้นไป เบื้องบน ลมพัดไปข้างล่าง อันนี้ก็เป็ลม ไม่ใช่คน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา มีแต่ลม มันไปทางนั้น มันไปทางนี้ ลมในท้อง ลมในไส้ และลมที่พัดไปตามอวัยวะชิ้นส่วนของร่างกาย โดยผ่านเส้นเอ็น กระดูกในร่างกายของเรานี้ ท่านว่ามีประมาณ ๓๐๐ กว่าท่อน โครงกระดูกมีเยอะมาก มีเอ็นมัดกระดูกไว้ด้วยกันประมาณ ๕๐๐ กว่าเส้น เมื่อมีจิตคิดจะเดิน จะนั่ง จะยืนเกิดขึ้น วาโยธาตุก็จะแผ่ไปตามเส้นเอ็น เราก็เลยเกิดอาการเคลื่อนไหวไปเคลื่อนไหวมาได้ อย่างนี้ ไม่ใช่คน เป็นกายที่มันทำอย่างนั้น กายที่มันทำอย่างนั้นได้ เป็นเพราะมีจิตนั่นเอง จิตอาศัยและเนื่องอยู่ในกาย กายเป็นเครื่องมือของจิต เป็นอุปกรณ์อำนวยความสะดวก ต่อไปกายนี้ก็จะไม่ค่อยสะดวก เหมือนรถยนต์พอใช้ไปนานๆ เก่าแล้วเป็นอย่างไร ปัญหาที่เริ่มเยอะขึ้นเรื่อยๆ มันก็พังไปเรื่อยๆ เมื่อมันพังแล้ว อยากจะขับไปไหนมันก็ไม่ไปแล้ว มีแต่ความอยาก แต่เครื่องมือไม่อำนวย เหมือนกายของเรา ต่อไปมันก็จะพังไปอย่างนั้นแหละ ตอนนี้น้ำมันเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก จะไปไหนก็ไปได้ ถ้าไม่ได้พิจารณาไว้ จะนึกว่าเราเป็นผู้มีอำนาจ คิดอยากจะเดินก็เดินได้ คิดอยากจะกินก็กินได้ คิดอยากจะนอนก็นอนได้ ทำอย่างไรให้อาหารย่อยก็ไม่ต้องคิดมาก มันก็ย่อยเอง ทำอะไรเอง ก็เลยหลงผิดกันมาก เพราะไม่รู้จักพิจารณานั้นเอง ถ้ารู้จักพิจารณา กายนี้มันเหมือนอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวก มันก็จะอำนวยความสะดวกได้ระดับหนึ่ง พอต่อไปกายมันพังลง มันก็จะไม่สะดวก อยากจะเดินต่อไป มันก็ลุกไม่ได้แล้ว อย่างนี้เป็นต้น

ต่อไป จะเข้าใจกายว่าประกอบไปด้วยธาตุทั้ง ๔ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เดิน ยืน นั่ง นอน ก็เป็นดิน ที่ดินมันเดินไปได้ เพราะลมมันพัดไปตามแขนตามขา มันก็เลยเคลื่อนไปเคลื่อนมาได้ ที่ยังเคลื่อนไปเคลื่อนมาได้ก็เป็นเพราะมีจิต ถ้าจิตไม่อยู่แล้ว จะเดินไปเดินมาอย่างนี้ไม่ได้แล้ว ตายแล้ว นอนแข็งที่ขณะนั้น กายของเราที่เดิน ยืน นั่ง นอนอยู่กับศพก็เหมือนกันแหละ เป็นกายเหมือนกัน กายมันไม่รู้เรื่อง ที่ต่างกันก็เพราะจิต คนหนึ่งไม่มีจิต อีกคนหนึ่งมีจิตอย่างนี้ แต่พวกเราารู้สึกว่ากายของเราไม่เหมือนกับกายคนตาย เพราะไปยึดกายว่าเป็นตัวเรา คนนั้นเขาตาย เรายังไม่ตาย แท้ที่จริง ที่ตายนอนอยู่ก็คือกายล้วนๆ ไม่มีจิต ส่วนเรานี้กายส่วนหนึ่ง จิตส่วนหนึ่ง กายนี้ก็เหมือนกายที่นอนตายอยู่นั้นแหละ แต่ที่ยังไม่เหมือนเขาก็คือยังมีจิตอยู่ในร่างนี้ ยังไม่สิ้นกรรมนั่นเอง พิจารณาบ่อยๆ จะเข้าใจตรงนี้ได้ จะเข้าใจทั้งกายภายในคือตัวเอง กายภายนอกคือผู้อื่น สิ่งของต่างๆ มันก็เหมือนกัน มันไม่รู้เรื่องอะไรหรอก อันนี้มีราคา อันนี้ไม่มีราคา มีค่าเท่านั้นเท่านั้น มันไม่รู้เรื่อง เงินทองก็ดี แก้วอี้ก็ดี ตึกกรมบ้านช่องก็ดี มันไม่รู้เรื่อง มันเป็นรูปนั่นเอง เป็นของไม่รู้เรื่อง ตัวรู้เรื่องทีไปคุยกันคือด้านจิต โดยเฉพาะไอ้ตัวที่รู้เรื่องดีมาก และปรุงแต่งได้มากก็คือกิเลสทั้งหลาย

ถ้าเรารู้จักกายดีแล้ว ก็จะสะดวกในการพิจารณาว่า กิเลสมันอยู่ตรงไหน กายมันไม่รู้เรื่อง เป็นของไม่เที่ยง เป็นของไม่สวยไม่งาม พอไปส่องกระจกปุ๊บ เอ... มองเห็นความสวยงาม อย่างนี้แสดงว่าไม่ใช่กาย ที่เห็นสวยงามนั้นเป็นกิเลส ถ้าเราเดินไปตามถนน ไปเจอคนสวยเดินมา อย่างนี้แสดงว่าเป็นกายหรือเป็นกิเลส ครับ เป็นกิเลสอย่างแน่นอนเลย อารมณ์ที่ปรากฏนั้น ไม่ใช่อารมณ์ของดวงตา แต่เป็นอารมณ์ของกิเลส กิเลสมันเอาสิ่งนั้นเป็นอารมณ์ เราก็จะแยกแยะได้ การพิจารณากายก่อนก็จะแยกแยะได้ง่าย กายมันไม่ใช่กิเลส ทั้งภายในภายนอก มันไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไรทั้งนั้น มันพูดไม่เป็น รำคาญ หงุดหงิด เปื้อน น่ารัก หรือไม่ น่ารัก ก็ไม่เป็นสักอย่าง ถ้าเห็นว่าสวยงามก็แสดงว่าไม่ใช่กาย เป็นกิเลส พวกที่ยึดถือตัวตนอยู่มาก หลงอยู่มาก ก็จะหลงไปกับชาวโลกเขาด้วย คนตั้งสัจคน ก็เห็นว่าหนูสวยนะ สิบคนนั้นมันตาถั่วหมดเลย เราเอาตาถั่วของคนอื่นมาเป็น ตัวเรานี่ มันถูกมัย มันไม่ถูก พอยึดถือตัวตนแล้วมันลำบากอย่างนี้ พอเขาชมว่าสวย เราก็นึกว่าสวยเลย แทนที่ว่าเขาชมแล้วจะขอบคุณเขา ขอขอบคุณนะคะคุณตาถั่ว ที่ชม มันจะได้เห็นถูกต้อง เพราะว่าความจริงนี้ กายมันเป็นของไม่สวยไม่งาม ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนั้น เราจะได้แยกแยะถูก

โลกมันพออยู่กันได้ก็เพราะอย่างนี้แหละ มีกิเลสนั่นเอง ถ้าหมดกิเลสก็จบกัน มีกิเลสก็เลยต้องบริหารกันไป ถึงจะเห็นสวยบ้าง ก็อย่าให้ถึงกับทุจริต พวกที่ยึดถือตัวตน พอเขาว่าสวย ก็เอาตาถั่วของชาวบ้าน มาเป็นตัวตนเลยว่า ไซ้ๆ ใครๆ ก็ว่าอย่างนั้นนะคะ ยิ่งโง่หนักเข้าไปอีก เหมือนคนอื่นว่าเราดี ก็เอาคำพูดคนอื่นมาตัดสินเลยว่า เราดีอย่างนั้นอย่างนี้ แท้ที่จริง ดีชั่วมันอยู่ที่กรรม ไม่ได้อยู่ที่คำพูด กายมันไม่ดีไม่ชั่ว ไม่ถูกไม่ผิด ถ้าใครว่ามันดีมันชั่ว มันถูกมันผิดแสดงว่าเขาตาถั่วแน่นอน เราต้องแยกออก ภายนี้มันไม่รู้เรื่อง ส่วนว่าถูกว่าผิดนั้นมันเป็นด้านนามธรรม

พระพุทธองค์ทรงให้พิจารณาด้านกายก่อนเป็นพื้นฐาน พิจารณาแล้วมันง่าย ไม่ซับซ้อน ส่วนด้านจิตมีความซับซ้อนเยอะ อย่างที่พระพุทธองค์ตรัสว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อนเหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว อย่างนี้ ภิกษุที่นั่นน้อมจิตไปเพื่อญาณทัสนะ รู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรานี้คุ้มกันเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ เกิดจากบิตามารดา เจริญวัยเพราะข้าวสุกและขนมสด ไม่เที่ยงแท้ ต้องอบ นวด เฝ็น มีอันแตกกระจัดกระจายไปเป็นธรรมตา วิญญาณของเราอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้

นี่ก็เป็นวิธีพิจารณาโดยแยกละเอียดที่กายก่อน เดี่ยวจะบอกวิธีแยกละเอียดทางด้านจิตต่อไป ตอนนี้อาจจิตแบบย่อๆ ก่อน ตัวรู้เรื่อง เป็นจิต ส่วนตัวกาย ดิน น้ำ ไฟ ลม มันไม่รู้เรื่องเลย พิจารณาอย่างนี้เป็นพื้นฐานไว้ก่อน ถ้ารู้เรื่อง คิดได้นึกได้ เปื่อเป็น ขี้เกียจเป็น นั่นไม่ใช่กาย รู้สึกหนักเป็น รู้สึกเบาเป็น นั่นไม่ใช่กาย นั่นเป็นฝ่ายจิตนั่นเอง พระพุทธองค์ทรงอุปมาเหมือนกับแก้วไพฑูรย์อันงดงามตามธรรมชาติ มีแปดเหลี่ยม ที่เจียรระไนดีแล้ว สุกใส เป็นประกาย ได้สัดส่วน มีด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว หรือสีนวลร้อยอยู่ข้างใน คนตาถึงหยิบแก้วไพฑูรย์นั้น วางไว้ในมือแล้ว พิจารณาแล้วก็รู้ว่า แก้วไพฑูรย์อันงดงามตามธรรมชาติ มีแปดเหลี่ยม ที่เจียรระไนดีแล้ว สุกใส เป็นประกาย ได้สัดส่วน มีด้ายสีเขียว เหลือง แดง ขาว หรือสีนวลร้อยอยู่ข้างใน ฉันทใด เมื่อจิตเป็นสมาธิผุดผ่อง ไม่มีกิเลสเพียงดั่งเนิน ปราศจากความเศร้าหมอง อ่อน เหมาะแก่การใช้งาน ตั้งมั่นไม่หวั่นไหวอย่างนี้ ภิกษุผู้น้อมจิตไปเพื่อญาณทัสนะ รู้ชัดอย่างนี้ว่า กายของเรา นี้คุ่มกันเป็นรูปร่าง ประกอบขึ้นจากมหาภูตรูป ๔ เกิดจากบิดามารดา เจริญวัยเพราะข้าวสุก ขนมสด ไม่เพียงแท้ ต้องอบ ต้องนวดเฟ้น มีอันแตกกระจัดกระจายไปเป็นธรรมตา วิญญาณของเราอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้ ฉันทัน

ให้ทำแบบนี้ เน้นไปที่แยกแยะกายก่อน เพื่อให้เห็นชัดว่ากายก็เป็นกาย ไม่ใช่ตัวตน ดินมันก็เป็นดิน เส้นผมมันก็เป็นเส้นผม ขนมันก็เป็นขน เล็บมันก็เป็นเล็บ ฟันมันก็เป็นฟัน หนังมันก็เป็นหนัง กรรมได้ปรุงแต่งให้ได้เกิดเป็นคน เลยเอาเส้นผมมาวางบนหัว เอาตาสองข้างมาวางตรงนี้ๆ ปากมาวางตรงนี้ กรรมหลายๆ อย่างมาประชุมกัน คนทำเหตุเจือปนไขมาไม่เหมือนกัน หน้าตา อายุ ผิวพรรณต่างๆ เลยไม่เหมือนกันอย่างที่ปรากฏนี้แหละ แม้เราจะกินอาหารเหมือนกัน กินเข้าไปแล้ว แต่กรรมไม่เหมือนกัน อะไรที่งอกออกมาก็ไม่เหมือนกันอีก มีความต่างในรายละเอียด เพราะกรรมมันไม่เหมือนกันนั่นเอง นี่เป็นวิธีพิจารณาแยกกายและจิต แยกรูปและนามออกมา เพื่อให้เห็นชัดว่า ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเรา อันนี้แยกละเอียดทางด้านรูปออกมาเป็นธาตุ ๔ และด้านตัวรู้ด้านวิญญาณออกมาเป็นหนึ่ง ถ้าแยกในแบบที่นามธรรมละเอียดขึ้นมาอีก ก็แยกแบบเป็นขั้น ๕ ด้านรูปนี้ก็เป็นรูปขั้น ด้านนามธรรม แยกมาเป็นเวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น และวิญญาณขั้น รวมแล้วเป็น ๕ ส่วน ที่แยกออกมาอย่างนี้ เพื่อให้เห็นชัดว่า ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเรานั้นแหละ

ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟังก่อน เพื่อจะได้เข้าใจชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ของการมองแยกแยะส่วนประกอบเหล่านี้

ในสังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **นตุมหากสูตร** ข้อ ๓๓

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสิ่งนั้น สิ่งที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ก็อะไรเล่าชื่อว่า สิ่งที่ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย คือรูปไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละรูปนั้น รูปที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

เวทนาไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละเวทนานั้น เวทนาที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

สัญญาไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสัญญานั้น สัญญาที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

สังขารไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสังขารนั้น สังขารที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

วิญญาณไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละวิญญาณนั้น วิญญาณที่เราทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

เปรียบเหมือนคนพึงนำหญ้า ไม้ กิ่งไม้ และใบไม้ ที่มีอยู่ในเขตวันนี้ ไปเผาหรือจัดการไปตามเรื่อง เธอทั้งหลายจะพึงมีความคิดอย่างนี้บ้าง ไหมว่า คนทั้งหลายนำไปเผาหรือจัดการไปตามเรื่อง

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “ไม่มีเลยพระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า “ซื่อนั้นเพราะเหตุไร”

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า “เพราะหญ้าเป็นต้นนั้น ไม่ใช่ธัญญาหารหรือ สิ่งที่เกิดด้วยธัญญาหาร พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายอุปมานี้ฉันใด อุปมัยก็ฉันนั้น เหมือนกัน รูปไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละรูปนั้น รูปที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เวทนาไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละเวทนานั้น เวทนาที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุข สัญญาไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสัญญานั้น สัญญาที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข สังขารไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสังขารนั้น สังขารที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข วิญญาณไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละวิญญาณนั้น วิญญาณที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข

นตมมहाกสูตรที่ ๑ จบ

วัตถุประสงคฺ์หลักที่ให้แยกแยะองค์ประกอบออกมา ก็เพื่อให้เห็นว่า สิ่งทั้งหลายไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา แล้วมันเป็นของใคร มันเป็นของมัน ไม่ใช่ของเรา รูปมันก็เป็นรูป เส้นผมมันก็เป็นเส้นผม ขนมันก็เป็นขน เล็บมันก็เป็นเล็บ ฟันมัน ก็เป็นฟัน หนังมันก็เป็นหนัง จนกระทั่งวัตถุภายนอกต่างๆ เช่น เงินมันก็เป็นเงิน มันเป็นของใช้แต่ก็ไม่ใช่ของเรา บ้านมันก็เป็นบ้าน เป็นที่อาศัยแต่ไม่ใช่ของเรา ประเทศมันก็เป็นประเทศ เป็นที่อยู่ของประชาชนทั้งหลายที่มีอหฺยาศัยคล้ายๆ กัน แต่ไม่ใช่ของเรา หลักการก็มีเท่านี้ ที่ให้พิจารณาอะไรแยกแยะมากมาย เพื่อเห็น สิ่งทั้งหลายว่า นั่นไม่ใช่ของเรานั้นเอง สิ่งที่เรายึดมากที่สุดก็คือตัวเราเองนั่นแหละ เมื่อพิจารณาเริ่มต้นจากตัวเรา เข้าใจจากตัวเราแล้ว ก็จะเข้าใจสิ่งอื่นๆ ไปด้วย อันนี้ เป็นวัตถุประสงคฺ์หลักของการพิจารณาแยกแยะ ไม่ว่าจะพิจารณาแยก กาย จิต รูปธรรม นามธรรม พิจารณาแยกชั้น ๕ ก็เพื่อวัตถุประสงคฺ์อันเดียวกัน เพื่อให้ เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นไม่ใช่ของเราทั้งหลาย

อย่างในนตุมหากสูตรนี้ พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสิ่งนั้น สิ่งที่เราทั้งหลาย ละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข สิ่งนั้นมันก็เป็นของมัน ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย ก็ต้องละ ละสิ่งที่ไม่ใช่ของเรานั้นแหละ มัน ไม่ใช่ของเราอยู่แล้ว เราละสิ่งที่ไม่ใช่ของเรา มันไม่น่าจะยากนะ สิ่งนั้นมันไม่ใช่ ของเรา เราก็ละสิ่งที่ไม่ใช่ของเราเสีย มันน่าจะง่าย แต่มันกลับยากมากที่สุด ยากเพราะกิเลสนั่นเอง

เริ่มต้นจากความหลงผิด นี้กว่ามันเป็นของเรา แล้วมีความถือผิด อุปนิสัย
ที่เคยชินมานาน กิเลสที่รักตัวตน อยากให้ตัวตนได้นั้นได้นี้ตามใจตน กิเลสตามมา
อีกหลายขบวนเลย ก็เลยต้องมีอริยมรรคมีองค์ ๘ มาขัดเกลากิเลส เราทั้งหลาย
ก็ไม่ได้มีอะไร เราก็ทิ้งของที่เราไม่ได้มี ปกติก็ไม่มีอะไรอยู่แล้ว เกิดมาก็ไม่ได้มีอะไร
มา ทิ้งของที่ตัวเองไม่ได้มีอยู่ก่อน ก็ไม่ยาก อันนี้ว่าตามเหตุผลที่ลึกซึ้งทางฝ่าย
บัญญัติ แต่กิเลสมันไม่ว่าอย่างนี้ กิเลสมันว่านั่นก็ของเรา เราหามาได้ด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริต จะไม่เป็นของเราได้อย่างไร อย่างนี้ก็เพี้ยนไปเลย ก็เลยต้องมีความ
เห็นให้ถูกต้องก่อน แม้แต่ร่างกายเรานี้ก็ไม่ใช่ของเรา เป็นของใช้ เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก
ความสะดวก มือมันก็เป็นมือ หัวสมองมันก็เป็นหัวสมอง ได้มาจากกรรมเก่า
ถ้ากรรมเก่าดี หัวสมองดี ก็เอามาใช้ประโยชน์ ใครจะไปว่าอะไร ที่ผิดก็คือเอา
หัวสมองมาเป็นของเรา มันผิดอยู่ตรงนี้

ถ้าละความเห็นผิด ละความยึดถือได้ จะเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ถ้าอยากจะมีความสุข อยากจะได้สิ่งที่เป็นประโยชน์จากโลกนี้ไป ก็ต้องละ ถ้าไม่ละ ก็จะได้ไม่ได้อะไรจากโลกนี้ไปเลย รู้สึกว่ามีนั่นมีนี่เยอะแยะ บางคนติตัวตฤสฺงของในโลก ยื้อแย่งกัน ทำทุจริต ตกอบายกันมากมาย เวลาจะตายไปก็ยิ่งอยากอยู่ต่อ ไม่อยากตาย ห่วงนั่น ห่วงนี่ พะวงนั่น พะวงนี่ ก็หลงหนัก ตกอบายกันมากมาย จึงอันตรายมาก ถ้าต้องการประโยชน์เกื้อกูลและความสุข ต้องละสิ่งที่ไม่ใช่ของเรา ของมันไม่ใช่ของเรา ก็ละของที่ไม่ใช่ของเรา ทั้งของที่เราไม่มีนั่นแหละ เราไม่ได้มีอะไรอยู่แล้ว ถ้าพิจารณาให้ดี เราเกิดมาก็ไม่ได้มีอะไรมา ไม่ได้มีหน้ามีตา ไม่ได้มีคนยอมรับอะไร เราก็ทั้งของที่เราไม่ได้มีมาตั้งแต่ต้น ก็เท่านั้นแหละ ข้อเท็จจริงตามเหตุผลทางปัญญา มันก็อย่างนี้ แต่กิเลสมันไม่ใช่ว่าอย่างนี้ ก็เลสว่าแห่ม... เราอุตส่าห์หามา พวกกันยึดถือ มีความตะหนิงหวงแหนอะไรต่อมีอะไร

เราต้องมาพิจารณาให้ชัดเจน เริ่มตั้งแต่ตัวเรานี่แหละ ที่เรียกว่าตัวเราก็ไม่ใช่ตัวเราจริงหรอก รูปไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละรูปนั้นเสีย รูปที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ด้านรูปธรรมก็พิจารณาไปที่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ด้านนามธรรมแยกออกมาเป็น ๔ เพื่อให้เหมาะสำหรับคนที่ยังติดข้องในด้านนามธรรม นึกว่า เราเป็นผู้ร่อย เป็นความร่อยของเรา ความจริงเป็นเพียงเวทนาที่เกิดขึ้น เวทนาเกิดจากผัสสะ เกิดจากการกระทบที่ปลายลิ้น ผัสสะเกิดขึ้นก็เกิดเป็นเวทนา ความร่อยเป็นเวทนา ผู้ร่อยไม่ใช่เรา เป็นเวทนา มันร่อย ถ้าไปยึดถือเวทนาจึงว่าเป็นเรา ร่อย ปัญหาที่เกิดขึ้น ร่อยก็ไม่ได้ว่าอะไร แต่ให้รู้ว่า นั่นมันเป็นความร่อย มันเกิดจากผัสสะ เป็นเวทนาที่เกิดขึ้นเป็นครั้งๆ เท่านั้น เหมือนเราถูกตำ โดนนินทา แล้วเกิดความทุกข์ขึ้น ทุกข์ทั้งหลายเกิดจากผัสสะ ไม่ได้เกิดจากคนตำ ผัสสะต่างกัน เวทนาเลยต่างกัน บางคนถูกตำแล้วก็ดีใจก็มี บางคนถูกตำแล้วเสียใจก็มี เพราะผัสสะมันต่างกัน ที่ผัสสะมันต่างกัน ก็เพราะอายตนะมันต่างกัน นามรูปมันต่างกัน วิญญาณมันต่างกัน เพราะกรรมต่างกัน คนที่กรรมดี มีปัญญาดี เขาถูกตำเขาก็ดีใจ ไม่เห็นเป็นไรเลย แสดงว่าหูยังดีอยู่ ยังมีชีวิตอยู่ ยังรับรู้เรื่องต่างๆ ได้อยู่ โลกมันก็อยู่ของมัน พอมีอายตนะ ก็เกิดผัสสะ ผัสสะก็เกิดเวทนา สุขบ้าง ทุกข์บ้าง

พอมีวิชาแล้ว ตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ก็ไม่ได้เป็นที่ตั้งของผู้สละ
ชนิดที่จะทำให้เกิดทุกข์อีกต่อไป เห็นอะไรก็ไม่ใช่ทุกข์เลย ทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ
เพราะมีปัญญาแล้ว ทำนองนี้ ถ้าว่าแบบปฏิจจนุปบาทแล้วเหตุของทุกข์
ในวิภวภูตสังสารคืออวิชชา ความไม่รู้หรือริยสัจ เราก็เจริญมรรค ทำให้เกิดความรู้ขึ้น

บรรยายวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาเท่านั้นะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๗

บรรยาย วันที่ ๑๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้บรรยายธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๗ นะครับ สำหรับการบรรยายในหัวข้อนี้ ก็บรรยายมาหลายครั้งแล้ว ตอนนี้อธิบายอยู่ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน สำหรับวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ถ้าว่าโดยครอบคลุมครบถ้วนเต็มที่แล้ว คือปฏิบัติอยู่ในอริยมรรคมีองค์ ๘ ปฏิบัติอยู่ในปัญญา ในศีล ในสมาธิ เอามาประชุมรวมกัน พอมีองค์มรรคมาประชุมรวมกันก็จะเกิดเป็นธรรมจักขุ มีดวงตาเห็นธรรม

ผมได้ยกพระสูตรมาแสดงวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันหลายพระสูตรด้วยกัน โดยแบ่งวิธีการปฏิบัติ เริ่มต้นตั้งแต่หมวดเกี่ยวกับด้านปัญญา ตอนนี้นำพูดในประเด็นเกี่ยวกับวิธีการรู้จักมองแบบแยกแยะองค์ประกอบ และรู้จักมองข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น ซึ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน พูดตั้งแต่ระดับสูงมา คือการมีธรรมจักขุ มีดวงตาเห็นธรรม ไล่มาเรื่อยๆ จนกระทั่งพูดถึงการฝึกปัญญาในระดับเบื้องต้น ถ้าพูดถึงการฝึกฝ่ายปัญญาระดับเบื้องต้น ก็คือ การรู้จักแยกองค์ประกอบต่างๆ ออกมา เพราะว่าพวกเรานี้เป็นสังขารสังขารจะมีลักษณะคือต้องมีการปรุงแต่งรวมกันขึ้น มีหลายๆ สิ่งรวมกันขึ้นจึงเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง พวกเราถ้าไม่หัดแยกแยะองค์ประกอบออกมา จะหลงว่ามีสิ่งนั้นสิ่งนี้จริงๆ มีแก้วน้ำจริงๆ มีไมโครโฟนจริงๆ มีคนจริงๆ มีผู้หญิงจริงๆ มีผู้ชายจริงๆ มักจะหลงตามสัญญาเดิมๆ และความยึดถือเดิมๆ อย่างนี้นะครับ

ถ้าหัดมองแยกแยะองค์ประกอบบ่อยๆ แก้วน้ำก็จะหายไป แต่แก้วน้ำก็ยังมียู่ มียู่ในแง่มุมที่มีหลายๆ ส่วนมารวมกัน ยังไม่แตกออกจากกัน จึงเรียกว่าแก้วน้ำ แต่ก็รู้ว่าสักหน่อยมันก็จะแตก ไมโครโฟนก็จะไม่มีอยู่จริง แต่มันก็มียู่ตอนที่มียู่หลายๆ ส่วนมารวมกันขึ้น และรู้ว่าที่รวมกันนี้ ไม่ได้รวมอย่างมั่นคงตลอดไป รวมกันอยู่ช่วงหนึ่ง สักหน่อยก็พังไป **ความเป็นคนก็จะหายไป แต่คนก็ยังมียู่ มียู่ก็ตอนที่มียองค์ประกอบส่วนต่างๆ มารวมประชุมกันขึ้น** โดยมีเงื่อนไขหลักก็คือกรรมให้เป็นคนนั้นแหละมันรักษาไว้ พอหมดสิ้นเงื่อนไข หมดเหตุ หมดปัจจัย มันพังไป ความเป็นคนก็หายไป อย่างนี้ทำนองนี้ ถ้าหัดมองแยกแยะบ่อยๆ ก็จักรู้จักข้อเท็จจริง

ในคราวที่แล้ว ได้ยกพระสูตรที่กล่าวถึง วิธีมองในการแยกแยะองค์ประกอบแบบง่ายๆ สำหรับพวกเราทุกคนควรจะแยกเป็น คือ อย่างน้อยก็ต้องมองแบบแยก रूप แยกนาม มองแยกส่วนหนึ่งเป็นกาย ส่วนหนึ่งเป็นจิต กายกับจิตคนละส่วนกัน กายแปลว่า ที่ประชุมหรือที่รวมของรูปต่างๆ โดยรูปที่เป็นหลักเป็นประธาน คือธาตุ ๔ ได้แก่ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม ธาตุดินมีลักษณะเป็นของแข็ง เป็นของหยาบ เป็นของกระด้าง เป็นธาตุพื้นฐาน กินเนื้อที่ เหมือนกับพวกเรานั่งอยู่ที่นี่ เห็นเป็นรูป เป็นร่างทรวดทรงต่างๆ ที่เป็นของแข็งหยาบกระด้าง อันนี้คือดิน ไม่มีคนอยู่ แต่ที่ยังเคลื่อนไหวไปมา ยังทำนั่นทำนี่ได้ก็เพราะยังมีจิตอยู่ ถ้าไม่มีจิตอยู่ก็เหมือนกับก้อนดิน ไม่มีค่าเท่ากับก้อนดินด้วยซ้ำไป ก้อนดินยังเอาไปทำอะไรต่อมิอะไร ทำประโยชน์อื่นได้บ้าง ส่วนกายคนก็เป็นดินเหมือนกัน แต่เขาไม่เอาไปทำประโยชน์อะไร

ตอนนี้ที่เรายังมีความต่างจากก้อนดิน เพราะว่ามีวิญญาณนั้นแหละ แต่ส่วนประกอบด้านกายภาพก็เหมือนกันคือมีดิน มีน้ำซึมอยู่ในดิน ซึมทั่วไป เอิบอาบ ซึมซาบอยู่ มีไฟเป็นความร้อน เป็นอุณหภูมิตที่ซึมแทรกอยู่ในดินนั้นแหละ คอยเผาไหม้ น้ำ เหมือนกับเวลาที่ร้อนมาก น้ำก็จะออกมา เข้าเตาอบก็ดี เข้าห้องซาวน้ำก็ดี น้ำก็จะออกมา เพราะมันมีความร้อน อันนี้คือการปรับธาตุตัวเอง นอกจากนั้นก็ยังมีลม พัดเคลื่อนไหวไปมา โดยเฉพาะการเดิน ยืน นั่ง นอน อิริยาบถต่างๆ ของพวกเรา ก็มาจากลมที่เคลื่อนไปตามเส้นเอ็นที่อยู่ตามร่างกาย เวลาที่มีจิตคิดจะยืน ขึ้นมา ธาตุลมที่เกิดจากจิตก็ส่งไปตามเส้นเอ็นต่างๆ ก็เกิดการยืดขึ้นหรือหดลง อย่างนั้นอย่างนี้ อุปกาก็คล้ายๆ ร่างกายเหมือนหุ่นยนต์ตัวหนึ่ง ลมนี้เป็นตัวชักให้หุ่นยนต์นั้นเคลื่อนไปเคลื่อนมา โดยมีผู้ที่ชักคือจิต ถ้าไม่มีจิตแล้ว ร่างกายนี้มันก็เดินไปเดินมาไม่ได้ ว่างไปแล้ว ร่างกายเราที่นิ่งอยู่นี้กับศพคนตายก็เหมือนกันแหละ แต่ที่ไม่เหมือน พวกเรามีจิตอยู่ ตอนนี้ปากของเราก็ขมุขมิบได้ พูดได้ ทำอะไรได้อันที่จริงปากนั้นมันไม่รู้เรื่อง

ในเบื้องต้นพระพุทธเจ้าทรงให้พวกเราแยกแยะอย่างน้อยก็ได้ ๒ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นกาย อีกส่วนเป็นสิ่งที่มาอิงอาศัยอยู่ในกายนี้ก็คือจิตหรือวิญญาณ วิญญาณหรือจิตก็อาศัยเนื่องอยู่ในกายนี้ กายของเราจึงเติบโต งอกผม งอกขน งอกเล็บ งอกฟัน งอกหนัง งอกส่วนต่างๆ ขึ้นมา และทำงานอย่างที่เราเห็นกันอยู่ เพราะยังมีจิตอยู่นั่นเอง อันนี้วิธีแยกแบบง่ายๆ หรือว่าพื้นฐานที่สุด ถ้าแยกได้แบบนี้ก็เริ่มจะมองเห็นว่าไม่มีคน ไม่มีผู้หญิง ไม่มีผู้ชาย มีแต่ดิน น้ำ ไฟ ลม ส่วนกายมันง่าย เพราะกายมันไม่รู้เรื่อง ไม่สุข ไม่ทุกข์ ไม่ดี ไม่ชั่ว ส่วนตัวที่รู้ก็คือด้านจิต ดี ชั่ว ความคิด ความจำ ความรู้สึกอะไรต่างๆ มันอยู่ด้านจิต กายนี้มันเจ็บไม่เป็น ปวดไม่เป็น ถ้าเราหัดพิจารณาไว้บ่อยๆ เวลาเจ็บปวดขึ้นมา ก็จะมีสติว่า ไม่ใช่กาย เป็นด้านจิต เวลาคิด เวลานึก ก็รู้ว่า ไม่ใช่กาย แต่เป็นจิต หัดแบบนี้บ่อยๆ ก็เริ่มพอจะมีปัญญาบ้างแล้ว

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง (ต่อ)

ในคราวที่แล้ว ผมได้ยกพระสูตรมาอ่านให้ฟังแล้ว ให้แยกเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนหนึ่งเป็นกาย และกายนี้ประกอบไปด้วยรูป ธาตุทั้ง ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม และธาตุทั้ง ๔ ที่รวมกันขึ้นนี้ ล้วนไม่เที่ยง แปรปรวน สักหน่อยก็ต้องพัง แตกกระจัดกระจาย เป็นธรรมดา วิญญาณอาศัยและเนื่องอยู่ในกายนี้ ที่พวกเราไม่เหมือนกับท่อนไม้ ใบหญ้าก็เพราะมีวิญญาณนี้แหละ มีวิญญาณมาครองอยู่ วิญญาณนี้เกิดจากกรรม ไม่ได้ครองตลอดเวลา ครองอยู่ช่วงใดช่วงหนึ่ง กายก็ทำงานได้ เมื่อกายทำงานได้ ก็มีส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับร่างกาย เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย พวกเราก็เลยได้เป็นเจ้าของของสิ่งนั้นบ้างสิ่งนี้บ้าง แต่ก็เป็นที่ไม่นาน นานสุดในภพนี้ก็คือครองร่างกาย แต่ไม่มีใครเป็นเจ้าของจริงๆ เพราะไม่อาจจะบังคับควบคุมได้อย่างแท้จริง บังคับได้บ้างเหมือนกัน แต่ว่าก็ไม่ใช้ตัวเรา เหมือนกับที่เราบังคับลูกน้องเราได้ เราบังคับลูกน้องว่า เอ้า... แกซักเสื้อผ้า แกดูบ้าน ก็ใช้ได้เหมือนกัน แต่ไม่ได้ตลอด ให้มองกาย ให้มองจิตใจ มองเหมือนมองคนอื่น กายเดิน ยืน นั่ง นอน จิตคิดนึกต่างๆ ก็เหมือนคนอื่น ไม่ใช่จะบังคับบัญชาได้จริง ถึงจะบังคับได้บ้าง ก็ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเราอยู่ดี โดยแท้จริง มันบังคับไม่ได้ตลอดไปเนื่องจากว่ามันมีเงื่อนไขเยอะ

ร่างกายของเราตอนนี้ สมมติเราอยากจะถูก มั่นก็คงถูกได้อยู่ เพราะเงื่อนไข
มันพร้อมอยู่ คือธาตุต่างๆ มันยังเหมาะสมอยู่ ถึงบังคับได้อย่างนี้ ก็ไม่ควรถือว่าเป็นเรา ควรถือว่าเป็นกาย ก็เหมือนลูกน้องเรา บังคับมันถูกบ้านได้ ก็ไม่ควรถือว่าเป็นเรา คนถูก ก็บอกว่ามันแหละเป็นคนถูก เหมือนกับเราบังคับกายให้ลุกขึ้นได้ ก็ไม่ควรจะเห็นว่าเป็นตัวเรา ก็ควรเห็นว่าเป็นกายนั้นแหละลุกขึ้น กายมันเดิน กายมันยืน กายมันนั่ง กายมันนอน อันนี้เป็นวิธีการฝึกการตัดเบื่องต้น คือให้เห็นว่าเป็นมัน มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นอย่างนี้ เหมือนเห็นคนอื่น พอเห็นคนอื่นบ่อยๆ รู้จักความจริง เข้าใจความจริงว่า รูปก็เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนบ่อยๆ แม้แต่ตัวเราผู้เห็น ก็จะไม่เป็นตัวตนไปด้วย เพราะปัญญามันมากขึ้น สรุปลือไม่มีใครเลย ไม่มีทั้งเรา ไม่มีทั้งเขา มีแต่รูปและนาม ชั้นที่ ๕ นั้นเอง

ในคราวที่แล้ว ผมได้กล่าววัตถุประสงค์ที่พระพุทธองค์ให้พวกเรา ได้ฝึกปัญญา มองแบบแยกแยะแจกแจง เพื่อให้เห็นว่าสิ่งทั้งหลายไม่ใช่ของเรานั้นแหละเป็นวัตถุประสงค์หลักเลย อะไรบ้างที่ไม่ใช่ของเรา ที่อ่านให้ฟังในคราวที่แล้ว ก็คือชั้นที่ ๕ ที่พระองค์ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย สิ่งใดไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละสิ่งนั้น
สิ่งที่เธอทั้งหลายละได้แล้วนั้น จะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความ
สุข ก็อะไรเล่า ชื่อว่าสิ่งที่ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย ก็คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย

นี่ก็คือวัตถุดิบประสงค์หลักเลยที่ให้มองแยกแยะบ่อยๆ ที่นี้ การเห็นว่ามีอะไรของเรา คือการเห็นอนาคต ต้องใช้ปัญญาระดับสูง ท่านก็เลยมีวิธีเทคนิคขึ้นมาเพื่อช่วยให้มองเห็น ถ้ายังไม่เห็นอนาคต ก็ให้เห็นเป็นทุกซ์ก่อน ให้เห็นอนิจจัง ไม่เที่ยง ไม่แน่นอนก่อน ถ้ายังไม่เห็นขนาดนี้ อย่างน้อยก็แยกได้ ๒ ส่วนก่อน อย่างนี้เป็นต้น

ผมก็ยกการฝึกปัญญาพื้นฐาน คือให้หัดแยกรูปธรรม นามธรรม กายและจิต และก็กล่าววัตถุดิบประสงค์ว่า ที่ให้หัดมองอย่างนี้ ก็เพื่อให้เห็นว่า มันไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเรานั้นแหละ แล้วมันเป็นอะไร มันก็เป็นของมัน เส้นผมก็เป็นเส้นผม เราก็เห็นอยู่ ถ้าเป็นคนมีปัญหา มองดู มันก็เป็นของมันนั้นแหละ มันมาสมุขรวมกันอยู่ บนหัวเรา หนังมารวมเข้า ก็เรียกว่าคน เรียกว่ามนุษย์ขึ้นมา ต่างจากต้นไม้ใบหญ้า ก็เพราะมีวิญญาณมาครองอยู่ กรรมประมวลมา อีกสักหน่อยก็พังหมด ข้อเท็จจริง มันก็เป็นอย่างนั้น นี่กล่าวถึงพื้นฐาน คือให้แยกเป็น ๒ ส่วน หัดแยก เมื่อแยกได้ เป็น ๒ ส่วนแล้ว เป็นกายกับจิตแล้ว ก็แยกกายออกมาเป็นธาตุ ๔ และธาตุ ๔ ก็แยกออกมาให้ละเอียดออกไปอีก ธาตุดินก็มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง อย่างนี้เป็นต้น แยกบ่อยๆ อย่างนี้นะ นี่พูดไปในคราวที่แล้ว

วันนี้จะพูดต่อไป ถึงการหัดแยกแยะองค์ประกอบต่างๆ จะอ่านพระสูตรเกี่ยวกับขั้น ๕ ให้ฟัง ท่านทั้งหลายก็จะได้เข้าใจและหัดมองบ่อยๆ

ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **แผนปณทูปมสูตร** ข้อ ๙๕

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ฝั่งแม่น้ำคงคา เขตเมือง
อุยฺชฌมา ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคานี้พึงพัดพองน้ำกลุ่มใหญ่มา บุรุษผู้มีตาดี
ก็จะพึงเห็น ฟุ้ง พิจารณาพองน้ำกลุ่มใหญ่นั้นโดยแยบคายได้ เมื่อเขาเห็น
ฟุ้ง พิจารณาพองน้ำกลุ่มใหญ่นั้นโดยแยบคาย พองน้ำก็จะพึงปรากฏ
เป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในพองน้ำจะมีได้อย่างไร
แม้ฉันไค รูปร่างใดอย่างหนึ่งก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต
และปัจจุบัน เป็นภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม ประณีต ไกล
หรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น ฟุ้ง พิจารณารูปนั้นโดยแยบคาย เมื่อเธอเห็น ฟุ้ง
พิจารณารูปนั้นโดยแยบคาย รูปก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระ
มิได้เลย สาระในรูปจะมีได้อย่างไร

เมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกในสารทฤดู พองน้ำเกิดขึ้นและดับไปบนผิวน้ำ
บุรุษผู้มีตาดีก็พึงเห็น ฟุ้ง พิจารณาพองน้ำนั้นโดยแยบคายได้ เมื่อเขาเห็น
ฟุ้ง พิจารณา พองน้ำนั้นโดยแยบคาย พองน้ำก็จะพึงปรากฏเป็น
ของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในพองน้ำนั้นจะมีได้อย่างไร
แม้ฉันไค เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทั้งที่เป็นอดีต
อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม ประณีต
ไกล หรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น ฟุ้ง พิจารณาเวทนานั้นโดยแยบคาย
เมื่อเธอเห็น ฟุ้ง พิจารณาเวทนานั้นโดยแยบคาย เวทนา ก็จะปรากฏ
เป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในเวทนาจะมีได้อย่างไร

เมื่อเดือนสุดท้ายแห่งฤดูร้อนยังอยู่ พยับแดดระยิบระยับในเวลา
เที่ยง บุษขผู้มีตาดีก็จะพึงเห็น เฟ่ง พิจารณาพยับแดดนั้นโดยแยบคาย
ได้ เมื่อเขาเห็น เฟ่ง พิจารณาพยับแดดนั้นโดยแยบคาย พยับแดดก็จะ
ปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในพยับแดดจะมีได้
อย่างไร แม้ฉันใด สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทั้งที่เป็น
อดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม
ประณีต ไกล หรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น เฟ่ง พิจารณาสัญญานั้นโดย
แยบคาย เมื่อเธอเห็น เฟ่ง พิจารณาสัญญานั้นโดยแยบคาย สัญญาก็จะ
ปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในสัญญาจะมีได้อย่างไร

บุษขผู้ต้องการแก่นไม้เที่ยวเสาะแสวงหาแก่นไม้ ถือขวานที่คม
เข้าไปสู่ป่า เขาเห็นต้นกล้วยใหญ่ ตรง กำลังรุ่ง ไม่มีแก่นในป่านั้นจึงตัด
โคน ตัดปลาย แล้วปอกกาบออก เขาปอกกาบออกแล้ว ไม่ได้แม้กระพี้
ในต้นกล้วยนั้น จะได้แก่นแต่ที่ไหนเล่า บุษขผู้มีตาดีก็จะเห็น เฟ่ง
พิจารณาต้นกล้วยนั้นโดยแยบคายได้ เมื่อเขาเห็น เฟ่ง พิจารณาต้นกล้วย
นั้นโดยแยบคาย ต้นกล้วยก็จะพึงปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาแก่นมิได้
เลย แก่นในต้นกล้วยจะมีได้อย่างไร แม้ฉันใด สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง
ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายใน
ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม ประณีต ไกล หรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น
เฟ่ง พิจารณาสังขารนั้นโดยแยบคาย เมื่อเธอเห็น เฟ่ง พิจารณาสังขาร
นั้นโดยแยบคาย สังขารก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย
สาระในสังขารทั้งหลายจะมีได้อย่างไร

นักมายากลหรือลูกมือนักมายากล แสดงมายากลที่ทางใหญ่ ๔
แพรง บुरुขผู้มีตาดิก็จะพึงเห็น พง์ พิจารณามายากลนั้นโดยแยบคายได้
เมื่อเขาเห็น พง์ พิจารณามายากลนั้นโดยแยบคาย มายากลก็จะพึง
ปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในมายากลจะมีได้
อย่างไร แม้ฉันใด วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ทั้งที่
เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน เป็นภายใน ภายนอก หยาบ ละเอียด ทราม
ประณีต ไกล หรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น พง์ พิจารณาวิญญาณนั้นโดย
แยบคาย เมื่อเธอเห็น พง์ พิจารณาวิญญาณนั้นโดยแยบคาย วิญญาณ
ก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในวิญญาณจะมีได้
อย่างไร

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
แม้ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญา ย่อม
เบื่อหน่ายแม้ในสังขาร ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อม
คลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัดจิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว
ก็รู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควร
ทำได้ทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดาได้ตรัสเวรยการณภาษิตนี้แล้ว จึงได้
ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

พระพุทธเจ้าผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์
ทรงแสดงแล้วว่า รูปรูปมาด้วยกลุ่มพองน้ำ
เวทนาอุปมาด้วยพองน้ำ สัญญาอุปมาด้วยพับแดด
สังขารอุปมาด้วยต้นกล้วย และวิญญาณอุปมาด้วยมายากล
ภิกษุฟังพิจารณาเห็นชั้น ๕ นั้นโดยแยกกายด้วยประการใดๆ
ชั้น ๕ นั้น ก็ปรากฏเป็นของว่าง เปล่า ด้วยประการนั้นๆ
การละธรรม ๓ ประการซึ่งพระพุทธเจ้า
ผู้ทรงมีปัญญาดุจแผ่นดิน ทรงปรารภกายนี้ แสดงไว้แล้ว
ท่านทั้งหลาย จงดูรูปที่บุคคลทิ้งแล้ว
เมื่อใด อายุ ไออุ่น และวิญญาณละกายนี้
เมื่อนั้น กายนี้ก็ถูกทอดทิ้ง นอนเป็นเหยื่อของสัตว์อื่น
ปราศจากเจตนา ความสืบท่อเป็นเช่นนี้
นี่เป็นมายากลสำหรับหลอกลวงคนโง่
ชั้น ๕ เปรียบเหมือนเพชรฆาต
เราบอกแล้ว สาระในชั้น ๕ นี้ไม่มี
ภิกษุผู้ปรารภความเพียร มีสติ มีสัมปชัญญะ
ฟังพิจารณาชั้นทั้งหลายอย่างนี้ทั้งกลางวันและกลางคืน
ภิกษุเมื่อปรารภนาบทนันไม่จุติ
ฟังละสังโยชน์ทั้งปวง ทำที่ฟังแก้ตน
ประพฤติดุจบุคคลถูกไฟไหม้ศีรษะ ฉะนั้น

แผนปิณฑุปมสูตรที่ ๓ จบ

อันนี้ก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับขั้น ๕ สำหรับให้เราพิจารณา มีทั้งในแง่มองไปที่
อุปมาต่างๆ แล้วย้อนกลับเข้ามาที่ขั้น ๕ ที่รวมกันขึ้นมาเป็นตัวเรานี้แหละ ถ้าพูด
ให้ย่อยๆ ที่สุด คือให้รู้จักแยก रूप แยกนามออกมา ที่นี่ คนเราส่วนใหญ่โดยทั่วไป
ไม่ค่อยรู้จักนามธรรม ทำให้เข้าใจผิด หลงผิดในนามธรรม ในขั้น ๕ รูปนี้จัดเป็น
ขั้น ๑ รูปนี้ดูง่าย โดยเฉพาะรูปใหญ่ คือ ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติไฟ ชาติลม ควร
พิจารณาให้เป็นทุกคน อย่าง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง พิจารณาดู แล้วก็ยกไว้ที่หนึ่ง
เป็นปฐมวิธาตุ ดี เสลด หนอง เลือด เป็นต้น เป็นอาโปธาตุ อันนี้ก็ควรพิจารณา
ให้เป็น ในด้านรูปธรรม ด้านร่างกาย มันง่าย ส่วนด้านจิตนี้ยาก พระพุทธองค์ทรง
จำแนกด้านนามธรรม แยกออกมาเป็น ๔ ส่วน จะได้เห็นง่ายขึ้น พิจารณาได้ชัดขึ้น

เบื้องต้นจะมาพิจารณาแยกด้านจิตเป็น ๔ มันยาก พิจารณาภายในกับจิต
ก่อน ด้านกายนี้ก็คือส่วนที่มันไม่รู้เรื่อง ไม่รับรู้อารมณ์ต่างๆ ไม่รู้สึกสุขทุกข์
ไม่คิดนึกอะไร ไม่มีเจตนา อันนั้นเป็นรูป เป็นด้านกายภาพ ส่วนที่เป็นด้านความ
รู้สึก นึกคิด สุข ทุกข์ ต่างๆ จัดรวมเป็นด้านจิต คนเราต่างจากท่อนไม้ ใบหญ้า
คือมีความคิด มีความรู้สึก มีความเศร้า เหงา รำคาญ จิตเป็นประธานในการรับรู้
พอมีจิตรับรู้เกิดขึ้น เวทนาก็ทำงานได้ ถ้าไม่มีจิตรับรู้ เวทนามันก็ไม่มี เหมือน
พวกเรานอนหลับสนิท วิญญาณไม่ตื่นขึ้นมาทำงาน จะรู้สึกสุขทุกข์มันก็เป็นไปไม่ได้
ต้องตื่นขึ้นมาก่อน ต้องรับรู้ ต้องมีวิญญาณก่อน เวทนา ความรู้สึกสุข ความรู้สึก
ทุกข์ จึงเกิดขึ้นได้ แท้ที่จริง มันก็เกิดด้วยกันเพียงแต่ว่ามันละเอียด มันเป็น
นามธรรม พวกเราโดยทั่วไปนี้ ยุคใหม่เรียนทางด้านวิทยาศาสตร์ด้วย ไม่ค่อยได้สนใจ
ทางด้านจิต เลยยิ่งยากเข้าไปใหญ่

แต่ที่จริง ความรู้สึกสุขกับความรู้ว่าสุข นี่มันคนละสถานะกัน **ความรู้สึกทุกข์นี้เป็นเวทนา ความรู้ว่ารู้สึกทุกข์ นี่เป็นวิญญาน มันเกิดด้วยกัน ทำงานอยู่ด้วยกัน แต่มันคนละอันกัน** พวกเรานี้ รวมเหมาว่าเป็นเราไปเลย เราสุขเราทุกข์ ไปเลย แต่ที่จริงแล้ว มันมีหลายตัวอยู่ด้วยกัน ที่กิน ที่ดื่ม เอรีดอร้อย เบี้ยว หวาน มัน เค็ม อะไรต่อมิอะไร ตัวกายมันไม่รู้เรื่องเลย มันไม่รู้ว่าอร้อยหรือไม่อร้อยอะไรทั้งนั้นแหละ ความรู้สึกอร้อย อันนี้เป็นเวทนาที่เป็นสุข ความรับรู้ว่าอร้อย รู้ว่ารู้สึกอร้อยอันนี้เป็นวิญญาน การกำหนดจดจำว่า นี่เปิด นี่หุบ นี่ผักนี่อะไรต่อมิอะไร อันนี้เป็นสัญญา ความชอบ ความไม่ชอบ ความพอใจ ความไม่พอใจ อันนี้เป็นสังขาร มันรวมกันอยู่ จึงแยกแยะได้ยาก ท่านจึงให้เราหัดมองแยกแยะง่ายๆ ก่อน ต้องเอาในด้านรูปร่างนี้ว่า มันไม่รู้เรื่อง ปากกับอาหารนี้มันไม่รู้เรื่องกัน อาหารกับฟันนี้มันไม่รู้จักกัน ต้องแยกอย่างนี้ก่อน ส่วนตัวที่รู้สึกว่าร้อย ไม่ใช่ปาก ไม่ใช่กาย แต่เป็นเวทนา กายมันไม่รู้เรื่อง มันเป็นแค่เครื่องมือของจิตเท่านั้นเอง

ตอนนี้พวกเรามีเครื่องมือที่อยู่ ก็คล้ายๆ กับเรามีครกกับสาก ตอนนี้เราก็มียุเครื่องมือคือครกกับสาก เราจะตำน้ำพริก เราก็ตำๆ เข้าไป ตอนนี้ครกก็คือปากของเรา สากก็คือฟัน เราก็เอาพริกเข้าไปใส่ เอาซากเปิดซากไก่ใส่เข้าไปใส่ก็ตำๆ เข้าไป พวกนั้นมันไม่รู้เรื่องหรอก ครกกับสาก มันไม่รู้จักกัน ไม่รู้จักเจ็บ ไม่รู้จักปวดอะไร ไม่รู้ว่าอร่อยหรือไม่อร่อย มันเป็นแค่เครื่องมือ เป็นอุปกรณ์เฉยๆ ตอนนี้อุปกรณ์ยังใช้ได้ ต้องรู้จักก่อน ด้านรูปนี้ง่ายที่สุดแล้ว มันไม่รู้เรื่องไม่รู้ราวอะไรเลย ไม่มีอร่อยหรือไม่อร่อยอะไร ความรู้สึกอร่อยนี่คือเวทนา สุขเวทนา มันทนได้ง่าย อยากจะทน ทนได้ง่าย อย่างอร่อยนี้ ทนได้ง่ายมัย ทนได้ง่าย อยากจะกินไปจนหมดจานเลย จนกระทั่งบางคนแน่นพุงแล้วยังจะกินต่อไปอีก อย่างนี้เรียกว่าเวทนามันสบาย มันสุข เป็นสุขเวทนา เป็นความรู้สึกสุข ถ้าไม่อร่อยก็ทนไม่ค่อยได้ ไม่อยากกิน เป็นทุกข์เวทนานั่นเอง เป็นความรู้สึก ส่วนตัวความรู้ว่ารู้สึกเป็นวิญญูณ ตัวความรู้สึกนี้เป็นเวทนา ตัวความรู้ว่ารู้สึกอย่างนี้ๆ อันนี้เป็นวิญญูณ ตัวความรู้สึกไม่อร่อย เป็นเวทนา เป็นเวทนาที่เป็นทุกข์ ส่วนความรู้ว่าไม่อร่อย อันนี้เป็นวิญญูณ ต้องหัดแยกแยะแบบนี้ ถ้าหัดแยกแยะบ่อยๆ ก็จะได้

ถ้ายังแยกจิตออกมาไม่ได้ อย่างน้อยก็ให้รู้กายก่อน กายมันไม่รู้เรื่อง ส่วนฝ่ายจิตนี้มันรู้เรื่อง ฝ่ายจิตมันรวมเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไว้ด้วยกัน พอหัดแยกได้แล้ว ต่อมาก็มาหัดแยกตัวรู้ โดยเฉพาะเวลาที่เราเอาจิตไปไว้กับกาย เอาไว้กับกรรมฐานต่างๆ พวกความรู้สึกแรงๆ มันก็จะแยกออกมาอยู่แล้ว มันดูง่าย เช่น ความรู้สึกทุกข์ ไม่ร่อยนี่ก็มองง่าย พอรู้สึกอ่อย ก็ดูว่า นี่ไม่ใช่กาย นี่เป็นเวทนา อย่างนี้ ต้องหัดฝึกบ่อยๆ ต้องมีสติ มีสมาธิจึงจะหัดได้ ถ้าไม่มีสติ โดยเฉพาะตอนกินอาหาร ขาดสติ ไม่ได้พิจารณาก่อนนี้ ไม่ต้องพูดถึงพิจารณาหรรคน้ำลายไหลไปก่อนแล้วบางคน แค่เห็นชาหฺมมา โอ... ทำทางน่าอ่อยนะ ขาดสติ อย่างนี้ไม่ต้องพูดถึงพิจารณาหรรคน นี่ผมพูดให้ฟังก่อน จะพิจารณาได้ มันต้องมีสติขบขี้ก่อน ถ้าไม่มีสติขี้ ก็ต้องหัดฝึนนั่งนานๆ มีสติแล้วโยนิโสมนสิการ ใส่ใจให้ดีก่อน จึงจะพิจารณาได้

ฉะนั้น การพิจารณานี้ จะมาทำตอนกระทบอารมณฺ์เลยก็จะทำไม่ได้ ต้องหนีไปก่อน ไปอยู่ห้องคนเดียว ทำสมาธิ แล้วก็หัดก่อนเลย หัดให้พอเป็นบ้าง ทำเป็นบ้างแล้ว ต่อมาเวลากระทบอารมณฺ์ก็จะทำได้บ้าง ถ้าไม่เคยหัดเอาไว้เลย มากระทบเรื่องราวต่างๆ มากินอาหารอร่อย แล้วค่อยพิจารณาอย่างนี้ คงจะทำได้เลย ท่านจึงให้พวกเราตีพาทันอยู่เจียบๆ ภายวิเวก หัดฝึกสติสัมปชัญญะ ให้มีสมาธิมั่นคง ไม่่วงเหงาหาวนอน ไม่ฟุ้งซ่าน แล้วหัดพิจารณาแยกแยะ เริ่มต้นจากชำแหละกายของตนเอง แยกให้ออกมาดูว่ามีคนอยู่มัย มีสักคนมัยในกายนี้ จนกระทั่งเห็นว่า มันเป็นธาตุ ๔ ต่อมาพิจารณาในด้านจิต แยกออกมาเป็นเวทนา คือความรู้สึก สัญญาคือความกำหนดเครื่องหมาย กำหนดให้มันเป็นหมี มันก็เป็นหมีขึ้นมา แต่มันไม่เป็นหมีอะไรหรอก กำหนดให้มันเป็นแก้ว มันก็เป็นแก้วขึ้นมา แก้วนี้มันอยู่ในใจคนนั้นแหละ มันอยู่ที่การกำหนดคือสัญญา การกำหนดทำเครื่องหมายผู้หญิงผู้ชายนี้ มันไม่ได้อยู่ข้างนอก มันอยู่ที่สัญญา อย่างพวกศิลปินทั้งหลาย กำหนดอันนั้นแทนอันนี้ กำหนดอันนี้แทนอันนั้น เราดูไม่เป็นกึ่ง กำหนดหมายให้พอดีๆ รู้จักว่าจะเอามาใช้ประโยชน์อะไร ถ้ากำหนดดีๆ ก็เอามาใช้ประโยชน์ว่า กำหนดหมายอันนี้เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า เวลาเห็นปุ๊บ ให้นึกถึงพุทธคุณเป็นต้น อย่างนี้กำหนดอย่างมีเป้าหมายถูกต้อง

สิ่งต่างๆ มันก็เป็นของมัน สีเส้นต่างๆ มันก็ไม่ว่าเรื่องไม่รู้ราวอะไร ภาพเขียนต่างๆ ตัวภาพมันไม่รู้เรื่องตัวมันเองเลย มันคือกระดาษอันหนึ่ง แล้วก็มีสีมาทาแปะๆ ตัดกันไปมาอย่างนี้ อะไรละเป็นตัวรู้เรื่อง กระดาษมันเป็นรูป มันไม่รู้เรื่อง มือก็ไม่รู้เรื่อง พู่กันก็ไม่รู้เรื่อง ผู้รู้เรื่องนี้ต้องเป็นฝ่ายจิตนั่นเอง เวลาแยกละเอียดลงไป ใครเป็นผู้กำหนดว่าคืออะไร คือ สัญญาเป็นผู้กำหนดเครื่องหมาย ผู้รู้ว่ามีกำหนดก็คือวิญญาณ วิญญาณก็คือความรู้พื้นฐาน รับรู้เรื่องต่างๆ อยู่ พอมีวิญญาณแล้ว พวกเวทนา สัญญา สังขารก็ทำงานได้

สำหรับพระสูตรเมื่อก็ ผมได้อ่านเกี่ยวกับเรื่องขันธ ๕ ให้ฟัง ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงโดยอุปมา พระองค์ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำคงคานี้พึงพัดพองน้ำกลุ่มใหญ่มา บุรุษผู้มีตาดีก็จะพึงเห็น ฟ่ง พิจารณา พองน้ำกลุ่มใหญ่นั้น โดยแยกกายได้ เมื่อเขาเห็น ฟ่ง พิจารณา พองน้ำกลุ่มใหญ่นั้นโดยแยกกาย พองน้ำก็จะพึงปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในพองน้ำนั้น จะมีได้อย่างไร แม้นั้นใด

นี่เป็นอุปมาที่พุทธองค์ทรงแสดงไว้ เหมือนกับแม่น้ำคงคา แม่น้ำใหญ่ไหลมา พัดเอาฟองน้ำกลุ่มใหญ่ กลุ่มของฟองน้ำกลุ่มใหญ่ๆ เวลาไหลแรงๆ ท่านทั้งหลาย อาจจะเคยเห็นเป็นฟองน้ำเป็นกลุ่มๆ มาเลย มีหญ้า มีใบไม้ มีอะไรติดมาในนั้น ไหลมาเรื่อย ถ้าเป็นบุรุษตาดี เห็นฟองน้ำอันนั้นแล้วก็เพิ่งพิจารณาให้ดีๆ เข้าไป ฟัง เข้าไปมองดู ถ้าไม่มองก็จะไม่เห็น มันจะไหลผ่านไปเฉยๆ พวกเรานี้คงผ่าน ก้อนฟองน้ำอย่างนั้นมานานแล้ว ต้องเป็นคนตาดี พระองค์ตรัสว่า ก้อนฟองน้ำไหล มาแล้ว บุรุษคนมีตาดีก็เข้าไปฟังพิจารณา มองดู ไปจ้องดูโดยแยกคาง มองมูมนั้น มูมนี่ พอมองบ่อยๆ ฟังพิจารณาอย่างดี ฟองน้ำใหญ่นั้นก็จะปรากฏเป็นของ ว่าง เปล่า หาสาระไม่ได้เลย

ฟองน้ำกลุ่มใหญ่ๆ นั้น พอพัดไปสักพักหนึ่ง ได้สักสี่ห้าเมตรก็แตกกระจาย แล้ว บางทีก็ไปได้ไกลหน่อย สักกิโลเมตรหนึ่งก็แตกกระจายแล้ว ทำยที่สุด ก็แตกกระจาย ก้อนฟองน้ำแม้จะใหญ่ น้ำไหลแรงๆ ไหลไป บางทีไหลไปสักสิบเมตร ก็พังสลายลง บางทีไหลไปสักยี่สิบเมตรก็พัง บางทีไหลไปกิโลเมตรหนึ่งก็พังแล้ว เหมือนกับร่างกายของคนเราทั่วไปนี้ บางคนก็พังไปตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ ตายไปแล้ว มันก็เป็นก้อนๆ เป็นกลุ่มรวมกัน บางคนคลอดออกมาจากท้องแม่หนึ่งเดือน ก็พังแล้ว บางคนสองเดือน บางคนปีหนึ่ง บางคนสองปี บางคนสิบปี บางคนยี่สิบปี บางคนห้าสิบปี ไปเรื่อยๆ ถึงแม้จะเกินห้าสิบปี หกสิบปีไป ทำยที่สุดก็พังสลาย เมื่อถึงเวลาของมัน แปดสิบปีบ้าง เก้าสิบปีบ้าง

เหมือนกลุ่มฟองน้ำกลุ่มใหญ่ ที่ไหลไปอยู่อย่างนั้นแหละ ถ้าคนตาดีไปฟัง
พิจารณาดูให้ดี ก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระไม่ได้เลย **ไม่มีตัวตนอะไร
ที่เป็นก้อนฟองน้ำอย่างจริงจัง มีส่วนประกอบหลายส่วนประกอบกันเข้า ไม่มี
ความเที่ยงแท้ถาวร เพราะเดี๋ยวสักหน่อยก็พังไปแล้ว ก็เหมือนร่างกายนี้** เรา
ทั้งหลายก็เหมือนก้อนฟองน้ำก้อนใหญ่ที่ไหลมา บางท่านก็ก้อนใหญ่มากเลย
น้ำหนักเยอะกว่าชาวบ้านชาวเมืองเขา ไหลมาจนถึงทุกวันนี้แหละ บางคนแตก
ไปก่อนหน้านี้แล้ว ไหลมาไม่ถึงตอนนี้ หลายคนที่เรารู้จักก็แตกไปก่อนเราเยอะ
แล้ว บางคนไหลไปก่อนหน้าก็แตกก่อนหน้าโน้น ตายไปเรียบร้อยแล้ว บางคนนี่
อายุน้อยกว่าเราแต่ก็ตายก่อน ดูเหมือนจะมีตัวตน เป็นตัวคน ตัวหญิง ตัวชาย
แต่ว่าไม่มีใครเลย พอกายแตกไป ไม่เห็นมีใครเหลืออยู่เลย เผลอแล้วก็ไม่มีคนที่ไหน
เลย เป็นแค่สิ่งนั้นมารวมกันชั่วคราวสักครั้งชั่วคราว สักหน่อยก็สลายไป ไม่มีคนเหลืออยู่
เหมือนกับก้อนฟองน้ำอันใหญ่มารวมกัน ไหลไป พอแตกก็ไม่เห็นมีอะไรอยู่ในนั้น
เลย

ร่างกายของพวกเราออกจากท้องแม่มา ไหลลอยมาเรื่อยเหมือนก้อน
ฟองน้ำไหลไป ทีแรกมีก้อนขนาดเล็ก พอไหลมาเรื่อยๆ ก็ไปคูดเอาหญ้าบ้าง กิ่งไม้
บ้าง คูดเข้ามาก็ก้อนใหญ่ขึ้นๆ พวกเราก็คูดอาหาร คูดมาเรื่อยๆ ก็ใหญ่ขึ้นๆ แต่ถึง
จะใหญ่โตอย่างไร พอถึงเวลาช่วงหนึ่งก็พังลง ท่านทั้งหลายก็จำไว้ เวลาไปนั่งมอง
น้ำที่ไหลอยู่ อย่างลึมน้อมเข้ามาที่กายของเราก็เหมือนอย่างนั้นแหละ กำลังไหลไป
อย่างนั้น นั่งอยู่ตอนนี้ก็กำลังไหลอยู่ จะแตกเมื่อไรยังไม่รู้เลย แตกเรียบร้อยแล้ว
ไม่เหลือสาระแก่นสารอะไร เหมือนมีแก่นแต่ไม่มี เหมือนมีแต่ไม่มี จะบอกว่ามีก็มี
เหมือนกัน มีตอนมันมารวมกัน สมมติเรียกว่าคน เรียกว่าหญิง เรียกว่าชายขึ้นมา
พอแตกออกไปก็ไม่เหลืออะไร

ถ้าเข้าใจร่างกายของเราดีแล้ว ก็จะเข้าใจสิ่งต่างๆ ในโลกทั้งหมด อาคารหลังนี้ก็เหมือนกัน มันก็มารวมกันพักหนึ่ง โรงงานก็มีหลายส่วนมารวมกัน พอถึงเวลาก็พังลง ก็ไม่เหลืออะไร ไม่มีอะไรที่เป็นจริงเป็นจังขึ้นมา **มีแต่ของที่ เป็นของชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น** เรียกว่าเป็นของที่ไหลไปเรื่อย เหมือนกับกระแส น้ำไม่มีตัวตนที่เป็นของมันคงเที่ยงแท้ พวกเราจึงต้องปรับตัวอยู่เสมอ ปรับนั้นปรับนี้ ธุรกิจต่างๆ ก็ต้องปรับตัวเสมอ เพราะมันไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้แน่นอน ต้องปรับตัว ภายนอกนานๆ ก็แสดงอาการออกมาว่าไม่รอดแล้ว มีเวทนาเป็นตัวคอยบ่งชี้ว่าเกิดทุกข์ขึ้นมาแล้ว จะไม่ไหวแล้วนะ ต้องปรับเปลี่ยนอาการของกาย ยืน เดิน นั่ง นอน ปรับตัวไปเรื่อยเพราะมันเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนอย่างนี้แหละ ถึงจะปรับตัวอย่างไร ทำยที่สุดก็พังลง ทุกบริษัททุกองค์กรก็ตกอยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ต้องมีการปรับตัวไปเรื่อย ไม่มีอันไหนนิ่ง ทำยที่สุดทั้งหมดก็พังลงไป แปรสภาพไปเรื่อยอย่างนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างมันไม่ได้มีตัวตนเที่ยงแท้ เมื่อมีหลายๆ ส่วนมารวมกันเข้า ผสมกันก็สมมติเป็นนั่นเป็นนี่ขึ้น ถ้าเราเข้าใจด้านกายภาพของตัวเองจะเข้าทั้งโลกหมดเลยอย่างนี้นะ

ร่างกายของเรานี้ ถ้าปล่อยให้มันผ่านเลยไป ก็จะหลงผิดไป แต่ถ้าพิจารณา ดู จ้องมองดูอยู่เสมอ สังเกตดูอยู่ว่า กายมันทำนั่นทำนี่ เดิน ยืน นั่ง นอน ที่มันเดินได้ก็เพราะจิตสั่งอย่างนั้นอย่างนี้ จากมีก็ไปสู่ความไม่มี มีเรียวแรง สักหน่อยก็หมดเรียวแรง จากใช้การได้ดี สักหน่อยก็ใช้การไม่ค่อยได้ จนใช้การไม่ได้เลย มองดูอยู่เสมอก็จะเข้าใจว่า แก่นสารนี้มันไม่มี ความไร้แก่นสารก็จะปรากฏขึ้นมา นี้เป็นอุปมาเรื่องรูปเหมือนก้อนฟองน้ำ พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า

รูปร่างได้อย่างหนึ่งก็ฉนั้นเหมือนกัน ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และ ปัจจุบัน เป็นภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด ทรามหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุเห็น พง์ พิจารณารูปนั้นโดยแยกกาย เมื่อเธอเห็น พง์ พิจารณารูปนั้นโดยแยกกาย รูปก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่าหาสาระมิได้เลย สาระในรูปจะมีได้อย่างไร

เวทนาอุปมาดุจกับต่อมน้ำ เมื่อเวลาฝนตก เม็ดฝนตกลงมากกระทบที่ผิวหนัง มันก็จะเกิดเป็นต่อมน้ำหรือเม็ดน้ำขึ้นมาแล้วก็แตกไป เวทนาจึงจะเหมือนอย่างนั้นแหละ พระพุทธองค์ตรัสว่า

เมื่อฝนเม็ดใหญ่ตกในสารทฤดู ฟองน้ำหรือต่อมน้ำเกิดขึ้นแล้วดับไปบนผิวหนัง บุรุษผู้มีตาดีก็พึงเห็น พง์ พิจารณาต่อมน้ำนั้นโดยแยกกายได้ เมื่อเขาเห็น พง์ พิจารณา ต่อมน้ำนั้นโดยแยกกาย ต่อมน้ำก็จะพึงปรากฏเป็นของว่าง เปล่าหาสาระมิได้เลย สาระในต่อมน้ำนั้นจะมีได้อย่างไร แม้ฉนั้นใด

อุปมาด้านเวทนาที่เร็วกว่าในด้านกายเยอะ ด้านกายเป็นเหมือนก้อน ฟองน้ำอันใหญ่ไหลไปกว่าจะแตกก็นานหน่อย เหมือนร่างกายของเราที่แหละ ส่วนด้านเวทนาเป็นต่อมน้ำ เวลาที่ฝนตกลงมาที่หนองน้ำ มันก็จะเกิดต่อมน้ำแล้วก็แตกไป ถ้าเป็นคนจ้องดูอยู่เสมอ มันอยู่นานมัยต่อมน้ำนี้ เกิดขึ้นมาแล้วมันคงอยู่ตลอดมัย มีใครจับยึดถือเป็นเจ้าของได้บ้าง พิจารณาแล้วก็จะเห็นว่ามันเป็นของว่าง เปล่า หาแก่นสารไม่ได้ ต้องมองบ่อยๆ ฟังกู้พอรู้อเรื่อง แต่ว่าใจของเราเนี่ย มันยอมรับความจริงยาก ต้องไปฝึกใจให้ดีแล้วก็นั่งฟังพิจารณา ดู เหมือนบุรุษ ตาดีคนหนึ่ง ไปนั่งฟัง เวลาฝนตกก็ไปนั่งฟังผิวน้ำ

เม็ดฝนเม็ดที่หนึ่งตกมาก็แตก เม็ดที่สองตกลงมาก็แตก จ้องมองดูอย่าง แยกคาย อันไหนจะอยู่นานบ้าง ขอดูหน่อยสิ มองไปมองมาก็ไม่เห็นมีอันไหนเลย ที่จะอยู่นาน ความไร้แก่นสาร ไร้สาระก็จะปรากฏขึ้น ไม่มีต่อมน้ำจริงจิงเลย มันเกิดจากหยดน้ำตกลงกระทบผิวน้ำแล้วก็แตกเท่านั้นเอง ไม่มีแบบจริงๆ จังๆ มีอยู่แป๊บเดียว มีไม่นาน มีตามเงื่อนไข อุปมาด้านรูป ก้อนฟองน้ำใหญ่ยังดูเหมือน นาน แต่ก็ไม่มีจริงๆ อีกแหละ พอไหลไปสักพักก็แตกอีกแล้ว รูปร่างกายเหมือนจะมีจริงๆ อยู่นานเป็นหลายปีเลย อย่างเป็นเด็กก็อยู่ตั้งหลายปี บางคนดูหน้าเด็ก อยู่เลยหลายปีทีเดียว อยู่ไม่นานอีกแหละ ขนาดดูเหมือนหลายปี แต่ทางด้านเวทนา ไม่มีอันไหนข้ามวัน แป๊บเดียวเท่านั้น อร่อยข้ามวันมีมัย คงไม่มี มีแต่น้ำลายตัวเอง กลืนไปกลืนมาอยู่นั่นแหละ ไม่เห็นมันจะอร่อยข้ามวันข้ามเดือนข้ามปีอะไร ด้านรูป ดูเหมือนข้ามวันข้ามเดือนได้ อันนี้เป็นความรู้สึก แต่ข้อเท็จจริงที่อยู่เบื้องหลัง มันรวดเร็วกว่านั้นมาก เราพิจารณาเอาแบบพื้นๆ ก่อนก็ได้

ต่อมน้ำก็จะแตกเร็วมาก ต่อมน้ำก็มีเหมือนกัน มีตอนที่เม็ดไขมันตกลงบนผิวหนัง กระทบกันแล้วเกิดต่อมน้ำขึ้น มันไม่มีแก่นสารที่จะเป็นตัวมันจริงๆ เป็นตัวเป็นตนมันคงค้างอยู่ที่ใดที่หนึ่ง ไม่มีเลย มีแต่ความรู้สึกที่เกิดจากผัสสะเป็นครั้งๆ กระทบขึ้นมาแล้วก็หายไป มีตอนมันเกิดขึ้นนั่นแหละ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นครั้งๆ เท่านั้น เกิดตอนเหตุปัจจัยมันครบถ้วน ถ้าเราพิจารณาได้อย่างนี้ ก็จะทราบ ว่า กว่าจะเกิดความรู้สึกอรรอยทีหนึ่งนี้ พ่อครัวต้องไปทำอะไรมาบ้าง ต้องไปอบเนื้อ อยู่สามวัน ต้องมาผัด เติมนั้น เติมนี่ เลือกแต่ชิ้นดีๆ อะไรต่อมီးอะไร ต้องมาใส่จาน ให้ดูดี ต้องมีเก๋อ้อย่างดีให้มันเงา สดสว่างกำลังพอเหมาะ ต้องมีคนเสิร์ฟที่ฝึกมา อย่างดี ลองคิดดูมันจะคุ้มค่ากับความอรรอยที่ผ่านลิ้นแค่แป๊บเดียวมั๊ย บางคนบอกว่าคุ้ม ไม่เสียชาติเกิดแล้ว เขาก็ว่ากันไป อันนี้ก็เป็นที่เลศของแต่ละคน ก็ว่ากันไป

ถ้าเรากำหนดดู พิจารณาดู ความไร้แก่นสาร ความไร้สาระก็จะปรากฏ ถ้าไม่พิจารณาดูก็จะไม่ปรากฏ ก็จะรู้สึกเหมือนว่าเป็นตัวเราเป็นของเรา เราเป็นผู้อรรอย เป็นความอรรอยของเรา เราเป็นผู้สุข เราเป็นผู้ทุกข์ สุขทุกข์เป็นของเรา แต่ความจริงไม่ใช่ **ไม่มีใครเป็นผู้สุข ไม่มีใครเป็นผู้ทุกข์ เวทนานั้นเองเป็นสุข เวทนานั้นเองเป็นทุกข์** ไม่มีใครเป็นเจ้าของความสุข ความทุกข์ มีแต่ความสุขเกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัย มีแต่ทุกข์เกิดขึ้นตามเงื่อนไข เกิดเป็นครั้งๆ ตามผัสสะเกิดแล้วดับ เหมือนกับต่อมน้ำนั่นเอง นี่ก็อุปมาเวทนาเหมือนต่อมน้ำ

สัญญาที่อุปมาเหมือนพยับแดด พระพุทธองค์ตรัสว่า

เมื่อเดือนท้ายแห่งฤดูร้อนยังอยู่ พยับแดดระยิบระยับในเวลาเที่ยง บुरุษผู้มีตาดีก็จะพึงเห็น เพล้ง พิจารณาพยับแดดนั้นโดยแยกกายได้ เมื่อเขาเห็น เพล้ง พิจารณาพยับแดดนั้นโดยแยกกาย พยับแดดก็จะปรากฏเป็นของว่าง เปล่า หาสาระมิได้เลย สาระในพยับแดดจะมีได้อย่างไร แม้ฉันใด

สัญญาก็เหมือนพยับแดด เดือนสุดท้ายของฤดูร้อน เวลาเที่ยงก็ดูเหมือนมีน้ำอยู่บนถนน หลายท่านเคยขับรถไปตามถนน ดูเหมือนจะมีน้ำอยู่บนถนน พอขับเข้าไปดูจริงๆ มันไม่มีน้ำอยู่เลย สัญญาก็เหมือนอย่างนั้นแหละ เหมือนกับมีคน มีหญิง มีชาย มีสีเขียว สีเหลือง สีแดง มีนั่น มีนี่ อะไรเยอะแยะมากมาย เหมือนวาดรูปแล้วก็ป็นรูปคนนั้น รูปคนนี้ ถ้าเพ่งพิจารณาดูลงไปให้ลึกจริงๆ มันกลับไม่มีอะไร มีแต่สีสันทัดกันไปมาเท่านั้น สีเขียวมันไม่รู้ตัวมันเองด้วยซ้ำ ไปว่ามันเป็นสีเขียว สัญญากำหนดหมายเอาสีที่มาตัดกัน ทำเครื่องหมายว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ของไม่มีจริงก็กำหนดขึ้นมาให้มันดูเหมือนมีจริงมีจัง แท้ที่จริงผู้กำหนดหมายยังไม่จริงเลย ตัวที่ถูกกำหนดมันจะจริงได้หรือ กำหนดหมายว่าอันนี้เป็นของของเรา อันนี้เป็นของคุณ ผู้ที่กำหนดทำเครื่องหมายก็คือตัวสัญญานี้แหละ ตัววิญญานเป็นตัวรับรู้ว่ามีกำหนดหมาย **สัญญาที่กำหนดหมายนี้ยังไม่เที่ยงเลย** ไม่ได้กำหนดว่าสิ่งนี้เป็นของเราตลอดเวลา เพิ่งมากำหนดเมื่อมีผัสสะนี้เอง

อย่างบอกว่า สิ่งนี้เป็นสีเหลือง เราก็ไม่ได้กำหนดมันทั้งวัน เพียงกำหนดตอนที่ผมพูด ตกลงว่าสีเหลืองมันจะมีจริงหรือเปล่า มันไม่จริง ตัวสัญญามันยังเพิ่งมาเกิดเมื่อถึงนี้เอง พอเกิดว่านี่สีเหลือง หันหน้าไปอีกทางหนึ่งก็กำหนดไปอีกอย่างหนึ่งแล้ว ก็กลายเป็นสีอื่นอื่นไปแล้ว สัญญามันเกิดดับไวขนาดนี้ เกิดดับไปพร้อมกับจิตเลย แล้วความเป็นหญิงเป็นชาย จะมีจริงได้อย่างไร มันก็ไม่มี คนที่หลงสัญญาเลยถูกสัญญาหลอก เหมือนกับพยัคฆเดดหลอกว่ามีน้ำ มองดูใกล้ๆ เหมือนกับมีน้ำจริงๆ ถ้าเข้าไปดูใกล้ๆ ตรวจสอบดูแล้วไม่มีอะไรเลย ไม่มีน้ำเลย

สัญญาก็เลยยากมากสำหรับพวกเราที่จะพิจารณา คนเราโดยทั่วไปจึงหลงสมมติ ติดสมมติกัน เราเรียนวิชาความรู้ต่างๆ ก็ดี เราก็เรียนตามสัญญาคือข้อมูลที่เขาเก็บต่อๆ กันมา แล้วเอาข้อมูลมาใส่เข้าไปในสิ่งนั้นสิ่งนี้ แก้วนี้มีคุณค่ามากเป็นของเก่าเก็บมาแต่โบราณ ราคาประมาณค่าไม่ได้ อะไรก็ว่าไป แก้วมันไม่รู้เรื่องเลย ก้อนดินมันไม่รู้เรื่องเลย การกำหนดหมายคือสัญญาอย่างนี้ คนที่ไม่รู้เรื่องสัญญาก็จะติดสมมติเยอะเยอะไปหมด

ที่นี้ สัญญาก็สลับซับซ้อนเหลือเกิน ถ้าสัญญาพื้นฐานก็สีแดง สีเหลือง สีเขียว ตัดกันอย่างนั้นอย่างนี้ สัญญาที่เป็นผลสืบเนื่องจากกิเลสต่างๆ ก็สลับซับซ้อนมาก อันนั้นมีค่ากว่าอันนี้ อันนี้มีค่ากว่าอันโน้น แท้ที่จริง สิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรม เป็นแค่ธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม มันไม่ได้มีอันไหนมีค่ากว่าอันไหน เพราะมันไม่รู้เรื่อง เรากำหนดให้มันมีค่ามันก็เลยมีค่า กำหนดให้มันสูงมันก็เลยสูง กำหนดให้มันต่ำมันก็เลยต่ำ ด้านรูปธรรมมันไม่รู้เรื่อง อย่างคนผิวขาวกับคนผิวดำ คนไหนหล่อกว่ากัน ผิวหนังมันไม่รู้เรื่อง กำหนดว่าผิวขาวสวยกว่า ถ้าไปเชื่อ เราก็โง่พอดี กำหนดหมายอย่างนั้นมันก็เป็นอย่างนั้น มันเป็นจริงหรือเปล่า ก็ไม่จริงจังอะไร อันนี้เป็นสัญญา เป็นการกำหนดเครื่องหมาย กำหนดให้อะไรเป็นอะไร บอกว่ามันเป็นอะไร กำหนดให้มันเป็นแก้วมันก็เลยเป็นแก้ว มันเป็นแก้วในใจเรา ข้างนอกมันไม่ได้เป็นนะ ข้างนอกมันเป็นอะไร มันเป็นของมัน มันไม่รู้เรื่องด้วยเลย เรากำหนดให้มันเป็น ปิบคอกให้มันเป็น ก็เลยเหมือนปิบคอกให้ตัวเองเป็นนั่นเป็นนี่ กำหนดหมายกันว่าคนนี้เป็นลูก คนนี้เป็นสามี กำหนดให้เป็นแล้วก็ปิบคอกซึ่งกันและกันให้เป็น ความจริงไม่มีใครเป็นอะไร เป็นของเขา เป็นรูป เป็นนามธรรมดานั่นแหละ มาตามกรรมแล้วก็ไปตามกรรม

การกำหนดเครื่องหมายคือสัญญา นี้เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในชีวิต เป็นส่วนหนึ่งในขั้น ๕ เป็นสัญญาขั้น มาประชุมรวมกันกับขั้นอื่นๆ ก็เลยเรียกว่าคน ต้องรู้จักให้ดี จะได้ไม่หลง อย่าไปหลงความรู้สึก ความรู้สึกคือเวทนา ความสุข ความทุกข์ ถ้าไม่รู้ก็จะหัวหมน รักสุข เกลียดทุกข์ อยากเป็นอยู่ ไม่อยากตาย หลงอยู่กับเวทนา วุ่นอยู่กับเวทนา สัญญา นี้ ถ้าไม่รู้เรื่องของมันก็จะติดสมมติ ติดนั่นติดนี่เต็มไปหมด เริ่มจากติดชื่อ ติดนามสกุล ติดของสวยงาม มีค่าเท่านี้เท่านี้ ของแพงไม่แพง เขาสมมติเอา สมมติให้มันแพงมันก็เลยแพง ถ้าเรารู้จักก็ไม่มีปัญหา ถ้าไม่รู้ก็ลำบาก ติดของมีค่าอย่างนั้นอย่างนี้ แท้ที่จริง ของมีค่าก็คือลมหายใจเข้าออกนี่แหละ มันมีค่ามากกว่าสิ่งภายนอกเหล่านั้นตั้งเยอะ ถ้าหายใจเข้าไม่หายใจออกมันก็ตายแล้ว นามธรรมมันเกิดที่กายนี้แหละ กายพังมันก็อยู่ไม่ได้แล้ว อันนี้สัญญาอุปมาเหมือนกับพยัคฆ์

สังขารอุปมาเหมือนต้นกล้วย มันมีกาบหุ้มอยู่เยอะเยอะ จนลำต้นของมันดูใหญ่โตพอสมควรทีเดียว ข้างนอกมันมีสีน้ำตาลอย่างหนึ่ง พอลอกกาบกล้วยลึกลงเข้าไปเรื่อยๆ สีน้ำตาลเป็นอีกอย่างหนึ่ง ลอกลึกลงไปเท่าไร แม้แต่กระพี้ยังไม่ปรากฏเลย แก่นมันจะมีได้อย่างไร มันไม่มีหอรอก สังขารจึงมีหลากหลาย สีเขียวก็มี ลอกไปเรื่อย สีขาวก็มี มีทั้งกุศล มีทั้งกุศล มีทั้งบุญ ทั้งบาป มีทั้งละเอียด มีทั้งหยาบ เยอะแยะไปหมด มันก็ไม่มีตัวตน ไม่มีแก่นสารเหมือนกัน อันนี้สังขารเหมือนกับต้นกล้วย

วิญญาณเหมือนกับนักมายากล หรือลูกมือของนักมายากลผู้มีความชำนาญ วิญญาณนี้มันรวดเร็ว มันรับรู้ไปกับเขาได้ทุกอย่าง ที่รู้สึกสุข ทุกข์ได้ ก็เพราะมี วิญญาณ ที่กำหนดหมายได้ก็เพราะมีวิญญาณ ที่โกรธ โสภ หลงได้ ที่เป็นคนดีได้ มีสติได้ ก็เพราะมีวิญญาณ ไปกับเขาทุกอย่างเลย เกิดดับต่อเนื่องรวดเร็วมาก จึง อุปมาเหมือนกับนักมายากล นักมายากลนั้น เวลาเราดูเขาเล่นนี่ ดูจริงจังมาก ทำ อะไรให้มันเร็ว ตาเรามองไม่ทัน จิตก็เหมือนกัน เกิดดับรวดเร็วมาก จนทำให้มัน เหมือนต่อเนื่องเป็นอันเดียวกัน เรื่องราวมันจึงต่อเนื่องกันได้ ทำให้รู้สึกว่า มีเราไป นั้นไปนี่ ได้รู้จักคนนั้นคนนี้ ได้กินอาหารอร่อยที่นั่นที่นี้ มีประวัติอย่างนั้นอย่างนี้ วิญญาณมันเกิดกับเขาทั้งหมดเลย เราเดินไปที่นั่นที่นี้ ความจริงมีใครไปหรก มี ภายมันไป จิตมันสั่งไป ได้กินของอร่อย ไม่มีใครได้กินหรก มีเวทนามันเกิดขึ้น วิญญาณมันรู้เรื่องกับเขาด้วย ได้ไปเจอคนนั้นคนนี้ คนนี้เขาใหญ่โต เป็นดาราอย่าง นั้นอย่างนี้ นี่ก็กำหนดหมายเอา เป็นสัญญา วิญญาณก็รู้กับเขาไปด้วย พวกเรา ก็เลยมีเรื่องราวมาเล่าเพียบเลย กลายเป็นเราคนเดียวไปเลย เพราะมันเกิดดับ ต่อเนื่องรวดเร็ว

วิญญาณมันรู้กับเขาไปทุกอย่างเลย เดิน ยืน นั่ง นอน เป็นกาย วิญญาณ ก็รู้ไปด้วย อร่อยเป็นเวทนา วิญญาณก็รู้ไปด้วยเหมือนกัน รู้ว่ารู้สึกอร่อยเป็นวิญญาณ กำหนดอันนั้นอันนี้สวยงามน่าเอา วิญญาณก็รู้กับเขาเหมือนกัน โกรธคนนั้นคนนี้ ความโกรธเป็นสังขาร รู้ว่าโกรธเป็นวิญญาณ เลยพูดได้เป็นเรื่องราว เป็นประวัติ ตัวเองยืดยาวออกไป พวกเราก็เลยมีประวัติตั้งแต่เด็กจนถึงทุกวันนี้ แท้ที่จริงแล้ว นั้นก็เป็นแค่ปรากฏการณ์ของชั้น ๕ เราเอามาต่อกันเป็นเรื่องราว ถ้าชั้น ๕ ดำเนินไปอีกอย่างหนึ่ง เราก็มีประวัติไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง เพราะวิญญาณเป็น นักมายากลที่เกิดดับรวดเร็วไปเรื่อยๆ

นี่ผมได้อ่านแผนปิณฑุปมสูตรให้ฟัง แล้วก็ขยายความเล็กน้อย เน้นไปที่การ แจกแจงสิ่งที่เรียกว่าตัวเรา แยกไปในแง่มุมชั้นที่ ๕ เพื่อให้เห็นว่าไม่มีคนจริงๆ ท่าน ทั้งหลายก็อย่าลืมนึกไปฝึกมองดู ถ้ายังมองแบบชั้นที่ ๕ ไม่ได้ ก็มองแบบง่ายๆ ก่อน คือเป็นกายกับจิต กายเป็นพวกไม่รู้เรื่อง ส่วนจิตเป็นตัวรู้ จิตหรือวิญญาณก็อาศัย และเนื่องอยู่ในกายนี้แหละ พอทำอย่างนั้นได้บ้างแล้ว ด้านจิตก็แยกออกมาเป็น ๔ ส่วน เอาส่วนที่ง่ายๆ ก่อน เวทนานี้ง่าย ก็พิจารณาก่อน ส่วนนามอื่นๆ ยากเพิ่มขึ้น ก็ค่อยๆ หัดพิจารณาแยกแยะไป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ถ้ากระจายออกมา อย่างนี้ได้ ตัวตนก็จะหายไป เมื่อมีความรู้สึกรู้ว่ามีตัวเราเกิดขึ้น เราก็จะได้รู้ว่า ตัวตน มันเข้ามาตอนไหน มันเข้ามาตอนที่มีความเห็นผิติดเกิดขึ้นเท่านั้นเอง

วันนี้ พุทธการฝึกหัดให้มีปัญญา โดยการรู้จักแยกแยะส่วนประกอบต่างๆ ตอนนีัพุดในแง่แยกแยะแบบชั้นที่ ๕ พอแยกแยะได้แล้ว ก็ให้พิจารณาทุกส่วนประกอบ นั้นให้เห็นความจริง โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน หัดมอง บ่อยๆ อย่างนี้ ความจริงก็จะปรากฏชัด ทำให้เข้าใจว่า มันเป็นอย่างนี้ อันนี้เป็นอุบาย วิธีการฝึกปัญญาระดับต้นทีเดียว ถ้าใครต้องการมีปัญญาต้องฝึกอย่างนี้ ถ้ายังฝึก ปัญญาไม่ได้ก็ฟังให้เข้าใจไว้ก่อน แล้วไปฝึกสติสัมปชัญญะ ฝึกให้มีจิตมาอยู่กับตัว ให้ได้สมาธิบ้าง แล้วก็ฝึกหัดพิจารณา ถ้าอยู่หลายคนแล้วไม่ได้สมาธิ ก็ไปอยู่เงียบๆ คนเดียว มีเวลาอยู่กับตัวเอง ฝึกไว้ หัดไว้ ซ้อมไว้ ถ้าไม่หัด มันก็ไม่เป็น ถึงแม้จะฟัง พอเข้าใจ แต่มันทำไม่เป็น มันก็ไม่เป็นสักที เลยต้องใช้เวลาไปหัด ปลีกตัวไป แล้ว ก็หัดทำดู พอทำเป็นแล้ว ก็เอาออกมาใช้ นำมาฝึกต่อไปได้

บรรยายวันนี้ ก็คงพอสมควรแก่เวลาเท่านั้นนะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๘

บรรยาย วันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ ก็มาฟังธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๑๘ นะครับ สำหรับการบรรยายในช่วงนี้ บรรยายอยู่ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน โดยวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบันในช่วงนี้ ผมก็ได้ยกวิธีในด้านปัญญา แต่ความจริงแล้ว การจะมีปัญญาก็ต้องมีสมาธิ มีศีล แล้วก็มีธรรมะอื่นให้ครบถ้วน เพียงแต่ว่าตอนนี้ยกเรื่องปัญญาขึ้นมาแสดง โดยยกพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้มาขยายความให้ฟัง สำหรับการฝึกปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบันในด้านปัญญา ผมก็ได้ยกมาหลายข้อเหมือนกัน ตอนนี้กำลังพูดในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องการรู้จักมองแยกแยะองค์ประกอบ แล้วก็รู้จักข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น ซึ่งเป็นวิธีการฝึกปัญญาในระดับเบื้องต้น

การฝึกปัญญาระดับเบื้องต้น คือการรู้จักแยกแยะองค์ประกอบ เนื่องจาก
พวกเราอยู่ในโลกนี้ ที่มันจะเป็นโลก เป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ขึ้นมาได้ ก็เพราะว่ามันมีการ
รวมกันของสิ่งหลายๆ สิ่ง คือมันเป็นสังขาร สังขาร แปลว่า เป็นสิ่งที่มันปรุงแต่ง
มีหลายสิ่งหลายอย่างมารวมกัน สร้างให้เป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา ทีนี้ ถ้าคนไม่หัด
แยกแยะองค์ประกอบต่างๆ มันก็จะติดสัญญา หรือติดความจำแบบเดิมๆ นึกว่า
มีคน มีหญิง มีชาย มีนั่น มีนี่ เหมือนกับเรามองเห็นรถยนต์ ด้วยสัญญาเดิมๆ
เราก็จะมองว่า มีรถยนต์อะไรพวกนี้ จะมองอย่างไรไม่ให้มันเป็นรถยนต์ วิธีการ
ก็คือต้องไปแยกองค์ประกอบของรถยนต์ออกมา แล้วก็เพ่งมองดูให้เห็นชัดว่า
มันไม่มีรถยนต์จริงๆ ไม่มีรถยนต์อยู่ในล้อ ไม่มีรถยนต์อยู่ในตัวถัง ในแบตเตอรี่
ในเครื่องยนต์ ในนอตแต่ละตัว ไม่มีรถยนต์อยู่สักที่เลย ถ้าได้พิจารณาเข้าใจ
อย่างนั้นแล้ว ต่อไปแม้จะเอาองค์ประกอบเหล่านั้นมารวมกันเข้าให้เป็นรถยนต์
จนกระทั่งรถยนต์วิ่งได้ เราก็จะไม่มีรู้สึกว่า มีรถยนต์ แต่เป็นส่วนประกอบหลายๆ
ส่วนมารวมกันเข้า คำว่า รถยนต์ เลยมีขึ้น ถ้าเข้าใจอย่างนี้ก็จะเข้าใจวิธีการ
ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเอาไว้ คือการรู้จักแยกแยะองค์ประกอบเหล่านี้
ไม่อย่างนั้นแล้วพวกเราก็จะเห็นเป็นคน เป็นหญิง เป็นชาย ค้างอยู่อย่างนี้

วิธีการก็คือต้องไปหัดแยกออกไป โดยการแยกอย่างพื้นฐานอย่างน้อยก็แยกเป็น ๒ ส่วน คือรูปธรรมกับนามธรรม หรือด้านกายกับด้านจิต พอแยกได้ความเป็นคนก็จะหายไป ตอนนี้กำลังพูดในประเด็นที่เกี่ยวกับการรู้จักแยกแยะองค์ประกอบโดยในแนวของขั้น ๕ ซึ่งเป็นแนวที่ท่านเน้นไว้มากในพระไตรปิฎก เพราะว่าพวกเราโดยทั่วไปนี้ ถ้าพูดถึงว่ายึดอะไรมากกว่ากัน ก็ต้องว่ายึดทางนามธรรม เพราะมันเป็นของที่ละเอียด ส่วนด้านรูปธรรมจริงๆ มันก็ยึดด้วยนั่นแหละ แต่ส่วนใหญ่คงพอมองเห็นภาพอยู่ ถ้าคนมีปัญหาบ้าง มองดูก็เห็นว่ากายมันอยู่ได้หนึ่งชาติ สักหน่อยก็ต้องแก่และตาย ต้องพลัดพรากไป ถ้าเป็นคนมีปัญหาข้างสังเกตุก็จะพอมองเห็น ส่วนด้านนามธรรม มันยากมาก ท่านก็เลยแจกแจงแบบขั้น ๕ โดยด้านรูปนี่จะเป็นหนึ่ง คือรูปขั้น ส่วนด้านนามธรรมแยกละเอียดเป็น ๔ เป็นเวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น และวิญญาณขั้น ในคราวที่แล้วผมก็อ่านพระสูตรให้ฟังชื่อว่าแผนปิณทุปมสูตร พระสูตรที่แสดงอุปมาว่าด้วยกลุ่มฟองน้ำ

กลุ่มฟองน้ำเป็นคำอุปมา เหมือนกลุ่มฟองน้ำลอยไปตามแม่น้ำ ถ้าคนที่มีตาดี ฟัง จ้อง มองดูให้ลึกซึ้ง เรียกว่ารู้จักมนสิการ ใส่ใจให้ถูกต้อง ก็จะเห็นว่า แก่นสารในฟองน้ำมันไม่มี ถึงเวลามันก็จะแตก บางทีก็ไหลไปได้หน่อยเดียวก็แตกแล้ว บางทีไหลไปกลางแม่น้ำก็แตก แต่ท้ายที่สุดอย่างไรก็ต้องแตกอยู่ดี ตัวแกน ตัวแก่น หรือว่าสิ่งที่เป็ฟองน้ำที่เป็นจริงๆ จังๆ มันไม่มี **กลุ่มฟองน้ำนี้ก็อุปมาเหมือนรูปขันธ์** รูปขันธ์มาประชุมรวมกัน เป็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม มาประชุมรวมกัน เหมือนกลุ่มฟองน้ำใหญ่ๆ ถ้าคนที่มีตาดี คือนักปฏิบัติอย่างพวกเรานี้แหละ ได้ฟังแล้วก็ไปฝึกให้มีสติ มีสมาธิ ไม่มีนิวรณ์แล้วก็มามองดู เอาเส้นผมออกมามองดูว่า เส้นผมมันมาจากไหน มาอย่างไร เราก็จะทราบว่ แต่ดั้งเดิมแล้ว แม้แต่ในชาตินี้เอง แต่เดิมก็ไม่มีเส้นผมอะไร มาจากธาตุของพ่อของแม่ แล้วก็อาศัยอาหารกินเข้าไป แม้แต่อาหารเมื่อก็ที่เรากลืนกินลงไปก็ย่อย แล้วก็ไปกลายเป็นเส้นผม กลายเป็นขน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนัง ถ้าเป็นคนที่มีดวงตาแล้วก็คอยฟังมองดูอยู่เสมอ ฟังมอง จ้องดู ให้เห็นความจริงว่า อ้อ... รูปนี้มันมารวมกันเข้า ก็เลยเรียกว่ากาย แต่ละชิ้นส่วนมันไม่เที่ยง ไม่แน่มั่นนอน มันมาอย่างนี้ สักหน่อยในที่สุดมันก็พังสลายไป ความเห็นว่ามีคน มีหญิง มีชาย ก็จะลดลงจนกระทั่งหมดไปอย่างนี้ทำนองนี้ อันนี้เป็นวิธีการฝึกในด้านปัญญา

เวทนาก็อุปมาเหมือนกับตอม่น้ำ เวลาที่ฝนตก เม็ดฝนตกลงบนหนองน้ำ เมื่อฝนหยุดลงมากกระทบกับน้ำในหนองน้ำ มีตอม่น้ำขึ้นมาแล้วแป๊บเดียวก็แตกไป ความรู้สึกสุข ทุกข์ อร่อย ไม่อร่อย ความอร่อยเมื่อกินนี่ที่เรากินอาหารเข้าไป ถูกที่ปลายลิ้น ความอร่อยนั้นก็ก็เป็นเวทนา มีน้ำฝนตกลงมากกระทบกับน้ำในหนองน้ำ ก็เหมือนกับมีอาหารคือรสมากกระทบกับปลายลิ้นแล้วก็เกิดความอร่อยขึ้นมา ความอร่อยตอนนี้ก็ไม่อยู่ติดที่ปลายลิ้นแล้ว มันก็ดับไป เกิดแล้วก็ดับจริงๆ เป็นคนละส่วนด้วยเข้าไป เพราะลิ้นเป็นรูป มันไม่รู้เรื่อง ส่วนความอร่อยนั้นเป็นเวทนาที่อาศัยทางลิ้นเกิดขึ้น ก็เป็นของไม่เที่ยง เปรียบเหมือนตอม่น้ำ ความสุข ความทุกข์ นี่เป็นเวทนา

สัญญาเปรียบเหมือนพยับแดด เหมือนจะมีอะไรก็ไม่มีอะไร เหมือนจะมีสีเหลืองก็ไม่มีสีเหลืองจริงๆ ถ้าไปตรวจสอบทางวิทยาศาสตร์แล้วก็ทราบว่าเป็นสีเหลืองก็เพราะความจำกัดของสายตาเรา มันมองได้เท่านั้น ตามหลักจริงๆ สีที่เรามองเห็น ถ้าพูดแบบในด้านวิทยาศาสตร์เต็มที่แล้ว สีที่เรามองเห็นก็คือสีที่ไม่มีอยู่จริงนั่นแหละ เช่น มองเห็นตรงนี้เป็นสีเหลือง ถ้าเอาไปตรวจสอบจริงๆ สีที่มีอยู่ในที่นี้มีทุกสียกเว้นสีเหลือง เราจึงมองเห็นเป็นสีเหลือง อันนี้ก็ลึกลับน่าดูเหมือนกัน แต่ก็ไม่ลึกลับอะไรเลย เป็นหลักวิทยาศาสตร์ธรรมดาๆ แต่พวกเราส่วนใหญ่เชื่อสายตาตัวเอง ถ้าไปเรียนเรื่องการสะท้อนแสงหรือปริซึมของแสงเราก็จะเข้าใจ ในแสงมันมีหลายแสงอยู่ในนี้ เหมือนที่เราเห็นรุ้งกินน้ำหรืออะไรก็ดี ตอนนี้นั้นเป็นแสงอย่างนั้นอยู่ สิ่งที่เรามองเห็นว่าเป็นสีนั้นสีนี้ก็คือสีที่ไม่มีในตอนนั้นแหละ ก็กลายเป็นสีนั้นขึ้นมาอย่างนี้ แต่เราก็ดูเหมือนว่ามันมีสีนั้นสีนี้ แท้ที่จริงอันนั้นก็คือสัญญานั่นเอง สีเหลืองที่เรามองเห็น แท้ที่จริง แสงมากกระทบตาเรา ความจำกัดของสายตาเรา มันก็เห็นได้เท่านั้นแหละ สีเหลืองมันไม่ได้มีอยู่ตรงนี้เราก็มองเห็นเป็นสีเหลือง

พวกเราที่จะรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่งน่าจะมีอยู่ตรงนี้ เราจึงมองเห็นมันเป็นสีเหลือง เราคิดอย่างนั้น ต้องเรียนเรื่องการสะท้อนแสงหรือกฎของแสงอะไรต่อมิอะไร บางท่านอาจจะเคยเรียนจนหัวหมุนไปหมดแล้ว อันนี้มันลึกลับซับซ้อน เรื่องเกี่ยวกับความยาวคลื่นที่ตาเรามองเห็นได้ สรุปลงว่าแสงมันก็มีหลายสีอยู่ในนี้ แต่เรามองเห็นได้เท่าที่ตาเราจะประมวลผลได้ แล้วเวลามองเห็น ก็มองเป็นกลับหัวอีกอะไรอีก วุ่นวายกันจริง สรุปลงว่า ที่เห็นๆ อยู่นี้มันพับแคตนั่นเอง คือมันไม่มีแต่มันเหมือนมี ที่รู้สึกว่ามีนั่นมีนี่ เหมือนกับเรามองพับแคตข้างหน้า เหมือนกับมีน้ำแต่ว่าน้ำไม่มี ไม่มีสีเหลือง แต่ปรากฏเป็นมีสีเหลืองจริงๆ คือมีสีอื่น แต่ไม่ใช่สีเหลือง แต่มองเห็นเป็นสีเหลือง อย่างนี้เป็นต้น อันนี้ก็ เป็นกฎวิทยาศาสตร์ธรรมดา ทีนี้ เราเคยมองแต่ตามตาตัวเอง ตามคุณภาพตามันก็เลยไม่เข้าใจ พระพุทธเจ้าของเราได้ตรัสรู้ตั้งนานแล้วเรื่องพวกนี้

สังขารเปรียบเหมือนต้นกล้วย อุปมาเหมือนกับบุรุษคนหนึ่งต้องการไม้ไปทำประโยชน์ต่างๆ เอามาทำเป็นเสาบ้าน เป็นช้อน เป็นแป เป็นต้น ไปเจอต้นกล้วยก็ตัดอย่างดีเลย ตัดโคน ตัดปลาย ลอกดู ก็มีแต่กาบ ไม่มีแก่น ก็เหมือนกับสังขารทั้งหลายที่ว่าเป็นของดีบ้างไม่ดีบ้าง เป็นบุญบ้าง เป็นบาปบ้าง ดูเหมือนจะมีแก่นสารมาก บาปนี้ทำแล้ว เป็นเหตุไม่ดี ได้รับผลไม่ดี ได้รับผลเป็นทุกข์ ดูเหมือนจะมีตัวตนเป็นผู้ลงโทษอยู่เหมือนกัน ทำบุญแล้วก็จะได้รับผลของบุญ เป็นความสุขอย่างนั้นอย่างนี้ ดูเหมือนจะมีแก่นสาร เป็นสิ่งที่คอยอำนวยประโยชน์หรือเป็นคนตรางวัลมาให้ ถ้ามองดูลึกซึ้งจริงๆ ด้วยปัญญาแล้ว ไม่มีแก่นสารอยู่ในนั้นเลย บาปที่ให้ผลได้ก็ต้องอาศัยเหตุอื่นๆ อีกเยอะแยะ บาปเกิดแล้ว มันก็ดับไปเลย ไม่มีแก่นจริงๆ ไม่มีคอยดูทำที่ว่า เต็มวันจะให้ผลแก่นะ ไปลงโทษแกอย่างนั้นอย่างนี้ มันไม่มีตัวตนอย่างนั้น บาปทำแล้วจะให้ผลได้ มันก็ต้องอาศัยเงื่อนไขอื่นๆ อีกหลายประการ ถ้าเงื่อนไขไม่ครบก็ให้ผลไม่ได้ ทำบุญแล้วก็ไม่ใช่ว่าจะยิ่งใหญ่ มีอำนาจใหญ่โตที่จะให้ผลเป็นแก่นสารได้เลย ต้องมีเงื่อนไขอื่นๆ อีกหลายประการจึงจะให้ผลได้ ถ้าเงื่อนไขไม่ครบก็ให้ผลไม่ได้เหมือนกัน ถ้าเพ่งมองลงไปลึกซึ้งแล้ว แก่นสารที่ว่าทำบาปแล้วจะให้ผลเป็นทุกข์ก็ดี บุญให้ผลเป็นสุขก็ดีอะไรก็ดี ไม่มีตัวตน ไม่มีแก่นสารเลย ถ้าลอกดูแล้วมันก็เป็นอย่างนี้

วิญญาณอุปมาเหมือนกับมายากล นักมายากลเขามีความชำนาญ ทำอะไรรวดเร็ว พอทำอะไรเร็วๆ เราก็มองไม่เห็น หลายท่านก็คงเคยดูนักมายากลนำต้นเต้านเหมือนกัน เพราะเรามองไม่เห็น อันนี้ก็คล้ายกัน วิญญาณมันเกิดดับรวดเร็วกว่าชาวบ้านชาวเมืองเขา พอวิญญาณเกิดและรับรู้แล้ว เป็นที่ตั้งหรือเป็นเวทีให้เวทนาเกิดขึ้น เป็นสุข เป็นทุกข์ ไปกับสิ่งที่ได้เห็น สิ่งที่ได้ยิน สิ่งที่ลิ้มรส นั้น สิ่งที่รับรู้ นั้น สัญญาก็ทำงานได้ สังขารก็ทำงานได้ พวกเวทนา สัญญา สังขาร ดูเหมือนได้เวทีมากระโดดโลดเต้นอย่างนั้นอย่างนี้ ผู้สร้างเวทีขึ้นมาก็คือวิญญาณ วิญญาณก็เกิดดับเร็วมาก มองไม่เห็น ทำให้รู้สึกว่าเป็นอันเดียวตลอด ความถี่ของจิตนั้นเยอะมาก เอาแค่ความถี่ของหลอดไฟ แค่เกิดดับ กะพริบแค่ ๕๐ ครั้ง ต่อวินาที สายตาของพวกเรา ก็มองไม่เห็นแล้ว เพราะสายตาคนมองได้ ๑๖ เฟรม ต่อวินาที ถ้าต่ำกว่า ๑๖ เฟรม มันจึงมองเป็นคนละอันได้ ถ้าเกิน ๑๖ เฟรมขึ้นไป ก็กลายเป็นสิ่งเดียวกัน ที่กลายเป็นสิ่งเดียวกันมันไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่สายตาของเรามันจำกัด จึงใช้สายตานี้ตัดสินความจริงไม่ได้ ต้องใช้ปัญญาแทน วิธีการก็ต้องไปฝึกหัดให้มีสมาธิ แล้วก็สังเกตบ่อยๆ ว่า มันคนละอันกัน วิญญาณตอนที่มองเห็นกับวิญญาณตอนที่ได้ยิน มันจะอันเดียวกันไม่ได้ เพราะอารมณ์มันคนละอันกันแล้ว ตอนเห็นมีอารมณ์เป็นรูป ตอนได้ยินมีอารมณ์เป็นเสียงไปแล้ว คนละอันไปแล้ว ตอนสุขก็เป็นอย่างหนึ่ง ตอนทุกข์ก็เป็นอย่างหนึ่ง เวทนาคนละอย่างกันแล้ว วิญญาณจะเป็นอันเดียวกันก็เป็นไปไม่ได้ หรือแค่ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ความรู้ที่ลมหายใจเข้า ก็ต้องเป็นความรู้อันหนึ่ง ความรู้ที่ลมหายใจออก ก็ต้องเป็นความรู้อีกอันหนึ่ง เป็นจิตคนละอย่างกัน อย่างนี้เป็นต้น ถ้าเป็นคนช่างสังเกตอย่างนี้ ต่อไปก็จะเข้าใจถึงวิญญาณที่ไร้ตัวตน ไร้แก่นสารได้อย่างนี้

คนโดยส่วนใหญ่ยึดถือวิญญานนี้แหละ ยึดถือจิตนี้แหละว่า จิตไปเกิด
เก็บบุญ เก็บบาป ยึดถือจิตว่าเป็นตัวเรา เราได้เสวยความสุขอย่างนั้นอย่างนี้รุ่นวาย
ไป ถ้ารู้จักแยกแยะองค์ประกอบออกมา ความจำหมายว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์
เป็นบุคคล ความเคยชินที่จะมองอย่างนั้น ก็จะลดลง กลายเป็นความเคยชิน
แบบใหม่ มีความรู้ว่า นี่เป็นรูป นี่เป็นนาม ด้านนาม สุข ทุกข์ เฉยๆ เป็นเวทนา
การกำหนดเป็นสีเหลือง สีแดง เป็นคน เป็นหญิง เป็นชาย สูง ต่ำ เหลี่ยม กลม
เป็นต้น เป็นสัญญา บุญบาปที่เกิดในจิต ทำให้จิตดีบ้างไม่ดีบ้าง ภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้น
อันนี้เป็นสังขาร การรับรู้ที่เป็นประธานเป็นหลัก รู้ทางตา รู้ทางหู รู้ทางจมูก
รู้ทางลิ้น รู้ทางกาย รู้ทางใจ นี่เป็นวิญญาน ถ้าเปลี่ยนความเคยชินในการมองได้
ก็จะเปลี่ยนความเห็นได้ เดิมพวกเรามองไปตามความเคยชินแบบเดิม เพราะ
อุปาทานชั้นธัมมเป็นไปตามเคยชิน เคยชินอันไหนมันก็จะติดอันนั้น เคยชินที่จะ
มองว่าเป็นก้อน เห็นปุ๊บก็เป็นก้อนเลย ถ้าเคยชินมองเป็นรูปนาม หัดบ่อยๆ มันก็จะ
มองเป็นรูปนามอยู่เสมอๆ อย่างนี้ การเปลี่ยนความเคยชินตรงนี้ก็เลยยาก
และต้องผ่านกระบวนการวิธีฝึกหัด

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง (ต่อ)

วันนี้ จะอ่านพระสูตรเกี่ยวกับเรื่องชั้น ๕ นี้แหละให้ฟัง แล้วก็อธิบายตามสมควรไป เพื่อเราทั้งหลายจะได้รู้จักหลักการในการพิจารณาเรื่องชั้น ๕ พระพุทธองค์ทรงแสดงตามที่มันเป็นจริง ส่วนเราจะรู้หรือไม่รู้ ฟังแล้วต้องไปฝึกไปหัดกันเอา ในสังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **ปุပ္ผสูตร** ข้อ ๘๔

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ณ ที่นั่นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรม ไม่ขัดแย้งกับใครๆ ในโลก สิ่งใดที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวสิ่งนั้นว่า ไม่มี สิ่งใดที่บัณฑิตในโลกสมมติว่ามี แม้เราก็ก้าวสิ่งนั้นว่า มี

ก็จะไรเล่าชื่อว่าสิ่งที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี เราก็ก้าวว่าไม่มี

คือ รูปที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวรูปนั้นว่า ไม่มี

เวทนาที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวเวทนานั้นว่า ไม่มี

สัญญาที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวสัญญานั้นว่า ไม่มี

สังขารที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ที่บัณฑิตในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวสังขารนั้นว่า ไม่มี

วิญญาณที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติ
ว่าไม่มี แม้เราก็ก้าววิญญาณนั้นว่า ไม่มี

นี่แลชื่อว่าสิ่งที่บังเกิดในโลกสมมติว่าไม่มี แม้เราก็ก้าวว่า ไม่มี

อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี เราก็ก้าวว่า มี

คือ รูปที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี
แม้เราก็ก้าวรูปนั้นว่า มี

เวทนาที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี
แม้เราก็ก้าวเวทนานั้นว่า มี

สัญญาที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี
แม้เราก็ก้าวสัญญานั้นว่า มี

สังขารที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี
แม้เราก็ก้าวสังขารนั้นว่า มี

วิญญาณที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร ที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี
แม้เราก็ก้าววิญญาณนั้นว่า มี

นี่แลชื่อว่าสิ่งที่บังเกิดในโลกสมมติว่ามี แม้เราก็ก้าวว่า มี

โลกธรรมมีอยู่ในโลก ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งโลกธรรมนั้นแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผยจำแนก ทำให้ง่าย

ก็อะไรเล่าชื่อว่าโลกธรรมในโลก ที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

คือ รูปจัดเป็นโลกธรรมในโลก ที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา
เป็นปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ ไม่เห็นนั้นได้

เวทนาจัดเป็นโลกธรรมในโลก ที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา
เป็นปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ ไม่เห็นนั้นได้

สัญญาจัดเป็นโลกธรรมในโลก ที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา
เป็นปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ ไม่เห็นนั้นได้

สังขารจัดเป็นโลกธรรมในโลก ที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา
เป็นปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ ไม่เห็นนั้นได้

วิญญานจัดเป็นโลกธรรมในโลกที่ตถาคตตรัสรู้ รู้แจ้งแล้ว จึงบอก
แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย

บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก
ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา เป็น
ปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ ไม่เห็นนั้นได้

ภิกษุทั้งหลาย ดอกอุบลก็ดี ดอกปทุมก็ดี ดอกบุณฑริกก็ดี เกิดใน
น้ำ เจริญในน้ำ โพล่พ่นน้ำแล้วตั้งอยู่ แต่ไม่ติดน้ำ แม้นั้นใด ตถาคตก็ฉนั้น
นั้นเหมือนกัน เกิดในโลก เจริญในโลก ครอบงำโลกอยู่ แต่ไม่ติดโลก

ปุพพสูตรที่ ๒ จบ

พระสูตรนี้ กล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีกับสิ่งที่มี ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้
โดยยกเรื่องขันธ ๕ มาเป็นประธาน สิ่งที่ไม่มี พระองค์ก็กล่าวว่ามี เพราะมันไม่มี
สิ่งที่ไม่มีคืออะไร คือรูปที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร รูปที่เที่ยงแท้
มันไม่มี เราพิจารณาดูเส้นผม ที่มันเที่ยงแท้ มันมีมัย จนกระทั่งสิ่งภายนอก อะไร
ต่อมอะไร ที่เป็นซากปรักหักพัง เราก็ไปชมกัน หลายซากแล้ว บางคนชมไปชมมา
จนตัวเองจะกลายเป็นซากเอง บางทียังไม่รู้เรื่องเลย ยังรู้สึกว่ามันมั่นคงอยู่ เป็น
เวลานานมาก ห้าพันปี เป็นเหมือนๆ ปิอะไรก็ว่าไป ดูไปดูมาจนตัวเองจะกลายเป็น
ซากแทนสิ่งนั้นแล้ว ก็ยังไม่รู้เรื่องเลย ต้องให้รู้เรื่องของโลก

สิ่งที่ไม่มี คือรูปที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร มันไม่มี พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่ามันไม่มี เวทนา ความสุขที่ยั่งยืน มั่นคง เที่ยงแท้ ความทุกข์ที่ยั่งยืน มั่นคง เที่ยงแท้ ไม่ผันแปร มันไม่มีในโลกนี้ มันเป็นอย่างนี้แหละ สัญญา การกำหนดเครื่องหมาย กำหนดว่าเพชรมันเป็นของมีค่าเท่านั้นเท่านั้น มันจะมีค่าจริงจัง คงทน เที่ยงแท้ ยั่งยืน ตลอดไปมันก็เป็นไปไม่ได้ ในยุคเก่าๆ เขากำหนดกันว่าเหรียญอะไรสักอย่างหนึ่ง เป็นเงิน เหรียญรูกลมๆ คล้ายๆ โดนต์ เป็นเงิน เป็นของมีค่า นี่ก็เป็นสัญญาการกำหนด แต่สัญญาที่เที่ยงแท้ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร มันไม่มี เก่ากว่านั้น เขาก็อาจจะเอาเปลือกหอย มากำหนดเป็นเงิน ทุกวันนี้จะเอาเปลือกหอยมาซื้อของคงไม่ได้ ถ้าจะเอามาทำเครื่องประดับอะไรก็ว่ากันไป จนกระทั่งพระพุทธรูป เราก็กำหนดเครื่องหมายทำสัญญากันว่า เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า แต่จะยั่งยืนตลอดไปมัย ก็ไม่ตลอดไป เดี่ยวสักหน่อยก็อาจจะกลายเป็นเครื่องประดับไป หรืออาจจะกลายเป็นก้อนหินที่ไม่มีใครรู้จักไปก็ได้ มันไม่เที่ยงแท้是这样 สัญญาที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี สังขารก็เหมือนกัน สังขารที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ก็ไม่มี **วิญญูณที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ก็ไม่มี** **บัณฑิตทั้งหลายเขากล่าวว่าไม่มี** พระพุทธเจ้าก็ตรัสว่าไม่มี เพราะมันไม่มีนั่นเอง

สิ่งที่มีละคืออะไร ในโลกมันก็มีเหมือนกัน มีแต่ของไม่เที่ยง รูปที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร นันแหละมี มีแต่มีรูปไม่เที่ยง มีแต่ของไม่เที่ยงทั้งนั้นเลย มีสุขเหมือนกัน แต่เป็นสุขที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร มีทุกข์เหมือนกัน มีแต่ทุกข์ที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปรอยู่เสมอ มีสัญญาที่ไม่เที่ยง ตอนนี้กำหนดว่ามีค่า ต่อไปอาจกำหนดเป็นอีกอย่างหนึ่งก็ได้ ตอนนี้กำหนดว่าถูก ต่อไปอาจจะกำหนดว่าผิดก็ได้ ตอนนี้กำหนดว่าเจริญอกงาม ต่อไปอาจจะว่าป่าเถื่อนก็ได้ เหมือนคนป่าโบราณ เขาก็กำหนดประเพณีอะไรต่อมื่ออะไรต่างๆ การละเล่นแบบคนป่า เขาก็กำหนดว่านั่นเป็นความเจริญของเขา พวกเราไปดูของคนป่าแล้วก็บอกว่าป่าเถื่อน ก็เป็นการกำหนดแบบใหม่ขึ้นมา แบบพวกเรานี้ ถือว่าเจริญ แต่รุ่นต่อไป ลูกหลานเราอาจจะหาว่าแบบนี้มันไม่ได้เรื่อง อย่างนี้ก็ว่ากันไป

ในโลกนี้ มันก็มีรูปที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร มีเวทนาที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร มีสัญญาที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร มีสังขารที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร มีวิญญาณที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ผันแปร อยู่เสมออย่างนี้ ในโลกมีทั้งสิ่งที่มี มีทั้งสิ่งที่มี เราอยู่ในโลกก็ควรจะทราบเอาไว้ สิ่งที่ไม่มีในโลก ก็คือรูปที่เที่ยงแท้ มันไม่มีในโลกนี้ เวทนาที่เที่ยงแท้ สุข ทุกข์ ที่เที่ยงแท้ ไม่มีในโลก สัญญาที่จะมั่นคงตลอดกาลนาน จนกระทั่งเครื่องหมายการคำกิติ อะไรก็ดี มันก็ต้องเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ที่จะมั่นคงถาวร เที่ยงแท้ ไม่มี สังขารที่จะมั่นคง เที่ยงแท้ ก็ไม่มี วิญญาณที่เที่ยงแท้ มั่นคง ก็ไม่มี สิ่งที่ไม่มี มันเป็นอย่างนี้ คือ **ขันธ ๕ ที่เที่ยงไม่มี** ส่วนสิ่งที่มีก็คือรูปที่ไม่เที่ยง มันมี มีทุกอย่าง มีแต่ของไม่เที่ยง มีสุข มีทุกข์ แต่สุข ทุกข์ มันไม่เที่ยง มีแต่ของไม่เที่ยง มีความอโรย มีความสลด มีความสบาย มีแต่ความสลดที่ไม่เที่ยง ต่อไปก็ไม่สลด หรืออาจจะสลดกว่าเดิม หรือสลดน้อยกว่าเดิม อะไรก็ว่ากันไป มีแต่สังขาร บุญ บาปก็มี มีแต่ของไม่เที่ยง มีแต่สังขารที่มันไม่เที่ยง **ของไม่เที่ยง นั้นมี ส่วนของเที่ยง มั่นคง ไม่มีในโลกนี้** มันเป็นอย่างนี้แหละ พวกเราอยู่ในโลกก็ต้องทราบไว้

พระพุทธเจ้าทรงเอาความจริงมาแจกแจง แยกแยะให้ดูขนาดนี้ ถ้าไม่รู้ ก็เกินไป แต่บางคนก็ไม่รู้ พระพุทธองค์ตรัสบอกว่า บุคคลใด เมื่อตถาคตบอก แสดงบัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ ยังไม่รู้ ยังไม่เห็น เราจะทำอะไร กับบุคคลผู้โง่เขลา เป็นปุถุชน คนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ไม่เห็นนั้นได้ พระองค์ตรัสอย่างนี้ ก็หมายถึงว่า พระองค์ตรัสบอกขนาดนี้ จำแนก เปิดเผย ทำให้ง่ายขนาดนี้ รูปนี้มันเป็นของไม่เที่ยง รูปมีอะไรบ้าง มีธาตุ ๔ ดิน น้ำ ไฟ ลม ดินมีอะไรบ้าง มีผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ดูไฉนนะ เส้นผมมีแต่ของไม่เที่ยง บอกชัดขนาดนี้ ทำให้ง่ายขนาดนี้ แล้วยังไม่รู้ไม่เห็น เราจะไปทำอะไรกับคนโง่ๆ อย่างนั้นได้ อย่างพวกเรานี้ รู้สึกว่าพระพุทธเจ้าจะทำอะไรเราไม่ได้ มันลำบากจริงๆ นะ พระองค์ก็ตรัสขนาดนี้

พระองค์ทำหน้าที่พระศาสดาสมบูรณ์แบบจริงๆ คือแจกให้ดูทุกอย่างเลย ละเอียดยิบเลยว่่างั้นเถอะ แจกละเอียดขนาดนี้ ถ้าคนยังไม่รู้ไม่เห็นอีก ก็ทำอะไร เขาไม่ได้แล้วกับคนโง่เป็นปุถุชนอย่างนั้น พระองค์ตรัสอย่างนี้ เวทนาก็เหมือนกัน บุคคลใดเมื่อตถาคตบอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายอยู่อย่างนี้ คือทำให้ชัดเจนขนาดนี้ เวทนาต่างๆ มันเป็นอย่างไร พระองค์ก็แจกแจง แยกแยะ ว่ามันเกิดจากผัสสะ ตากระทบรูปเกิดจักขุวิญญาณ สามสิ่งมาประชุมกันเป็นผัสสะ พอมีผัสสะก็เกิดเป็นเวทนา ชัดขนาดนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างบอกหมด ล้วนเป็นของไม่เที่ยง สิ่งที่มี มีแต่ของไม่เที่ยง บอกขนาดนี้ จำแนกให้ชัดเจน ทำให้ง่ายขนาดนี้ ยังไม่รู้ ไม่เห็น เราจะทำอะไรกับบุคคลผู้โง่เขลา เป็นปุถุชนคนบอด ไม่มีดวงตา ไม่รู้ไม่เห็นนั้นได้ ถ้าโง่ขนาดนั้น ก็ทำอะไรไม่ได้แล้ว

พวกเราทั้งหลายที่นั่งอยู่ที่นี่ ก็ไม่ใช่ธรรมดา ต้องเป็นคนที่พระพุทธเจ้าทำอะไรเราไม่ได้แล้ว ถ้าฟังตามพระสูตรนี้แล้วก็ไปตามนั้นไปเลย อันนี้อ่านตามพระสูตรที่พระองค์ตรัสเอาไว้ชัดเจน อุปมาอุปไมยชัดเจนดี หากพวกเราไม่ยอมทำ ไม่ยอมพิจารณา แล้วก็ปล่อยไป ก็จะเห็นตามความเคยชินไปอย่างเดิม เพราะอุปาทานชั้นธัมมะนั้นมันเป็นไปตามความเคยชิน เราเคยชินมองแบบไหน มันก็มองแบบนั้นแหละ ถ้าเราเปลี่ยนความเคยชินแบบใหม่ หัดพิจารณาดู นี่ผมอยู่บนหัวนี้เล็บ นี่ฟัน นี่หนัง มันเป็นของไม่เที่ยง เอามาตรวจสอบดูทุกวันว่า เส้นผมมันกิ่งอกยาวกว่าเดิมแล้วนี้ มันเที่ยงที่ไหนล่ะ เล็บนี้มันกิ่งอกอยู่เรื่อย มันไม่เท่าเดิมแล้วนี้ ความรู้สึกต่างๆ ก็ดี ความคิดนึกอะไรก็ดี เมื่อกี้มันรู้สึกอย่างนี้ ตอนนี้มันรู้สึกอีกอย่างหนึ่งแล้วนี้ อย่างนี้เป็นต้น ถ้าเป็นคนตรวจสอบ ใส่ใจพิจารณาอยู่เสมอ ทำอย่างนี้บ่อยๆ มันก็เคยชินมาทางนี้ ก็เปลี่ยนความเห็นได้แล้ว ปุถุชนที่ยังมีติดบอด พระองค์แจกแจงละเอียดขนาดนี้ ยังไม่รู้ไม่เห็น พระองค์ก็ตรัสว่าเราจะไปทำอะไรกับเขาได้ จะไปทำอะไรกับคนที่มีติดบอดเป็นปุถุชนอย่างนั้นได้

พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า ตัวพระองค์นั้นอุปมาเหมือนกับดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริก ภูมิภาคทั้งหลาย ดอกอุบล ดอกปทุม ดอกบุณฑริกก็ดี เกิดในน้ำ เจริญในน้ำ โผล่พ้นน้ำแล้ว ตั้งอยู่ แต่ไม่ติดน้ำ แม้ฉันใด ตากคตก็ฉันนั้นเหมือนกัน เกิดในโลก เจริญในโลก ครอบงำโลกอยู่ แต่ไม่ติดโลก อันนี้ก็สรุปพระสูตรนี้ ฉะนั้นพระสูตรชื่อว่าปุปผสูตรนี้ พระองค์ทรงแสดงสิ่งที่ไม่มีในโลกกับสิ่งที่มีในโลก พุดแบบขันธ แบบแจกแจง แยกแยะ เราจะได้ทราบชัด สิ่งที่ไม่มีในโลก คือรูปที่เที่ยง มันไม่มีในโลกนี้ เวทนา ความสุข ความทุกข์ ที่เที่ยง มันไม่มีในโลกนี้ ความเอร็ดอร่อย ความหวาน อันนี้ก็เวทนานั่นเอง ที่เที่ยง มันไม่มีในโลกนี้ สัญญา ความกำหนดเครื่องหมาย ความจดจำ สิ่งนั้นสิ่งนี้ ที่ผมยกตัวอย่าง เช่น ของที่มีราคา เยอะๆ เช่นเพชรอย่างนี้ เขาก็กำหนดขึ้น แม้กระทั่งพระพุทธรูป เขาก็กำหนดกันว่าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า แต่การกำหนดแบบนี้ไม่ได้ติดอยู่กับสิ่งนี้เสมอไป ไม่นานก็จะหมดแล้ว บางทีเราก็กินแล้ว ทุกวันนี้ก็เปลี่ยนแปลงเยอะแยะ นี่ก็แสดงความจริงอยู่เสมอ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร จนถึงวิญญาณ ที่เที่ยงแท้ ยั่งยืน มั่นคง ไม่มีในโลก ส่วนสิ่งที่มี ก็คือรูปไม่เที่ยง เวทนาไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน นั่นแหละ มันมี สัญญา สังขาร วิญญาณไม่เที่ยง นั่นแหละมี อันนี้พระพุทธเจ้าของเราที่เอามาแจกแจง แยกแยะ ทำให้ง่ายๆ ชี้ให้ดู

ที่นี้ อยู่ที่พวกเราไปดู ขนาดชี้ให้ดู จับมือให้ดู ถ้าตาบอดขนาดนั้น ก็ไม่รู้จะทำอะไรกับเขาแล้ว แต่พระพุทธเจ้าก็ทรงไม่ยุ่งกับเรา เพราะว่าพระองค์เกิดในโลก อุปมาเหมือนดอกบัวเกิดในน้ำ ฟันเหนือน้ำแล้ว ก็ไม่ติดน้ำ น้ำไม่ติดพระองค์รอบงำโลก เหนือโลก พวกเราจะเป็นอย่างไรก็เป็นเรื่องของเรา บางท่านก็ไปหาผลประโยชน์จากพระพุทธเจ้า กราบขอให้ลูกข้างปลอดภัยหน่อย พระพุทธเจ้าไม่ได้ยุ่งกับเราหรอก พระสูตรชื่อว่า ปุพผสูตร กล่าวถึงสิ่งที่ไม่มีและสิ่งที่มี เราทั้งหลายจะได้จำเอาไว้

ต่อไป อีกพระสูตรหนึ่งแสดงโดยอุปมาอุปไมยต่างๆ จะได้มีข้อคิดนำไปพิจารณาได้ บางทีการมีอุปมาบ้าง มีหลักตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง ยกหลายๆ สูตรมาแสดง แต่แสดงเรื่องเดียวกัน ก็จะทำให้เข้าใจลึกซึ้งขึ้น เราจะได้ไปพิจารณาได้

ในสังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **โคมยปิณฑสูตร** ข้อ ๙๖ อุปมาว่าด้วยก้อนขี้โค โคมยะ แปลว่า โคมัย หรือ ก้อนขี้โค ขี้โคเป็นของมีค่าของชาวอินเดียเขา มาตั้งแต่ยุคพุทธกาล เขาถือว่าขี้โคนี้เป็นมงคล ทางไทยเราอาจจะถืออีกอย่างหนึ่งของเขานั้น เวลาพระจะขึ้นบ้านต้องเอาโคมัยมาทาบาน ทุกวันนี้ก็ยังมียู่ เนื่องจากผนังบ้านไม่ค่อยสวย เวลานิมนต์พระมาขึ้นบ้านก็ต้องทาสีบ้านใหม่ว่าจั้นเถอะ สีที่ทาบานก็คือขี้โคนั่นเอง ทาโคมัย พระสูตรนี้จะกล่าวถึงอุปมาเกี่ยวกับก้อนขี้โคนี้แหละ

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสรวัดถี

ครั้งนั้น ภิกษุรูปหนึ่ง นั่ง ณ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ดังนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน
คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้
ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงหยิบก้อนโคลมัยเล็กๆ ขึ้นมาแล้วตรัสว่า ภิกษุ การได้อัตภาพแม้ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้าแม้การได้อัตภาพประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้วไซ้ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะการได้อัตภาพแม้ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ จึงปรากฏ

ภิกษุ เรื่องเคยมีมาแล้ว เราได้เป็นพระราชามหากษัตริย์ผู้ได้รับมูรธาภิเษก มีเมือง ๘๔,๐๐๐ เมือง ซึ่งมีกุงสาวตีราชธานีเป็นเมืองหลวง มีปราสาท ๘๔,๐๐๐ องค์ ซึ่งมีธรรมปราสาทเป็นปราสาทหลวง มีเรือนยอด ๘๔,๐๐๐ หลัง ซึ่งมีเรือนยอดมหาพยูหะเป็นเรือนยอดหลวง

มีบัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ บัลลังก์ ทำด้วยงา ทำด้วยแก่นจันทน์แดง ประดับด้วยทองและเงิน ลาดด้วยผ้าโกเชาว์ ลาดด้วยผ้ากำพลขาว ลาดด้วยเครื่องลาดทำด้วยขนแกะ มีเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชมพูมด มีเพดานสีแดง มีหมอนสีแดงทั้ง ๒ ข้าง

มีช้างต้น ๘๔,๐๐๐ ช้าง ซึ่งมีเครื่องประดับทำด้วยทอง มีธงทำด้วยทอง คลุมด้วยข่ายทอง มีพญาช้างอุโบสถเป็นหัวหน้า

มีม้าต้น ๘๔,๐๐๐ ม้า ซึ่งมีเครื่องประดับทำด้วยทอง คลุมด้วยข่ายทอง มีม้าวลาหกอัศวราชเป็นหัวหน้า

มีรถทรง ๘๔,๐๐๐ คัน มีเครื่องประดับทำด้วยทอง มีธงทำด้วย
ทอง คลุมด้วยข่ายทอง มีเวชยันตราขจรเป็นประธาน
มีแก้ว ๘๔,๐๐๐ ดวง มีแก้วมณีเป็นประธาน
มีพระสนม ๘๔,๐๐๐ นาง มีพระนางสุภัททาเทวีเป็นหัวหน้า
มีกษัตริย์ ๘๔,๐๐๐ พระองค์ ตามเสด็จ มีขุนพลแก้วเป็นประมุข
มีแม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว ผูกด้วยเชือกป่าน แขนงกระดิ่งสำริด
มีผ้า ๘๔,๐๐๐ โภฏี คือผ้าเปลือกไม้เนื้อละเอียด ผ้าไหม
เนื้อละเอียด ผ้าขนสัตว์เนื้อละเอียด ผ้าฝ้ายเนื้อละเอียด
มีภาชนะทอง ๘๔,๐๐๐ สำหรับ ซึ่งชนทั้งหลายใส่อาหารนำมา
ทั้งในเวลาเย็นและในเวลาเช้า
ภิกษุ ก็บรรดาเมือง ๘๔,๐๐๐ เมืองนั้น เมืองที่เราครองในสมัยนั้น
มีเมืองเดียวเท่านั้น คือกุสาวดีราชธานี
บรรดาปราสาท ๘๔,๐๐๐ องค์นั้น ปราสาทที่เราครองในสมัยนั้น
มีหลังเดียวเท่านั้น คือธรรมปราสาท
บรรดาเรือนยอด ๘๔,๐๐๐ หลังนั้น เรือนยอดที่เราครองในสมัย
นั้นมีหลังเดียวเท่านั้น คือเรือนยอดมหาพยูหะ
บรรดาบัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ บัลลังก์นั้น บัลลังก์ที่เรานั่งในสมัยนั้น
มีบัลลังก์เดียวเท่านั้น คือบัลลังก์ที่ทำด้วยงา ทำด้วยแก่นจันทน์แดง ทำ
ด้วยทอง ทำด้วยเงิน

บรรดาช่างต้น ๘๔,๐๐๐ ช่างนั้น ช่างที่เราทรงในสมัยนั้นมีช่าง
เดียวเท่านั้น คือพญาช่างอุโบสถ

บรรดาม้าต้น ๘๔,๐๐๐ ม้านั้น ม้าที่เราทรงในสมัยนั้นมีม้าเดียว
เท่านั้น คือม้าวลาหกอัศวราช

บรรดาราชรถ ๘๔,๐๐๐ คันนั้น ราชรถที่เราทรงในสมัยนั้น
มีคันเดียวเท่านั้น คือเวษยันตราชรถ

บรรดาพระสนม ๘๔,๐๐๐ นางนั้น พระสนมที่เรายกย่องในสมัยนั้น
มีนางเดียวเท่านั้น คือนางขัตติยานีหรือนางเวลามิกา

บรรดาผ้า ๘๔,๐๐๐ โกวินั้น ผ้าที่เราทรงในสมัยนั้นมีคู่เดียวเท่านั้น
คือผ้าเปลือกไม้เนื้อละเอียด ผ้าไหมเนื้อละเอียด ผ้าขนสัตว์เนื้อละเอียด
หรือผ้าฝ้ายเนื้อละเอียด

บรรดาภาชนะทอง ๘๔,๐๐๐ สำหรับนั้น ภาชนะทองซึ่งใส่ข้าวสุก
ที่หุงจากข้าวสาร ๑ ทะนาน เป็นอย่างมากและแกงกับอันพอเหมาะแก่
ข้าวนั้นที่เราบริโภคมิสำหรับเดียวเท่านั้น

ภิกษุ สังฆาทิฏฐิ์ทั้งปวงนั้น ล่วงไป ดับไป แปรผันไปแล้ว ด้วยประการ
ดังนี้ สังฆาทิฏฐิ์ทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ สังฆาทิฏฐิ์ทั้งหลายไม่ยั่งยืนอย่างนี้
สังฆาทิฏฐิ์ทั้งหลายไม่น่าเบาใจอย่างนี้ ก็สังฆาทิฏฐิ์ทั้งปวงมีลักษณะที่ไม่เที่ยง
อย่างนี้ ควรที่เดียวที่จะเบื่อหน่าย คลายกำหนด พ้นไปจากสังฆาทิฏฐิ์
ทั้งปวง

โคมยปิณฑสูตรที่ ๔ จบ

อันนี้ พระสูตรอุปมาเรื่องก้อนขี้โค มีภิกษุรูปหนึ่งมาถามว่า ข้าแต่พระองค์ ผู้เจริญ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมอ อยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ถามแบบเดียวกัน พระพุทธองค์ได้ตรัสตอบว่า ภิกษุ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย ฉะนั้น สิ่งที่มี ก็มีแต่สิ่งไม่เที่ยง มีแต่รูปที่ไม่เที่ยง มีแต่เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ไม่เที่ยง **วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย** เราจึงควรจำไว้แม่นๆ ฟังบ่อยๆ ต่อไปก็ไปหัดมอง สิ่งอันใดอันหนึ่งที่จะเที่ยงแท้ ไม่มี มีแต่ของไม่เที่ยง อย่างนี้ ต้องหัดเปลี่ยนมุมมองบ่อยๆ จนเกิดความเคยชินขึ้น ถ้าใครสามารถที่จะมองแยกแยะอย่างนี้ได้ ก็เริ่มจะมีปัญญา ต่อไป ก็มองให้ละเอียด ลึกซึ้งขึ้น ถ้าใครยังมองไม่ได้ เนื่องจากตายังบอดอยู่ ยังมีตออยู่ ก็ต้องไปฝึกชำระตา ให้ดี เพื่อเอาเรามอง ส่วนใครตายังบอด มองอย่างไรก็ไม่เห็น ก็คงทำอะไรเขาไม่ได้

พระพุทธองค์ทรงหยิบก้อนขี้โคเล็กๆ ขึ้นมาก่อนหนึ่ง พระพุทธเจ้าของเรา ทรงแสดงธรรมไม่จำกัดจริงๆ ขนาดขี้โคยังหยิบมาแสดงธรรมได้ ขี้วัวเรานี้แหละ เอาขี้โคขึ้นมาตรัสว่า การได้อัตภาพแม้ประมาณนั้นเท่านี้ที่จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน มันคง มันไม่มี หยิบก้อนขี้โคขึ้นมาก้อนเล็กๆ การได้อัตภาพเท่าก้อนขี้โค พวกสัตว์ต่างๆ ที่มีอัตภาพเท่าก้อนขี้โค ก็เช่นอะไรละ พวกจิ้งหรีดเล็กๆ ประมาณนั้น โดยเฉพาะ พวกสัตว์ที่อยู่ในก้อนขี้โค ก้อนขี้วัว ขี้ควาย คือแมงกุดจี หลายท่านคงเคยกิน แมงกุดจี เป็นอาหารที่อยู่ลึกลงมาก อยู่ใต้ก้อนขี้โคก้อนขี้ควายเท่านั้น เป็นอาหารที่หาได้ยาก ต้องไปตรวจสอบขี้ควายให้ดีๆ ปักเสาจองไว้ให้มันคง เดี่ยวคนมา เอาไปก่อน กลางวันควายขี้แล้ว ก็กำหนดไว้ว่าขี้มันอยู่ตรงนี้ เช้าวันรุ่งขึ้น ก็มาขุด หาแมงกุดจีในนั้น พระพุทธองค์ไม่ได้ตรัสเรื่องแมงกุดจีหรอก ตรัสเรื่องการได้

อัฐภาพเท่าก้อนซีโค ก้อนซีโคก็มีก้อนเล็กบ้าง ก้อนใหญ่บ้าง พระองค์หยิบมาก็คง หยิบก้อนเล็กๆ หรือคงไม่หยิบก้อนใหญ่ หยิบก้อนเล็กๆ การได้อัฐภาพเท่านี้ เล็กๆ เท่านี้จะเที่ยงแท้ มั่นคง ยั่งยืน มันไม่มี เพื่อชี้บอกว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่ว่าจะ ใหญ่โตขนาดไหน ไม่มีอันไหน ยั่งยืน มั่นคงเลย จนตลอดโลกนี้ มีแต่ของไม่เที่ยง สร้างของไม่เที่ยงทั้งนั้น แม้แต่ตึกหลังนี้ก็เกิดจากของไม่เที่ยง เขาก็ไประเบิดหิน ที่ดูเหมือนว่ามันมั่นคง ขนาดว่าภูเขาหินดูเหมือนมันคง ก็ยังระเบิดทิ้งเลย ระเบิด แล้วก็เอามาทำเป็นหินสร้างตึกก็ได้ เหล็กที่อยู่เหมือนมันคง เขาก็ไประเบิดเอามา หลอมเป็นเหล็ก แล้วก็เอามาก่อสร้าง ดูเหมือนมันคงนั่นแหละ แต่ที่จริง สิ่งเหล่านี้ ที่สร้างขึ้นมาก็สร้างขึ้นมาจากของไม่มันคงนั่นเอง จนท้ายที่สุดแม้โลกใบนี้ ที่ดูเหมือนจะไม่มันวันแตก ก็ยังแตกทำลายอยู่ อะไรที่จะเที่ยงแท้ มั่นคง ยั่งยืน แม้แต่ ของเล็กๆ น้อยๆ เท่าก้อนซีโคมันก็ไม่มี

พระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ถ้าแม้การได้อัฐภาพเพียงเท่านี้จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้วไซ้ การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อการสิ้นทุกข์โดยชอบ ก็จะไม่พึงปรากฏ สิ่งต่างๆ ไม่เที่ยงนี้ มันดีแล้ว จะได้ประพฤติพรหมจรรย์ได้ ถ้ามี ของเที่ยงอันใดอันหนึ่งในโลก จะประพฤติพรหมจรรย์ไม่ได้ ถ้าทำบุญแล้ว บุญนั้น มันเที่ยง เราก็ต้องรับผลของบุญเท่านั้น อยู่รอดต่อไป ไม่ต้องออกไปจากวิภวภูมิจนตายแล้ว ถ้าทำบาปแล้วบาปมันเที่ยง เราก็ต้องคอยรับผลของบาป ผูกติดกันอยู่อย่างนั้น อันนี้ก็ไม่ไหว ถ้ามีสามีมีลูกแล้วเที่ยง ก็จะต้องคอยป้อนข้าวป้อนน้ำอยู่อย่างนั้น ไม่รู้จักโตสักที เพราะมันกลายเป็นคนเที่ยงไปแล้ว คงไม่ต้องประพฤติพรหมจรรย์ แล้ว ถ้าเป็นผู้ชายก็เป็นของเที่ยงไม่รู้จักเติบโต อายุไม่ถึง ๒๐ ปีสักที ไม่ได้บวช สักที นี่มันเป็นอย่างนี้

ฉะนั้น ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมันเที่ยง เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ส่วนใดส่วนหนึ่ง
เที่ยงแล้วไซ้ การประพฤติพรหมจรรย์มันมีไม่ได้ จนกระทั่งแม้พวกเรามาตั้ง
ฟังธรรมอย่างนี้ได้ ก็เพราะสิ่งต่างๆ มันเป็นของไม่เที่ยงนั้นแหละ อาหารต่างๆ ไม่มี
ของอันไหนมันเที่ยงเลย อาหารที่เราเคลื่อนไหวก็มาจากส่วนอื่นๆ ที่ปรุงแต่งกันมา
อาหารที่เรากินก็ย่อย ไม่เที่ยง กลายเป็นผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ซึ่งของไม่เที่ยงสร้าง
ของไม่เที่ยงเป็นอย่างนี้ จนกระทั่งบุญบาป เป็นเหตุไม่เที่ยง สร้างวิบากซึ่งไม่เที่ยง
ก็หมุนกันไปอย่างนี้แหละ ไม่มีสิ่งไหนมันเที่ยงเลย ถ้าหากมันเที่ยง การอยู่ประพฤติ
พรหมจรรย์ก็จะไม่ปรากฏ การได้อัตภาพแม้มีประมาณเท่านี้ ที่จะเที่ยงแท้ ยั่งยืน
คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่เพื่อประพฤติพรหมจรรย์เพื่อความสิ้นทุกข์
โดยชอบจึงปรากฏ ในเมื่อไม่มีสิ่งใดเป็นของเที่ยงเลย การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
จึงปรากฏได้ จึงมีโอกาสนั้นทุกข์ทั้งปวงได้ ถ้าความเคยชินอย่างนี้มันเที่ยง เรา
ก็ไม่อาจจะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ ต้องเห็นผิด มองเป็นคนอย่างนั้นตลอดไป เหมือน
พวกเราตอนนี้ มองที่ไรก็เป็นคนทุกที มันไม่ทุกทีหรอก เพราะมันไม่เที่ยง ถ้ามอง
ที่ไรก็เป็นคน มันก็เที่ยงอยู่อย่างนั้น เราก็ไม่มีทางเป็นอย่างอื่นไปได้ มันก็ต้องเที่ยง
อย่างนั้นตลอดไป แต่เพราะมันไม่เที่ยง ตอนนี้มองเป็นคน ถ้าเราไปทำเหตุอย่าง
อื่น ผิดบ่อยๆ มันก็เปลี่ยนไปได้ เปลี่ยนเป็นมองว่าเป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตนได้

อุปมาง่าย ๆ เหมือนกับการขับรถยนต์ อย่างนี้เป็นต้น ถ้าการขับรถยนต์
ไม่เป็นนี้ มันเป็นของเที่ยง เราก็ไม่มีวันขับรถเป็นเลย ตั้งแต่เราเกิดมา เราก็ไม่ได้
ขับรถยนต์เป็นตั้งแต่อยู่ในท้องแม่ แล้วเราก็ขับรถไม่เป็นอยู่อย่างนั้นตลอดมา ถ้า
เราก็ปล่อยไว้อย่างนั้น เรานึกว่ามันเที่ยง เราก็ทำอะไรไม่ได้ ก็ต้องรับสภาพนั้นไป

แต่เป็นเพราะมันไม่เที่ยง เราหัดบ่อยๆ หัดไปหัดมา มันก็เปลี่ยนนิสัยได้ กลายเป็นคนขบรถเป็นแล้ว เหมือนพวกเรา ได้วิชาความรู้อะไรต่อมิอะไรมาหลายต่อหลายประการ ก็เพราะสิ่งทั้งหลายนั้นมันเป็นของไม่เที่ยง ทั้งๆ ที่ ข้อเท็จจริงมันอยู่ตำหนาย่างนี้ ความเห็นของเรามันก็ยังคงติดอยู่ ทั้งๆ ที่ได้สิ่งต่างๆ มากี่เพราะมันไม่เที่ยง แต่นึกว่าเที่ยง มันก็เลยค้ำกันอยู่อย่างนี้ เลยวนไปวนมา

การอยู่ประพตฺพิทรมจรรย คือการฝึกปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนความเห็นให้มันกับความเป็นจริง เพราะความจริงมันเป็นอยู่นี้อยู่แล้ว ไม่เที่ยงมันจึงดีแล้ว ถูกต้องแล้ว เพราะของที่เที่ยง มันไม่มีนั่นเอง ที่ยังติดอยู่ก็คือความเห็นของเราที่แหละ **แต่ความเห็นผิดนี้ก็ไม่ใช่เที่ยงอีกแหละ ความเห็นถูกจึงเกิดขึ้นแทรกได้** เราจึงมาฝึกปัญญา ฝึกชำระความเห็น ถ้าความเห็นผิดมันเที่ยง ก็ชำระไม่ได้ แต่ความเห็นผิดนี้ มันก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน เราเห็นผิดว่าเป็นคนอยู่ จะทำอย่างไรให้เห็นไม่เป็นคน เป็นไปได้หรือ เป็นไปได้เพราะว่าความเห็นผิดนี้มันไม่เที่ยง เหมือนกับที่เราบอกว่า เราขบรถไม่เป็น เป็นไปได้หรือที่คนจะขบรถเป็น เป็นไปได้สิ เพราะว่ามันเป็นของไม่เที่ยงนั่นเอง ไม่เที่ยงมันจึงดีอย่างนี้ เป็นโอกาสเลยทีเดียวยากจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็เปลี่ยนได้หมด สูงสุดเปลี่ยนได้ถึงขนาดเป็นอรหันต์เลย ไม่จำเป็นต้องพูดถึงเปลี่ยนเป็นระดับคนดี ระดับพื้นฐาน จะเปลี่ยนได้หรือไม่ต้องพูดถึงเลย ขนาดเปลี่ยนสูงสุดถึงอรหันต์ยังเปลี่ยนได้ ไม่จำเป็นต้องพูดถึงเปลี่ยนเป็นเทวดาชั้นโน้นชั้นนี้ จะเปลี่ยนได้มัย เปลี่ยนได้ทุกอย่างเพราะมันเป็นของไม่เที่ยงนั่นเอง

พระพุทธรองค์ได้ทรงแสดงแกภิกษุรูปหนึ่ง ที่นี้ เพื่อแสดงถึงสิ่งทั้งหลาย
ทั้งปวง แม้ขนาดเท่าก้อนขี้โคก็ยังไม่เที่ยงเลย สิ่งที่ใหญ่กว่านี้ ก็ไม่มีอันไหนเที่ยง
พระองค์ทรงยกอุปมาเรื่องของพระองค์เอง ในพระชาติที่พระองค์เป็นพระเจ้า
จักรพรรดิครองโลกนี้ทั้งโลก ในยุคนี้ ไม่มีตัวอย่างพระเจ้าจักรพรรดิ เราก็เลยไม่ได้
มีประวัติศาสตร์เรียน ถ้าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ มีพระราชอำนาจใหญ่พระองค์หนึ่ง
ที่ครองทั้งโลก ส่วนประเทศอื่นๆ แคว้นอื่นๆ ก็เป็นเมืองขึ้น ก็จะมีอยู่บางยุค
ในยุคพุทธกาล ถ้าพระพุทธรเจ้าของเราไม่ทรงออกบวช ก็จะได้ครองทั้งหมด ผู้ที่จะ
ได้ครองโลกทั้งหมด ต้องมีอาวุธที่คนอื่นสู้ไม่ได้คือจักรแก้ว เป็นอาวุธที่เกิดมาจาก
กรรม แต่จักรแก้วนี้ไม่ได้ใช้งานจริง เอาไว้ขู่ชาวบ้านเฉยๆ ทำให้เขาไม่กล้าหือ
ยอมเป็นเมืองขึ้นแต่โดยดี ไม่กล้าต่อสู้ด้วย ก็เหมือนยุคนี้ที่เขาทำอาวุธขึ้นมาเพื่อ
จะข่มขู่กันอย่างนั้นอย่างนี้ แต่พอดีว่าไม่มีคนมีอำนาจหรือมีบุญมากพอที่จะได้เป็น
หนึ่งในโลก ก็เลยต้องรบกันอยู่เรื่อย ถ้ามีพระเจ้าจักรพรรดิแล้ว มีอาวุธที่คนอื่น
สู้ไม่ได้ เพราะเป็นอาวุธที่เกิดจากกรรม เป็นจักรแก้ว

ในตอนที่พระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดินั้น ทรงแสดงว่า มีเมืองที่ครองนั้น
๘๔,๐๐๐ เมือง คงรวมเมืองเล็กๆ ต่างๆ เข้ามาด้วย อย่างในโลกเรา เมืองก็มี
เยอะแยะ ประเทศไทยก็มีตั้งหลายจังหวัด รวมแล้วก็คงเยอะมาก ที่พระองค์เล่า
ให้ฟัง ก็มีตัวเลขที่เป็นตัวเลขประจำโลก ที่ถือว่าสูงที่สุด คือตัวเลข ๘๔,๐๐๐ เป็น
ตัวเลขประจำโลก เวลาท่านทั้งหลายได้ฟังเรื่องอะไรที่มีตัวเลขสูงที่สุด จะมีตัวเลข
๘๔,๐๐๐ เสมอ บางท่านอาจจะงงว่า ทำไมตัวเลขมันลงตัวกัน ไปรวมหัวกันมา
หรืออย่างไร อันนี้มันเป็นกฎของโลก โลกมันก็มีกฎเป็นกฎฟิสิกส์ คนที่เรียนเรื่อง

สูตรคำนวณเลขยกกำลังเขาก็จะเข้าใจ เพราะมันเป็นกฎนั่นเอง โลกมันอยู่ตามกฎของมันเป็นธรรมดาอย่างนั้น ตัวเลขที่สูงที่สุดในโลกก็คือ ๘๔,๐๐๐ หมายถึงว่าใครใหญ่ที่สุดก็จะได้ของเยอะที่สุด ถ้าบุญเยอะที่สุด เมืองที่ครองก็มี ๘๔,๐๐๐ เมือง ปราสาทมี ๘๔,๐๐๐ ยอดบัลลังก์ จนกระทั่งนางสนมก็มี ๘๔,๐๐๐ คน อย่างนี้เป็นต้น คือสูงสุดที่มีได้นั่นเอง ถ้าน้อยกว่านี้ก็แสดงว่าบุญยังไม่มากพอ ยังไม่มากที่สุดที่โลกจะให้ได้ โลกให้ได้ระดับสูงสุดก็คือ ๘๔,๐๐๐ เช่น พระไตรปิฎกเป็นที่รวมองค์ความรู้ระดับสูงสุด ก็จะมี ๘๔,๐๐๐ เรื่อง ถ้าหนังสือที่เราอ่านได้เรื่องสองเรื่อง อันนี้ยังเด็กๆ เป็นหนังสือเด็กน้อยอยู่ ถ้าองค์ความรู้ที่ใหญ่ที่สุดก็ ๘๔,๐๐๐ เรื่อง ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ อันนี้คือของที่ใหญ่ที่สุด เยอะที่สุด สูงที่สุด จะมีเท่านี้ ถ้ามียังไม่ถึงก็แสดงว่ายังไม่ครบถ้วนเท่านั้นเอง อันนี้มันเป็นกฎทางโลก

ถ้าอายุเยอะที่สุดก็เป็น ๘๔,๐๐๐ กัป พวกเนวส์ัญญานาสิญญาตนะพวกอรุปรพรมชั้นสูงสุดท้าย อันนั้นโลกในแบบเวียนว่ายตายเกิด อายุเยอะที่สุดคือ ๘๔,๐๐๐ กัป ถ้าอย่างพวกเราอายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปีนี้ ยังถือว่าเด็กๆ ยังน้อยอยู่ เทวดาอายุเท่านี้เท่านี้ ถ้ายังไม่ถึง ๘๔,๐๐๐ กัป แสดงว่ายังไม่สูงสุด เราก็มาตรวจสอบดูว่า เรามีบ้านกี่หลัง ปราสาทกี่หลัง บางคนปราสาทไม่มีสักหลัง มีแต่เรือนหลังเล็กๆ ถ้าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิมีระดับปราสาท ๘๔,๐๐๐ องค์ ทำนองนี้นะครับ พวกเราเอาแค่บ้านไม่ต้องถึงกับปราสาท บางท่านก็อาจจะจะมีหนึ่งหลังสองหลัง คือบุญยังไม่ค่อยมากเทียบกับสิ่งที่โลกให้ได้

พระพุทธองค์ทรงยกมาแสดง ยกพระชาติที่เรียกว่าประสบความสำเร็จ
ได้อะไรสูงสุดที่โลกจะให้ได้ คือได้เท่านี้แล้ว ไม่มีอะไรจะสูงเกินนี้แล้ว สูงสุดในโลก
จะได้เท่านี้ แต่ยุคนี้ไม่มีคนที่จะมีขนาดนี้ อย่างคุณบิลเกตส์ หรือใครต่อใครก็ได้
ไม่กี่ล้านล้านเอง มันก็ไม่ถึงกับทั้งโลก บ้านเขาก็คงจะมีหลายหลังอยู่ แต่คงไม่ถึง
กับ ๘๔,๐๐๐ อย่างนี้ทำนองนี้ เมียของเขาก็คงจะมีอยู่ แต่คงไม่ถึง ๘๔,๐๐๐ นาง
แค่นางสองนางก็คงจะแยแล้วในยุคนี้ มันไม่ไหว พวกเราก็ไม่มีประวัติศาสตร์
ให้เรียนเกี่ยวกับพระเจ้าจักรพรรดิ ก็เลยต้องเรียนเรื่องอดีตที่พระองค์เล่ามาให้ฟัง
ที่เล่าๆ นี้ก็เพื่อจะบอกว่า ไม่ว่าจะยิ่งใหญ่อะไรขนาดไหน ท้ายที่สุดก็ไม่แน่นอน
เป็นของไม่เที่ยง สิ่งที่อยู่เหมือนมันคง พระองค์มีอำนาจครอบงำโลกทั้งหมด ดูเหมือน
ผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ เพราะมีอาวุธสามารถที่จะปราบปรามคนนิสัยไม่ดีต่างๆ ได้หมด
ใครๆ ก็ไม่กล้าหือ เพราะว่ามีอาวุธหนักกว่าชาวบ้านเขา พระองค์ไม่ต้องออกโรง
อาวุธวิ่งไปเองเลย พวกศัตรูเห็น จักรแก้วมาแล้ว ก็ต้องหลบกันเป็นแถว ยอมแต่
โดยดี ก็คงคล้ายๆ กับยุคนี้ที่เขาทำอาวุธไว้ ไม่ได้เอาไว้รบหรอก เอาไว้ชู้กันเฉยๆ
เพียงแต่ยุคนี้ไม่มีคนเก่งจริงๆ ไม่มีคนมีบุญจริงๆ ก็เลยมีการรบกันอยู่ ปราบกัน
ไม่ได้จริง

พระองค์ทรงเล่ามา ก็เพื่อให้เห็นชัดว่า สิ่งที่มีอยู่เหมือนยิ่งใหญ่ มีอะไรครบทุกอย่าง ไม่มีใครทำอะไรพระองค์ได้ **ท้ายที่สุดก็สู้สังขารไม่ได้ ไม่ต้องมีใครทำอะไรพระองค์เลย ก็ต้องพังสลาย** จักรแก้วก็หายไป เมื่อพระองค์สิ้น จักรแก้วก็หายไปด้วย หมดไปด้วย ต่อมา ผู้คนก็มาแย่งชิงกันเหมือนเดิมอีก ก็เพราะสิ่งต่าง ๆ มันเป็นของไม่เที่ยง ร่วงลงไป ดับไป อย่างนี้แหละ สังขารทั้งหลายไม่น่าเบาใจ อย่างนี้ อาจจะดูเหมือนมันคงยิ่งใหญ่ พวกเรานี้ก็ไม่เห็นจะมันคงอะไร บ้านก็เล็ก ๆ ทหารยามเฝ้าประตูก็ไม่มี ศัตรูก็มีเยอะ แต่พระเจ้าจักรพรรดิมีอาวุธจักรแก้วอยู่ข้างๆ ใครก็ทำอันตรายไม่ได้ ขนาดนั้นก็ยังไม่ยั่งยืน ไม่น่าไว้ใจเลย ก็ลำบากอยู่ พวกเราแค่จะไปตามถนนยังไม่รู้จะเจอระเบิดตอนไหนเลย พระเจ้าจักรพรรดิไม่ต้องกลัวเลยนะ ขนาดนั้นยังไม่น่าไว้ใจ พวกเราก็ควรจะไม่น่าไว้ใจเช่นกัน

พระองค์ทรงสรุปว่า สังขารทั้งปวงมีลักษณะไม่เที่ยงอย่างนี้ ควรที่เดียวที่จะเบื่อหน่าย คลายกำหนด แล้วก็พ้นไปจากสังขารทั้งปวง นี่ก็โคมยปิณฑสูตร มีเนื้อความอย่างนี้ จะยิ่งใหญ่ ใหญ่โตขนาดไหน มีมากขนาดไหน **ที่สำคัญก็คือข้อจำกัดของความเป็นมนุษย์นี้แหละ** ถึงจะมีวัตถุสิ่งของ มีปราสาท ๘๔,๐๐๐ องค์ ปราสาทที่ครองในสมัยนั้นก็จะมีแค่อันเดียวเท่านั้น เพราะความจำกัดของความเป็นมนุษย์นี้แหละ ถึงแม้เมืองจะมี ๘๔,๐๐๐ เมือง เมืองที่ครองในสมัยนั้นจริงๆ ที่อยู่ในสมัยนั้นจริงๆ ก็มีเมืองเดียว คือเมืองกุสาวดีราชธานี บรรดาข้าง มีข้างตั้ง ๘๔,๐๐๐ เชือก เวลาทรงจริงๆ ข้างทรงในตอนนั้นจะทรงทีละสองเชือกก็ไม่ได้ก็ต้องขึ้นเชือกเดียว ถึงจะมีเยอะไปขึ้นเชือกอื่นมันก็จะวังหนี ไม่ค่อยคุ้มก็ลำบาก ก็เหลือเชือกเดียวที่ขึ้นได้ ดูเหมือนจะมีข้างเยอะ แต่ตัวที่ขึ้นได้จริงๆ ก็คือตัวที่คุ้นเคยก็คือตัวที่ชื่อว่าข้างอุโบสถ ราชรถก็มี ๘๔,๐๐๐ คัน แต่ที่ทรงก็มีคันเดียว อย่างนี้เป็นต้น นี่ก็เป็นข้อจำกัดของสิ่งต่างๆ จนกระทั่งถึงเรื่องภาชนะทองคำ ๘๔,๐๐๐ ที่ใส่สำหรับอาหารมาทุกเช้าทุกเย็น ถึงจะมีภาชนะเยอะขนาดไหน อย่างพวกเรานี้จะกินอาหารทีหนึ่ง ก็มีหลายภาชนะเหมือนกัน ถ้าเยอะที่สุดคือ ๘๔,๐๐๐ ไม่มีโรงครัวไหนทำได้ ต้องโรงครัวพระเจ้าจักรพรรดิเท่านั้นที่จะทำได้ ถึงจะเยอะขนาดนั้นก็เฉพาะภาชนะทองที่ใส่ข้าวสุกนิดหน่อยแล้วก็กับข้าวชนิดหน่อยเท่านั้น นอกนั้นก็นั่งมองเฉยๆ ไม่ได้เสวยอะไร นี่มันเป็นอย่างนี้ แล้วท้ายที่สุดจะเสวยหรือไม่เสวยสิ่งเหล่านั้นก็จะเสื่อมไปหมดไป ฉะนั้น ควรที่เดียวที่จะเบื่อหน่าย คลายกำหนด แล้วก็พ้นไปจากสังขารทั้งหลาย

นี่ก็พระสูตรเกี่ยวกับเรื่องก้อนขี้โค เราไปเห็นวัตถุสิ่งของใดๆ ก็จะสามารถนึกได้ว่า **สิ่งที่จะเที่ยงแท้ มั่นคงในโลก ไม่มี** พระพุทธเจ้าของเราทรงแสดงธรรมยกได้ทุกเรื่อง แม้แต่ก้อนขี้โคทรงยกมาเป็นธรรมะ แสดงให้เห็นความจริงได้ พวกเราก็พิจารณาดู สิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัว กระเป่าหิ้ว หนังจระเข้ก็ดี หนังงูก็ดี มั่นเป็นของไม่เที่ยง ถึงจะมีสัสถิอันก็หิ้วได้ที่ละอัน เพราะมือมันมีสองมือ มันหนัก หิ้วอันเดียวก็จะแย้แล้ว สู้พระเจ้าจักรพรรดิไม่ได้ ท่านมี ๘๔,๐๐๐ ทั้งหมดเลย ท้ายที่สุดแล้วจะมีมากมีน้อย ก็เป็นของไม่เที่ยง ที่เป็นของไม่เที่ยง นั้นมันถูกต้องแล้ว การประพุดิพรหมจรรย์ก็จะปรากฏได้ ถ้าเที่ยงแล้วการประพุดิพรหมจรรย์ จะไม่ปรากฏ

ต่อไปอีกพระสูตรหนึ่ง ในสังยุตตนิกาย ชนธวารวรรค **คัทฑูลพัทธสูตร** อุปมาว่าด้วยสุนัขที่ถูกล่ามเอาไว้ อันนี้ก็แสดงเรื่องขันธ ๕ เช่นเดียวกัน เราทั้งหลายจะได้ฟังอุปมาได้หลายๆ เรื่อง พอฟังเข้าใจลึกซึ้งดีแล้ว จะได้ไปพิจารณาเรื่องต่างๆ ได้ พิจารณาบ่อยๆ ฝึกไว้ พระพุทธองค์ทรงแจกแจงละเอียดแล้วก็ง่าย เราพิจารณาตาม มีโอกาสจะมีปัญญาได้ในข้อ ๘๘

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสรวัดลี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สงสารคือการเวียนว่ายตายเกิด นิมีเบื้องต้นเบื้องปลายที่ใครๆ รู้ไม่ได้ เบื้องต้นเบื้องปลายไม่ปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลาย ผู้มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไป

มหาสมุทรยังมีเวลาเหือดแห้งไป มีอยู่ไม่ได้ แต่เราก็มิได้กล่าวว่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปอยู่ จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

ขุนเขาสิเนรุยังมีเวลาถูกไฟเผาพินาศไป มีอยู่ไม่ได้ แต่เราก็มิได้กล่าวว่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปอยู่ จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

แผ่นดินใหญ่ยังมีเวลาถูกไฟเผาพินาศไป มีอยู่ไม่ได้ แต่เราก็มิได้กล่าวว่ สัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปอยู่ จะทำที่สุดแห่งทุกข์ได้

สุนัขที่เขาผูกไว้ด้วยเชือก ล่ามไว้ที่หลักหรือเสาที่แข็งแรง วิ่งวนเวียนหลักหรือเสานั้นเอง แม้ฉันทิ ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับก็ฉันทินั้นเหมือนกัน ไม่ได้เห็นพระอริยะ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ไม่ได้เห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีรูป พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในรูป พิจารณาเห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีเวทนา พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตา

ว่ามีสัญญา พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตา
ในสัญญา พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตา
ว่ามีสังขาร พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตา
ในสังขาร พิจารณาเห็นวิญญานโดยความเป็นอัตตา พิจารณาเห็นอัตตา
ว่ามีวิญญาน พิจารณาเห็นวิญญานในอัตตา หรือพิจารณาเห็นอัตตา
ในวิญญาน

ปุถุชนนั้นแล่นวนเวียนอยู่กับรูป แล่นวนเวียนอยู่กับเวทนา แล่น
วนเวียนอยู่กับสัญญา แล่นวนเวียนอยู่กับสังขาร แล่นวนเวียนอยู่กับ
วิญญาน เมื่อเขาแล่นวนเวียนอยู่กับรูป เมื่อแล่นวนเวียนอยู่กับเวทนา
เมื่อแล่นวนเวียนอยู่กับสัญญา เมื่อแล่นวนเวียนอยู่กับสังขาร เมื่อแล่น
วนเวียนอยู่กับวิญญาน เรากล่าวว่า ไม่พ้นจากรูป ไม่พ้นจากเวทนา
ไม่พ้นจากสัญญา ไม่พ้นจากสังขาร ไม่พ้นจากวิญญาน ไม่พ้นจากชาติ
ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส และชื่อว่าไม่พ้น
จากทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับ ได้เห็นพระอริยะ ฉลาด
ในธรรมของพระอริยะ ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะ ได้เห็น
สัตบุรุษ ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ได้รับการแนะนำในธรรมของสัตบุรุษ
ไม่พิจารณาเห็นรูปโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีรูป
ไม่พิจารณาเห็นรูปในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในรูป ไม่พิจารณา
เห็นเวทนาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาว่ามีเวทนา
ไม่พิจารณาเห็นเวทนาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในเวทนา
ไม่พิจารณาเห็นสัญญาโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตาว่ามี
สัญญา ไม่พิจารณาเห็นสัญญาในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตา

ในสัญญา ไม่พิจารณาเห็นสังขารโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีสังขาร ไม่พิจารณาเห็นสังขารในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในสังขาร ไม่พิจารณาเห็นวิญญาณโดยความเป็นอัตตา ไม่พิจารณาเห็นอัตตว่ามีวิญญาณ ไม่พิจารณาเห็นวิญญาณในอัตตา หรือไม่พิจารณาเห็นอัตตาในวิญญาณ

อริยสาวกนั้นไม่แล่นวนเวียนอยู่กับรูป ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับเวทนา ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับสัญญา ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับสังขาร ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับวิญญาณ เมื่อเธอไม่แล่นวนเวียนอยู่กับรูป ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับเวทนา ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับสัญญา ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับสังขาร ไม่แล่นวนเวียนอยู่กับวิญญาณ ย่อมพ้นจากรูป ย่อมพ้นจากเวทนา ย่อมพ้นจากสัญญา ย่อมพ้นจากสังขาร ย่อมพ้นจากวิญญาณ เรากล่าวว่า ย่อมพ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส และย่อมพ้นจากทุกข์

คัมภีร์พุทธสูตรที่ ๗ จบ

พระสูตรนี้ ก็กล่าวถึงการเวียนว่าย หมุนวนด้านจิตใจของพวกเรา ถ้ายัง หมุนวนอยู่อย่างนี้ หมุนวนด้วยอำนาจวิชาที่เป็นเครื่องปิดกั้นและตัณหาที่เป็น เครื่องประกอบไว้ก็จะไม่มีทางออก วนอยู่กับอะไรบ้าง ก็วนอยู่กับชั้นทั้ง ๕ ที่ไม่เคยเป็นของเราสักที วนอยู่กับเส้นผม ทำให้เส้นผมดูสวยงาม ให้เราดูดี วนอยู่ กับหนัง ทำให้เราดูเต่งตึง หนังเราเหี่ยวแล้วก็ไปทำบุญ เดียวชาติหน้าเราจะได้มี หนังที่สวยงามอะไรก็ว่าไป ก็วนอยู่เท่านี้ เอาเนื้อหนังอยู่เท่านี้ ชาตินี้ก็กินนั่นกินนี่ ชาติต่อไป กลัводอาหาร กลัวจะไม่ได้กินอาหารอีก ก็ทำบุญ วนอยู่กับการกิน การดื่มอยู่อย่างนี้ นี่ก็อุปมาเหมือนพระสูตรนี้ที่พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้ ที่วนอยู่ กับวนอยู่กับสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เราไม่อยากจะทุกข์ก็หานั้นนั่นทำ เราอยากจะมี ความสุข นี่ก็วนอยู่กับเวทนา วนอยู่กับสัญญา อันนี้มีค่า อันนั้นไม่มีค่า ถูกเขาตำ ถูกเขาชม นู่นนี่นั่นก็ว่าไป วนอยู่กับบุญกับบาป วนไปวนมาทำนองนี้ วนอยู่กับ เรื่องโน้นเรื่องนี้ รับรู้ทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ ผู้มีวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ก็จะวนอยู่อย่างนี้ ออกจากวิญญูะไม่ได้แบบนี้

ชาตินี้ก็เป็นตัวที่บ่งบอกว่าจะออกได้หรือออกไม่ได้ ถ้าในชาตินี้ ทุกวันนี้ ยังวนอยู่อย่างนี้ กินก็ให้เราอร่อยมีความสุข นอนก็ให้เรามีความสุข จะลุกขึ้นมา ทำความเพียรสักหน่อย ก็กลัวเราจะลำบาก วนอยู่อย่างนั้น ไม่มีอะไรหรอก วนอยู่ กับรูป กับชา กับแขน กับอะไรพวกนี้แหละ **ถ้าในชาตินี้ยังวนอยู่อย่างนี้ ก็ขยายภพออกไป** ถ้าเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในจิต ก็จะเข้าใจทั้งหมด ทั้งสังสารวัฏนี้ ว่ามันมาและไปอย่างไร มันกลมอย่างไร

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงสงสารคือการเวียนว่ายตายเกิด ที่มีเบื้องต้น
เบื้องปลายที่ใครๆ รู้ไม่ได้ เบื้องต้นเบื้องปลายไม่ปรากฏเพราะว่ามันเป็นวงกลม
สำหรับสัตว์ทั้งหลายที่มีอวิชชาปิดบังตาอยู่ มีตัณหาผูกเอาไว้ ตัวอวิชชานี้มันบัง
มิดเลย ถึงเราจะฟังว่ามันไม่เที่ยง ไม่มีตัวตน แต่ถ้ายังมีอวิชชาอยู่ มันก็ยังมองเห็น
เป็นตัวเป็นตนอยู่ อวิชชามันบัง เราก็เลยต้องมาฟังธรรม เพื่อให้แสงของธรรมส่อง
เข้าไป ในร่างกายของเรามันมีรูเต็มไปหมด มันมีรูอย่างไรก็ลองเอาเข็มจิ้มดู มันยัง
แทงเข้าเลย ทำไมมันเป็นอย่างนั้นก็เพราะว่ามันมีรูอยู่ ปัญญาที่เป็นนามธรรม
จึงเข้าแรกเข้าไปในรูได้หมดว่า ในตัวเรามีรูพรุนทุกชิ้นส่วน ไม่มีก้อน ไม่มีแห่ง
อย่างนั้นหรอก ร่างกายมีรูโพรง แต่เซลล์มันมีช่องว่าง เพียงแต่ว่าตาเรา
มองไม่เห็น แต่ปัญญาสามารถเข้าแรกลงไปได้ ท่านจึงให้ฝึกสติ ทำสมาธิให้ดี แล้ว
ก็ส่องลงไปมอง เข้าแรกดูตรงนั้นตรงนี้ ก็จะเป็นความจริงได้ ไม่อย่างนั้นแล้วอวิชชา
ก็จะบังไว้มิดสนิทเลย แสงมันก็จะเข้าไม่ได้ แสงเข้าไม่ได้ดูเหมือนว่าจะไม่มีรู
เป็นก้อนแห่งตันเลย

อวิชาจึงเป็นเครื่องปิดกั้น เป็นตัวบัง ส่วนตัณหาเป็นเครื่องประกอบความรักตัวเองเป็นเครื่องประกอบผูกไว้กับสิ่งนั้นสิ่งนี้ มีสองตัวนี้เป็นกิเลสหลักๆ ก็ต้องวนเวียนไป ไม่รู้จักตายสักที พระองค์ก็ได้ทรงอุปมาว่า มหาสมุทรยังมีวันเหือดแห้งไป อยู่ไม่ได้ มหาสมุทรที่น้ำเยอะแยะนี้ ยังมีวันแห้ง แต่สัตว์ทั้งหลายผู้ยังมีอวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไปไม่มีที่สิ้นสุดเลย **น้ำในมหาสมุทรยังมีวันหมด แต่ว่าภพชาติ การเวียนว่ายของคนที่ยังมีอวิชาปิดกั้นตัณหาประกอบไว้จะไม่รู้จักหมด** เขาสิเนรุยังมีเวลาถูกไฟไหม้เผาพิณาศไปหมดไป เขาถูกใหญ่ๆ นี้ ยังมีวันหมด พวกเราไม่ต้องไปหาใครให้เป็นพยานอะไรก็ได้ พวกที่ยังมีอวิชาปิดบังนี้อยู่ยาวนานกว่าชาวบ้านเขาอยู่ยาวนานมาก ไม่มีวันดับสนิทจริงๆ ตายแล้วก็เกิดใหม่ ตายแล้วก็เกิดใหม่อยู่นั้นแหละ แผ่นดินใหญ่ยังมีเวลาถูกไฟเผาพิณาศ แผ่นดินที่เราอยู่นี้ยังมีวันหมด ยังมีวันถูกเผาทำลายด้วยไฟ แต่สัตว์ทั้งหลายที่มีอวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตัณหาประกอบไว้ ท่องเที่ยวไป จะทำที่สุดแห่งทุกข์นั้นไม่ได้เลย พระองค์ทรงอุปมา ๓ เรื่อง ด้วยกัน คือ มหาสมุทร ขุนเขาสิเนรุ แผ่นดินใหญ่ ยังมีวันเหือดแห้ง ยังมีวันหมดไป ส่วนสัตว์ทั้งหลายที่เวียนว่ายอยู่นี้ยังต้องไปอีกนาน ถ้ายังมีอวิชาบังตา มีตัณหาผูกเอาไว้ ทรงแสดงไว้เพื่อพวกเราจะเกิดความสังเวช ไม่ประมาท จะได้มาฝึกให้หมดอวิชานั่นเอง

ตอนที่ว่าด้วยเรื่องการวนเวียน ประกอบไปในโลก อุปมาเหมือนกับสุนัขที่เขาผูกไว้ด้วยเชือก ล่ามไว้ที่หลักหรือเสาที่แข็งแรง สุนัขก็วิ่งวนอยู่แถวหลักหรือเสานั้นเอง ปุถุชนที่ไม่ได้สติก็เหมือนกันสุนัขตัวนี้ ยึดรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ยึดว่าเป็นตน เป็นของตน เป็นเรา เป็นของเรา เวลาทำอะไร ก็ทำเพื่อตน ทำเพื่อของตน มันก็วิ่งวนอยู่ วิ่งไปหาเงินเพื่อเอามาให้ตน เอาไปให้ของตน โน่นนี่ นั่น วนอยู่ วิ่งไปวิ่งมา เหมือนกับสุนัขที่เขาผูกไว้ด้วยเชือก ล่ามไว้ที่หลักหรือเสาที่แข็งแรง ก็วิ่งวนอยู่กับหลักหรือเสานั้นเอง

ส่วนอริยสาวกผู้ได้สติไม่เป็นอย่างนั้น พวกเราก็อย่าลืมเป็นอริยสาวกผู้ได้สติ คือได้ฟังธรรมนี้แหละ ได้ฟังธรรม ได้รับคำแนะนำดีแล้ว ต่อไปก็ไปฝึก เห็นรูปเป็นรูป เห็นเส้นผมเป็นเส้นผม เห็นคนเป็นชน เห็นเล็บเป็นเล็บ เห็นฟันเป็นฟัน เห็นหนังเป็นหนัง ซึ่งล้วนเป็นของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตน เห็นเวทนาเป็นเวทนา อย่าไปเห็นเวทนาเป็นตัวเป็นตน อย่าไปมองเห็นว่า ตนเป็นทุกข์ ต้องทำให้ตนมันหายทุกข์ คิดอย่างนั้น มันก็วนอยู่อย่างนี้ ถ้าเห็นทุกข์เป็นทุกข์ ทุกข์เป็นของไม่เที่ยง จะปล่อยวางได้ เห็นสุขเป็นสุข เป็นเวทนา ของไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตน ก็จะปล่อยวางได้ ถ้ายังเห็นสุขเป็นเรา เราเป็นผู้แสวงความสุข ความสุขของเรา ก็ต้องวิ่งไปอย่างนี้

อริยสาวกผู้ได้สดับก็จะไม่เห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ โดยความเป็นตน เป็นของตน พอเห็นอย่างนี้ ก็จะไม่เล่นวนเวียนไปในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พอไม่เล่นวนเวียนไป ก็จะพ้นจากสิ่งเหล่านั้นได้ พ้นจากอำนาจของมันได้ไม่ทำตามอำนาจกิเลสต่างๆ พอพ้นจากรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็ย่อมพ้นจากชาติ ชรา มรณะ เป็นต้น **เพราะชาติก็คือการมารวมกันของขันธ ๕ ที่ขันธ ๕ มารวมกันได้ เป็นเพราะยังมีตัณหาผูกเอาไว้อยู่ มันก็มารวมกัน** พอหมดตัณหา หมดความอยากเพื่อตัวเพื่อตน หมดความรักตนแล้ว มันก็พ้นจากชาติ ขันธ ๕ มันก็อยู่คนละส่วนกันไป ถึงเวลาไป มันก็ไม่มารวมกันอีก ก็พ้นไปจากชาติ พ้นจากชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสะ ชื่อว่าพ้นไปจากทุกข์

ตอนนี้ พวกเรายังไม่พ้นก็เนื่องจากว่า ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง อะไรต่อมิอะไร มันมารวมกันอยู่ พวกนี้มันมาตามกรรมเก่า กรรมมันส่งผลให้มารวมกัน เนื่องจากว่าเรายึดถือที่เราเป็นผู้ทำกรรม เราเป็นผู้มีบุญ จึงมานั่งอยู่ที่นี่ เป็นไงดีมั๊ยครับ เป็นผู้มีบุญ นั่งอยู่จนแก่เลย เพราะยึดที่เราเป็นผู้มีบุญ พอยึดมันก็มารวมกัน มีเหตุคือกรรม พอยึดกรรมว่าเราเป็นผู้ทำกรรม เป็นกรรมของเรา มันก็มารวมกัน เป็นก้อน ถ้าไม่ยึดไม่ถือ กรรมทำแล้วก็แล้วกันไป ไม่ใช่เราทำ ไม่ใช่กรรมของเรา มันก็ไม่มารวมกัน ถ้ายึดถือมันก็มารวมกัน พอมารวมกันก็เป็นอย่างที่เห็นนี้แหละ เป็นที่ลงของความทุกข์ประการต่างๆ เริ่มต้นจากร่างกาย พอเกิดก็แก่ เป็นรังของโรคชนิดโน้นชนิดนี้ เยอะแยะมากมาย ยังยึดอีกก็เกิดใหม่ วนไปเรื่อยอย่างนี้

นี่อุปมาด้วยสุนัขถูกล่าม พูดภาษาเพราะนะ สุนัขถูกล่าม ถ้าพูดภาษา
ธรรมดา ก็คือหมาั่นเอง หมาถูกล่ามไว้ เหมือนกับปุถุชนที่ไม่ได้สติ ไม่ได้ฟังธรรม
ไม่รู้วิธีปฏิบัติ ไม่รู้เรื่องชั้นธ อายตนะ ธาตุ ไม่รู้วิธีปฏิบัติตามแนวอริยมรรค
วนอยู่กับรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ พวกเราต้องเป็นอริยสาวก
ผู้ได้สติ มีความรู้เรื่องชั้นธ ๕ รู้ชัดรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หัดแยก
ให้ดีๆ เห็นเส้นผม ต้องมองออกว่า นี่เป็นเส้นผม ไม่ใช่คน นี่หู ตา หู จมูก ลิ้น
กาย ใจ แยกออกมา หัดทำบ่อยๆ มันก็เคยชิน ชำนาญ ถ้าไม่หัด คนเรามันเคยชิน
ที่จะมองเป็นคน มันติดการมองแบบนั้น มองเป็นภาพรวม เข้าปั้นรูปเสร็จแล้ว
เอาส่วนต่างๆ มาแปะเข้าไป จมูก ปาก แปะเข้าไป มันรวมหลายส่วนเข้าไป
มองเป็นคนอยู่ตลอด มันก็เลยเคยชิน การจะเห็นว่าไม่เป็นคน ก็ต้องฝึกหรือคน
ออกไปก่อน คนที่ไม่เคยรู้ มันก็จะลำบาก ต้องฝึกให้จิตมาอยู่กับตัว มีสติ มีสมาธิ
ที่นี้ ก็มานั่งรู้ เอาดาวางไว้ที่หนึ่ง ไม่ต้องวางไว้ด้วยกัน วางไว้คนละข้าง แยกดิน
น้ำ ไฟ ลม แยกสุข ทุกข์ ความคิด ออกไป ทำบ่อยๆ มันก็จะเห็นชัดว่า คนมันไม่มี
มันมีรูปหลายรูปมาผสมกัน เอาหูมาแปะ เอาตามาแปะไว้ มีวิญญาณยังอยู่ในร่าง
เท่านั้นแหละ จึงทำให้ต่างจากศพคนตาย ด้านร่างกายมันก็ไม่ต่างกับศพ ที่มัน
ต่างกันก็เพราะมีวิญญาณอยู่ เมื่อใดที่อายุ ใ่อุ่น วิญญาณหมดไป ก็ตายแล้ว

ดังนั้น วันนี้พูดถึงเกี่ยวกับเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน โดยเน้นในฝ่าย
ปัญญา ซึ่งเป็นเบื้องต้นฝ่ายปัญญาเลย คือการรู้จักแยกองค์ประกอบต่างๆ แยก
แ่งไหนก็ได้ ตอนนี้ ผมพูดแยกในแง่ชั้น ๕ อ่านพระสูตรให้ฟังหลายพระสูตร
เนื้อความหลักๆ ก็เหมือนกัน ต้องการให้รู้จักว่ามันมีแต่ชั้น ๕ ต้องแยกให้ออก
เท่านั้นแหละ ยกนั้นยกนี้มาเยอะ ท่านทั้งหลายจะได้มีคำอุปมาต่างๆ ไว้เตือนใจ
ตนเอง

บรรยายในวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาในวันนี้จะครบ อนุโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบน์ ตอนที่ ๑๙

บรรยาย วันที่ ๘ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้มาฟังธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบน์ ตอนที่ ๑๙ นะครับ สำหรับในช่วงนี้ บรรยายอยู่ในประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบน์ **ถ้าต้องการเป็นผู้แน่นอน ต้องปฏิบัติให้เป็นพระโสดาบน์** พระโสดาบน์ก็จะเป็นผู้ที่มีปัญญารู้ชัด รู้จักอะไรเป็นอะไรอย่างถูกต้อง คือรู้จักทุกข์ว่าเป็นทุกข์ รู้จักของไม่เที่ยงว่าไม่เที่ยง เพราะของไม่เที่ยงมันก็ไม่เที่ยงอยู่แล้ว ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนั้น ไม่อาจจะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นได้ เห็นตรงตามหลักอริยสัจ ผู้ที่เห็นตรงตามความเป็นจริงเรียกว่าพระโสดาบน์ ผู้เข้าสู่กระแสธรรม เข้าสู่หนทางคือ อริยมรรค

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง (ต่อ)

ตอนนี้ พุดอยู่ในประเด็นด้านปัญญา โดยพูดถึงการฝึกเบื้องต้นทางด้านปัญญา คือ การรู้จักแยกแยะองค์ประกอบ และพิจารณาข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น เพื่อจะให้เกิดปัญญาเห็นธรรม ต้องแยกองค์ประกอบออกมาอย่างน้อยก็ต้องแยกได้ ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นรูปธรรม คือส่วนที่มันไม่รู้เรื่อง เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ กระดูก พวกนี้มันไม่รู้เรื่อง พวกนี้เป็นรูป มันไม่รู้เรื่อง ไม่มีความคิด ไม่มีความรู้สึก อีกส่วนหนึ่งเป็นตัวรู้ ตัวรู้สึก ความนึกคิดต่างๆ พวกนี้คือนาม มีรูปธรรม มีนามธรรม เมื่อแยกได้เป็น ๒ ส่วนแล้ว ก็ต้องมนสิการหรือใส่ใจข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น ใส่ใจโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน

คราวก่อนได้พูดถึงการแยกแยะในลักษณะที่เป็นขั้น ๕ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแจกแจงไว้มากเนื่องจากคนโดยทั่วไปจะติดด้านนามธรรม เพราะนามธรรมมันเป็นของละเอียด ด้านรูปก็เลยจัดเป็น ๑ ส่วน คือรูปขั้น ส่วนด้านนามธรรมแยกมาเป็น ๔ ส่วน คือ เวทนาขั้น สัญญาขั้น สังขารขั้น วิญญาณขั้น ที่แยกออกมาแบบนี้ก็เพื่อให้เห็นชัดว่า มันไม่มีคน ไม่มีของเที่ยงนั่นเอง ทีนี้ ของไม่เที่ยง มันก็เปิดเผยตัวเองอยู่เสมอตลอดเวลา นั่นแหละ ของเป็นทุกข์มันก็เป็นทุกข์ อย่างนั้นเสมอ เปิดเผยตัวเองตลอดเวลา ของไม่ใช่ตัวตนมันก็ไม่ใช่ตัวตน เปิดเผยตัวเองตลอดเวลา แต่มันมีสิ่งที่บังตาคนอยู่ พวกเราก็เลยต้องมาฝึกหัด เพื่อใส่ใจให้ถูกต้อง

ท่านว่า สันตติคือการสืบทอด ความต่อเนื่องกัน การเกิดดับๆ ที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ มันเกิดดับก็จริง แต่มันเกิดดับแล้วมันก็เกิดใหม่ แล้วก็ดับใหม่ เกิดใหม่ แล้วก็ดับใหม่อย่างต่อเนื่อง การต่อเนื่องที่ยืดยาว เรียกว่าสันตติ เมื่อมีลักษณะ สันตติต่อเนื่องกันไปนานๆ มีลักษณะคล้ายๆ เดิม สายตาคนทั่วไปจะรู้สึกว่ามันเป็นของเที่ยง เหมือนกับพวกเรานี้ ความจริงก็คือขั้น ๕ เกิดแล้วดับ เกิดแล้วดับ ต่อเนื่องกันมาเป็นสาย เลยดูเหมือนเป็นคนเดิม เที่ยงอยู่ เรียกว่า **สันตติ มั่นปิดบัง อนิจจังลักษณะ**

สิ่งต่างๆ หลอกตาเราได้มากมาย เช่น ไฟฟ้าแสงสว่างเป็นต้น พวกนี้ มันก็เกิดดับ เกิดดับโดยใช้ความต่างศักย์เป็นตัวทำให้ไฟมันกะพริบ อย่างที่พวกเรา เรียนมาก็รู้อยู่แล้ว คือมันกะพริบอยู่ ๕๐ ครั้งต่อวินาที มันเกิดดับ แต่มันเกิดดับ ต่อเนื่อง ถ้าไฟมันดับแล้วไม่เกิดต่อ ก็ค่อยมารู้อีกทีว่า ไฟมันดับ ถ้ามันเกิดดับ เกิดดับต่อเนื่อง จะไม่รู้สึกรู้ว่าไฟดับ จะรู้สึกว่ามันมีไฟเที่ยงอยู่ตลอด ถ้าไฟมันดับ ไปแล้วไม่ยอมเกิด สมมติว่ามีไฟสักหลอดหนึ่งในที่นี้มันดับลง มันดับแล้ว ไม่ยอมเกิดใหม่ อันนี้ก็จะรู้สึกว่าเป็นดับ มันเป็นอย่างนั้น

สันตติคือการเกิดดับๆ ที่ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ เลยปิดบังอนิจจลักษณะ
ทั้งๆ ที่มันมีอยู่ ทำให้เราหลงว่าไฟมันสว่างตลอดเวลา ความจริงแล้วมันไม่สว่าง
ตลอดเวลา เราจะรู้ก็นานจนไฟหมดมันเสียโน่นแหละ จึงนึกได้สักครั้งว่า
ไฟมันต้องดับนะ แท้ที่จริง ในระหว่างนั้นมันก็เกิดดับๆ ตลอด ๑ วินาที ๕๐ ครั้ง
ไม่ใช่มาดับตอนที่ไฟเสีย ไม่ใช่ตอนนั้น ก็เหมือนกับตัวพวกเรานี้เกิดดับๆ
ตลอดเวลา แต่จะรู้สึกอีกที ก็ตอนที่ขายกไม่ขึ้นแล้ว มันดับไปหมดแล้ว ตอนที่
ขายกไปยกมาได้ จะไม่รู้สึคว่ามันเกิดดับ เพราะมันสืบต่อเนื่องกัน การต่อเนื่องกัน
จะทำให้ปิดบังอนิจจลักษณะ เลยต้องมาฝึกหัดมองบ่อยๆ ว่า มันไม่ใช่ของเดิม
มันเปลี่ยนแปลง หรืออุปมาเหมือนกับว่า เราเห็นคนเอาดวงไฟมาหมุนเป็นวงกลม
ถ้าเขาหมุนไวๆ ก็จะเหมือนกับไฟมีดวงเดียวแล้วหมุนอยู่แต่โดยความจริงมันเป็น
คนละตอนๆ ต่อเนื่องกันไป การสืบต่อของการหมุน ถ้าเขาหมุนแล้วไม่ต่อ เขาหมุน
ไปแล้วก็ยกค้างไว้เฉยๆ เราก็จะรู้จักว่า ไฟไม่ได้วงกลมแล้วนี่ ถ้าหมุนตลอดเวลา
มันก็ดูต่อเนื่องกัน มันก็หลอกตาเราได้ หรือ เครื่องบินมันบิน มันมีใบพัด ส่วนใหญ่
ก็มี ๒ ใบพัด หรือ ๓ ใบพัด หรือ ๔ ใบพัดก็ว่าไป เวลามันหมุนเร็วๆ นี้ ก็ดูเหมือน
มันเป็นอันเดียวกัน หมุนเป็นวงกลม ถ้ามันหยุดหมุนเมื่อไรก็จะเห็นว่ามันเป็นคนละ
อันกัน อย่างนี้

ตอนที่มันหมุนไว หากไม่รู้เท่าทัน จะทำให้เกิดความรู้สึกว่า มันเป็นของเที่ยง มันเป็นของแน่นอน แต่แท้ที่จริง มันไม่ใช่ของแน่นอน มันเกิดดับแบบต่อเนื่องกัน เรียกว่าสันตติ เลยรู้สึกว่าเป็นของเที่ยง ท่านเลยบอกว่าสันตตินี้มันปิดบัง อนิจลักษณะ ตอนนีพวกเราก็ยังสืบต่อ ต่อเนื่องมาเรื่อยๆ เลยดูเหมือนคนเดิม ความจริงมันไม่เหมือนคนเดิมนะ เพียงแต่มันสืบต่อ พอหมดชาติทำไมจึงรู้สึกว่าเป็นคนใหม่ เพราะว่ามันไม่ต่อแล้ว ความจริงเมื่อวานนี้กับวันนี้ก็คนละคนกันแล้ว คนละอันกัน แต่ความต่อเนื่องในชาตินี้ เลยนึกว่าเป็นคนเดียวกัน จะมานึกได้อีกทีหนึ่ง ตอนจะไปไม่รอดแล้วโน่นแหละ ความจริงแล้ว เป็นรูปใหม่ตลอดเลย เป็นความคิดอันใหม่ ความรู้สึกใหม่ตลอด เหมือนกับไฟที่ดูเหมือนมันนิ่งอยู่ **มันก็ใหม่ตลอด เกิดดับๆ ตลอด** เราจะรู้สึกว่าเป็นใหม่ ก็ต่อเมื่อหลอดนี้มันดับไป ไปเอาหลอดนี้ออก แล้วเอาหลอดใหม่มาใส่นั่นแหละ อย่างนี้ หรืออุปมาเหมือนกับแม่น้ำที่ไหลไปเรื่อย เราจะรู้สึกว่าเหมือนน้ำใหญ่มันเป็นผืนเดียวกัน ความจริงมันเป็นผืนเดียวกันมัย ไม่หροก มันเป็นหยดน้ำอันเล็กๆ หลายหยดมารวมกัน และแต่ละหยดไม่ได้หยุดนิ่ง มันไหลไปเรื่อย

อนิจลักษณะคือความไม่เที่ยงของสังขารทั้งหลาย ไม่แน่นอน มีปรากฏ อยู่สม่ำเสมอ เป็นลักษณะของสังขตธรรมทั้งหลาย สิ่งนั้นมันมีอนิจลักษณะอยู่ ในตัวมันนั่นเอง ทุกชิ้นส่วนในร่างกายเรา ทุกเซลล์ ทุกอณูก็เหมือนกันหมดนี้แหละ จนกระทั่งด้านนามธรรม จิตก็เกิดดับตลอด ความสุข ความทุกข์ ก็เกิดดับตลอด แต่ที่ไม่เห็นเพราะสันตติมันปิดบังไว้ วิธีการสังเกตดูง่ายๆ คือ เราต้องหยุดก่อน หยุดพักหนึ่ง แล้วก็ดู ถ้ามีอะไรต่อเนื่องกันนานๆ ก็ให้เราหยุดก่อน หยุดแล้วดู ก็จะเห็นว่ามันไม่เที่ยง เช่น คิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งต่อเนื่องกันจะรู้สึกว่ามันยาว ถ้าหยุดคิดแล้วมามองดู ความคิดมันจะดับไป จะเห็นว่ามันเป็นของดับไป ตอนแรก ที่คิดต่อเนื่องกัน ดูเหมือนมันไม่ดับ ความจริงมันก็ดับเหมือนกัน เพียงแต่ว่ามัน ต่อเนื่อง เลยมองไม่เห็น เรียกว่าสันตติมันปิดบังอนิจลักษณะนั่นเอง นี่ลักษณะ ที่ ๑ คือไม่เที่ยง ต้องพิจารณาบ่อยๆ จึงจะเห็น ถ้าไม่พิจารณาจะไม่เห็น เนื่องจาก ว่ามันมีความต่อเนื่องกันของสิ่งต่างๆ บังเอาไว้ ความเป็นจริงคือไม่มีส่วนไหน ที่มันเที่ยงเลย ทุกชิ้นส่วนในร่างกายของเรา รวมทั้งในจิตใจของเราก็เป็นอย่างนี้ เหมือนกัน ถ้ายังเห็นเป็นของเที่ยงมันคงก็แสดงว่ายังเห็นผิดอยู่ ถูกสันตติมันบังตา อยู่

ลักษณะที่ ๒ ทุกขลักษณะ ท่านว่า **อิริยาบถมันปิดบังทุกข์** อิริยาบถก็คือการเคลื่อนย้าย ถ่ายเท ร่างกายหรือว่าชิ้นส่วนต่างๆ ให้มันเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความจริงทุกข์นี้ตามมาทันอยู่เสมอ แต่กว่าที่มันจะปรากฏต่อสายตาเรา โดยเฉพาะคนที่สายตาจำกัด ปัญญาน้อย กว่าที่มันจะปรากฏนี้มันต้องนานพอสมควร พอมันต้องใช้เวลานานพอสมควร เราก็เปลี่ยน ย้าย เคลื่อนที่ก่อน มันก็ไม่ปรากฏ แต่ความจริง มันค่อยๆ ปรากฏมาเรื่อย มันมีปรากฏอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าปัญญาน้อย หากปัญญาน้อยจะต้องดูนานๆ จึงจะเห็น เช่น ยืนนานๆ จะเป็นอย่างไร จะเกิดอะไรขึ้น มันก็จะทุกข์ขึ้นมา เพราะว่ากายนี้มันเป็นทุกข์ เราก็ทราบแล้ว ถ้าอยู่ในอิริยาบถเดี่ยวนานๆ เดินนานๆ จะเป็นอย่างไร เป็นทุกข์ แต่คนโดยทั่วไปนี้ จะเปลี่ยนอิริยาบถเสียก่อนที่ทุกข์จะปรากฏ ความจริงทุกข์มันปรากฏอยู่แล้ว อยู่ในระดับยังน้อยอยู่ คนปัญญาน้อย มองไม่เห็น คนปัญญาน้อยจะเห็นทุกข์ก็ต่อเมื่อทุกข์ใหญ่ก่อน มันรุนแรง มันตามปีบอัดเข้ามา ทีนี้ ก่อนที่ทุกข์จะมาถึง เขาเปลี่ยนอิริยาบถก่อน เช่น เมื่อเดิน ก่อนจะเมื่อยจนทนไม่ไหวก็ไปนั่ง ชะก่อน นั่งแล้วก่อนจะทนไม่ไหวก็ลุกยืนชะก่อน ยืนแล้วก่อนจะทนไม่ไหวก็เดิน ชะก่อน ปวดท้องแล้ว ก่อนจะทนไม่ไหว ก็ไปอุจจาระชะก่อน หิวข้าว ก่อนจะหิวจนทนไม่ไหว ก็ไปกินชะก่อน เรียกว่าการเปลี่ยนอิริยาบถนี้มันปิดบังทุกข์อยู่ คนก็เลยหลงอยู่ทุกวันนี้

สังขารทั้งหลายทั้งรูปทั้งนามนี้ มันถูกบีบคั้นมาโดยรอบด้าน พอถูกบีบคั้นมาถึงจุดหนึ่งมันก็จะทุกข์ขึ้นมา ทีนี้ ถ้าเราสังเกต ไม่ถึงเวลาของมัน ทุกข์ก็จะไม่ปรากฏกับสายตา จึงต้องสังเกตนานๆ เช่น เห็นคนเขาอุ้มลูกอยู่ เราคิดว่า โอ...อุ้มลูกน่าจะมีความสุข เด็กน่ารัก ลองให้เขาอุ้มอยู่อย่างนั้นทั้งวัน จะเกิดอะไรขึ้น ลูกก็จะตาย แม่ก็จะตายด้วย ลูกก็ต้องปัสสาวะแตก แม่ก็ต้องเหนื่อยล้าเหนื่อยทีเดียว นี่แสดงว่าดูไม่ถึงจุด เปลี่ยนอิริยาบถไปก่อน ผู้ถูกดูผ่านไปก่อนหรือผู้ดูผ่านไปก่อน ทุกข์จึงยังไม่ปรากฏ ลองเอาผู้ดูกับผู้ถูกดูมาค้างอยู่นานๆ เอาแม่ที่อุ้มลูกอยู่มีความสุขนั้นแหละ แม่คนนั้นก็เล่นกับลูกไป เราก็นั่งดูไป จะเกิดอะไรขึ้น ทุกข์ตามมาทันอย่างแน่นอน โดยทั่วไปนี้ บางทีแม่ลูกคู่นั้นไปก่อน เราก็เลยรู้สึกว่าเขาสุขอยู่ หรือเราไปก่อน เลยไม่ได้ดูตอนเขาเป็นทุกข์ ตอนเด็กมันร้องไห้กระจองอแง นี่จึงเรียกว่า อิริยาบถมันปิดบังทุกข์ลักษณะ

ทุกขลักษณะนี้มีอยู่แล้ว พวกเราทั้งหลายนั่งอยู่ แป็บเดียวก็ตามมาทัน เราก็เปลี่ยนโน้นเปลี่ยนนี้โดยเฉพาะพวกที่ยังขาดสติสัมปชัญญะอยู่มาก แขน ขา มันจะเปลี่ยนโดยอัตโนมัติ ที่เปลี่ยนอัตโนมัตินี้ แทนที่จะได้เห็นมันเป็นทุกข์ เลยไม่เห็นสักที มันเปลี่ยนตามความเคยชิน ถ้าเราอึดวิดีโอไว้ นั่งฟังธรรมนี้ เปลี่ยนไปตั้งร้อยท่าแล้ว เปลี่ยนโน้นเปลี่ยนนี้ ภายนี้ถ้านั่งนานเกินไปมันจะอย่างนั้นอย่างนี้ ใจก็รักตัวเองมากด้วย ยึดถือว่ากายนี้เป็นตัวเรา ก็ไปผสมโรงอีก เลยป้องกันหลายรูปแบบ เพื่อหนีทุกข์ หนีไปหนีมากก็หนีไม่พ้น สักหน้อยทุกข์ก็จะปรากฏขึ้นมา ตอนเป็นโรคแรงๆ รักษาไม่หายบ้าง ตอนที่เจ็บป่วยลุกไม่ขึ้นบ้าง เดินไม่ได้บ้าง อะไรบ้าง ก็จะปรากฏออกมาชัดเจนนั้น โดยความจริง มันปรากฏตั้งนานแล้ว แต่เราหนีมันอยู่ หนีไม่ได้จริงหรอก ข้อเท็จจริงคือมันเป็นทุกข์ โดนปิดบังด้วยอริยาบถ เหมือนกับบริษัทนี้ ถ้าอยู่แบบคงที่ มันจะต้องพัง แต่ก่อนมันจะพัง เราก็ปรับปรุงบริษัทใหม่ ปรับปรุงใหม่อยู่เรื่อย เลยดูเหมือนว่าบริษัทเราเนี่ย มันมั่นคงมากและมันราบรื่น ความจริง หมายความว่า ถ้าอยู่อย่างเดิม มันจะไม่ราบรื่น มันถูกบีบมาโดยรอบด้าน แต่เราปรับปรุงไปก่อน ก็เลยดูเหมือนว่า มันดี มันสบาย มันปลอดภัยไปรง อันนั้นคือผลัดเปลี่ยนอริยาบถหรือการยกย้ายถ่ายเท

คนมีปัญญาก็จะรู้จักว่า ที่ต้องปรับตัวเพราะว่ามันเป็นทุกข์ **ไม่ได้ปรับให้มันกลายเป็นสุข ปรับเพราะว่ามันเป็นทุกข์นั้นแหละ มันจะได้ไม่ทุกข์มากนัก** คนที่ไม่มีความรู้ก็หลงไปอย่างนั้น ปรับไปเรื่อยก็สุขสบาย ทุกข์ตามไม่ทัน แต่ที่ไหนได้ พอเอาเข้าจริงก็หนีไม่รอด ทุกข์นี้ก็ปรากฏตัวอยู่เสมอที่เดียว แต่อาศัยการเคลื่อนที่จึงพอบรรเทาได้บ้าง เท้าของเราอยู่นิ่งๆ ไม่ได้นะ ต้องปรับอยู่เสมอ ต้องเขยิบเท้าไปมาอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าอยากจะต้องการเห็นทุกข์ ก็ต้องทำอะไรนานๆ สักหน่อย เช่น นั่งนานๆ จะได้เรียนรู้ว่า ทุกข์มันตามมาได้ ถ้านั่งแป็บเดียวแล้วก็ลุกไป ลุกแป็บเดียวแล้วก็นั่งลง กลับไปกลับมาอยู่อย่างนี้ ไม่รู้จักฝึกหัดความอดทน ทุกขลักษณะก็ไม่ปรากฏทั้งๆ ที่มีอยู่ ที่ไม่ปรากฏเพราะตาเราไม่ค่อยดี พอตาเราไม่ดีก็ต้องเอาทุกข์ใหญ่ๆ มาชนมันจึงจะมองเห็น ทุกข์ละเอียดๆ มันมองไม่เห็น

สังขารทุกอย่างมันเป็นทุกข์หมดนี่แหละ เพียงแต่ว่า คนเริ่มต้นใหม่ๆ บางครั้งต้องฝึกสังเกตเอา ท่านทั้งหลายจะได้สังเกตเวลาที่ปรับเปลี่ยน ยักย้าย ถ้ายาทะ เปลี่ยนอริยาบถต่างๆ นี่ แท้ที่จริง สำหรับแก่ทุกข์เท่านั้นเองและก็แก้ไม่ได้จริง ถ้าคนไม่มีความรู้ ไม่ได้สังเกตให้ดี การเปลี่ยนอันนี้แหละจะปิดบังความจริง ทำให้มองไม่เห็น ส่วนสันตติมันปิดบังอนิจจลักษณะ อันไหนที่ทำต่อเนื่องกันนานๆ ถ้าหยุดจะเห็นความไม่เที่ยง ถ้าแสงไฟมันเกิดดับต่อเนื่องกันนานๆ รู้สึกว่าไฟมันยังอยู่เหมือนเดิม มันเที่ยงอยู่ ถ้าปิดเสีย ก็จะรู้สึกว่ามันดับอะไรที่มันอยู่นานๆ ลองหยุดดูจะเห็นว่ามันไม่เที่ยง หยุดแล้วต้องสังเกตด้วยนะ ถ้าไม่สังเกตก็จะไม่เห็น ถ้าใช้ชีวิตไปวันๆ ต่อเนื่องกันไปเรื่อยๆ ตื่นเข้าไปทำงาน เย็นมานอน ตื่นเข้าไปทำงาน อย่างนี้จะไม่เห็นความไม่เที่ยงเลย เพราะว่ามันสืบต่อมันสันตติ ต้องตัดวิถีชีวิตความเคยชิน อาจจะต้องไปอยู่ในห้องพระคนเดียว หรือไปอยู่ดีๆ คนเดียว ไปอยู่ป่า เริ่มเห็นความไม่เที่ยงได้ เพราะมันถูกตัดความเคยชิน ถูกตัดสันตติออกมา ก็จะพอมองเห็นได้ อย่างนี้ทำนองนี้ ความไม่เที่ยงก็มีอยู่ประจำนะ แต่มองยากเหมือนกัน เนื่องจากความสืบต่อ ความคล้ายเดิม มันปิดบังอนิจจลักษณะไว้ ส่วนการผลัดเปลี่ยนอริยาบถ การปรับตัวไปนั้นไปนี้ เปลี่ยนอริยาบถจากยืนเป็นเดิน จากเดินเป็นนั่ง จากนั้นนั่งเป็นนอน ทำโน่นทำนี่ ปรบออยู่เสมอ นี่มันปิดบังทุกขลักษณะ ปิดบังอย่างไรก็หนีความจริงไม่พ้นนะ **ท้ายที่สุดทุกคนก็ต้องเผชิญหน้ากับความจริง หนีไปไหนก็ไม่พ้น** ของไม่เที่ยงมันก็ไม่เที่ยงอยู่อย่างนั้นแหละ ของเป็นทุกข์มันก็เป็นทุกข์อยู่อย่างนั้นแหละ ถ้าใครรู้จักก่อน มันก็สะดวก บริหารพอเป็นไปได้

ลักษณะที่ ๓ อนัตตลักษณะ นี่ก็อีกลักษณะหนึ่งที่ต้องมองให้เห็น อนัตตา นี้ก็มีตัวบังอยู่ ท่านว่า **ชนสังฆญาณันบังไว้ ฆณะคือกลุ่มก้อน สังฆญาณคือการกำหนด จตจำเป็นกลุ่มก้อน ชนสังฆญาณคือการมองเป็นหน่วยรวมนี้มันปิดบัง อนัตตลักษณะ** ปิดบังความไม่มีสิ่งนั้นจริงๆ คนโดยส่วนใหญ่มองสิ่งที่เป็นกลุ่มก้อน มองไม่เห็นข้อเท็จจริงว่า ความจริง ไม่มีสิ่งนั้นจริง เหมือนเรามองเสื้อ ก็จะมองไม่เห็นเส้นด้ายแต่ละเส้น เพราะเห็นเป็นเสื้อไปแล้ว ความจริงเสื้อมันมีมัย มันไม่มี มันก็คือเส้นด้ายที่เขาเอามาสอดประสานกันเข้าไป ความจริงเป็นอย่างนั้น ถ้าเอา ด้ายแต่ละเส้นออกไป เสื้อจะมีมัย ก็ไม่มี แต่เรามองกลุ่มก้อนของเสื้อไปแล้ว เสื้อก็จะมี ไม่เห็นเส้นด้ายแล้ว เห็นแต่เสื้อ เรียกว่ามองเป็นกลุ่มเป็นก้อน หรืออย่าง เช่นมองเป็นคน ถ้ามองทะลุปุรุโปร่ง เอาเส้นผมวางไว้ เอาตาไปวางไว้ เอาหูไปวางไว้ เอาจมูกไปวางไว้ แยกกันไปแต่ละที่กัน คนจะมีมัย คนก็ไม่มีจริง มีแต่ส่วนผสม ต่างๆ มาประกอบกันเข้า

แต่พวกเราโดยทั่วไปไม่ได้สังเกตนะ มองเป็นภาพรวม เป็นหน่วยรวม มอง เป็นกลุ่มก้อนไปเสียก่อน มองเห็นเสื้อก่อน สรุปรวบรัดไปก่อนแล้ว ด้ายแต่ละเส้น ก็จะมองไม่เห็น วิธีการก็ต้องหัดมองไปที่ด้ายแต่ละเส้น แล้วพิจารณาดูว่า ด้ายแต่ละเส้นมันเที่ยงหรือเปล่า ควบคุมได้หรือเปล่า พอมองเป็นอย่างนี้แล้ว ก็จะรู้จักว่า เอาด้ายแต่ละเส้นมาประสานกันเข้า ก็เลยเรียกว่าเสื้อเท่านั้นเอง เสื้อไม่มีจริง แต่ก็มีในลักษณะสมมติที่เป็นภาพรวมอยู่ คนโดยทั่วไปไม่เคยหัดมอง แบบนี้ จะถูกภาพรวมนั้นบังตาไว้ เรียกว่าถูกความเป็นกลุ่มก้อนหรือชนสังฆญาณนี้ บังอนัตตลักษณะ

เหมือนเรามองมาข้างหน้า เจอรูปปั้นข้าง เราก็ว่า นั่นเป็นข้าง อันนี้มอง เป็นกลุ่มก้อน ถ้ามองเป็นข้างอย่างนี้ ก้อนหิน ปูน และอื่นๆ ก็จะไม่เห็น กลายเป็น เห็นข้างไปแล้ว นี่คือนมองเป็นกลุ่มก้อน ถ้ามองตามหลักที่แท้จริง เอากลุ่มก้อน ออกไป ความจริงคืออะไร ความจริงก็คือปูนเอามาปั้น เอาส่วนนั้นส่วนนี้ มาประกอบ แล้วทาสีเข้าไปเท่านั้นเอง ข้างมีมัย ไม่มี อย่างนี้ คนส่วนใหญ่จะหลง นึกว่ามี กำหนดว่ามี อย่างนี้เรียกว่าขณะ หรือความเป็นกลุ่มก้อน ความเป็นหน่วย รวมปิดบังอันตลัลักษณะ ปิดบังข้อเท็จจริงของสิ่งนั้น เราคิดว่ามีข้าง แต่ความจริง ข้างเป็นเพียงแค่สมมติ ความจริงคือมันไม่มี

มองเป็นคน เป็นหญิง เป็นชาย ความจริงคนมีมัย ความจริงลึๆ แล้ว มันไม่มี มันเป็นสมมติ ที่เห็นมันเป็นอย่างนั้น เพราะว่าความเป็นหน่วยรวม **ความเป็นกลุ่มก้อน ความเป็นหน่วยรวม มันบังอันตลัลักษณะ** บังข้อเท็จจริงอยู่ นี่คือนข้อเท็จจริงของสิ่งต่างๆ ต้องฝึกแยกแยะส่วนประกอบแต่ละส่วนออกมา ให้รู้จักรูป รู้จักนาม รู้จักชั้นทั้ง ๕ ซึ่งแต่ละส่วนล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ต้องใส่ใจให้ดี โยนิโสมนสิการให้เป็น ถ้าใส่ใจเป็นแล้วก็จะสามารถที่จะ มองเห็นความจริงได้ ถ้าไม่หัด มันก็มองไม่เห็น

วันนี้ ผมจะอ่านพระสูตรให้ฟังเพิ่มเติม เพื่อจะเป็นหลักนำไปพิจารณา อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถ้ามองโดยความไม่เที่ยง อันนี้้ง่ายสุด ถ้ามองโดย ความไม่เที่ยงเป็นแล้ว ก็เชื่อมต่อไปมองโดยความเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนต่อไปได้

พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ในสังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **ยพนิจจสูตร** ข้อ ๑๕ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสรวัดลี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง
สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

เวทนาไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์
สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สัญญาไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์
สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สังขารไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์
สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

วิญญาณไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์
สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

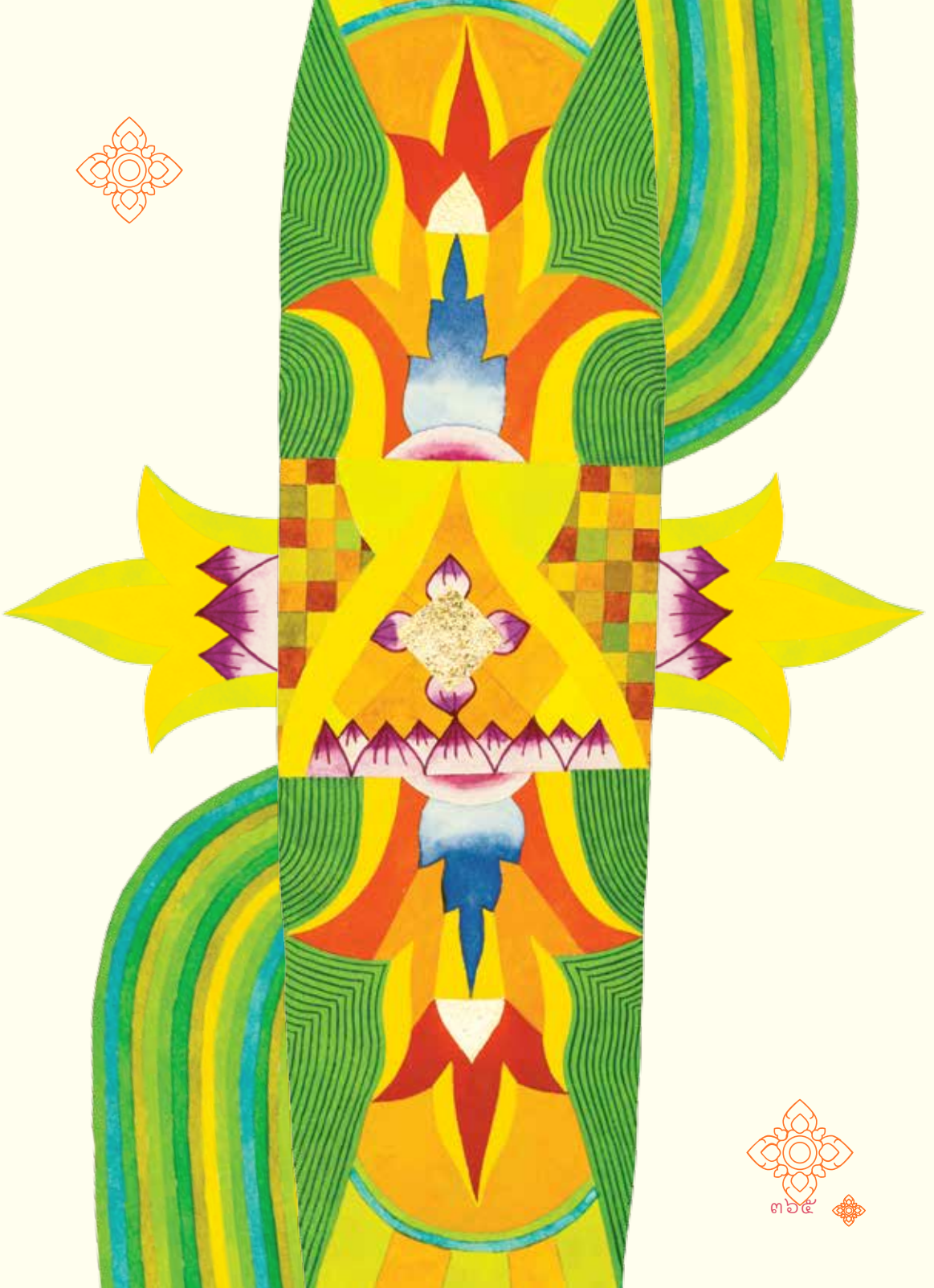

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
คลายกำหนด จนกระทั่งถึง ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ยทนิจจสูตรที่ ๔ จบ

นี่ก็เป็นการเริ่มต้น มองจากความไม่เที่ยง ไม่เที่ยงมองง่ายที่สุด สิ่งใด
ไม่เที่ยง สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา เราต้องการมองให้ลึก
ทะลุไปถึงอนัตตา คือมันก็เป็นของมันอย่างนั้น ไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร **ให้เห็นตาม
ที่มันเป็น** แต่การที่จะเห็นตามที่มันเป็น คนปัญญาน้อยจะเห็นว่า มันไม่เที่ยงก่อน
เห็นว่ามันแปรปรวน พอเห็นว่ามันแปรปรวน ก็ารู้จักว่า สิ่งต่างๆ มันไม่อาจจะ
คงที่ ไม่อาจจะคงทนถาวรได้ มันถูกบีบให้เป็นอย่างนั้น มันเป็นทุกข์ เห็นว่ามัน
ก็เป็นของมัน ถ้ามันเป็นของเราหรือเป็นตัวเราแล้ว เราก็ต้องบังคับมัน ไม่ให้มัน
แปรปรวน เปลี่ยนแปลง ให้มันคงที่คงทนได้ แต่ไม่ใช่ตัวเรา ไม่ใช่ของเรา จึงไม่อาจ
บังคับเอาตามใจปรารถนาได้ นี่เริ่มต้นจากไม่เที่ยง

คำว่า **ไม่เที่ยง** ก็มีการมองได้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น จากไม่มีก็มามีขึ้น แล้วจากมีแล้วมันก็ไม่มี สิ่งใดที่มีลักษณะเป็นอย่างนั้น เรียกว่ามันไม่เที่ยง แก้วอันนี้มันไม่เที่ยง เพราะอะไร เพราะแต่เดิมมันไม่มี มันก็มามี ถ้ามันมีแล้ว จุดจบของมันเป็นอย่างไร จุดจบของมันคือมันจะไม่มี มันจะพัง มันหมดไป สิ้นไป ไม่เหลืออยู่ อย่างนี้เรียกว่าไม่เที่ยง อันนี้ง่ายๆ ท่านทั้งหลายที่นั่งอยู่ที่นี่ แต่เดิมนิมิต্ত ไม่มี ก็โผล่มา จุดจบจะเป็นอย่างไร ก็ไป หายไป หมดไป นี่แหละเรียกว่าไม่เที่ยง ถ้ามีอาการอย่างนี้ เรียกว่าสิ่งนั้นมันตกอยู่ในลักษณะความไม่เที่ยง โต้ะตัวนี้ก็เหมือนกัน แต่เดิมนิมิต্ত ไม่มี มีแล้วจุดจบจะเป็นอย่างไร ผมไม่รู้ครับอาจารย์ รู้แต่ที่ผมจะตายก่อนมัน แต่มันก็พังเหมือนกัน ไม่ว่าใครจะไปก่อน แต่จุดจบของมันเราก็รู้ได้ เอาจากประสบการณ์ มองอันอื่นๆ มาก่อนก็ได้ แล้วสรุปได้ว่า จากไม่มีแล้วมา มี อันนี้เรียกว่าไม่เที่ยง และจากมีแล้ว มันจะหมดไปมัย ถ้ามันหมดได้ ก็เรียกว่ามันตกอยู่ภายใต้กฎความไม่เที่ยงนี้แหละ มันเป็นสังขาร

ทั้งโลกตกอยู่ในลักษณะนี้ทั้งหมด มันเป็นอย่างนั้น เรามองเห็นอะไร แต่เดิมยังไม่เห็น อันนี้มันก็ไหลลงมา แล้วจุดจบมันเป็นอย่างไร ก็หายจากสายตาเราไป ทำยที่สุดมันก็ต้องหายไปจริงๆ หหมดไปจริงๆ อย่างนี้เรียกว่ามันไม่เที่ยง มีความเกิดดับ เปลี่ยนแปลง แปรสภาพ ถ้ามีอยู่ก็มีอยู่ชั่วครั้งชั่วคราว **สิ่งที่มีอยู่จริงในโลกนี้ คือรูปที่ไม่เที่ยงนั้นแหละมีอยู่จริง รูปที่ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มันคงมีอยู่** เวทนาคือความสุขที่ไม่เที่ยง มีอยู่ ความสุขมีอยู่จริงนะ แต่เป็นความสุขที่มันไม่เที่ยง ทุกข์ก็มีเหมือนกัน แต่เป็นความทุกข์ที่ไม่เที่ยง สัญญาการกำหนดเครื่องหมาย กำหนดว่าเราเป็นพ่อเป็นแม่ กำหนดว่าเราเป็นโน่นเป็นนี่ ก็มีเหมือนกัน แต่การกำหนดเครื่องหมายมันไม่เที่ยง กำหนดให้เป็นสีเหลืองมันก็มีจริง แต่มันไม่เที่ยง มันแปรปรวน มันเปลี่ยนแปลงไปได้

สัญญาที่ไม่เที่ยง สังขาร วิญญาณเป็นของอยู่ชั่วคราว และเป็นของที่ขัดแย้งกับความเที่ยง มันแสดงโชว์ตัวมันเองอยู่เสมอว่ามันไม่เที่ยง ถ้าเราไปค้นดูสังเกตดู มองดูให้ลึกๆ ลงไป ก็จะไม่พบความเที่ยงเลย พบแต่ความไม่เที่ยงแปรปรวน มันขัดแย้งกับความเที่ยง ถึงใครจะพยายามพูดขอให้เที่ยง ขอให้แน่นอน เหมือนที่เขาทำพิธีกรรมมงคลตื่นข่าวอะไรมากมายนี้ ก็ไม่มีวันเป็นจริง คนไม่เป็นพระโสดาบันเขาจะหลงพวกนี้เยอะ พระโสดาบันจะไม่ผิดพลาดเรื่องพวกนี้แล้ว

ความผิดพลาดที่ใหญ่หลวงคือความเห็นผิด ของไม่เที่ยงไปเห็นว่าเที่ยง เรานึกว่า เห็นอย่างนี้ มันไม่เป็นไรมั้ง แต่ที่จริง อันนี้มันหนักกว่าเขาแล้ว ทิฐุฐิเป็นกิเลสที่หนักหนากว่าเรื่องอื่น ถ้ายังมีความเห็นผิดอยู่ ก็ยังทำกรรมชั่วได้ ถ้าไปเห็นว่ามันเที่ยง มันแน่นอน เห็นว่ามันสุขก็จะยึดเป็นของตนได้ พอยึดว่าเป็นของตนก็จะหวงของตน พอหวงของตนมาก ไปหานั่นหานี้มา ตัวเองก็มีสิทธิ์ในสิ่งที่ตนหามาได้ พอยึดถือมากเข้า มีความตระหนี่หวงแหน ไม่อยากให้ใครเอาของของเราไป กีดกันคนอื่น ไม่ให้ได้สิ่งนั้นสิ่งนี้ มีการรักษาของตน พอมีการรักษาของตนก็เริ่มทำทุจริตได้ ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตนก็ต้องมีการด่ากัน คดโกงกัน อย่างนั้นอย่างนี้ จนกระทั่งฆ่ากันก็มี แบบที่เราเห็นเกิดสงครามแย่งชิงแผ่นดินกัน ก็เกิดจากความเห็นผิดก่อน กิเลสนี้มันอยู่ลึก คนก็มองไม่เห็น

พวกเราามาฝึกเพื่อหลุดจากวงจรเหล่านี้ไป ถ้าเป็นพระโสดาบันแล้ว ก็ปลอดภัย ถ้ายังไม่เป็นนี้ ก็ยังประมาทไม่ได้ ถึงแม้จะเป็นคนดี หากยังเห็นผิด อยู่นี้ เดี่ยวสักหน่อยมันกลับไปยึด พอกลับไปยึด รู้สึกว่าเรามีสิทธิ์ในที่ดิน มีสิทธิ์ ในสิ่งนี้สิ่งนี้ที่เราหามา เราดูแลลูกสาวของเรามา ผู้ชายคนนั้นมาหักอกลูกสาว ของเราอย่างนี้ ธรรมะก็ธรรมะเถอะ ขอไปยิงมันก่อน เอาแล้วทีนี้ มันลำบากมาก เวลามันยึดขึ้นมา ปกป้องผลประโยชน์ขึ้นมา ธรรมะรอไว้ก่อนเถอะ ขอแข่งมัน สักหน่อยเถอะ นี่เห็นมั๊ย

ถ้าไม่เป็นพระโสดาบันไม่มีวันปลอดภัยเลย ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะเหตุ อย่างนี้แหละ แม้กระทั่งว่า ถ้ายังไม่เป็นพระโสดาบัน สามารถฆ่าพ่อฆ่าแม่ก็ได้ เพราะมันเป็นอย่างนั้นจริงๆ ถ้ายังไม่เป็นพระโสดาบัน มันอันตราย ตัวความเห็นผิด นี้ ของไม่เที่ยงไปเห็นว่าเที่ยง โอ้โห... ร้ายกาจนะ ถ้ายังเห็นอย่างนี้อยู่ ต้องระวัง กิเลสอื่นๆ อาจจะมาตามมาได้ ถ้าเป็นพระโสดาบันแล้วไม่ต้องห่วง เพราะท่านเห็น ของไม่เที่ยงว่ามันไม่เที่ยง เห็นตรง ความเห็นของเรา เปลี่ยนความจริงไม่ได้ แต่เปลี่ยนความเห็นได้ให้ตรงความจริงได้ ถ้าทำตามคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ **ความจริงเปลี่ยนไม่ได้ แต่เปลี่ยนความเห็นได้ เปลี่ยนความคิดได้** พอปฏิบัติ ก็เลยเป็นมรรค ๘ ให้เปลี่ยนความเห็นให้ตรง ไม่ได้ให้เปลี่ยนอะไรนะ ความจริง มันก็ไม่เที่ยงอยู่แล้ว ก็แค่เห็นว่ามันไม่เที่ยงเท่านั้นเอง

บางคนบอก อันนี้แหละที่มันยาก ถ้าไปเห็นว่ามันเที่ยงก็ง่ายดีเหลือเกิน แล้วมันจะเที่ยงให้เรามั้ยล่ะ ไปเห็นว่าเที่ยง มันก็ไม่เคยเที่ยงสักที เราก็ประสบอยู่กับเรื่องนั้นเรื่องนี้ สิ่งไม่แน่นอนก็เห็นอยู่เป็นประจำนี่ อยากจะเจอแต่สิ่งแน่นอน มันยากเย็นจริงๆ เลยต้องมาฝึกกัน เบื้องต้นด้านปัญญา ก็คือต้องหัดแยกแต่ละองค์ประกอบออกมา แล้วก็ดูแต่ละองค์ประกอบ ให้เห็นว่า มันไม่เที่ยง สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา อย่างนี้นะครับ

ต่อไป อีกพระสูตรหนึ่ง ยังทุกขสูตร เริ่มต้นที่มองว่าเป็นทุกข์ ถ้ามองทุกข์ แล้วก็แสดงว่ามีปัญญาเยอะขึ้น เมื่อมองทุกข์ ก็มองไปที่อนัตตาได้เลย เบื้องต้น ถ้าปัญญาน้อยให้มองไม่เที่ยงบ่อยๆ มันมาแล้วก็ไป หรือมองไปที่แต่เดิมไม่มีก็ไม่มี แล้วก็หายไป หรือมองไปที่จุดจบ สิ่งใดที่มีแล้วเกิดขึ้นแล้วก็มีการจุดจบ มันหมดไป อันนั้นก็คือมันเป็นสิ่งไม่เที่ยง อันนี้เป็นปัญญาของพระโสดาบันที่เราได้ยินบ่อยๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา เห็นหน้าใครปุ๊บก็เห็นจุดจบแล้ว แก่เฒ่ามา แก่ตายแน่เลย ไม่ใช่เราไปแข่งให้เขาตาย แต่เขาต้องตายเป็นธรรมดา คนมีปัญญา มีอนิจจลักษณะอยู่ในใจ เขาก็มองเห็นอย่างนั้น ถ้าไม่เห็นก็ต้องตัดสันตติ คือตัดความเคยชิน ความสืบท่อนั้นปิดบังอนิจจลักษณะ

ต้องการเห็นทุกซ์นี้ ก็อย่าเปลี่ยนอิริยาบถ ให้ดูนานๆ แล้วจะรู้สึก อย่าง ถ้าคนที่ไม่เคยอยู่บริษัทยักษ์ใหญ่ไฟเบอร์ซีเมนต์นี้ มาแบบผ่านๆ มาเป็นแขก จะรู้สึกว่ายักษ์ใหญ่นี้มีความสุขมากเลยนะ ยิ้มแย้มแจ่มใส คนที่มาฟังธรรมนี้เห็นแต่ละคน เป็นเหมือนพี่น้องยิ้มแย้มดูดี แต่คนที่อยู่นานๆ เป็นอย่างไรครับ เครียด เกือบตาย ทำไมมันต่างกัน เพราะคนหนึ่งไม่เปลี่ยนอิริยาบถ อีกคนหนึ่งมาแล้ว มันก็ไป ไม่ได้สังเกตนานๆ ส่วนที่คนเป็นคนสังเกตนานๆ จะรู้ว่า มันทุกซ์ อยู่ที่ไหน มันทุกซ์ทั้งหมดแหละ

บางคนอิจฉาชาวบ้านว่าอาชีพนั้นมันดีนะ มันมีความสุข ตัวเองนี่ทุกซ์ เหลือเกิน แท้ที่จริง ไ้หมอนั้น ก็ทุกซ์เกือบตายเหมือนกัน ทำไมเราจึงเห็นเขา เป็นสุข เพราะเราเปลี่ยนอิริยาบถบ่อย เราไม่ได้สังเกตนานๆ มันปิดบังทุกซ์ลักษณะ ถ้ายืนนานๆ ท่าทางจะมีความสุข แสดงว่าคนดูนี้มันดูแป็บเดียว ถ้าดูอยู่ตลอดแล้ว ให้คนนั้นยืนอยู่ตลอด จะเกิดอะไรขึ้น ทุกซ์ก็จะปรากฏขึ้นมา ดังนั้น จะต้องรู้จัก วิธีทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นมา พอเรากำหนดตัวจริงมันได้ เดี่ยวเราก็ไปมองได้ ทุกสถานการณ์ ตอนแรกนี้มันต้องมีเทคนิค ถ้าไม่มีเทคนิค ปล่อยให้ทุกอย่าง มันเป็นไปปกติ จะมาเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มันจะไม่เห็น จะเห็นอนิจจัง ต้องหลบก่อน ไปตัดสันตติก่อน เหมือนกับใบพัดหมุนอยู่ เราไปมองตอนมัน หมุนนี้ อย่างไรมันก็ค้างอยู่อย่างนั้น ต้องให้มันหยุดหมุนก่อน เราก็จะรู้ว่า ใบพัด มันคนละอันกัน

ในยังทุกขสูตรนี้ จะมองเริ่มต้นจากทุกซ์ลักษณะ **ยังทุกขสูตร** ข้อ ๑๖ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์
สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญา
อันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น
นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

เวทนาเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สัญญาเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สังขารเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้
ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

วิญญาณเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา สิ่งใด
เป็นอนัตตา สิ่งนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็น
จริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
คลายกำหนัด จนกระทั่งถึง ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ยังทุกขสูตรที่ ๕ จบ

พระสูตรนี้เริ่มต้นที่ทุกข์ สรุปรว่า เราจะมองไปที่ไม่เที่ยงก็ได้ถ้าปัญญาน้อย มองไม่เที่ยง แล้วก็ทุกข์ แล้วก็อนัตตา แล้วก็สรุปรว่า มันเป็นของมันอย่างนั้น นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา มันก็เป็นของมันอย่างนั้น หรือปัญญามากขึ้นมาหน่อยก็มองไปที่ทุกข์ก็ได้ **สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นก็เป็นอย่างนั้น** ท่านทั้งหลายก็ลองสำรวจดูว่า เราปัญญามากหรือปัญญาน้อย ถ้าปัญญามากขึ้นอีก ก็มองอนัตตาไปเลย ถ้าปัญญายังน้อยอยู่ มองอะไรก็อนิจจังไว้ก่อน ท่องไว้ก่อนว่า เตี้ยต้องตาย ต้องหมดไป ต้องสิ้นไป จุดจบของมันเป็นอย่างไรต้องมองให้ออก ถ้าไม่หัดมอง มันไม่เห็น เพราะสันตติมันปิดบังอนิจลักษณะอยู่ ต้องหยุดมอง พอมีเรื่องอะไรปุ๊บก็หยุด แล้วก็มองจุดจบของเรื่องนี้

สมมติกำลังเถียงกันอยู่ในห้องประชุม เเถียงกันเรื่องนั้นเรื่องนี้ ถ้าเราเถียงกันมันก็ไม่จบเพราะมันสืบท่ออยู่ ถ้าเราหยุดปุ๊บ จุดจบของการเถียงกันคืออะไร ตายหมดทุกคน จุดจบของพวกที่เถียงกันอยู่นี้ตายหมดเลย แล้วจะเถียงกันไปทำไม เราก็จะเข้าใจว่าเท่านี้แหละหนอชีวิต ถ้ากำลังสันตติอยู่ กำลังถล่มกันอยู่นี้ โอ้โห... มากันเป็นขบวนเลย ถ้าคนมีปัญญาสักนิดเขาก็จะหยุดก่อน แล้วมองจุดจบของมันคืออะไร มองหน้าแต่ละคน จะตายกันในห้องประชุม หรือจะตายกันข้างนอกห้อง ก็จบแค่ตายนั่นแหละ ก็จะเข้าใจชัด หยุดนี้ มันเป็นตัวช่วยในการเปิดเผยอนิจลักษณะออกมา การสืบท่อมันปิดบัง ส่วนทุกข์ก็อริยาบถปิดบังทุกข์ การยกย้าย ถ่ายเท สิ่งต่างๆ ปิดบังความจริง วิธีการจะเห็นทุกข์ จะให้ทุกข์มันปรากฏชัด ต้องทุกข์เยอะๆ จึงจะปรากฏ เลยต้องดูนานๆ ใครที่เราเห็นเขาว่ามีความสุข เธอสุขให้ฉันดูนานๆ หนอยสิ คนที่ร้องคาราโอเกะ มีความสุขมาก เตี้ยฉันขออยู่คู่สักคืน ให้แกร้องไปเลย จะเกิดอะไรขึ้น ทั้งเราทั้งเขาจะปรากฏว่าทุกข์มาก

ไม่อย่างนั้น มันไม่ปรากฏนะ มันจะหลงอยู่ เป็นอุบายเป็นวิธี เนื่องจากว่าอริยาบถมันปิดบังทุกขลักษณะ พวกเราก็ต้องรู้วิธีให้ดีๆ นะ ถ้าไม่รู้วิธีนี้มันไม่เห็น ถ้าหัดด้วยเทคนิคอย่างนี้ พอจับตัวมันได้ก็เห็นว่า อ้อ... มันเป็นอย่างนี้ หน้าตาแก่เป็นอย่างนี้ ต่อไปมันก็ไปเห็นได้ทุกที่ไป ถ้าไม่หัดตอนต้น มันก็ไม่เห็นสักทีเลยต้องมีการปฏิบัติธรรมบ้าง ต้องมีการฝึกฝนอย่างนั้นบ้างอย่างนี้บ้าง ก็เพื่อซ่อมให้เห็นอย่างนี้นะ หลายท่านเคยไปฝึกบ้างแล้ว ล้วนเป็นอุบายเป็นวิธี เพื่อต้องการให้อินิจลักษณะมันปรากฏ ทุกขลักษณะมันปรากฏ จนถึงอนัตตลักษณะปรากฏขึ้นมา

ตอนนี้ พูดทุกขลักษณะ ทุกข์ก็มีลักษณะหลักๆ คือมันบีบมันคั้นมาโดยรอบด้าน เพราะเหตุปัจจัยนี้มันหลายอย่าง ทั้งตัวมันเองก็ดี ทั้งเหตุปัจจัยก็ดี มันบีบกันมา บีบนานๆ เข้า แรงบีบก็ต้องเยอะขึ้น มันก็ต้องมีระยะหนึ่งที่เราสัมผัสหรือรู้สึกถึงแรงบีบอันนั้นได้ เหมือนเรานั่งนานๆ ทุกอย่างก็ต้องค่อยๆ บีบเข้ามา ทำยที่สุดก็สัมผัสถึงแรงบีบได้ว่า อ้อ... มันทุกข์ มันตามมาทัน ถ้าไม่หนีไปเสียก่อน คนมีปัญญาเห็นว่ามันทุกข์ตั้งนานแล้ว แต่คนปัญญาน้อย ในเมื่อสังขารมันบีบมาโดยรอบด้าน บีบเป็นประจำ บีบอยู่เสมออยู่ นี่ เป็นของบีบคั้น ทั้งตัวมันเองด้วย ทั้งสิ่งแวดล้อมรอบข้างก็บีบมา ถ้าทนอยู่อย่างนั้นพอสมควร ก็จะสัมผัสได้ถึงแรงบีบ เห็นว่า นี่มันทุกข์ ปัญญา ก็จะเกิด ถ้าคนไม่มีปัญญาก็จะเอาสุขอีกแล้ว ก็เปลี่ยนอีกแล้ว จะเอาสุข

ผู้รู้จักมองก็จะได้รับประโยชน์มาในโลกนี้ ถ้าผู้จักมองอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาก็เห็นทั้งหมดแหละ มีแต่ของไม่เที่ยง มีแต่ของเป็นทุกข์ มีแต่ของไม่ใช่ตัวตนทั้งนั้น เพียงแต่ต้องมองให้เป็น ถ้ามองเป็นโยนิโสมนสิการ ใส่ใจถูกต้อง ก็จะเห็นอย่างนี้ ทุกข์เป็นของบีบคั้น ไม่อาจจะทนอยู่ในภาวะอย่างใดอย่างหนึ่งได้ตลอดไป ต้องมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงอยู่เสมอ เป็นที่ตั้งของความทุกข์ความยากลำบาก เป็นสิ่งที่ขัดแย้งต่อความสุข คือมันไม่สะดวกสบาย ไม่ราบรื่น ไม่อาจวางใจได้ ฉะนั้น ความรู้สึกของพวกเราโดยทั่วไปจึงรู้สึกว่าจะสุขไม่สุด ไม่เต็มที่ จะว่าอร่อยดูเหมือนว่าอร่อยไม่เต็มที่ น่าจะมีอะไรที่เกินกว่านี้ ขนาดกินของอร่อยแล้ว ถ้าเติมน้ำปลาลงไปอีกสักหน่อย จะอร่อยยิ่งขึ้น เนื้อนี้มันนุ่มนะ ถ้าไปอบอีกสักนาทีจะนุ่มยิ่งกว่านี้ ก็คิดอยู่นั่นแหละ แท้ที่จริง สังขารมันให้ความสุขไม่เต็มบริบูรณ์ มันเป็นธรรมชาติ เพราะมันถูกบีบคั้นมาโดยรอบด้านอยู่แล้ว มันเป็นทุกข์นั่นเอง

คนที่ยังไม่รู้เรื่อง จะรู้สึกว่าจะมีอะไรที่สมบูรณ์แบบได้อกว่านี้ ขึ้นไปเรื่อยๆ ทุกคนจึงพยายามหาสิ่งสมบูรณ์แบบ ซึ่งไม่มีจริง เพราะว่าจะมีสิ่งสมบูรณ์แบบกว่านั้นไปเรื่อยๆ สิ่งที่เป็นธรรมชาติก็คือความไม่สมบูรณ์แบบ นั่นแหละก็คือความสมบูรณ์แบบ หมายถึงว่าแต่ละคนไม่สมบูรณ์แบบ คนนี้ไม่สมบูรณ์ คนนี้ไม่สมบูรณ์ เอมารวมกันเป็นองค์รวม มันก็จะกลายเป็นสมบูรณ์แบบในแบบโลกๆ เพราะมันรวมกันหลายอันแล้วนี่ โดยสภาพของทุกสิ่งทุกอย่างนั้นล้วนเป็นของที่ไม่อาจจะคงทนอยู่ได้ ไม่อาจจะสมบูรณ์แบบด้วยตัวของมันเอง มันจึงต้องทุกข์ ต้องปรับตัว ต้องเปลี่ยนเงื่อนไขโน่นนี่ ให้ความสุขแก่ใครไม่ได้จริง เป็นที่ตั้งของความทุกข์ **ใครมีอะไร ไปเกี่ยวข้องกับอะไรก็ต้องเตรียมพร้อมที่จะทุกข์กับสิ่งนั้น** ยิ่งถ้าคนไม่รู้เรื่อง ไม่เตรียมพร้อมเอาไว้ก็จะรู้สึกเครียดมาก ถ้าคนเตรียมพร้อมเอาไว้ ก็คิดอยู่แล้วว่า แกจะหาเรื่องมาให้ฉัน นึกไว้แล้วเชียว

เห็นหมาน้อยตัวน่ารัก เราอยากเลี้ยงมัน เราก็รู้อยู่แล้ว แกหาเรื่องมาให้ฉัน อย่างแน่นอนเลย พอไปเลี้ยงสักหน่อย มันก็ขี้ใส่บ้านเลย เราก็รู้เลย โห... นึกไว้แล้วเชียว ปัญหามันก็มี แต่ไม่เกิดความทุกข์ในจิตใจ เพราะรู้ทุกข์ มันก็ไม่เป็นทุกข์ คนไม่รู้จักทุกข์นี่จึงมีอันตรายมาก ไม่รู้จักทุกข์ พวกกันไปหาความสุข รักษาสุขให้อยู่ยาวนานๆ หาวิธีอย่างนู้นอย่างนี้ ยิ่งเพี้ยนไปไกลมาก หาความสมบูรณ์แบบอย่างนู้นอย่างนี้ อะไรต่อมิอะไร ค้นหาอันนู้นอันนี้ หลักวิชาไหนจะสมบูรณ์แบบที่สุด เพอร์เฟกต์ที่สุด หลักบริหารไหนที่จะสมบูรณ์ที่ดี ดีที่สุดก็ไปหามา อะไรต่อมิอะไรก็วุ่นวาย แล้วก็หาไม่ได้ ที่มีปัญหา มันถูกแล้ว **สังขารนี้มันเป็นทุกข์ ไม่ว่าจะระบบใดๆ ก็ตาม ล้วนมีช่องโหว่ มีข้อขัดแย้งต่อความสุข มันเป็นธรรมชาติ** ถ้าจะป้องกันไว้ทุกอัน ไม่ให้มันเกิดทุกข์เลย มันจะเหนื่อยซะเปล่า

อีกพระสูตรหนึ่ง ยกเรื่องอนัตตามาพิจารณา อนัตตานี้เป็นปัญญาระดับสูง
ขึ้นนะ ถ้าใครปรากฏเห็นอนัตตา ก็แสดงว่ามีปัญญาเยอะขึ้น สามารถพิจารณา
เห็นความจริงต่อไปได้ ใน **ยหนัตตาสูตร** ข้อ ๑๗ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็น
อนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง
อย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

เวทนาเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เรา
ไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สัญญาเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็น
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เรา
ไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สังขารเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็นด้วย
ปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เรา
ไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

วิญญาณเป็นอนัตตา สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นเธอทั้งหลายพึงเห็น
ด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เรา
ไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
คลายกำหนัด จนกระทั่งถึง ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ยหนัตตาสูตรที่ ๖ จบ

ถ้าปัญญาน้อยให้มองไม่เที่ยงก่อน สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา ปัญญาค่อยๆ ลึกซึ้งขึ้น ส่วนคนไหนที่มีปัญญาเยอะก็ให้มองธรรมะคืออนัตตาไปเลย สิ่งใดเป็นอนัตตา สิ่งนั้นก็พึงเห็นด้วยปัญญาว่านั่นไม่ใช่ของเรา เราก็ไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาตัวตนของเรา อนัตตานี้ระดับสูงคนที่ปัญญาน้อย มาพูดเรื่องไม่มีตัวตน เรื่องอนัตตา ดูเหมือนลักษณะเป็นแบบลอยๆ อยู่ เหมือนกับไม่เหลืออะไร อันนี้คนปัญญาน้อย พูดถึงจะดูเหมือนลอยๆ ถ้าคนปัญญาเยอะเขาจะมองทะลุปรุโปร่ง สิ่งต่างๆ มีเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน แต่ไม่มีตัวใดที่มันนิ่งๆ เป็นตัวเป็นตน **เป็นแต่สิ่งที่มี เพราะยังมีอีกสิ่งที่มีอยู่** ปัญญาน้อยอย่าเพิ่งพูดถึงเรื่องนี้ก็ได้ ให้ไปพิจารณาไม่เที่ยงก่อน พิจารณาอนิจจลักษณะก่อน ฝึกปัญญาขึ้นมา แล้วค่อยๆ มามองทุกข์ มามองอนัตตา มองแง่ไหนก็ได้ ให้อยู่ในไตรลักษณ์นี้แหละ ในกฎความจริงนี้แหละ ซึ่งอนัตตานี้ ก็คือไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน เป็นของว่างจากตัวตน ไม่มีตัวเรา ไม่มีตัวเขา ไม่มีสัตว์ไปสิงไปอยู่ในสิ่งนั้นๆ ร่างกายของเราไม่มีตัวเรามาสิงอยู่ มีแต่รูป มีแต่นามล้วนๆ เพียงๆ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ เรียกว่าไม่มีตัวไปสิงอยู่ เห็นหมาก็ไม่มีหมาไปสิงอยู่ในรูปหมานั้น มีแต่รูปล้วนๆ มีแต่นามล้วนๆ ไม่มีหมา ไม่มีควายไปสิงอยู่ ไม่มีอะไรไปสิงอยู่ที่ไหน ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล คนไม่สิงแล้วใครจะสิง ผีสิงหรือไง อย่างนี้ก็วุ่นวายไป แท้ที่จริง **มีแต่รูปกับนาม มันเต็มบริบูรณ์ในตัวมันอยู่แล้ว** มีนามธรรมที่เป็นความรู้สึกนึกคิดต่างๆ มีเจตนา ความคิด ความจำ ความรู้สึก มีรูปเป็นที่อยู่ของจิต เป็นเครื่องมือ พอจิตสั่งเครื่องมือใช้สอยได้ มันก็ใช้ทำงานไปอย่างนั้นอย่างนี้ พอหมดเวลาก็แยกกัน แล้วก็เกิดใหม่ ได้รูปใหม่ ก็ใช้งานกันใหม่ ก็มีอยู่เท่านั้นแหละ

ต้องมาหัดให้เกิดปัญญา อนัตตามันยาก มันไม่มีสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ไม่มีเขาค่าเรา ไม่มีเขาสิงอยู่ในร่างนั้นและใช้ปากนั้นมาค่าเรา ไม่มีเขา มีแต่นาม และรูป ตัวเราก็ไม่มี ไม่มีเราเป็นผู้ถูกกระทำอะไร เพราะไม่มีเราสิงอยู่ในนี้ มีแต่นามและรูปเท่านั้น ตรงนี้มันยาก เพราะพวกเราโดยทั่วไปนี่ยังหลงอยู่ ฆนสัจญญานี้ มันบังอนัตตลักษณะไว้ ต้องหัดแยกบ่อยๆ

อนัตตายังหมายถึงอย่างอื่นอีก เช่น ไม่มีเจ้าของ ไร้เจ้าของ ไม่มีเจ้าของ อย่างแท้จริง คือมันเป็นของมัน มันเป็นของมันแบบไม่มีเจ้าของ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ก็ไม่มีเจ้าของ ที่ดินหรืออื่นๆ ก็ไม่มีเจ้าของ พุทธภาษาง่ายๆ ถ้าบอกว่า มันเป็นของใคร ก็ต้องบอกว่ามันเป็นของกลางๆ มันไม่ใช่ของใคร มันไม่มีเจ้าของ มันไร้เจ้าของ มันเป็นของมัน ในเมื่อมันไร้เจ้าของ ก็เหมือนว่าทุกคนมีสิทธิ์และทุกคนก็ไม่มีสิทธิ์ จะบอกว่ามีสิทธิ์ก็ใช่อีกเหมือนกัน แต่ไม่ใช่ว่ามีสิทธิ์เป็นเจ้าของ มีสิทธิ์ใช้สอยหรืออะไรตามสมควรไป แต่พวกเราคำว่าสิทธิ์นี้ หมายถึงมีสิทธิ์ครอบครองเป็นเจ้าของ ถ้าแบบนี้ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีสิทธิ์ในลูก ในสามี ในบริษัท ในที่ดิน เองง่ายๆ ขนาดในผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ของตัวเองยังไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของเลย เรียกว่าไร้เจ้าของ **เป็นของที่ไม่เป็นไปในอำนาจ ไม่ขึ้นต่อใคร** เส้นผมมันจะขาวนี้ มันไม่ขึ้นต่อความต้องการของเรา ไม่ได้ขออนุญาตเราก่อน ร่างกายจะเจ็บป่วย จะเป็นมะเร็งก็ดี ถ้ากินอาหารไม่ระวังก็เป็นเลย ไม่ได้ขออนุญาต และไม่ได้มีต่อรองว่าเดี๋ยวคุณกินอาหารแบบนี้บ่อยๆ เกิน ๕๐ คำเมื่อไร เป็นมะเร็งทันที มันไม่ได้บอกอย่างนั้น ไม่ได้ตกอยู่ในอำนาจของเราหรืออำนาจของใคร มันเป็นของมันอย่างนั้น **มีลักษณะที่แย้งต่ออัตตา** อัตตานี้ก็คือรู้สึกว่าเป็นใหญ่เป็นโต

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสรวัดลี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัย
ที่ทำให้รูปเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง รูปเกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า

เวทนาไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง เวทนา
เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า

สัญญาไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง สัญญา
เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า

สังขารไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้สังขารเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง สังขาร
เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า

วิญญาณไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง
วิญญาณเกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า

สเหตุอนิจจสูตรที่ ๗ จบ

อันนี้ก็เป็นหลักที่นำไปพิจารณาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น พิจารณาไม่เที่ยง ให้ทะลุไปถึงปัจจัยของมัน รูปมันไม่เที่ยง แต่เดิมไม่มี มีแล้วก็หายไป มันมีจุดจบอย่างนี้ มองดูอะไรที่มีจุดจบ มันหายไป แต่เดิมมีหน้าโผล่มา สักหน่อยหายหน้าไป นั่นแหละ มันไม่เที่ยง ทำไมมันจึงไม่เที่ยงล่ะ มองลึกลงไป เพื่อฝึกปัญญาให้ลึกซึ้งขึ้น จะได้เอาปัญญานี้ไปใช้กับเรื่องอื่นๆ ได้ ถ้าเรามีโอกาส เราไม่ฝึกนี้ ปัญญาไม่เกิด พอปัญญาไม่เกิด มีเรื่องอื่นมา มันก็ใช้ไม่ได้ ดังนั้น ถ้ามีเรื่องอะไรเกิดขึ้น ถ้าเรามีสติ มีปัญญาดี รู้จักพิจารณาไว้เสมอ เป็นโอกาส ให้ปัญญาเกิดขึ้น

พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงเรื่องวิธีที่พิจารณาลึกซึ้งขึ้นอีก คือ รูปไม่เที่ยง แม้เหตุปัจจัยที่ทำให้รูปเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง **รูปเกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ที่ไหนจักเที่ยงเล่า** อันนี้ก็ลึกซึ้ง คล้ายๆ ให้มันลงไปในใจมากขึ้นอีก เพราะถ้าบอกว่าไม่เที่ยง อย่างเดียวมันไม่ลงลึก ใจยังไม่ยอมรับ จะต้องให้ลึกไปอีก ถ้าท่านไหนได้พิจารณา มันไม่เที่ยง และตัวปัจจัยที่ทำให้มันเกิดขึ้นมา ก็ไม่เที่ยง ตัวนี้ที่มันเกิดจากปัจจัยที่ไม่เที่ยง ที่ไหนมันจะเที่ยง ความเที่ยงจะมีจากที่ไหน อย่างนี้ก็สามารถค่อยๆ พิจารณา โยนิโสมนสิการบ่อยๆ เวทนาก็คล้ายกัน ความสุข ความทุกข์ ถ้าหิบบ ความทุกข์ขึ้นมาพิจารณา ความทุกข์ก็จะลดลงมากแล้ว เพราะว่าเป็นอารมณ์ของปัญญาไปในตอนนั้น ถ้านั่งทุกข์อยู่ หลงอยู่ว่า เราเป็นคนเศร้า เราเป็นคน ถูกกระทำ ทำไมต้องมาทำร้ายเราด้วย เราทำผิดอะไร มันก็ทุกข์หนักขึ้น

ทีนี้ ถ้าเราหยิบทุกขันธ์นั้นขึ้นมา เป็นสภาวะธรรมอันหนึ่ง เป็นเวทนา ทุกข์ทางใจก็หายไปแล้ว กลายเป็นว่า ทุกขันธ์นั้นเป็นอารมณ์ของปัญญา ทุกข์นี้ไม่เที่ยง เพราะว่าแต่เดิมมันไม่มี มันก็โผล่มาขึ้น เราไม่ได้ทุกข์อย่างนี้ตลอดมา ตั้งแต่เกิด เราก็ไม่ได้มีทุกข์อย่างนี้ เพิ่งมีทุกข์เกิดขึ้นก็ตอนนี้ แสดงว่ามันเพิ่งมีมา แสดงให้เห็นชัดว่ามันไม่เที่ยง จากไม่มีมันมา มีแล้วมันจะอยู่คงที่ตลอดไปมัย มันก็ไม่อยู่ตลอดไป จุดจบของมันก็คือมันจะต้องหาย มันก็ไม่เที่ยง มาพิจารณาเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดอันนี้ เหตุปัจจัยที่ทำให้เวทนาคือความทุกข์นี้เกิดขึ้น เที่ยงมัย ก็ไม่เที่ยง เวทนาที่เกิดจากสิ่งที่ไม่เที่ยง ความเที่ยงจะมีมัย มันก็ไม่มี มันก็ลึกลงแล้ว ก็ได้ปัญญาเพิ่มมาอีก

สภาวะอื่นก็คล้ายกัน พิจารณาอย่างนี้ พิจารณาไปที่ปัจจัยมันด้วย สิ่งนั้นมันไม่เที่ยง ตัวปัจจัยที่ให้สิ่งนั้นเกิดขึ้นก็ไม่เที่ยง สิ่งนั้นเกิดจากสิ่งไม่เที่ยงที่เหนมันจะเที่ยง ความเที่ยงจะมีแต่ที่ไหน ความแน่นอนจะมีแต่ที่ไหน คนไม่แน่ไม่นอน เกิดจากคนไม่แน่ไม่นอน ถ้าเราจะพูดเป็นภาษาคนก็ว่า เจ้าคนนี่... เป็นลูกของพ่อแม่ เป็นหลานของปู่ย่าตายาย พ่อแม่ก็ยังไม่แน่นอนเลย ปู่ย่าตายายก็ยังไม่แน่นอน แล้วความแน่นอนจะมีแต่ที่ไหนเล่า ทำนองนี้ เราเป็นลูกนี้ก็รู้จักแก่ รู้จักตาย เพราะพ่อแม่ที่ให้เราเกิดมา ก็รู้จักแก่ รู้จักตายเหมือนกัน ลูกเกิดจากพ่อแม่ที่รู้จักตาย แล้วลูกไม่รู้จักตายนี้ มันก็จะเป็นไปได้หรือเปล่า มันก็เป็นไปไม่ได้ อย่างนี้ก็สามารถนำไปพิจารณาได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่พื้นๆ ทั่วไป จนกระทั่งเรื่องลึกลง **ที่ลึกลงที่สุดก็คือเรื่องตัวเอง เรื่องกายและใจ เรื่องขันธ ๕** ซึ่งจะทำให้ลดละความยึดถือและความเข้าใจผิดต่างๆ ได้ นี่สเหตุอนิจจสูตร

ต่อไป **สเหตุทุกขสูตร** ก็คล้ายๆ กัน เพียงแต่เปลี่ยนไม่เพียงเป็นทุกข์ ก็พิจารณาได้ทำนองเดียวกัน ข้อที่ ๑๙ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัย
ที่ให้รูปเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ รูปเกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า

เวทนาเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ เวทนา
เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า

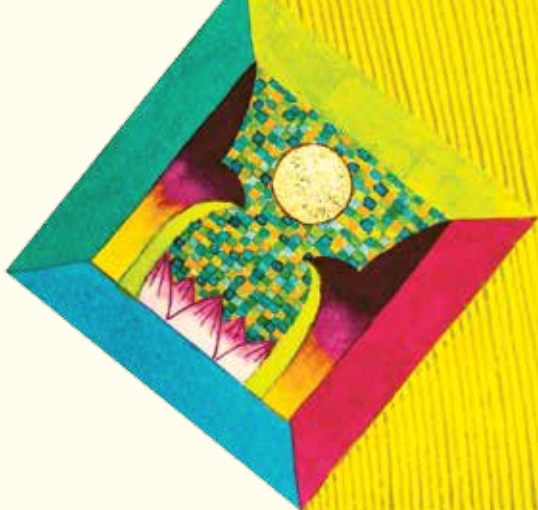
สัญญาเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ สัญญา
เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า

สังขารเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้สังขารเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ สังขาร
เกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า

วิญญาณเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์
วิญญาณเกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า

สเหตุทุกขสูตรที่ ๘ จบ

นี่ก็เรื่องป็นทุกข์ นี่ก็ใช้ปัญญาเยอะขึ้น ถ้าปัญญาอย่างน้อยก็พิจารณาไม่เที่ยง
ไปก่อน ให้หัดมองให้เห็น ทุกสิ่งทุกอย่างมันล้วนไม่เที่ยง ถ้ามันเที่ยงแล้วจะมีอะไร
ขึ้นมาได้มั๊ย ก็มีขึ้นมาไม่ได้ อริฐ หิน ปูน ททราย จะมีได้ก็เพราะภูเขามันไม่เที่ยงก่อน
เขาไประเบิดมาแล้วเอามาย่อยจนเป็นปูน เป็นวัสดุก่อสร้าง เป็นอะไรต่อมิอะไร
ต่างๆ เอามาสร้างเป็นตึกได้ ตึกนี้มันเกิดจากของไม่เที่ยง สิ่งไม่เที่ยงสร้างขึ้นแล้ว
มันจะมั่นคง ยั่งยืนได้หรือเปล่า อย่างนี้ก็เห็นชัดแล้ว คนที่มีปัญญามองแป็บเดียว
ก็เข้าใจทะลุปรุโปร่งแล้วว่า โลกทั้งโลกมันไม่เที่ยง มันเป็นของต้องพังทั้งหมด ทำไม
มันพังทั้งหมดทั้งๆ ที่ยังไม่พังเลย ก็มันพังทั้งหมดจริงๆ ขนาดผู้มองดูยังต้องพังเลย
แล้วสิ่งอื่นมันจะไม่พังได้อย่างไร มันก็เห็นชัด อย่างนี้เรียกว่ามองด้วยปัญญา
มองด้วยสายตาคนธรรมดาไม่เห็นนะ ยังเห็นว่ามั่นคงที่อยู่ ถ้ามองด้วยปัญญา
ก็เห็นว่าของต้องตาย ของต้องพัง เพราะมันเกิดจากปัจจัยที่ล้วนแต่ไม่เที่ยง อย่างนี้

รูปเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ทำให้รูปเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ **รูปเกิดจากสิ่งที่ เป็นทุกข์ ที่ไหนจะมีสุขเล่า** รูปนี้มันก็เกิดจากของที่เป็นทุกข์ ร่างกายของเรานี้มัน เป็นรูป เกิดจากสิ่งที่ เป็นทุกข์ เกิดจากซากเป็นซากไก่ น่องไก่ที่เรากินกันเยอะเยอะ มากมาย กินปลาตุ๋นกัน เมื่อก็ฉันก็กิน ปลาตุ๋นนี้ทุกข์มัย โอ... ทุกข์นะ กว่าจะรอดโน่น รอดนี้มาได้ รอดเบ็ดของชาวบ้านมาได้ ตอนนี่ก็ไม่รอดปากคนเสียแล้ว โดนกินไป เรียบร้อย ลองคิดดูสิ เหตุปัจจัยมันเป็นทุกข์ มันเหนื่อยยากลำบากกว่าจะมาถึงนี้ แล้วพวกเราไปกินมันที่เป็นทุกข์นี้ เราจะสุขได้หรือเปล่า อร่อยอยู่นะ แต่ก็ไม่อยู่ตลอด ท้ายที่สุดก็หนีความจริงไม่พ้นคือเป็นทุกข์นั่นเอง ทุกข์ก็จะมารวมเด่นอยู่ที่เมื่ออยู่นานๆ ท่านไหนที่อยากรู้จักทุกข์ ทุกข์จะปรากฏนี้ต้องอยู่นานๆ เช่น นั่งนานๆ ทุกข์ ก็จะตามมาทัน บางคนลูกนั่ง ก็ให้ลูกนั่งไปเยอะๆ ให้ถึงแก่ เมื่อถึงแก่ ทุกข์ก็เริ่ม จะมารวมเด่นแล้ว ให้อยู่จนเตรียมมรณะนั่นแหละ เป็นไงครับ มันก็จะค่อยๆ มารวมกันเข้าไป มันจะค่อยๆ ททยอยกันตั้งแต่ต้นแล้ว เขาหนีอยู่ หนีไม่พ้นหรอก ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนั้น

ทุกข์โดยทั่วไป ก็จะมารวมเด่นอยู่ที่ความแก่ ความตาย ความต้องพลัดพราก บางคนทนไม่ได้ก็ต้องหาวิธีระบายออกจนน้ำตาไหลพราก บ่น พร่ำเพ้อ ร่ำไรรำพัน ร้องไห้ คร่ำครวญ เหมือนคนเสียสติ พวกเราก็คงเคยเห็นปรากฏการณ์เหล่านั้น มีอยู่เต็มโลก ถ้าเรายังหลง ยังยึดถืออยู่อย่างเขา ก็เป็นอย่างเขาเหมือนกัน เพราะทุกคนต้องเป็นอย่างนั้น ถ้ารู้จักสิ่งต่างๆ ตามเป็นจริง มาปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ก็จะได้พ้นจากทุกข์ได้ พ้นจากโศกและปริเทวะได้ **จะพ้นทุกข์ก็ต้องรู้ทุกข์ รู้ว่ามันไม่เที่ยง พอรู้แล้วก็พ้นจากอำนาจของมันได้** ของไม่เที่ยง ก็เป็นของไม่เที่ยง เป็นสังขารไป ปล่อยวางมันไปตามเรื่อง ส่วนเราก็ไม่เป็นไร สบายเลย

แต่ถ้าไม่รู้จักของไม่เที่ยง ไปฝากชีวิตไว้กับของไม่เที่ยง จิตใจก็สั้นไหวไปเรื่อย จะให้เป็นอย่างอื่นก็ไม่ได้ เพราะอันนั้นมันไม่เที่ยง เลยต้องวนอยู่อย่างนั้น จึงต้องมีปัญหารู้จัก วิญญาณเป็นทุกข์ แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้นก็เป็นทุกข์ วิญญาณเกิดจากสิ่งที่เป็นทุกข์ ที่ไหนจักมีสุขเล่า อย่างนี้เป็นทุกข์ เป็นของที่ไม่คงที่ ไม่อาจคงทนอยู่ได้นานตลอดไป สังขารในโลกนี้ ที่จะอยู่แล้วสบายตลอดนี้ ไม่มี ที่จะอยู่แล้ว สมบูรณ์พูนสุข อ้วนท้วน ตลอดไป ไม่มี กินเข้าไปอิมหน้าสำราญ แล้วก็ต้องย่อย ต้องหิวอีก ย่อยอีก อยู่อย่างนั้น ที่จะสมบูรณ์พูนสุขตลอดกาลนี้ ไม่มี เพราะสังขารมันเป็นทุกข์นั่นเอง

ต่อมา **สเหตุอนัตตสูตร** ก็พิจารณาแบบเดียวกัน เปลี่ยนแต่มุมมอง
ข้อ ๒๐ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย รูปเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัย
ที่ให้รูปเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา รูปเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักมีอิตตา
เล่า

เวทนาเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้เวทนาเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา
เวทนาเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักมีอิตตาเล่า

สัญญาเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้สัญญาเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา
สัญญาเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักมีอิตตาเล่า

สังขารเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้สังขารเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา
สังขารเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักมีอิตตาเล่า

วิญญาณเป็นอนัตตา แม้เหตุปัจจัยที่ให้วิญญาณเกิดขึ้นก็เป็น
อนัตตา วิญญาณเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา ที่ไหนจักมีอิตตาเล่า

สเหตุอนัตตสูตรที่ ๙ จบ

นี่ก็หลักการเดียวกัน ท่านทั้งหลายก็อย่าลืม จำไว้เป็นหลักในการพิจารณา เวลาแยกองค์ประกอบออกมา นี่เป็นรูป นี่เป็นธาตุดิน นี่เป็นธาตุน้ำ นี่เป็นธาตุไฟ นี่เป็นธาตุลม แล้วก็ให้รู้จักพิจารณาว่า รูปนั้นมันไม่มีตัวตน เส้นผมมันก็เป็นเส้นผม ล้วนๆ ไม่มีคน สัตว์ สิ่งอยู่ในนี้เลย ไม่มีใครเป็นเจ้าของเส้นผมนี้ ไม่มีใครมีอำนาจสั่งมันว่า แกจงอย่าแก่ แกจงอย่าไปไหน มันแย้งต่ออัตตาตัวตนอยู่เสมอ แป็บเดียว มันก็ส่งกลิ่นเหม็นอยู่เรื่อย มันแย้งกับเรา เราไม่ยอมให้มันเหม็น อยากให้มันหอม เท่านั้น มันก็แย้งอยู่เรื่อย เราจึงต้องมีอุปกรณ์ไว้เตรียมพร้อม เดี่ยวมันแย้งต่ออัตตาตัวเราเมื่อไร ก็สระมันเมื่อนั้น

ผิวหนังเราก็อยากให้มันเต่งตึง อยากให้มันหอมอย่างนั้นตลอด ข้อเท็จจริงมันเป็นอย่างนั้นมัย มันตรงข้ามกับความต้องการของเราประจำที่เดียว มันเป็นอย่างนั้น ถ้าเป็นความต้องการของเราก็ว่า ร่างกาย... ขอให้แข็งแรงบึกบึน มีกล้ามเนื้อ โดยไม่ต้องออกกำลังกาย นอนตื่นสายทุกวันแล้วแข็งแรงอย่างนี้ ชอบมาก นี่คือความต้องการของเรา แล้วความจริงเป็นอย่างนั้นหรือเปล่า มันแย้งกันนะ มันแย้งมากเลย แต่บางคน แย้งขนาดนี้ยังไม่เคยเห็นอนัตตาเลย อาจารย์ทำอย่างไร จะเห็นอนัตตา นอนทับอนัตตาไม่เห็นหรือไงละนั้น ก็นอนอยู่นั้นจนอ้วนไปหมดแล้ว ก็อยากจะผอมไม่ใช่รี นั่นแหละมันแย้งต่อตัวตนแล้ว จึงต้องสังเกตเอา มามองบ่อยๆ อย่างนี้

รูปมันเป็นอนัตตาอย่างนี้แหละ มันไม่มีคน ไม่มีสัตว์อะไรอยู่ในนั้น ไม่มีใครมีอำนาจเป็นเจ้าของในสิ่งนั้น และแม้ปัจจัยที่ทำให้เกิดรูปอันนั้น มันก็เป็นอนัตตาด้วย ถ้าจะเอาซากสัตว์มากิน สัตว์ก็ไม่ได้อยู่ในซากสัตว์นั้นๆ ไม่มีสัตว์ บุคคล อยู่ในนั้นก็ เป็นรูปเพียวๆ เหมือนกัน ที่กินลงไปนั้น เป็นธาตุเหมือนกัน **แม่เหตุปัจจัยให้รูปเกิดขึ้นก็เป็นอนัตตา รูปเกิดจากสิ่งที่เป็นอนัตตา แล้วอัตตามันจะอยู่ไหน มันจะมีมัย มันไม่มี** อย่างนี้ละ ถ้าพิจารณาอยู่อย่างนี้เสมอ ต่อไปปัญญาก็จะเกิดขึ้น ยังไม่ต้องรีบอยากให้ปัญญาเกิดหรอก ให้รีบพิจารณาบ่อยๆ แล้วปัญญาเกิดก็จะรู้ว่า อ้อ... มันอย่างนี้ มันจะร้อง อ้อ... มันจะเข้าใจ จะเห็นชัด

ทางด้านเวทนามก็เหมือนกัน ความสุข ความทุกข์นี้มันเกิดขึ้น ไม่มีใครเป็นผู้แสวงความสุข อร่อยก็ไม่มีใครเป็นผู้อร่อย มีแต่ความอร่อยเกิดขึ้น ไม่มีใครเป็นเจ้าของความอร่อย ไม่มีใครบังคับความอร่อยให้ติดลิ้นตลอดวันได้ ก็มีแต่อร่อยแป๊บเดียวก็หายไปหมด แล้วใครรักษาความอร่อยอันนี้ได้บ้าง เหมือนตอนกลางวัน หลายท่านก็มาบ่นให้ฟัง อาจารย์อันนี้อร่อยมากเลย ตอนนี้เป็นไง หายไปหมดหรือยัง ไปไหนไม่รู้แล้ว มันมีตัวใคร มีของใครมัย มีใครเป็นเจ้าของมัย ถ้าไม่ใช่เรา แล้วน่าจะเป็นคนอื่นใช่หรือไม่ ไม่มีใครเลย ทั้งไม่ใช่เรา ทั้งไม่ใช่ผู้อื่น นี่เวทนา ความอร่อย ความไม่อร่อย ความสุข ความทุกข์ ความสบาย ความไม่สบาย ความเจ็บ ความปวดอะไรทั้งหลาย ก็พิจารณาแบบเดียวกัน

แม้เหตุปัจจัยที่ทำให้ความสุข ความทุกข์เกิดขึ้นก็เป็นอนัตตาเหมือนกัน ตัวผัสสะก็ไม่มีตัวตน ไม่มีใครอยู่ในนั้นเหมือนกัน ความสุข ทุกข์ หรือเวทนาที่เกิด เพราะอนัตตา เพราะสิ่งไม่ใช่ตัวตน ตัวตนจะมีแต่ที่ไหน อตตาดจะมีแต่ที่ไหน ไม่มี มันก็มีของมันนั่นแหละ มีทุกอย่างเลย แต่ไม่มีของเที่ยง ไม่มีสุขอันแท้จริง ไม่มีตัวตน **มีทุกอย่างเลย แต่มีรูปที่ไม่เที่ยง มีรูปที่ไม่คงทน มีรูปที่ไม่ใช่ตัวตน** มันเป็นสักแต่ว่ารูป มีสัญญา มีสังขาร มีวิญญาณเหมือนกัน แต่มีวิญญาณที่ไม่เที่ยง มีวิญญาณที่ไม่คงทน มีวิญญาณที่ไม่มีตัวคนสิงอยู่ มีแต่ของไม่เที่ยงนั่นเอง มีแต่ของเป็นทุกข์ มีแต่ของไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน อันนี้ก็เป็นวิธีการพิจารณา อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

วันนี้ ผมได้เน้นมาพูดตรงนี้นะ เพื่อให้ทุกท่านทั้งหลายมีหลักการในการ นำไปพิจารณาได้ คงได้ยินบ่อย ๆ แล้วเรื่องพิจารณาไปที่**ไตรลักษณ์** แต่อาจจะ ไม่มีหลัก วันนี้จึงพูดหลักง่ายๆ ที่สามารถนำไปใช้พิจารณาได้ อันนี้เป็นวิธีการ ในการพัฒนาปัญญาตั้งแต่ขั้นเบื้องต้น ถ้าจะฝึกปัญญา ก็จะเริ่มต้นจากการแยก องค์ประกอบต่างๆ ออกไป แยกรูป แยกนาม

ตอนนี้พูดในแง่แยกเป็น รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ แยกสิ่งสมมติที่เรียกว่าตัวเรานี้ ออกมาเป็น ๕ ส่วน พอแยกเป็น ๕ ส่วนแล้วก็มองดูแต่ละส่วนนั้นว่ามันเป็นของไม่เที่ยง จากไม่มีแล้วมามี มีแล้วกลับไม่มี เป็นของเกิดดับๆ อยู่ตลอด เป็นของอยู่ชั่วคราว มันแย้งต่อความเที่ยง มันโง่ตัวมันอยู่เรื่อยๆว่ามันหายอยู่เรื่อยๆ หมดยุ่เรื่อยๆ แล้วก็โผล่อยู่เรื่อยๆ ผลุบๆ โผล่ๆ ก็แสดงว่ามันไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ เป็นของที่ถูกบีบคั้นมาโดยรอบด้านทีเดียว เป็นของที่ไม่อาจจะคงสภาพตั้งเดิมอยู่ได้ เป็นวัตถุเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์ แล้วก็แย้งต่อความสุข ความสบาย ความสมบูรณ์แบบ รู้สึกว่าสมบูรณ์แบบครู่เดียว วันดีคืนดีก็ไม่สมบูรณ์อีกแล้ว มีข้อแย้งข้อขัดอยู่เรื่อยๆ นึกว่าจะดีที่สุดแล้ว ก็ยังมี ค้างอยู่ตรงนั้นตรงนี้ แท้ที่จริงมันไม่สมบูรณ์นั่นเอง เป็นธรรมดาของมันแล้ว แล้วก็อนัตตา พิจารณาอนัตตา ให้เห็นว่าไม่มีตัวตนผู้สร้าง ผู้บันดาล ผู้สิง ผู้ครองร่าง ครองสิ่งนั้นอยู่ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ ไม่เป็นไปตามอำนาจ และแย้งต่ออัตตา แย้งต่อความคาดหวัง ความอยาก ความต้องการ เราจึงรู้สึกว่าผิดหวังอยู่เรื่อยๆ มันแย้งกับพวกเราอยู่เรื่อยๆ

บรรยายวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลา เท่านั้นะครับ अनुโมทนาทุกท่านครับ

สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๒๐

บรรยาย วันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

ขอนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย
สวัสดีครับท่านผู้สนใจในธรรมะทุกท่าน

วันนี้ก็มาเรียนธรรมะในหัวข้อ สูตรโสดาบัน ตอนที่ ๒๐ ตอนนี้นำกำลังบรรยายอยู่ในประเด็นวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบัน วิธีปฏิบัติเพื่อเป็นพระโสดาบันนั้นที่กำลังบรรยายอยู่ ก็เน้นไปด้านปัญญามาก่อน ตอนนี้นำพุดมาถึงจุดเริ่มต้นการพัฒนาทางด้านปัญญา แน่แน่นอนว่าการจะมีปัญญาก็จะต้องมีสมาธิอยู่ในนั้นแหละ มีสมาธิเพียงพอจึงจะสามารถเจริญปัญญาได้ ส่วนจะมากจะน้อยอย่างไร จะแนบแน่นหรือเปล่านั้นก็อีกเรื่องหนึ่ง แต่อย่างน้อยก็ต้องมีสมาธิระดับหนึ่งจึงจะเจริญปัญญา สามารถพิจารณาให้เห็นความจริงได้ และการที่จะมีสมาธิให้เพียงพอสำหรับเจริญปัญญา แน่แน่นอนว่าจะต้องมีสติควบคุมจิต เอาจิตมาไว้กับตัว เป็นคนที่มีความรู้ตัว ใช้ชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะอย่างนั้นะครับ

ตอนนี้ เน้นพูดเรื่องการใช้ปัญญา พุดมาเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงเป็นปัญญาในระดับต้นๆ คือ พุดในข้อที่ว่า **รู้จักมองแยกแยะองค์ประกอบ และพิจารณาข้อเท็จจริงของแต่ละองค์ประกอบนั้น** ถ้ารู้จักแยกแยะองค์ประกอบเป็น รู้จักพิจารณาความจริง ข้อเท็จจริง ของแต่ละองค์ประกอบนั้นว่า มันเป็นของไม่เที่ยง มันเป็นทุกข์ มันไม่ใช่ตัวตน ถ้ามองเป็นแบบนี้ ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปัญญาทางด้านวิปัสสนา หัดทำบ่อยๆ ก็มีโอกาที่ปัญญาจะเกิดขึ้นมาได้ ถ้ายังทำไม่ได้ ก็ต้องไปฝึกสมาธิให้พอทำได้ ท่านใดมีสติบ้างแล้ว มีสมาธิบ้างแล้ว ก็อย่าลืมหาทำทางด้านปัญญา ถ้ายังไม่มีก็หัดโยนิโสมนสิการ หัดพิจารณาได้ แต่เนื่องจากปัญญา ระดับนี้เป็นขั้นสูง ต้องมีฐานที่จะทำให้ปัญญาเกิดก็คือสมาธิ จิตมีความตั้งมั่น จิตที่มีสมาธิ มีความตั้งมั่น ก็ต้องไม่มีนิวรณ์ต่างๆ ไม่ยินดีไม่ยินร้าย จึงต้องระมัดระวังการใช้ชีวิต ต้องเป็นผู้มีศีล มีการสำรวมระวังอินทรีย์ เป็นต้น เดี่ยวเรื่องสมาธิ เรื่องสติก็จะได้พุดในโอกาสต่อไป ตอนนี้พุดเรื่องปัญญา ในแง่การรู้จักมองแยกแยะองค์ประกอบนะ

๓.๑.๕ พิจารณาแยกองค์ประกอบและมองตามเป็นจริง (ต่อ)

ที่พุดไปในคราวที่แล้ว คือการแยกแยะในแนวขั้น ๕ และรู้จักมองข้อเท็จจริงในแง่ไตรลักษณ์ โดยหลักแล้ว การฝึกทางด้านปัญญา ก็คือต้องรู้จักมองแยกแยะ รู้จักว่าอันไหนเป็นรูป อันไหนเป็นนาม และรู้จักมองว่า มันเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน หลักก็ง่ายๆ เท่านั้นแหละ ข้อเท็จจริง ความเป็นจริง ที่เป็นของไม่เที่ยงมันก็มีอยู่ วัตถุประสงค์ที่ให้มองว่าเป็นของไม่เที่ยง คือ**เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด จะได้มุ่งปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ คือปฏิบัติตามมรรคอย่างเต็มที่ต่อไป** ถ้ายังไม่เบื่อหน่าย ก็ยังไม่มุ่งไปนิพพานอย่างเต็มที่

เนื่องจากพวกเราทั้งสองจิตสองใจ หรือสามจิตสามใจก็ยังไม่รู้ หลายจิตหลายใจไป ยิ่งหลายใจมากเท่าไร จิตก็ยิ่งแตกกระसानซ่านเซ็นไปเรื่อยๆ มันไม่ยากลง เป็นหนึ่ง ทางพุทธศาสนาเราต้องการให้จิตลงเป็นหนึ่ง มุ่งตรงไปนิพพานอย่างเดียว ถ้ามุ่งตรงลงได้อย่างนี้ จิตจะเป็นสมาธิในองค์มรรคนั่นเอง เป็นสัมมาสมาธิ ถ้าจิตยังไม่ตั้งลงอย่างนี้ ก็ยังทำอะไรก็เพื่อจะดูของสวยๆ ฟังเสียงเพราะๆ อยู่ จิตมัน ก็แตกกระจาย เรียกว่าจิตมันติดในกาม ก็เกิดความฟุ้งซ่าน

เราก็เลยต้องมาฝึกมีสติ แล้วเอาสติผูกจิตไว้กับอารมณ์อันใดอันหนึ่ง เพื่อให้มันมีสมาธิก่อน พอมีสมาธิก็ไปเจริญปัญญาเพื่อให้เห็นโทษของโลก ใจมันจะได้ ไม่ไปทางโลก พอไม่ไปทางตา ทางหู ทางเรื่องต่างๆ ในโลก มันก็จะค่อยๆ รวมเข้ามา รวมเข้ามาทางความสงบ รักความสงบ เอนเอียงไปนิพพาน พอเอียงมากๆ เข้า ทางโลกมันก็ไม่ไปแล้ว มันก็ไปทางนิพพานอย่างเดียว **นี่เรียกว่าสัมมาสมาธิ นั่นเอง** ดังนั้น ที่ให้พิจารณาด้วยปัญญา ก็เพื่อให้จิตมีความตั้งมั่นและตั้งไปทาง นิพพาน ไม่อย่างนั้นจิตของพวกเรามันก็ไม่ยอมไป ยังรู้สึกว่าย่ำตายนั้นเสียตายนี้ พวกเราทั้งหลายก็เวียนว่ายมานานแล้ว ยังอยู่ในโลกสังขาร สังขารมันเป็นของ ไม่เที่ยง เป็นของไม่แน่นอน เป็นของไม่น่าเพลิดเพลิน พระพุทธองค์ทรงแสดงให้รู้ ชัดแล้ว มาดูความจริง จะได้เบื่อหน่าย คลายกำหนด

ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟังก่อน เพื่อจะได้รู้ว่า พวกเราเวียนว่ายตายเกิด มานาน จะได้เบื่อหน่ายการเวียนว่ายตายเกิด หลายท่านก็เบื่อบ้างแล้ว แต่เบื่อ บางอารมณ์ บางอารมณ์ไม่เบื่อ แท้ที่จริง สังขารทั้งหมดมันน่าเบื่อ ถ้ายังไม่เบื่อ ก็ต้องไปปฏิบัติวิปัสสนา ฝึกทางด้านปัญญา มองแยกแยะต่างๆ ให้มันเห็นชัด

ในสังยุตตนิกาย นิทานวรรค เวปุลลปัพพตสูตร ข้อ ๑๔๓

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้มีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ที่สุดเบื้องต้น ที่สุดเบื้องปลายไม่ปรากฏแก่เหล่าสัตว์ผู้ถูกอวิชชาคิดขวาง ถูกตัณหาผูกไว้ วนเวียน ท่องเที่ยวไป

เรื่องเคยมีมาแล้ว ภูเขาเวปุลลณีได้ชื่อว่าปาจินวังสะ สมัยนั้น หม่อมมนุษย์ได้ชื่อว่าเผ่าติวรา มนุษย์เผ่าติวรา มีอายุประมาณ ๔๐,๐๐๐ ปี มนุษย์เผ่าติวรา ขึ้นภูเขาปาจินวังสะใช้เวลา ๔ วัน ลงก็ใช้เวลา ๔ วัน สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ มีพระสาวกคนหนึ่งเป็นคู่เลิศ คู่เจริญ ชื่อว่าวิฐุระและสัณชีวะ

เธอทั้งหลายจงดูเถิด ชื่อภูเขาภูนี้แหละหายไปแล้ว มนุษย์เหล่านั้นก็ตายไปแล้ว และพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นก็ปรินิพพานแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้ เพราะเหตุนี้แหละจึงควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรเพื่อหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง

เรื่องเคยมีมาแล้ว ภูเขาเวปุลลณีได้ชื่อว่าวงกต สมัยนั้น หม่อมมนุษย์ได้ชื่อว่าเผ่าโรหิตัสสะ มนุษย์เผ่าโรหิตัสสะ มีอายุประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี มนุษย์เผ่าโรหิตัสสะ ขึ้นภูเขาวงกตใช้เวลา ๓ วัน ลงก็ใช้เวลา ๓ วัน

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ มีพระสาวกคนหนึ่งเป็นคู่เลิศ คู่เจริญ ชื่อว่า ภิกขุโธสะและอุตตระ

เธอทั้งหลายจงดูเถิด ชื่อภูเขาลูกนี้แหะหายไปแล้ว มนุษย์เหล่านั้นก็ตายไปแล้ว และพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นก็ปรินิพพานแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้ เพราะเหตุนี้แหละจึงควรเพื่อกุศล ควรคลายกำหนด ควรเพื่อหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง

เรื่องเคยมีมาแล้ว ภูเขาเวปุลละนี้ได้ชื่อว่าสุปัสสะ สมัยนั้น หมู่มนุษย์ได้ชื่อว่าเผ่าสุปปิยา มนุษย์เผ่าสุปปิยา มีอายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี มนุษย์เผ่าสุปปิยา ขึ้นภูเขาสุปัสสะใช้เวลา ๒ วัน ลงก็ใช้เวลา ๒ วัน สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ เสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ มีพระสาวกคนหนึ่งเป็นคู่เลิศ คู่เจริญ ชื่อว่าติสสะและภราทวาชะ

เธอทั้งหลายจงดูเถิด ชื่อภูเขาลูกนี้แหะหายไปแล้ว มนุษย์เหล่านั้นก็ตายไปแล้ว และพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นก็ปรินิพพานแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้ เพราะเหตุนี้แหละจึงควรเพื่อกุศล ควรคลายกำหนด ควรเพื่อหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง

แต่ในบัดนี้ ภูเขาเวปุลละนี้ได้ชื่อว่าเวปุลละเหมือนเดิม ก็บัดนี้ หมู่มนุษย์เหล่านี้ได้ชื่อว่าเผ่ามาคะระ มนุษย์เผ่ามาคะระมีอายุน้อย นิดหน่อย ผู้ใดมีชีวิตอยู่นาน ผู้นั้นมีอายุเพียง ๑๐๐ ปีเป็นเกณฑ์ จะต่ำกว่าหรือ

เกินกว่าก็มี มนุษย์เผ่ามาคระ ขึ้นภูเขาเวปุลละเพียงครู่เดียว ลงก็เพียง
ครู่เดียว และบัดนี้เราเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลก
เรามีสาวกคนหนึ่งเป็นคู่เลิศ คู่เจริญ ชื่อว่าสารีบุตรและโมคคัลลานะ

สมัยนั้น ภูเขานี้แหละจักหายไป มนุษย์เหล่านี้ก็จักตาย และเรา
ก็จักปรินิพพาน

ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้
ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้ เพราะเหตุนี้แหละจึงควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนด
ควรเพื่อหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง

พระผู้มีพระภาคผู้สูงสุดตาศาครันตรัสเวยยากรณภาชิตนี้แล้ว
จึงได้ตรัสคาถา ประพันธ์ต่อไปนี้ว่า

ภูเขาปาจันวังสะของหมู่มนุษย์เผ่าติวรา
ภูเขาวงกตของหมู่มนุษย์เผ่าโรหิตัสสะ
ภูเขาสุปัสสะของหมู่มนุษย์เผ่าสุปปิยา
และภูเขาเวปุลละของหมู่มนุษย์เผ่ามาคระ
สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ
มีความเกิดขึ้นและความเสื่อมไปเป็นธรรมดา
เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป
ความเข้าไปสงบระงับสังขารเหล่านั้นเป็นความสุข

เวปุลลปัพพตสูตรที่ ๑๐ จบ

พระสูตรนี้ แสดงให้เข้าใจความจริงของสังขาร ซึ่งล้วนไม่เที่ยง จะได้มีความ
เบื่อหน่าย จะได้ออกจากสังขาร อยากจะนิพพาน ที่นี้ การจะอยากออกไปนิพพาน
ไม่ใช่จะไปได้ตอนที่อยาก ก็ต้องไปด้วยมรรค การจะมุ่งปฏิบัติมรรคได้เต็มที่นี้
ต้องเบื่อก่อน ถ้าไม่เบื่อก็ปฏิบัติไม่เต็มที่ ยึกๆ ยักๆ อยู่อย่างนั้น จะนั่งสมาธิ
ก็กลัวสงบ กลัวจะบรรลุนั่งอย่างนั้น อย่างนี้ก็ได้บรรลุ บางที่นั่งก็ได้ความสงบ
เลย จิตมีแต่ความฟุ้งซ่าน มีแต่ไปดูเรื่องนั้น ไปฟังเรื่องนี้ จิตมันก็แตกกระจาย
ไปหมด หลายอารมณ์ พอไปนั่งสมาธิก็ไม่เคยสงบ หรือบางคนก็อาจจะไปทนนั่ง
๔ วัน ๕ วัน สงบแล้วออกมา ก็ใจแตกอีกเหมือนเดิม ฉะนั้น คนที่จะเห็นความจริง
ได้ ก็ต้องเบื่อสังขาร จึงจะเป็นคนที่ดำเนินตามมรรคได้เต็มที่

การปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน ต้องมีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ
รู้อริยสัจ เริ่มต้นคือต้องรู้จักขั้น ๕ ว่าเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา นี้แหละ สำหรับ
ในเวปุลลปิพพตสูตรนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงสงสารก็คือการเวียนว่ายตายเกิดนี้
มีเบื้องต้นและเบื้องปลายรู้ไม่ได้ ที่สุดเบื้องต้น ที่สุดเบื้องปลาย ไม่ปรากฏ
สำหรับสัตว์ทั้งหลายผู้ถูกอวิชชาปิดขวาง ถูกตัณหาผูกไว้ วนเวียนไป ท่องเที่ยวไป
แบบพวกเราทั้งหลายที่วนมาถึงจนทุกวันนี้แหละ พระพุทธองค์ก็ทรงแสดง
เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เรื่องที่เคยมีมาแล้ว ๓ เหตุการณ์ เรื่องในปัจจุบันอีก
๑ เหตุการณ์ ซึ่งแสดงถึงสังขารมันเป็นของไม่เที่ยง ไม่นั่นไม่นาน ฉะนั้น เรื่อง
การเห็นความไม่เที่ยง ก็เริ่มก่อนสำหรับคนปัญญาอันน้อยอยู่ ขั้นสูงสุดก็ต้องเห็น
อนัตตานั่นแหละ เห็นปฏิจจสมุปบาท เห็นอริยสัจ สูงสุดคืออันนั้น ถ้ายังไม่เห็น
ก็ต้องเห็นอนิจจังก่อน เห็นความไม่เที่ยง จะได้เร่งทำกิจให้สำเร็จด้วยความไม่ประมาท

พระพุทธองค์ได้ทรงเล่าเรื่องที่เคยมีมาแล้ว โดยสมัยนั้น พระองค์ประทับอยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ หลายท่านที่เคยไปไหว้พระที่อินเดีย คงรู้จักภูเขาคิชฌกูฏ ท่านที่ไม่เคยไปก็นั่งวาดภาพเอาเองก็แล้วกัน หรือไปดูรูปภาพที่เขาถ่ายกันมา พระองค์ตรัสกับภิกษุทั้งหลายเรื่องภูเขาลูกหนึ่งที่อยู่ใกล้ๆ บริเวณนั้น อยู่ที่ภูเขาคิชฌกูฏก็มองเห็นภูเขาเวลปุละละ ด้านทิศเหนือภูเขาคิชฌกูฏ พระองค์ทรงเล่าเรื่องราว เรื่องเคยมีมาแล้วในสมัยหนึ่งภูเขาเวลปุละละ ไม่ได้ชื่อภูเขาเวลปุละละ แต่ได้ชื่อว่าปาจินวังสะ ในสมัยนั้น พวกมนุษย์ก็ไม่ใช่ชาวแคว้นมคธ เป็นชาวเผ่าตีวรากลุ่มมนุษย์กลุ่มนั้นมีอายุประมาณ ๔๐,๐๐๐ ปี ภูเขาลูกนั้นก็ใหญ่มาก เวลาขึ้นก็ใช้เวลา ๔ วัน ลงก็ใช้เวลา ๔ วัน ในสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์ที่ ๑ กัปนี้ ก็คือ พระพุทธเจ้ากุกุสันธะทรงอุบัติขึ้นมาในโลก มีอัครสาวกก็คือพระวิฐุระและพระสัจฉิวะ พอถึงวันหนึ่งก็ผ่านไป จนถึงวันนี้ก็ไม่เหลือแล้ว ชื่อภูเขาก็กไม่ได้ชื่อนี้แล้ว พระองค์จึงทรงสรุปว่า เธอทั้งหลายจงดูเถิด ชื่อภูเขาลูกนี้แหละหายไปแล้ว ยุคนั้นได้ชื่อว่าปาจินวังสะ ตอนนี้ได้ชื่อนี้แล้ว และหมู่มนุษย์เหล่านั้นก็ตายไปแล้ว คนกลุ่มนั้น เมื่อถึงเวลาหนึ่งก็ตายไป หายไปหมดไป พวกอายุ ๔๐,๐๐๐ ปี ต่อมาก็อายุลดลงไปเรื่อย บรรพบุรุษต่างๆ ลูกหลานสืบเชื้อสายกันต่อมา จนกระทั่งตายกันไป เกิดสงครามบ้าง อะไบบ้าง

โลกของเรามีอายุ ๑ มหากัป กัปนี้มีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ พระองค์ที่ ๑ ก็คือพระพุทธเจ้ากุกุสันธะ เกิดในยุคที่มนุษย์อายุ ๔๐,๐๐๐ ปี ชื่อภูเขาลูกนี้ก็หายไปแล้ว มนุษย์เหล่านั้นก็ตายไปแล้ว และพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นและพระสาวกก็ปรินิพพานไปแล้ว นี่ก็บ่งบอกถึงความไม่เที่ยงไม่แน่นอน ประวัติของสถานที่นั้น แสดงถึงความไม่เที่ยงเป็นหลัก พระองค์ทรงสรุปว่า ภิกษุทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้ เพราะเหตุนี้แหละ

จึงควรเปื้อหน่าย ควรคล้ายกำหนด ควรเพื่อหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง ในเมื่อ
ข้อเท็จจริงเป็นอย่างนี้ ก็ควรเปื้อมัน ถ้าใครไม่เปื้อก็แสดงว่ายังทำไม่ถูกต้องอยู่
เพราะว่าความจริงมันเป็นของไม่เที่ยง เป็นของไม่ยั่งยืน นี่ก็เรื่องที่ ๑

เรื่องที่ ๒ ก็เคยมีมาแล้วเช่นกัน อีกยุคหนึ่ง สมัยหนึ่ง ไม่ใช่ยุคเดิม หลังจาก
พระพุทธเจ้ากุกุสันธะ อายุ ๔๐,๐๐๐ ปี ในยุคนั้น ผู้คนก็หมดไปแล้วในยุคนั้น ผู้คน
ก็อายุลดลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งหมดไปในโลกนี้ ก็เกิดมนุษย์ยุคใหม่ขึ้นมา อายุสูง
จนนับไม่ได้แล้วก็อายุลดลงมาเรื่อยๆ มีเรื่องราวมาอีก ก็คือภูเขาลูกนี้ได้ชื่อว่าภูเขา
วงกต สมัยนั้นหมู่มนุษย์ได้ชื่อว่าเผ่าโรหิตัสสะ มีอายุประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี ภูเขา
นี้ขึ้นใช้เวลา ๓ วัน ลงก็ใช้เวลา ๓ วัน ตอนนั้นมีพระผู้มีพระภาคพระนามว่า
โกนาคมณะ ทรงอุบัติขึ้นในโลก เป็นพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๒ ในกับนี้แหละ คนละยุค
คนละสมัยกัน ผู้คนก็คนละเผ่าพันธุ์กัน มีอัครสาวกคือพระภิกษุโฆสะและพระอูตตระ
ท้ายที่สุดชื่อของภูเขาของลูกนี้ก็หายไป เผ่ามนุษย์ก็หายไป ไม่เหลือสืบเชื้อสาย
หมดยุคไป พระผู้มีพระภาคพระองค์โกนาคมณะและพระสาวกก็ปรินิพพานไปแล้ว
สังขารทั้งหลายก็ไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้

เรื่องที่ ๓ อีกยุคหนึ่ง ก็ภูเขาเวลปุละนี้แหละได้ชื่อว่าสุปัสสะ มีมนุษย์
เผ่าสุปเปีย มีอายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ ปี ขึ้นภูเขา ลงภูเขา ใช้เวลาอย่างละ ๒ วัน
มีพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่ากัสสปะ เป็นองค์ที่ ๓
ในกับนี้ ทรงอุบัติในยุคที่คนอายุ ๒๐,๐๐๐ ปี มีอัครสาวกชื่อพระติสสะและ
พระภารทวาชะ ท้ายที่สุดแล้ว ภูเขาลูกนี้ก็หายไป คนที่เป็นเผ่าพันธุ์นั้นก็หมดไป
พระพุทธเจ้ากัสสปะและพระสาวกก็ปรินิพพานไป

จนกระทั่งมาในยุคนี้ ภูเขาลูกนี้ได้ชื่อว่าภูเขาเวปุลละ เป็นสถานที่เดิมนั่นเอง เพราะว่าโลกนี้ยังไม่แตกไป โลกของเราจะอายุ ๑ มหากัป มีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ ผ่านไป ๓ แล้ว ตอนนี้อยู่ในยุคของพระพุทธเจ้าองค์ที่ ๔ เมื่อหมดยุคขององค์ที่ ๔ ชาวโลกก็จะอายุลดลงไปเรื่อยๆ จนกระทั่งตายกันหมดโลก แล้วเกิดมนุษย์ยุคใหม่ขึ้นมา กลายเป็นเผ่าพันธุ์ใหม่จนอายุมากนับไม่ได้ แล้วอายุก็ลดลงเรื่อยๆ จนถึง ๘๐,๐๐๐ ปี จึงจะมีพระพุทธเจ้าเมตเตยยะเสด็จอุบัติขึ้น อันนั้นก็ในอนาคต

ในเวปุลลสูตรนี้ พูดถึง ๔ ตอนด้วยกัน เรื่องที่เคยผ่านมาแล้ว ๓ เรื่อง แล้วเรื่องในปัจจุบันอีก ๑ เรื่อง ภูเขาเวปุลละในปัจจุบันนี้ก็ชื่อว่าเวปุลละเหมือนเดิม มนุษย์ก็เป็นมาตนะ มีอายุน้อยประมาณ ๑๐๐ ปี อาจจะทำกว่าหรือเกินกว่าบ้าง เวลาขึ้นภูเขาก็กู้เวลาครู่เดียว ลงก็ครู่เดียว พระพุทธเจ้าของเราเป็นพระพุทธเจ้า มีพระสารีบุตรและพระมหาโมคคัลลานะเป็นอัครสาวก แล้วท้ายที่สุดภูเขาลูกนี้ก็หายไปในตอนที่ยังไม่หาย มนุษย์ก็จะตายไป เผ่าพันธุ์มนุษย์อย่างพวกเรานี้ ต่อเนื่องกันมานานแล้ว เดี่ยวสักหน่อยก็จะหมดเชื้อสาย หมดเผ่าพันธุ์ไป และพระพุทธเจ้าของเราและเหล่าพระสาวกก็ได้ปรินิพพานไปแล้ว **สังขารทั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้** เพราะเหตุนี้แหละจึงควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนด ควรหลุดพ้นจากสังขารทั้งปวง

ดังนั้น ที่ให้เห็นความจริงก็เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย จะได้พ้นได้ พ้นด้วย
ญาณปัญญาที่เกิดจากอริยมรรคมีองค์ ๘ เบื่อหน่ายนี้เป็นขั้นเบื้องต้น เพื่อจะได้มุ่ง
ปฏิบัติอย่างเต็มที่ ถ้าไม่เบื่อหน่ายก็ยังมีหมუნวน ยังกลับไปกลับมาอยู่ สังขารเป็น
ของน่าเบื่อหน่าย อย่างพวกเราทั่วไปที่ไม่มีความรู้ พวกนี้เวียนว่ายตายเกิด ไม่รู้
เรื่องความไม่แน่นอน ไม่รู้เรื่องสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง ก็ยังติดก็ยังข้อง
บางคนก็ยังติดเพชรนิลจินดา สร้อยแหวนอยู่ แต่ที่จริงเพชรนิลจินดาอะไรต่างๆ นั้น
ก็เป็นกระดูกของของคนสัตว์ต่างๆ ที่อัดกันเข้าไป อัดนานไปก็กลายเป็นของแข็ง
เป็นเพชร เราก็เอามาสวมกัน ก็ดูดีเหมือนกัน จนกระทั่งเลือดเนื้อของกันและกัน
ตายแล้วทับถมกันไป เราก็สู้กันขึ้นมา เอามาเป็นน้ำมันใส่รถยนต์ ขับรถไปไหน
ต่อไหนได้ ก็วันไปวนมาแถวนี้แหละ ไม่ได้ไปไหนกันหรอก บางส่วนก็มาเป็นอาหาร
ให้กิน กลับกันไปกลับกันมา ก็เป็นสังขารเท่านั้นเอง ที่กลับไปกลับมา หมุนวน
มายาวนานนะครี๋ย สิ่งต่างๆ มันเป็นของไม่เที่ยง เป็นของแปรปรวน เป็นของไม่
น่าชื่นใจอย่างนี้แหละ

สิ่งต่างๆ แม้ของเล็กๆ น้อยๆ จนกระทั่งเท่าปลายเล็บมันจะเป็นของเที่ยง
เป็นไม่มี พระพุทธองค์ได้ตรัสปัญหาของพระภิกษุรูปหนึ่ง

ในสังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค **นขลิขาสุต** ข้อ ๔๗ มีข้อความว่า

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

ภิกษุหนึ่งนึ่ง ๓ ที่สมควร ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน
ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น มีอยู่หรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ภิกษุ รูปอย่างใดอย่างหนึ่งที่จัก
เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่งที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร

เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงซ้อนฝุ่นนิดหน่อยด้วยปลายพระนขา แล้ว ตรัสกับภิกษุเหล่านั้นว่า ภิกษุ รูปแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้ารูปแม่ประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้ว การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะรูปแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบจึงปรากฏ

เวทนาแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้าเวทนาแม่ประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้ว การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะเวทนาแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบจึงปรากฏ

สัญญาแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้าสัญญาแม่ประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้ว การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะสัญญาแม่ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบจึงปรากฏ

สังขารแม้ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้าสังขารแม้ประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้
ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร แล้ว การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์เพื่อความ
สิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะสังขารแม้ประมาณเท่านี้
ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพบัติ
พรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบจึงปรากฏ

วิญญานแม้ประมาณเท่านี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร
เที่ยงเสมออยู่อย่างนั้น ไม่มี ถ้าวิญญานแม้ประมาณเท่านี้ จักเที่ยงแท้
ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปรแล้ว การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์เพื่อความ
สิ้นทุกข์โดยชอบนี้ ก็จะไม่พึงปรากฏ แต่เพราะวิญญานแม้ประมาณเท่า
นี้ที่จักเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร ไม่มี ฉะนั้น การอยู่ประพบัติ
พรหมจรรย์ เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบจึงปรากฏ

ภิกษุ เธอจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

เวทนา สัญญา สังขาร วิญญานเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

เพราะเหตุนั้นแล อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย
คลายกำหนด จนกระทั่งถึง ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

นขลิขาสูตที่ ๕ จบ

พระสูตรที่อ่านให้ฟังเมื่อนี้ กล่าวถึงขันธทั้ง ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งหมดทั้งปวง แม้เล็กๆ น้อยๆ ที่จะเป็นของเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร เที่ยงเสมอ หรือค้างคองอยู่อย่างนั้น ไม่มีเลย ดูเส้นผมของเรา ก็ได้ เอามาวัดดูทุกวันๆ ก็เห็นชัด เล็บก็ลองเอามาวัดดูก็ได้ ไม่ตัดอยู่สักวันสองวัน มันก็งอกยาวออกมาเลย **สิ่งที่จะคงอยู่กับที่ มันไม่มี** อะไรเล็กๆ น้อยๆ เท่าซี่ฟัน ที่พระพุทธรองค์ทรงหยิบขึ้นมาด้วยปลายพระนขา ที่จะเที่ยงแท้ มันไม่มี เพราะของที่เที่ยงแท้ไม่มีอย่างนี้แหละ การอยู่ประพุดิพรหมจรรย์จึงจะมีได้ เนื่องจากประพุดิพรหมจรรย์ ก็เพื่อเป้าหมายในของไม่เที่ยงนี้แหละ ถ้ามีบางสิ่งบางอย่าง มันเที่ยงอยู่ ก็หนีอันนี้ไปเอาอีกอันหนึ่งไปเรื่อยๆ แต่ไม่ว่าที่ไหนๆ ก็ตาม ถ้ายังเป็นสังขาร ที่จะเที่ยงถาวรนั้นมันไม่มี อย่างนี้จึงปฏิบัติเพื่อความเป้าหมายได้

สิ่งเที่ยงแท้ในสังขารนั้น หากอย่างไรก็ไม่เจอ หากันมานาน หากันหลายที จนไปพรหมโลก ไปไหนต่อไหน ไปทั่วเลย เพื่อให้มันมั่นคงถาวร พระราชาผู้ยิ่งใหญ่ในโลก หายานันยานี้ เพื่อทำให้ชีวิตเป็นอมตะกันก็มี มินิทานหรือเรื่องเล่าปรากฏอยู่ แสดงให้เห็นถึงความไม่รู้แจ้งในสังขาร จนกระทั่งไปเป็นเทวดา ไปเป็นพรหม นี้กว่าจะเที่ยง มันคง ก็ทำกันไป

สังขารทั้งหลาย ขันธ ๕ รูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ ล้วนเป็นของไม่เที่ยง คนที่ไม่มีความรู้ ก็พากันไปยึดถือ จิตก็เลยมีความเศร้าหมอง พวกที่เกิดอยู่ในกามภูมิ เมื่อไปติดกับกามคุณ จิตก็พลอยตกต่ำไปด้วย จิตก็เศร้าหมอง เพราะกามคุณเป็นของชั้นต่ำ เศร้าหมอง ถ้าติดอยู่กับรูป

เสียง กลิ่น รส สัมผัส ติดกับการกิน การนอน ติดกับเสื้อผ้า ติดกับแหวนเพชร ติดกับอะไรต่อมิอะไร จิตก็ต้องเศร้าหมอง บางคนติดกับแหวนเพชร แหวนเพชร มันใสแจ๋วเลย จิตน่าจะใสไปด้วย อย่างนี้ก็โง่แล้ว จิตก็เศร้าหมองเหมือนเดิม ทำไม มันยังเศร้าหมองเหมือนเดิม เพราะมันติดของต่ำ มันก็เลยเศร้าหมอง มันไม่ได้ ติดของสูงอะไร ถ้าติดของสูงก็ติดการให้ทาน ติดการสวดมนต์ จนกระทั่งติดสมาธิ จิตมันก็จะพลอยสูงไปด้วย โดยภพภูมิก็มี ๓ ชั้น มีกามภูมินี้ต่ำกว่าเขาเลย ระดับ ที่ ๒ รูปภูมิ ระดับที่ ๓ อรูปภูมิ ถ้าต้องการให้จิตใจสะอาด อย่างน้อยก็ต้องติด รูปภูมิ คือติดสมาธิ ติดการบริจาค ติดการปล่อยวาง ถ้าสูงสุดก็มีนิพพานเป็น อารมณีนั่นแหละ

ถ้าใครยังมาติดรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ติดเพลงเพราะๆ มันจะเพราะมาก ขนาดไหน จนลอยเหาะได้ จิตก็เศร้าหมองเหมือนเดิม จิตก็ตกต่ำเหมือนเดิม **กามภูมิเป็นภูมิที่ต่ำที่สุดแล้ว** เวลาพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม พระองค์จึงตรัส ว่า กามภูมิเป็นของชั้นต่ำ เพราะว่ามันต่ำจริงๆ พวกเราบอกว่ามันก็มีค่าอยู่ มันสูงอยู่ อะไรอยู่ แต่ความจริงมันไม่เป็นอย่างนั้น ใครมาติดพวกนี้อยู่ จิตก็เลยมีความ เศร้าหมอง ดังนั้น พวกเราก็ต้องรู้จัก แล้วไม่ติดข้อง จิตจะได้ไปทางสมาธิ พอไป ทางสมาธิ จิตยังพอสะอาดบ้าง ไร้นิวรณ์ได้บ้าง ถ้าติดของในโลกนี้ จิตจะต้อง เศร้าหมอง พอจิตเศร้าหมอง ไม่พ่องแผ้วอย่างนี้ เวลาตาย คนโดยมากที่ติด ของต่ำๆ ก็จะต้องตกต่ำๆ คนโดยมาก ตายแล้วไปเกิดเป็นสัตว์อบาย เนื่องจากหลง นี้แหละ บางคนหลงยังไม่พอ ยังมีความอยากได้ไม่รู้รู้จักพอด้วย ก็เป็นเปรตอีก บางคนหลงยังไม่พอ ยังมีความคิดโทธร้ายด้วย ก็เป็นสัตว์นรก

ผมจะอ่านพระสูตรหนึ่งให้ฟัง ชื่อว่าทุติยคัมภูลพัทธสูตร กล่าวถึงการติดข้อง
ในขันธ ด้วยความไม่รู้เรื่องจิตก็จะเศร้าหมอง จิตเศร้าหมองโดยมากก็ตกอบายกัน
พวกเราได้ฟังธรรมแล้ว ต้องฝึกให้ไม่ติดข้อง การจะไม่ติดข้องได้ ต้องรู้ข้อเท็จจริงว่า
สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง ถ้าไม่รู้ความจริง มันก็จะติดข้อง ยังเห็นว่า
มีสีสันสวยงามในโลก เสื้อผ้าลายนูนลายนี้ มันสวยงามเหลือเกิน ลายดอก ลาย
หลายดอก ลาย ๕ ดอกอย่างนี้ ยังสวยอยู่ จิตมันก็เศร้าหมอง ในสังยุตตนิกาย
ขันธวารวรรค **ทุติยคัมภูลพัทธสูตร** ข้อ ๑๐๐

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัตถี

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย สงสารนี้มีเบื้องต้น
เบื้องต้นปลายที่ใครๆ รู้ไม่ได้ เบื้องต้นเบื้องต้นไม่ปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลาย
ผู้มีอวิชาเป็นเครื่องปิดกั้น มีตณฺหาเป็นเครื่องประกอบไว้ ท่องเที่ยวไป

สุนัขที่เขาผูกไว้ด้วยเชือก ล่ามไว้ที่หลักหรือเสาที่แข็งแรง ถ้าแม่
สุนัขนั้นเดิน ก็เดินใกล้หลักหรือเสานั้นเอง ถ้าแม่สุนัขนั้นยืน ก็ยืนใกล้หลัก
หรือเสานั้นเอง ถ้าแม่สุนัขนั้นหมอบ ก็หมอบใกล้หลักหรือเสานั้นเอง
ถ้าแม่สุนัขนั้นนอน ก็นอนใกล้หลักหรือเสานั้นเอง แม่ฉันท

ปุถุชนผู้ไม่ได้สติก็ฉันทนั้นเหมือนกัน พิจารณาเห็นรูปว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น นั่นเป็นอตฺตาของเรา พิจารณาเห็นเวทนาว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น นั่นเป็นอตฺตาของเรา พิจารณาเห็นสัญญาว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น นั่นเป็นอตฺตาของเรา พิจารณาเห็นสังขารว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น นั่นเป็นอตฺตาของเรา พิจารณาเห็นวิญญาณว่า นั่นของเรา
เราเป็นนั่น นั่นเป็นอตฺตาของเรา ปุถุชนนั้น ถ้าแม่เขาเดินก็เดินใกล้
อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้เอง ถ้าแม่เขายืนก็ยืนใกล้อุปาทานขันธ ๕

ประการนี้เอง ถ้าแม่เขานั่งก็นั่งใกล้อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้เอง ถ้าแม่เขานอนก็นอนใกล้อุปาทานชั้น ๕ ประการนี้เอง

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายควรพิจารณาจิตของตนเนืองๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองแล้วด้วยราคะ โทสะ โมหะ เป็นเวลานาน สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์เพราะจิตผ่องแผ้ว ภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้ เธอทั้งหลายเห็นแล้วหรือ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า เห็นแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย แม้ภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้ นั้น จิตรกรก็คิดด้วยจิตนั่นเอง จิตนั่นเองวิจิตรกว่าภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้ นั้น เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายควรพิจารณาจิตของตนเนืองๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองแล้วด้วยราคะ โทสะ โมหะ เป็นเวลานาน สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์เพราะจิตผ่องแผ้ว

เราไม่พิจารณาเห็นสัตว์อื่นแม้เพียงหมู่เดียวซึ่งวิจิตรเหมือนอย่าง สัตว์ดิรัจฉานนี้เลย สัตว์ดิรัจฉานแม่เหล่านั้น จิตรกรก็คิดด้วยจิตนั่นเอง จิตนั่นเองวิจิตรกว่าสัตว์ดิรัจฉานแม่เหล่านั้น เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายควรพิจารณาจิตของตนเนืองๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองแล้วด้วยราคะ โทสะ โมหะ เป็นเวลานาน สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์เพราะจิตผ่องแผ้ว

ภิกษุทั้งหลาย ช่างย้อมหรือจิตรกร เมื่อมีเครื่องย้อมก็ดี ครั่งก็ดี ขมิ้นก็ดี สีเขียวก็ดี สีแดงก็ดี พึงเขียนรูปสตรีหรือรูปบุรุษมีอวัยวะน้อยใหญ่ครบทุกส่วน ลงบนแผ่นกระดาษ ฝา หรือแผ่นผ้าที่เกลี้ยงเกลา แม้ฉันใด บุคคลผู้ไม่ได้สดับก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อจะให้เกิด ก็ให้รูปนั้นเองเกิด เมื่อจะให้เกิด ก็ให้เวทนานั้นเองเกิด เมื่อจะให้เกิด ก็ให้สัญญา นั้นเองเกิด

เมื่อจะให้เกิด ก็ให้สังขารนั้นเองเกิด เมื่อจะให้เกิด ก็ให้วิญญาณนั้นเองเกิด

ภิกษุ เธอจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เพราะเหตุนั้นแล อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนด จนกระทั่งถึง ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ทุติยคัมภีรพุทธสูตรที่ ๘ จบ

พระสูตรนี้ กล่าวถึงเรื่องเครื่องผูกที่ทำให้วนเวียนอยู่ เหมือนกับสุนัขที่ถูกล่ามเอาไว้ที่หลัก ที่นี้ ยิ่งคนที่ผูกไว้กับของต่ำๆ คือกามคุณ ติดอยู่ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ของโลกๆ อันนี้ยิ่งอันตรายมาก เพราะเวลาสร้างขึ้นมา ติดในรูปแบบไหนมันก็จะสร้างรูปแบบนั้นขึ้นมา ถ้าคนหลงของพื้นๆ ของต่ำๆ ก็ตกไปในภพต่ำๆ อันนี้จึงอันตรายมาก พวกเราที่ได้มีโอกาสฟังธรรม จึงต้องพิจารณาไว้ให้ดี พระพุทธองค์ได้ตรัสเอาไว้ อุปมาเหมือนกันสุนัขที่เขาผูกไว้ด้วยเชือก ล่ามไว้ที่หลักหรือเสาที่แข็งแรง ถ้าแม้สุนัขนั้นมันเดิน มันยืน มันหมอบ หรือว่ามันนอน มันก็อยู่แถวๆ หลักนั้นแหละ ปุถุชนที่ไม่ได้สดับก็เหมือนกัน ยังเห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาตัวตนของเราก็วนอยู่แถวนี้ วนอยู่แถวอุปาทานขันธ ๕ นี้แหละ

พระพุทธองค์ได้ตรัสเตือนว่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แลควรพิจารณาจิตของตนเนืองๆ ว่า จิตนี้เศร้าหมองแล้วด้วย ราคะ โทสะ โมหะ เป็นเวลานาน สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมองเพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์ เพราะจิตผ่องแผ้ว คนที่ยังติดในของต่ำๆ ยังเห็นของต่ำเป็นของสูงอยู่อย่างนี้ ก็เพราะจิตมันเศร้าหมองด้วยราคะ โทสะ โมหะ มาเป็นเวลานาน คือมันชิน พวกเราจึงต้องฝึกหัดให้ลดละความเศร้าหมองนี้ลงไป ทำสมาธิให้จิตมันสะอาดบ้าง จะได้คุ้นเคยกับของสะอาด คุ้นเคยกับของสูงๆ หน่อย ถ้าคุ้นเคยกับของต่ำๆ บางทีของสูงๆ มันไม่รู้เรื่อง เดียวจะนึกว่าไอ้ต๋านี้มันสูงแล้ว

พระพุทธองค์ทรงให้พิจารณาจิตของตนเนืองๆ ถ้าคนที่จิตยังฟุ้งซ่านอยู่มาก ก็พิจารณาไม่ออก ไม่รู้มันเศร้าหมองตรงไหน เพราะมันเศร้าหมองมาก มันดำมาก จนไม่รู้อะไรเป็นอะไรเลย จึงต้องไปฝึกให้มันขาวบ้าง ให้มันสะอาด เช่น ฝึกสติสัมปชัญญะ ทำสมาธิ ไม่ว่าอะไรกับใคร จิตเริ่มสะอาดบ้าง ก็จะพอมองออกว่า จิตเศร้าหมองมันเป็นอย่างไร วิธีดูง่ายๆ คือยังติดข้องในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ที่เป็นของต่ำๆ นี้มั้ย ถ้ายังฟังเพลงไพเราะเพราะพริ้ง เคลิบเคลิ้มอยู่ ก็แสดงว่า จิตเศร้าหมองมาก ทีนี้ ถ้าเลยเถิดไปกว่านั้น ถึงขนาดทำทุจริตได้ เห็นว่าพูดคำหยาบคายเป็นเรื่องธรรมดา พวกนี้ก็จมลงไปข้างล่างหนักเลย อย่างนี้ทำนองนี้

สัตว์ทั้งหลายจะไปต่ำหรือสูงนี้ **ดูตามคุณภาพของจิต** ถ้าจิตมันหมองติดอยู่กับของพื้นๆ นี้ จะให้ไปสูงกว่านี้ไม่ได้ คนโดยมากจึงตกอบาย เนื่องจากว่าติดกับของพื้นๆ คนที่ลุ่มหลงวัตถุสิ่งของ มีโมหะมาก ก็เลยเกิดเป็นสัตว์อบาย ถ้ามีกิเลสตัวอื่นมาแรงกว่านั้น ก็ลึกลงไปเรื่อยๆ พวกเราจะรอดหรือไม่รอดก็อยู่ที่ตัวเอง ตอนนี้เป็นคนอยู่ที่ดีแล้ว กรรมเก่าให้มา จะได้เป็นคนอีกมั๊ย หรือจะสูงขึ้นไป

กว่าคน หรือเป็นพระอริยเจ้า ก็อยู่ที่จิตนั่นเอง ถ้าจิตยังเศร้าหมอง สัตว์ก็เศร้าหมองด้วย ถ้าจิตผ่องแผ้ว สัตว์ก็บริสุทธิ์ จิตเริ่มผ่องแผ้วตั้งแต่ได้รู้จักการมีสติ มีศีล มีสมาธิ หมดจตจากทุจจริต หมดจตจากนิวรณ์เป็นต้นไป สัตว์ก็จะเป็นผู้บริสุทธิ์ ถ้าได้เกิดอีกอย่างน้อยก็เกิดสุคติโลกสวรรค์ สูงไปเรื่อยจนกระทั่งเป็นพรหม อะไรก็ว่ากันไป สูงสุดก็คือไม่เกิดนั่นแหละ สิ่งสำคัญมันอยู่ที่จิตนั่นเอง

พระพุทธองค์ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า ภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนไว้ เธอทั้งหลายเห็นแล้วหรือ ภิกษุก็กราบทูลว่า เห็นแล้วพระพุทธเจ้าข้า พระองค์ได้ตรัสว่า ภาพจิตรกรรมที่เขาเขียนนั้น จิตรกรทั้งหลายเขาก็คิดด้วยจิตนั่นแหละ จิตมันก็ละเอียดกว่าหรือมีความลึกซึ้งกว่า วิจิตรกว่าภาพจิตรกรรมที่ดูสวยงามดูดีกลับนั้นอีก พระองค์ตรัสถึงสิ่งที่วิจิตรมาก มีความแตกต่าง หลากหลาย พิสดารมาก คือ จิตที่ทำให้เกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน การไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็เพราะว่าจิตมันพาไป จิตมันหลงไป จิตมันข้องอยู่ พระองค์ตรัสว่า เราไม่พิจารณาเห็นสัตว์อื่นแม้เพียงหมู่เดียว ซึ่งวิจิตรเหมือนอย่างสัตว์เดรัจฉานนี้เลย สัตว์เดรัจฉาน แม้เหล่านั้น จิตรกรก็คิดด้วยจิตนั่นเอง จิตนั่นเองวิจิตรกว่าสัตว์เดรัจฉาน แม้เหล่านั้น เพราะเหตุนั้นเธอทั้งหลายควรพิจารณาจิตของตนเองๆ ว่าจิตนี้เศร้าหมองแล้วด้วยราคะ โทสะ โมหะเป็นเวลานาน สัตว์ทั้งหลายเศร้าหมอง เพราะจิตเศร้าหมอง สัตว์ทั้งหลายบริสุทธิ์ เพราะจิตผ่องแผ้ว

ฉะนั้น ต่อไปจะเขียนภาพอะไร ก็ต้องได้เขียนภาพดีๆ หน่อย คนเขียนก็คือจิตนั่นเอง ตัวเป็นคนอยู่ดีๆ ไปเขียนรูปสัตว์ อย่างนั้นมันเหมาะมั๊ย สัตว์เดรัจฉานมันวิจิตรพิสดารเยอะมาก มีตั้งแต่ตัวเล็กๆ มองไม่เห็น จนกระทั่งตัวใหญ่มากๆ ตั้งแต่ไม่มีขาจนกระทั่งขาเป็นร้อยๆ อย่างนี้ก็มี แปกพิสดาร มีทั้งอยู่ในน้ำ มีทั้งอยู่บนบก มีทั้งอยู่ไปอากาศ มีทั้งอยู่ภูเขามิพพานต์นี้เป็นต้น แปกกันมากเหลือเกิน ผู้ที่สร้างสัตว์เหล่านั้นขึ้นมาคืออะไร ก็คือจิต **จิตมันวิจิตรแตกต่างหลากหลาย** **เลยสร้างกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดผลแตกต่างกันไป** จิตนั้นแหละมันเศร้าหมองจากกิเลสต่างๆ แล้วก็วาดรูปออกมา กลายเป็นสัตว์ชนิดนั้น สัตว์ชนิดนี้ชนิดนั้นอะไรต่อมิอะไร คนที่ติดข้องเรื่องนอน ติดเหนียวหนีบ พอเขียนรูปภาพจะออกมาเป็นอย่างไร เป็นหอยทาก พวกนอนบิดไปบิดมา ไม้ไปไหนหรอก กินแล้วก็นอนอืดอยู่นั่นแหละ กว่าจะย่อยได้ หมดเวลาไปเป็นสัปดาหฺ์ เขียนรูปออกมาเป็นงูเหลือม ท่านทั้งหลายก็ลองไปดูว่า ตอนนี้อะไรเขียนภาพอะไร ยิ่งไงก็ให้สูงๆ หน่อย

จิตมันติดในสิ่งนั้น จึงเศร้าหมอง แล้วก็สร้างรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นอุปาทานขันธ ทั้ง ๕ ขึ้นมา พระพุทธองค์ได้ตรัสถึงที่จิตกรเขา วาดรูป ภิกษุทั้งหลาย ช่างย่อมหรือจิตรกร เมื่อมีเครื่องมือย่อมก็ดี ครั่งก็ดี ขมิ้นก็ดี สีเขียวก็ดี สีแดงก็ดี พึงเขียนรูปสตรีหรือบุรุษ มีอวัยวะน้อยใหญ่ครบทุกส่วน ลงบนแผ่นกระดาษ ฝา หรือแผ่นผ้าที่เกลี้ยงเงลา แม้ฉันทใด ปุถุชนผู้ไม่ได้สติก็ฉันทนั้นเหมือนกัน เมื่อจะให้เกิดก็ให้รูปนี้เกิดเป็นต้น

พวกปุถุชนที่ไม่ได้ฟังธรรม ไม่มีการปฏิบัติเพื่อไปนิพพาน ก็เป็นจิตรกร ในอุปมานี้แหละ จิตรกรเขามีอุปกรณ์ครบแล้วเขาก็เขียนรูป คนปุถุชนนี้ก็ฉันทัน เหมือนกัน เขียนรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตามจิตที่วิจิตร เศร้าหมอง ก็ด้วยอำนาจกิเลสราคะ โทสะ โมหะ ที่สั่งสมมาเป็นเวลานาน จิตที่เศร้าหมองนี้ จะขัดเกลาได้ด้วยก็ธรรมะนี้แหละ จึงต้องฟังให้ดี ๆ ถ้าไม่ได้ฟัง ก็เขียนรูปโน่นรูปนี้ ไปเรื่อย ปฏิบัติอริยมรรคเต็มทีนั่นแหละจึงจะหลุดพ้นได้ในโอกาสต่อไป ผมจึงได้ กล่าวว่าการรู้จักแยกแยะองค์ประกอบ รู้จักข้อเท็จจริงของธรรมะเหล่านี้ว่า ล้วนไม่เที่ยง ไม่ใช่ตัวตน เป็นพื้นฐานเบื้องต้น จะได้ไปปฏิบัติอริยมรรคได้เต็มที่ต่อไป

ผู้ปฏิบัติจึงต้องรู้เรื่องรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตนนี้แหละ พอรู้จักแล้วจะได้เบื่อหน่าย เมื่อเบื่อหน่ายจะได้ไป ปฏิบัติอริยมรรค เดินไปตามมรรคให้เต็มที่ต่อไป เมื่อฝึกหัดอบรมทำอริยมรรค เต็มที่ จะถึงความสิ้นอาสวะได้ ผมจะอ่านอีกพระสูตรหนึ่งให้ฟัง

ในสังยุตตนิกาย ชันธวารวรรค **วาฬิขณสูตร** ข้อที่ ๑๐๑

เรื่องเกิดขึ้นที่กรุงสาวัดถิ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่ง
อาสวะของบุคคลผู้รู้ที่อยู่ เห็นอยู่ มิได้กล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะของ
บุคคลผู้ไม่รู้ไม่เห็น

เมื่อบุคคลรู้ เห็นอย่างไร ความสิ้นไปแห่งอาสวะจึงมี

คือ เมื่อบุคคลรู้ เห็นอยู่ว่า รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูป
เป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่ง
เวทนาเป็นดังนี้ ความดับแห่งเวทนาเป็นดังนี้ สัญญาเป็นดังนี้ ความเกิด
ขึ้นแห่งสัญญาเป็นดังนี้ ความดับแห่งสัญญาเป็นดังนี้ สังขารเป็นดังนี้
ความเกิดขึ้นแห่งสังขารเป็นดังนี้ ความดับแห่งสังขารเป็นดังนี้ วิญญาณ
เป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณ
เป็นดังนี้ เมื่อบุคคลรู้ เห็นอย่างนี้ ความสิ้นไปแห่งอาสวะจึงมี

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่ประกอบภาวนาอยู่เนื่องๆ ถึงจะมีความ
ปรารถนาอย่างนี้ว่า ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจากอาสวะ
เพราะไม่ถ่อมมัน ก็จริง ถึงอย่างนั้น จิตของเธอก็ไม่หลุดพ้นจากอาสวะ
เพราะไม่ถ่อมมันได้เลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร ข้อนั้นพึงกล่าวได้ว่า เพราะ
เธอไม่ได้เจริญ

เพราะเธอไม่ได้เจริญอะไร

คือ เพราะเธอไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ไม่ได้เจริญ
สัมมปธาน ๔ ประการ ไม่ได้เจริญอิทธิบาท ๔ ประการ ไม่ได้เจริญ
อินทรีย์ ๕ ประการ ไม่ได้เจริญพละ ๕ ประการ ไม่ได้เจริญโพฆณงค์
๗ ประการ ไม่ได้เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘

ไข่มุก ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไข่มุกเหล่านั้น แม่ไข่มุกไม่หับ
ไม่กก ไม่ฟักให้ดี แม่ไข่มุกนั้นถึงจะมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า ทำอย่างไรหนอ
ลูกของเราจึงจะทำลายกระเปาะไข่มุกด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปาก
ออกมาโดยความสวัสดิ์ ก็จริง ถึงอย่างนั้น ลูกไข่มุกเหล่านั้นก็ไม่สามารถ
ทำลายกระเปาะไข่มุกด้วยปลายเล็บเท้าหรือด้วยจะงอยปากออกมาโดย
ความสวัสดิ์ได้ ข้อนี้เพราะเหตุไร เพราะไข่มุก ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง
หรือ ๑๒ ฟองนั้น แม่ไข่มุกไม่หับ ไม่กก ไม่ฟักให้ดี แม่ไข่มุกนั้น
เหมือนกัน เมื่อไม่ประกอบภาวนาอยู่เนืองๆ ถึงจะมีความปรารถนา อย่างนี้
ว่า ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถ้อยมั่น
ก็จริง ถึงอย่างนั้น จิตของเธอก็ไม่หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถ้อยมั่น
ได้เลย ข้อนี้เพราะเหตุไร ข้อนี้พึงกล่าวได้ว่า เพราะเธอไม่ได้เจริญ

เพราะเธอไม่ได้เจริญอะไร

คือ เพราะเธอไม่ได้เจริญสติปัญญา ๔ ประการ ไม่ได้เจริญ
สัมมัตตปัญญา ๔ ประการ ไม่ได้เจริญอิทธิบาท ๔ ประการ ไม่ได้เจริญ
อินทรีย์ ๕ ประการ ไม่ได้เจริญพละ ๕ ประการ ไม่ได้เจริญโพชฌงค์
๗ ประการ ไม่ได้เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุประกอบภาวนาอยู่เนืองๆ ถึงจะไม่มี
ความปรารถนาอย่างนี้ว่า ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจาก
อาสวะเพราะไม่ถ้อยมั่น ก็จริง ถึงอย่างนั้น จิตของเธอก็หลุดพ้นจากอาสวะ
เพราะไม่ถ้อยมั่นได้ ข้อนี้เพราะเหตุไร ข้อนี้พึงกล่าวได้ว่า เพราะเธอ
ได้เจริญ

เพราะเธอได้เจริญอะไร

คือ เพราะเธอได้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ได้เจริญสัมมัตตญาณ ๔ ประการ ได้เจริญอิทธิบาท ๔ ประการ ได้เจริญอินทรีย์ ๕ ประการ ได้เจริญพละ ๕ ประการ ได้เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการ ได้เจริญอุริยมรรคมีองค์ ๘

ไขไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไขเหล่านั้น แม่ไก่ทับ กก ฟักไว้ดี แม่ไก่นั้นถึงจะไม่มี ความปรารถนาอย่างนี้ว่า ทำอย่างไรหนอ ลูกของเราจึงจะทำลายกระเปาะไขด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปาก ออกมาโดยความสวัสดิ์ ก็จริง ถึงอย่างนั้น ลูกไก่เหล่านั้นก็สามารถทำลายกระเปาะไขด้วยปลายเล็บเท้าหรือด้วยจะงอยปาก ออกมาโดยความสวัสดิ์ได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะไขไก่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง นั้น แม่ไก่ทับ กก ฟักไว้ดีแล้ว แม้อันใด วิกฤตการณ์นั้นเหมือนกันเมื่อวิกฤต ประกอบภาวนาอยู่เนืองๆ ถึงจะไม่มี ความปรารถนา อย่างนี้ว่า ทำอย่างไรหนอ จิตของเราจึงจะหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถื้อมัน ก็จริง ถึงอย่างนั้น จิตของเธอก็หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถื้อมันได้ ชื่อนั้น เพราะเหตุไร ชื่อนั้นฟังกล่าวได้ว่า เพราะเธอได้เจริญ

เพราะเธอได้เจริญอะไร

คือ เพราะเธอได้เจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ ได้เจริญสัมมัตตญาณ ๔ ประการ ได้เจริญอิทธิบาท ๔ ประการ ได้เจริญอินทรีย์ ๕ ประการ ได้เจริญพละ ๕ ประการ ได้เจริญโพชฌงค์ ๗ ประการ ได้เจริญอุริยมรรคมีองค์ ๘

รอยนิ้วมือ หรือรอยนิ้วหัวแม่มือปรากฏอยู่ที่ด้ามมีดของช่างไม้หรือ ลูกมือของช่างไม้ แต่ช่างไม้หรือลูกมือของช่างไม้นั้น หารู้ไม่ว่า วันนี้ ด้ามมีดของเราสึกไปประมาณเท่านี้ เมื่อวานนี้ สึกไปประมาณเท่านี้ วันก่อนๆ สึกไปประมาณเท่านี้ ที่แท้เมื่อด้ามมีดสึกไปแล้ว ช่างไม้หรือ ลูกมือของช่างไม้นั้น ก็รู้ว่า สึกไปแล้ว แม้อันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อประกอบภavnาวอยู่เนืองๆ หารู้ไม่ว่า วันนี้ อาสวะทั้งหลายของเรา สิ้นไปประมาณเท่านี้ เมื่อวานนี้ สิ้นไปประมาณเท่านี้ วันก่อนๆ สิ้นไป ประมาณเท่านี้ ก็จริง ถึงอย่างนั้น เมื่ออาสวะสิ้นไปแล้ว เธอก็รู้ว่า สิ้นไปแล้ว

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรือเดินสมุทรที่ผูกด้วยเครื่องผูกคือหวาย จอดอยู่ในน้ำตลอดฤดูฝน พอถึงฤดูหนาวเขาก็เข็นขึ้นบก เครื่องผูก เหล่านั้นต้องลมและแดด ถูกฝนตกรด ย่อมผุเปื่อยไปโดยง่าย แม้อันใด ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อประกอบภavnาวอยู่เนืองๆ สังโยชน์ทั้งหลาย ก็เสื่อมสิ้นไปโดยง่ายเช่นกัน

วาสิษฐสูตรที่ ๙ จบ

นี่ก็เป็นอีกพระสูตรหนึ่ง กล่าวถึงหลักการในการปฏิบัติที่จะทำให้สิ้นอาสวะ สิ้นสังโยชน์ สิ้นเครื่องผูก หลักการคือต้องเป็นผู้รู้ ผู้เห็นความเป็นจริง พอรู้เห็น ความเป็นจริงแล้ว ก็ไปเจริญภavnาวา เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ เจริญโพธิปักขิยธรรม รู้เห็นอะไรเล่า จึงจะทำให้สิ้นอาสวะได้ ต้องรู้เห็นขั้น ๕ ตามที่มันเป็นจริง ต้องรู้ ต้องเห็นอยู่เสมอ ต้องมีปัญญารู้จักขั้น ๕ ต้องรู้ที่อยู่เห็นอยู่ว่า รูปเป็นดังนี้

ความเกิดแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ อันนี้รู้เรื่องรูป รูปขั้นนี้เกิดขึ้น และดับไป รู้เวทนา ความเกิดของเวทนามันเป็นดังนี้ ความดับมันเป็นอย่างนี้ สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็เหมือนกัน วิญญาณเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ บุคคลรู้เห็นอย่างนี้แหละ ความสิ้นอาสวะจึงจะมี ได้ จึงจะหมดกิเลสได้ ต้องรู้อย่างนี้เป็นเบื้องต้นก่อน รู้อย่างนี้เป็นเบื้องต้นแล้วยัง ไม่บรรลุนะ แล้วจะบรรลุเมื่อไรละ ต้องไปเจริญมรรคนั่นเอง พอรู้จักอย่างนี้จะได้ เปื่อหน่ายโลกสังขาร เปื่อหน่ายแล้วก็ได้ปฏิบัติอริยมรรคได้ หากยังไม่เปื่อ ก็ต้องไปพิจารณาดูว่า มันเที่ยงมั๊ย มันแน่นอนมั๊ย ถ้ายังพิจารณาไม่ได้ ก็ต้องทำ สมภาวิจิตตั้งมั่นขึ้น ถ้ายังไม่มีสมาธิก็ต้องหนีออกไปปลีกวิเวกอยู่คนเดียว ฝึกสติ อะไรก็ว่าไป มีอุปายเยอะแยะมากมาย

ตอนนี้ พูดถึงทางด้านปัญญา พูดสำหรับท่านที่มีความสามารถ ต้องมอง ให้รู้จัก พระพุทธองค์ตรัสความสิ้นอาสวะมีสำหรับบุคคลที่รู้ที่อยู่ เห็นอยู่ รู้เรื่อง ขั้น ๕ เรื่องรูปนามที่ล้วนไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนนี้แหละ รู้อยู่เสมอ รู้อย่างนี้ แล้วยังไม่พอ ต้องไปทำภาวนาด้วย ไปฝึกฝายปัญญาขึ้นมา เปื่อโลกยังไม่พอ เปื่อโลกแล้วนั่งเฉยๆ ก็ไม่ได้ ไม่บรรลุ ต้องไปฝึกฝายดี ธรรมที่เป็นฝายโพธิคือปัญญา รู้ริยสัจ คือโพธิปักขิยธรรม ถ้าไม่ได้ภาวนา ไม่ได้เจริญโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ มีสติปัญญา ๔ สัมมปปชาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ และอริยมรรคมีองค์ ๘ ถ้าไม่ได้เจริญภาวนาธรรมเหล่านี้ ก็ไม่อาจที่จะหลุดพ้นจาก อาสวะได้ เพราะกำลังจิตและปัญญามันไม่พอ ดังนั้น ไม่ใช่เห็นแล้ว เปื่อแล้ว มันจะพ้นนะ เห็นแล้ว มันก็ตีแล้ว ถ้ากำลังปัญญาไม่มี ไม่ได้เจริญโพธิปักขิยธรรม องค์ประกอบไม่ครบสมบูรณ์อย่างนี้

พระองค์ทรงแสดงอุปมา เหมือนกับไข่ไก่มี ๘ ฟองก็ดี ๑๐ ฟองก็ดี หรือ ๑๒ ฟองก็ดี แม่ไก่ไม่ทับ ไม่กก ไม่ฟักให้ดี แม่ไก่คอยแต่นั่ง นึกว่า เมื่อโรมันจะได้ ออกมาสักที อยากให้ออกมาโดยสวัสดิ เหมือนพวกเราเบื่อโลกแล้ว นึกอยู่ว่า เมื่อไร จะพ้นสักที เฉยอยู่ นั่งสมาธิก็ไม่ยอมทำ เเดินจงกรมก็ไม่ทำ ไม่อบรมมรรค อริยมรรค มืองค์ ๘ ก็ไม่ทำให้ครบสักที รู้แต่ว่าเบื่อหน่ายโลก เห็นแล้วว่ามิแต่ของไม่เที่ยง เตี้ยวโรมันบรรลุอย่างเดียว มันก็ไม่บรรลุสักที ที่ไม่บรรลุสักที เพราะไม่ได้ประกอบ การภาวนา เหมือนแม่ไก่ต้องการให้ลูกออกมานั้นแหละ แต่ไม่ไดกก ไม่ได้ทับให้ดี ไม่ได้ฟักให้ดี ถึงจะมีความปรารถนาว่าขอลูกของเราจงทำลายกระเปาะฟองไข่ ด้วยปลายเล็บเท้า หรือด้วยจะงอยปากออกมาโดยสวัสดิ ลูกไก่ก็ออกมาไม่ได้ ภิกษุ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน เมื่อไม่ประกอบภาวนาเนืองๆ ไม่เจริญโพธิปักขิยธรรมทั้ง ๗ หมวด นั้นแหละ ถ้าพูดหมวดสุดท้ายก็ไม่ได้เจริญอริยมรรคมืองค์ ๘ ถ้าพูดย่อก็คือไม่ได้ เจริญปัญญา ศีล สมาธิ หรือไม่ได้เจริญสมณะวิปัสสนาให้บริบูรณ์ ไม่ได้ทำให้ มันเต็ม ถึงแม้จะอยากบรรลุ อยากจะสิ้นอาสวะ สิ้นกิเลสก็ไม่อาจจะพ้นได้ อยากจะให้จิตหลุดพ้น **อยากจะพ้นมันก็ไม่พ้น เพราะว่าไม่ได้เจริญมรรคนั้นเอง** พวกเราก็อ่าสืมเจริญมรรค จะได้พ้น

ผู้ใดที่รู้จักขั้น ๕ แล้ว เป็นผู้เบื่อหน่าย อยากจะหลุดพ้นหรือไม่อยาก จะหลุดพ้นก็ตาม เป็นผู้ที่เจริญอริยมรรค เจริญโพธิปักขิยธรรม ประกอบภาวนาเนืองๆ ก็ไม่ต้องความปรารถนาว่าเราจะบรรลุ ไม่ต้องตั้งหรอก เดียวถึงเวลามันก็บรรลุเอง หรือตั้งก็ได้ ตั้งก็บรรลุได้ ไม่ตั้งก็บรรลุได้ เพราะการบรรลุนั้น ไม่ได้มาจากการตั้งใจ ว่าตั้งอธิษฐานหรือขอเอาไว้ ได้มาจากเหตุปัจจัยนั้นแหละ ถ้าได้ภาวนาอยู่ใน โพธิปักขิยธรรม ๗ หมวดนี้ สักวันหนึ่งก็จะทำให้จิตหลุดพ้นจากอาสวะได้

เหมือนกับไข่มุกนี้แหละ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง แม่ไก่ไปกก ไปทับให้ดี ถึงแม่ไก่นั้นจะไม่มีคำปรารถนาว่า ขอให้ลูกของเราจงออกมาได้ด้วยเล็บเท้าหรือด้วยจะงอยปาก แต่ลูกไก่ก็ออกมาได้ เพราะแม่กกดีนั่นเอง เหมือนกับผู้ที่ได้เจริญภาวนาอยู่เสมอ เจริญอะไร เจริญสติปัญญา ๔ ทำอยู่เสมอ มีสติดูกายว่าเป็นกายอยู่เสมอ เป็นต้น จนกระทั่งประกอบบอริยมรรคมีองค์ ๘ ทำอยู่เสมอ ทำสมณะบ้าง วิปัสสนาบ้างอยู่เสมอ เจริญปัญญา ศีล สมาธิอยู่เสมอ ถึงจะไม่ปรารถนาว่า ทำอย่างไรหนอจิตของเราจึงจะหลุดพ้นจากอาสวะ จิตก็หลุดพ้นได้ เพราะว่าได้เจริญ ส่วนจะหลุดพ้นเมื่อไร หลุดพ้นตอนไหน อย่างนี้ไม่ทราบ ถ้าหลุดพ้นแล้ว ก็รู้แน่ หลุดพ้นเมื่อไร ต้องรู้แน่ วันนี้หลุดไปเท่าไร บอกไม่ได้ ถ้าหลุดพ้นนั้นรู้แน่นอน ตอนยังไม่หลุด มันหลุดได้เท่าไร อย่างนี้บอกไม่ได้

พระองค์ทรงอุปมาเอาไว้ว่า เหมือนกับรอยนิ้วมือหรือรอยนิ้วหัวแม่มือปรากฏที่ด้ามมีดของช่างไม้หรือลูกมือของนายช่างไม้ บางท่านอาจจะเคยจับมีดวันนี้มีดมันสึกไปเท่าไร เมื่อวานนี้สึกไปเท่าไร วันก่อนๆ หน้ามันสึกไปเท่าไร บอกไม่ได้ ถ้าจับอยู่ทุกวันๆ ไม่ว่าจะจับด้ามมีดแบบด้ามเหล็ก หรือแบบด้ามไม้ก็ตาม จับทุกวันๆ เวลาผ่านไปนาน ด้ามมีดสึกก็ย่อมรู้ชัดว่าด้ามมีดมันสึก เหมือนอาสวะทั้งหลายที่สิ้นไปนั้นแหละ ปฏิบัติวันนี้อาสวะหมดไปเท่าไร กามราคะหมดไปเท่าไร เจริญเมตตาวันนี้ ปฏิฆะหรือความโกรธหมดไปเท่าไร เจริญวิปัสสนาวันนี้ ความเห็นผิดหมดไปเท่าไร บอกไม่ได้ แต่มันค่อยๆ หมดไปเรื่อยๆ จนมันหมดไปโดยสิ้นเชิงนั้นแหละ **เมื่อไรหมดก็รู้ชัดแน่นอน แต่ตอนที่ทำอยู่ ไม่รู้ว่าหมดไปเท่าไร** นี่ก็เป็นอุปมา

บางท่านปฏิบัติแล้ว เหมือนกิเลสไม่ลด กิ่งงเหมือนกัน ให้นึกถึงอุปมานี้ อุปมาช่างไม้หรือลูกมือของนายช่างไม้ เขาต้องจับมีดทุกวัน จับวันนี้ ด้ามมีดสึกไปเท่าไร เขาก็ไม่รู้ เมื่อวานสึกไปเท่าไร เขาก็ไม่รู้ วันก่อนๆ สึกไปเท่าไร เขาก็ไม่รู้ แต่เมื่อด้ามมีดสึกไป อาจจะนานหน่อย เป็นปี สองปี ก็รู้ชัดเจนว่าด้ามมีดสึกแล้ว แต่ตอนจับใช้งาน วันนี้สึกไปเท่า นั้นเท่านี้จะไม่ทราบ ผู้ภาวนาเช่นเดียวกัน **ภาวนาวันนี้ กิเลสลดเท่าไร อาสวะสิ้นไปเท่าไร บอกไม่ได้ แต่เมื่อมันสิ้นนั้นแหละจึงรู้ได้** นี่เป็นการแสดงอุปมาเกี่ยวกับเรื่องการเจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ เจริญโพธิปักขิยธรรม มันลดละกิเลส ลดละอาสวะ แต่ไม่อาจจะบอกได้ว่ากำลังเจริญอยู่ วันนี้ กิเลสมันลดไปเท่าไร จะบอกได้ก็ต่อเมื่อกิเลสมันหมดไปจริงๆ พอหมดไปก็ย่อมรู้ได้ว่ามันหมดไป แต่วันนี้มันหมดเท่าไร บอกไม่ได้

อีกอุปมาหนึ่ง กล่าวถึงเครื่องผูกนี้มันจะหลุดได้ง่าย ก็ต่อเมื่อมีการเจริญมรรค พวกเราอยากจะพ้นจากสิ่งนั้นสิ่งนี้ ดูเหมือนมันพันยากเย็นมาก สงสัยกันว่า ทำไมมันพันยากเย็นนัก ที่เป็นเช่นนั้น เพราะไม่ได้ภาวนา ไม่มีอริยมรรคนั่นเอง พระพุทธองค์ทรงอุปมาเรื่องเรือเดินสมุทรที่มีเครื่องผูก หมดหน้าเดินสมุทร เขาก็เข็นขึ้นไปผูกไว้ เมื่อเอาไปผูกไว้แล้ว เครื่องผูกอาจจะเปื้อนหรือหว่าย มันถูกลม แดด และฝนตกรดบ่อยๆ มันก็เปื้อน พอเปื้อนมันก็ขาดได้ง่าย ฉันทิ ผู้ที่เจริญภาวนาก็ฉันทินั้นแหละ เชือกที่ผูกคือสังโยชน์ที่มันผูกไว้กับรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เราอยากจะพ้น ทำอย่างไรจึงจะพ้นจากรสอาหารได้ มันยังอ่อยติดใจอยู่อย่างนี้ รู้สึกลึ้นกับน้องไถนี้มันติดแปะกันทีเดียว ทำอย่างไรมันจะหลุดออกจากกัน ทำไมมันหลุดยากเย็นแท้ **ที่มันหลุดยากเพราะไม่ได้ภาวนา** ถ้าได้ภาวนานี้ เครื่องผูกมันก็เหมือนกับเชือกที่ยุ่ย มันก็หลุดได้ง่าย

ท่านไหนที่มีอาการว่า การปล่อยแต่ละเรื่อง นี่มันยากจริงๆ ที่เป็นอย่างนั้น ก็เพราะว่า ไม่ได้ภาวนานั่นเอง บางเรื่องอยากจะทิ้ง มันทิ้งไม่ได้ กว่าจะทิ้งได้ ก็ยากเย็นหรือเกิน ต้องให้เวลาผ่านไป ให้อนิจจังมาช่วยกวาดออกไป ส่วนกำลัง ของตัวเองที่ว่าอันนี้ให้ทิ้งไปเลย ไม่มีความสามารถที่จะทำได้ ทำไม่จึงไม่สามารถ ทำได้ ก็เพราะไม่มีการภาวนา นี่ก็อีกอุปมาหนึ่ง

เราทั้งหลายต้องรู้จักเบื้องต้นว่า การจะรู้ร้อยยี่สิบ หมดสิ้นอาสวะได้ ต้อง รู้จักรูปนาม ชั้น ๕ ว่าเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน อันนี้เป็นพื้นฐาน ต่อมา ต้องมีการภาวนา มีการเจริญโพธิปักขิยธรรม เจริญอุปริยมมรรคมีองค์ ๘ ให้ครบถ้วน ถ้าเจริญอุปริยมมรรคมีองค์ ๘ ก็ไม่ต้องไปตั้งความปรารถนา แม้ไม่ต้อง ปรารถนาก็สิ้นอาสวะได้ ส่วนจะสิ้นเมื่อไร ก็จะมีรู้ได้เมื่อมันสิ้น ตอนมันยังไม่สิ้น ก็ยังไม่รู้ ตอนนี้มันลุดไปเท่าไร ก็ไม่รู้เหมือนกัน นี่ให้จำอุปมาเกี่ยวกับเรื่อง จับด้ามมีด

เมื่อได้มาเจริญมรรค เจริญสติปัญญา ๔ เป็นต้น เจริญวิปัสสนา สังโยชน์ ที่ผูกเอาไว้กับเรื่องต่างๆ มันก็จะหลุดได้ง่าย อันนี้อุปมาเหมือนกับเรือที่เรามีเชือก ผูกไว้ ถ้าเอาเชือกขึ้นบนบกให้ลม ให้แดดเผา ให้ฝนตกรดบ่อยๆ เชือกที่ผูก มันก็เปื่อยยุ่ยได้ง่าย ทีนี้ แพบไม่ต้องทำอะไร แค่จับเชือกดึงนิดหน่อยมันก็ขาดเลย ให้เราทั้งหลายได้รู้จักอุปมาวิธีในการปฏิบัติ อย่างที่ผมได้กล่าวเกริ่นมาแล้ว คือ สำหรับการปฏิบัติเบื้องต้น ถ้าพูดในแง่ปัญญา ก็คือต้องรู้จักแยกแยะองค์ประกอบ ในที่นี้ พูดถึงแยกแยะเป็นชั้น ๕ มองให้เห็นความจริงเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อให้เกิดความเบื่อหน่าย เบื่อหน่ายแล้วก็จะได้ไปภาวนามรรคให้เต็มที่ไม่อย่างนั้น

มันไม่เต็มสักที แค่ว่าทำสมาธิมันก็ไม่ได้แล้ว ถ้าติดสังขารอยู่เนี่ย ติดนั่นติดนี่ แค่ว่าหาเวลาไปเดินจงกรม ฝึกสติมันก็ไม่ได้แล้ว

วันนี้ได้บรรยายเกี่ยวกับเรื่องวิธีปฏิบัติเพื่อเป็นโสดาบัน โดยเน้นทางด้านปัญญาขั้นพื้นฐาน แสดงให้เห็นถึงว่า พระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นพิจารณารูปนามชั้น ๕ เพื่อให้เป้าหมายในสังขาร จะได้ปฏิบัติดำเนินตามมรรคได้เต็มที่ ยกพระสูตรนั้นบ้าง พระสูตรนี้บ้าง มาอ่านให้ฟัง ท่านทั้งหลายก็จะได้อาไปเป็นตัวอย่างและนำไปปฏิบัติได้ พระสูตรต่างๆ ที่อ่านมา เนื้อความก็คล้ายๆ เดิม ฟังซ้ำไปซ้ำมาจะได้มีความคุ้นเคย และนำไปพิจารณาต่อได้

เอาละบรรยายวันนี้ ก็พอสมควรแก่เวลาเท่านี้ นะครับ อนุโมทนาทุกท่านครับ

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก
๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๓๙.

สำหรับท่านที่มีความต้องการที่จะขอรับหนังสือ
หรือซีดี/ดีวีดี ของอาจารย์สุภีร์ ทุมทอง
สามารถดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในเว็บไซต์ www.ajsupee.com
หรือท่านสามารถดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) ขอรับได้ฟรี ผ่านระบบขอรับสื่อธรรมะออนไลน์ จากเว็บไซต์ ajsupee.com ซึ่งท่านสามารถขอรับหนังสือได้ครั้งละ ๕ เล่ม และซีดี/ดีวีดี ได้ครั้งละ ๘ แผ่น โดยการเลือกหนังสือ หรือซีดี/ดีวีดี ที่ท่านต้องการ ผ่านระบบขอรับหนังสือออนไลน์ ยืนยันการขอรับ และกรอกชื่อที่อยู่ผู้รับ ซึ่งสามารถตรวจสอบสถานะการส่งได้ผ่านทางหน้าเว็บไซต์

(๒) ขอรับได้ฟรีทางไปรษณีย์ ซึ่งท่านสามารถขอรับหนังสือได้ครั้งละ ๕ เล่ม และซีดี/ดีวีดี ได้ครั้งละ ๘ แผ่น โดยการส่งชื่อ-นามสกุล ที่อยู่ของผู้รับ ชื่อหนังสือ ชื่อซีดี/ดีวีดี ที่ต้องการ พร้อมทั้งระบุวัตถุประสงค์ในการขอรับสื่อธรรมะไปที่อีเมล : suriyan2t@gmail.com หรือทาง Line ID : ajsupee.com หากมีข้อสงสัย สามารถติดต่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ คุณสุรียัน โทร. ๐๘-๐๕๕๓-๕๕๕๓

(๓) ติดต่อขอรับได้ที่ชมรมจริยธรรม ตึกประสาทวิทยาชั้น ๒ โรงพยาบาลศรีธัญญา อ.เมือง จ.นนทบุรี โทร. ๐-๒๙๖๘-๙๙๕๕ ติดต่อคุณสุคนธ์

(๔) ติดต่อขอรายละเอียดได้จากชมรมกัลยาณธรรม ตามรายละเอียดในเว็บไซต์ <http://www.kanlayanatam.com>

ประวัติ

อ.สุกัรื้ ทุมทอง

วันเดือนปีเกิด

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๑๕

บ้านหนองฮะ ต.หนองฮะ อ.สำโรงทาบ จ.สุรินทร์

การศึกษา

- เปรียญธรรม ๔ ประโยค
- ประกาศนียบัตรบาลีใหญ่ วัดท่ามะโอ จ.ลำปาง
- ปริญาตรี วิศวกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิศวกรรมไฟฟ้า มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ปริญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ปริญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

งานปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๖๓)

- กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยาลัยสงฆ์ มจร. วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส จ.นครปฐม
- อาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส จ.นครปฐม และห้องเรียนวัดพิชยญาติการาม
- วิปัสสนาจารย์ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยฯ
- สอนปฏิบัติธรรมในสำนักปฏิบัติธรรมต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
- บรรยายธรรมะตามสถานที่ต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด
- เผยแผ่ธรรมะทางสื่อต่างๆ ดังนี้

เว็บไซต์ : www.ajsupee.com

เฟซบุ๊ก : www.facebook.com/Ajsupee

ยูทูป : www.youtube.com/user/ajsupee